

ปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน

นายสมคิด สมตน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2554

Problem on the Issuance of the Decree Prescribing Restricted Area of Land

Mr. Somkid Somton

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

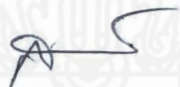
Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน
ชื่อและนามสกุล นายสมคิด สมदन
วิชาเอก กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สิริพันธ์ พลรบ

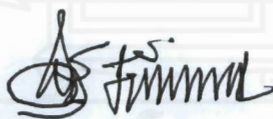
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

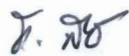
ประธานกรรมการ

(อาจารย์สิริพันธ์ พลรบ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิกรณ์ รักษ์ปวงชน)

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยชัย สุวรรณพานิช)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน
ผู้ศึกษา นายสมคิด สมตน **รหัสนักศึกษา** 2524005283 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สิริพันธ์ พลรบ **ปีการศึกษา** 2554

บทคัดย่อ

การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างเปล่าอันเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 กระบหลัทธิของประชาชนเป็นการขัดต่อหลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตรากฎหมายลำดับรอง (2) เพื่อวิเคราะห์ถึงพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ที่รัฐใช้บังคับอยู่นั้นเป็นไปตามหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมเพียงใด (3) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาคความไม่เป็นธรรมของการออกกฎหมายว่าด้วยการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสารที่ได้ศึกษาวิจัยจากกฎหมายที่รัฐ (ฝ่ายบริหาร) ออกว่ากฎหมายอยู่ในกรอบและขอบเขตของหลักกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ การจัดรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ให้การคุ้มครองปกป้องสิทธิของประชาชนตามหลักของนิติรัฐ (Legal State) คำนึงถึงลำดับชั้น ศักดิ์ของกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย เป็นไปตามหลักของนิติธรรม (Rule of Law) และเอกสารวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า การออกกฎหมายของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) กรณีการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ขณะนั้นคำนึงถึงผลประโยชน์ตามความต้องการของรัฐ เพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ของรัฐ มิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิประชาชนเป็นการขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ จึงควรวางหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ การหวงห้ามที่ดินและผลกระทบด้านอื่น ๆ ให้ชัดเจนเพื่อมิให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมต่อสังคม

คำสำคัญ การหวงห้ามที่ดิน การตรากฎหมายลำดับรอง

Independent Study title: Problem on the Issuance of the Decree Prescribing Restricted Area of Land

Author: Mr. Somkid Somton; **ID:** 2524005283; **Degree:** Master of Laws ;

Independent Study advisor: Siriphan Polrob; **Academic year:** 2011

Abstract

The issuance of the decree prescribing restricted area of land B.E. 2481 in Muang District, Wang Kanai District, Baan Touan District and Wang Ka District, Kanchanaburi Province under Restricted Waste Land for Public Land Act B.E. 2478 affects the rights of the people as it is contrary to principle of Legal State and the Rule of Law. The objectives of this study are ; (1) To study concept and legal principle of the legality and validity of the subordinate legislation ; (2) To analyze the legality of the Decree Prescribing Restricted Area of Land B.E. 2481 whether it is in line with the principle of Legal State and Rule of Law; (3) To suggest the appropriate solutions for the enactment of the law prescribing restricted area of land

This independent study is a qualitative study of research document that examines the related subordinate legislation whether it is in the context of legal framework and the Constitution which is the supreme law that protects the rights of citizens under the rule of law (Legal State), taking into account the hierarchy of legislation and law enforcement and other related technical documentation.

This study found that the subordinate legislations issued by the administrative in the case of decree prescribing restricted area of land at that time based on benefits and requirements of the government for the exploitation of the natural resources regardless the impacts on the rights of citizens which is contradict with the Constitution and legal framework. The criteria of utilization, restriction of land, and other impacts should be clearly formulated to avoid the problems of social inequity.

Keywords: restriction of land , subordinate legislation

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาวิชาค้นคว้าอิสระของสาขานิติศาสตร์มหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายปกครอง ได้ศึกษาเรื่องความถูกต้องและความชอบธรรมของการตรากฎหมายในการสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี มีการออกกฎหมายหวงห้ามที่ดินเป็นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย ที่ตั้งวัดให้เป็นที่สาธารณประโยชน์นั้นเป็นการออกกฎหมายที่กระทบถึงสิทธิของประชาชนหรือไม่ การค้นหาหลักฐานทางกฎหมายต่างๆ เจตนารมณ์ออกกฎหมาย วิธีการออกกฎหมาย จึงต้องย้อนไปศึกษาในขณะนั้น เพื่อความเป็นธรรม ในกระบวนการวินิจฉัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จะเป็นการเหมาะสมกับเหตุการณ์มากที่สุด การศึกษาผู้ศึกษามีได้มีความประสงค์อื่นใด ผู้ศึกษาสนับสนุนให้มีการสงวนที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นที่สาธารณประโยชน์ไว้แก่นุชนรุ่นหลังต่อไป วัตถุประสงค์หลักคือต้องการศึกษาทางด้านวิชาการด้านความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ว่ามีทิศทางไปทางใด ทั้งในอดีตและอนาคต นับแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นลักษณะอักษรเป็นกฎหมายปกครองตามแนวทางระบบกฎหมาย “หลักนิติรัฐ” คือรัฐต้องออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐจะออกกฎหมายที่เป็นการกระทบถึงสิทธิของประชาชนไม่ได้ หากรัฐจะกระทำการใดที่เป็นการกระทบถึงสิทธิของประชาชนจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และการออกกฎหมายจะมีผลให้มีการย้อนหลังไม่ได้ ต้องมีการตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกัน โดยการแบ่งแยกอำนาจออกจากกัน เป็นต้น

โดยหลักการการบริหารประเทศ รัฐ(ฝ่ายบริหาร) การตรากฎหมายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐเป็นที่ตั้ง แต่ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ หากประเทศชาติอยู่ไม่ได้ ความมีอยู่ขอประชารัฐก็มีอยู่ไม่ได้เช่นกัน ดังนั้น การตรากฎหมายของรัฐจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสุขและมั่นคง

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จด้วยดี ผู้ศึกษาต้องกราบขอบพระคุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ เบื้องต้น ตลอดจนท่านอาจารย์คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยด้านเชิงปริมาณ อาจารย์คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและอาจารย์ลาวัลย์ หอนพรรัตน์ อดีตประธานกรรมการประจำสาขานิติศาสตร์ ผู้จุดประกายการศึกษาครั้งนี้ ท่านอาจารย์สิริพันธ์ พลรบอาจารย์ ที่ปรึกษา ท่านรองศาสตราจารย์ วิจารณ์ รักษ์ปวงชน อาจารย์ผู้กลั่นกรอง เพิ่มเติม ผู้ชี้แนะไว้ ณ โอกาสนี้

สมกิต สมตน

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

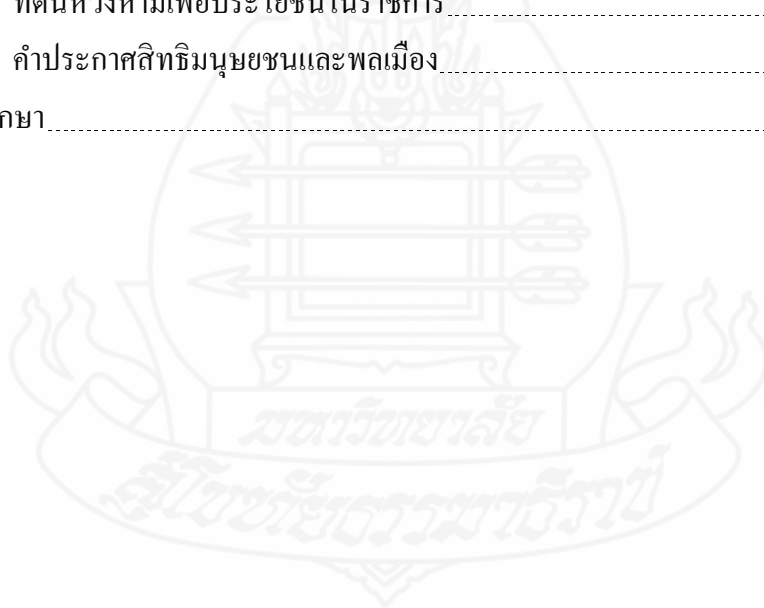
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	10
กรอบและแนวคิดของการศึกษา	10
แนวความคิด	11
ประเด็นปัญหาการศึกษา	12
ขอบเขตการศึกษา	13
คำนิยามศัพท์เฉพาะหรือคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	15
ระเบียบและวิธีการศึกษา	15
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรากฎหมาย	16
ข้อความคิด	16
หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม	23
หลักการตรากฎหมายและการใช้กฎหมาย	31
ศักดิ์ของกฎหมายและแบบพิธีในการตรากฎหมาย	32
ความชอบธรรมของกฎหมายและหลักการใช้กฎหมาย	37
บทที่ 3 การตรากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเขตที่ดินตามพระราชกฤษฎีกา	
กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี	45
รัฐธรรมนูญ	46
กฎหมายที่เกี่ยวกับที่ดินของประชาชน	49
กฎหมายที่เกี่ยวกับการสงวนหวงห้ามที่ดิน	50
กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของสงฆ์	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	53
กฎหมายกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินของรัฐในจังหวัดกาญจนบุรี.....	56
ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากผลของการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขต หวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และ อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481.....	60
บทที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหากรณีการตรากฎหมายว่าด้วย	
การกำหนดเขตหวงห้าม.....	62
ปัญหาการสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาล.....	63
ปัญหาที่ดินรกร้างว่างเปล่าในเขตพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี.....	67
ปัญหาการสงวนหวงห้ามที่ดินที่มีได้ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา.....	82
ข้อสรุป.....	85
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	91
บทสรุป.....	91
ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....	107
ภาคผนวก.....	112
ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม.....	113
ข พรบ. ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476.....	127
ค พรบ. จัดการสุขาภิบาล ตามหัวเมือง ร.ศ. .127.....	140
ง ประกาศแก้ไข พรบ. จัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ.127.....	147
จ พรบ. สุขาภิบาล พ.ศ. 2495.....	151
ฉ พรบ. จัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476.....	163
ช พรบ. เทศบาล พ.ศ. 2481.....	190
ซ พรก. จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2478.....	223
ฌ พรก. จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรีจังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2480.....	228
ฎ พรบ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์.....	234
ฏ พรบ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2477.....	247

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ฎ พรบ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484.....	251
ฐ พรบ. ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติ ของแผ่นดิน พ.ศ. 2478.....	272
ฑ พรฎ. กำหนดเขตต์หวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481.....	277
ฒ พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2482.....	282
ณ พรบ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457.....	296
ด ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มอบหมายให้กองทัพบกมีอำนาจหน้าที่ ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐ.....	334
ต คำสั่งกองทัพบก ที่ 445/2507 เรื่องการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน ที่ดินหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในราชการ.....	337
ถ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง.....	347
ประวัติผู้ศึกษา.....	351

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 แผนภาพแสดงประเภทและศักดิ์ของกฎหมาย..... 35

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

เมื่อมนุษย์มีการรวมตัวกันเป็นสังคมทางการเมืองที่มีขนาดใหญ่ประกอบด้วยดินแดนที่มีอาณาเขตพื้นที่แน่นอน ระบุได้ กำหนดได้ และมีการหวงกันไว้ใช้ประโยชน์เฉพาะสังคมของตน มีประชากรที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นอย่างประจำหรือถาวรทำมาหากินอยู่เป็นหลักแหล่งมีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม สังคมนั้นทำให้เกิดอำนาจขึ้น ซึ่งเป็นอำนาจแสดงถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่ผู้ใดและไม่ต้องพึ่งค้ำค้ำบัญชาของผู้ใดอำนาจนั้น เรียกว่า อำนาจอธิปไตย

รูปแบบการปกครองที่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็นใหญ่ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. รูปแบบของระบอบประชาธิปไตย (Democracy)

2. รูปแบบของระบอบเผด็จการ (Dictatorship)

ในการปกครองนั้นจะถือว่าประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นประชาธิปไตยหรือเป็นเผด็จการนั้น จะต้องพิจารณาจากสาระสำคัญ 2 ประการด้วยกัน คือ

ก. การได้มาซึ่งอำนาจของรัฐ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การได้มาของอำนาจการปกครองบ้านเมืองเป็นการได้อำนาจมาจากประชาชน เป็นรัฐบาลที่เกิดขึ้นด้วยความยินยอมของประชาชน (government by consent) ซึ่งรัฐบาลที่ได้รับความยินยอมนี้จะต้องใช้อำนาจหรือดำเนินการปกครองเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน หรือตามความต้องการของประชาชน จะใช้อำนาจกดขี่ประชาชนโดยไม่เคารพถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ให้ความยินยอมให้เป็นรัฐบาลไม่ได้

ข. การใช้อำนาจของรัฐในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลหรือผู้ปกครองที่ได้รับการมอบอำนาจมาจากประชาชนจะใช้อำนาจปกครองตามอำเภอใจไม่ได้ จะกดขี่ข่มเหงประชาชนโดยไม่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็ไม่ได้เช่นกัน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยรัฐจะต้องใช้อำนาจอย่างมีขอบเขตซึ่งเป็นวิธีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจที่ผิดพลาดของรัฐบาล ซึ่งเป็นไปตามหลักปรัชญาที่เชื่อว่า “เมื่อมนุษย์มีอำนาจก็จะกลายเป็นคนชั่ว” ถือว่าเป็นประสบการณ์ของมนุษยชาติที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจมักจะถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด ดังนั้น

ทางที่จะระงับไม่ให้ใช้อำนาจทางที่ผิด จึงต้องใช้อำนาจมายับยั้งอำนาจ¹ จากปรัชญา ดังกล่าวทำให้เกิดความพยายามที่จะค้นหาวิธีการที่จะเป็นมาตรการควบคุมรัฐบาลมิให้ใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น การนำหลักการแบ่งแยกอำนาจและให้มีผู้ใช้อำนาจที่แยกออกจากกัน ให้มีการควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน หลักนี้ถือเป็นหลักการใหญ่ที่จำเป็นจะต้องมีในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่จะต้องกำหนดให้รัฐธรรมนูญให้มีการจัดโครงสร้างการบริหารประเทศตามหลักของการแบ่งแยกอำนาจ การควบคุมการใช้อำนาจโดยที่จะยึดหลักการการแบ่งแยกอำนาจ สิทธิของมนุษยชนและหลักของถือเอากฎหมายเป็นใหญ่ (The Rule of Law)

1.1 การจัดระเบียบบริหารราชการ

การที่จะจัดระเบียบให้มีการบริหารได้นั้น จะต้องมีการกำหนดให้มี "รัฐ" ขึ้นมา เมื่อมีรัฐรัฐต่างๆ จำเป็นต้องกำหนดรูปแบบของรัฐและการปกครองไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะรูปแบบของรัฐและลักษณะการปกครองจะอยู่ในรูปแบบหรือลักษณะใด อาจแบ่งออกได้ 2 แบบ คือ รัฐเดี่ยวและรัฐรวม

1.1.1 รัฐเดี่ยว คือ รัฐที่มีอำนาจรัฐเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ได้แบ่งแยกออกจากกัน มีศูนย์กลางในทางการเมืองและการปกครองแห่งเดียวกัน เป็นรัฐที่มีการใช้อำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจสูงสุดทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นศูนย์กลาง รัฐมีสภาพเป็นนิติบุคคล บุคคลทุกคนภายในประเทศจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของอำนาจแห่งเดียวกัน อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองอันเดียวกันและอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายอย่างเดียวกัน

1.1.2 รัฐรวม คือ รัฐต่างๆ ตั้งแต่สองรัฐขึ้นไป มารวมกันเป็นรัฐใหม่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน หรือประมุขคนเดียวกัน แต่รัฐต่างๆ ยังมีสภาพความเป็นรัฐอยู่อย่างเดิม การใช้อำนาจอธิปไตยถูกจำกัดลงไปบ้างมากน้อยต่างกันตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดหรือมีข้อตกลงกันไว้ ดังนี้ เพราะเหตุว่าได้มีการนำอำนาจอธิปไตยบางส่วนไปให้รัฐบาลหรือประมุขของรัฐนั้นที่อยู่ภายใต้เป็นผู้ใช้อำนาจนั้น รัฐรวมอำนาจแบ่งออกได้เป็น

1.1.3 รัฐรวมสองรัฐ คือ รัฐที่มารวมกันสองรัฐ มีประมุขของรัฐคนเดียวกัน ที่เกิดจากการที่กฎหมายของรัฐทั้งสองนั้นทำขึ้น ความเป็นรัฐรวมจะมีอยู่ตราบเท่าที่ประมุขของรัฐยังคงเป็นคนเดียวกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงประมุขของรัฐความเป็นรัฐรวมย่อมสิ้นสุด รัฐรวมประเภทนี้เรียกว่า "รัฐรวมที่มีประมุขร่วมกัน" และรัฐรวมสองรัฐอีกประเภทหนึ่งคือการใช้อำนาจภายนอกร่วมกันแต่การใช้อำนาจภายในแยกออกจากกันซึ่งเกิดจากการทำความตกลงกันของรัฐสองรัฐตามที่

¹ สมยศ เชื้อไทย หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ มหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2553) หน้า 152

มีกฎหมายร่วมกัน รัฐรวมประเภทนี้อำนาจการบริหารภายในจะเป็นอิสระแก่กัน เรียกรัฐรวมประเภทนี้ว่า “รัฐรวมที่ใช้อำนาจภายนอกร่วมกัน”

1.1.4 รัฐรวมหลายรัฐ คือการรวมตัวของรัฐต่างๆ ที่มีมากกว่าสองรัฐขึ้นไปด้วยความสมัครใจ มารวมกันเป็นรัฐใหม่ แต่รัฐต่างๆที่เป็นรัฐอยู่เดิมก็ยังมีสภาพเป็นรัฐอยู่ แต่เป็นการจำกัดอำนาจอธิปไตยของรัฐที่มีอยู่เดิมลงไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด การเกิดรัฐที่เกิดจากสนธิสัญญาร่วมกันของรัฐอิสระที่สมัครใจรวมกัน ลักษณะคล้ายสมาคมของรัฐยังคงมีอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกอยู่อย่างสมบูรณ์ การรวมรัฐไม่มีลักษณะเป็นรัฐใหม่ การรวมตัวของรัฐประเภทนี้เรียกว่า “สมาพันธรัฐ” แต่หากการรวมตัวของรัฐต่างๆที่ประกอบไปด้วยรัฐสมาชิกหรือมลรัฐจำนวนหนึ่ง ก่อให้เกิดรัฐใหม่ขึ้น เรียกว่า “สหรัฐ” หรือสหพันธรัฐ” ซึ่งเป็นรัฐกลางที่เป็นผู้ใช้อำนาจมีรัฐสภาเป็นผู้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับทั้งหมด มีศาลสูงสุดของสหรัฐ หรือสหพันธรัฐทำหน้าที่ชี้ขาด ข้อพิพาทระหว่างรัฐ โดยรัฐกลางมีอำนาจบางประการเด็ดขาดเพียงผู้เดียว ทั้งนี้รวมทั้งการใช้อำนาจในกิจการภายนอก แต่สำหรับกิจการภายในที่มีได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญคงเป็นอำนาจภายใน ของมลรัฐนั้นๆ

1.2 การจัดระเบียบราชการบริหารของไทย

การพัฒนาการเมืองของไทยเริ่มจากอดีตตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองเป็นไปในรูปแบบของการรวบอำนาจการปกครองไว้ในส่วนกลางมากที่สุด โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงอำนาจการปกครองราชธานีด้วยพระองค์เอง ถือว่ารัฐมีศูนย์รวมทางการเมืองและการปกครองแห่งเดียวเป็นศูนย์กลาง การใช้อำนาจเป็นเอกสิทธิและสิทธิเด็ดขาด โดยมิได้แบ่งอำนาจนั้นให้องค์กรอื่นใดเป็นอำนาจอิสระทั้งระดับภายในประเทศตามหลักเกณฑ์ของ “รัฐเดี่ยว”

รัฐเดี่ยว ประเทศที่มีรัฐเดี่ยวจะมีศูนย์รวมแห่งอำนาจอธิปไตย รวมอยู่ที่เดียว จะไม่มีการแบ่งย่อยออกเป็นรัฐเล็กๆ หลายรัฐ แต่การจัดระเบียบบริหารราชการรัฐเดี่ยวจะเหมือนกันทุกอย่างทุกประเทศ บางประเทศอาจจะมีลักษณะการบริหารระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่แตกต่างออกไปบ้าง เช่น ประเทศอังกฤษ หรือประเทศญี่ปุ่น จะแบ่งระดับการบริหารงานการปกครองของตนเองออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจจะเนื่องมาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตของประเทศทั้งสองจนทำให้การบริหารราชการ การปกครองแตกต่างไปจากบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส หรือประเทศไทย ที่แบ่งระดับ การปกครองท้องถิ่นออกเป็น 3 ระดับ ระดับราชการบริหารส่วนกลาง ระดับราชการบริหารส่วนภูมิภาค และระดับราชการบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างจากรูปแบบของรัฐรวม

รัฐรวมรูปแบบการปกครองจะเป็นรูปแบบสหพันธรัฐเป็นการรวมกันของรัฐหลายรัฐ ซึ่งต่างก็มีอำนาจอธิปไตยของคนโดยสมบูรณ์และอิสระ เพียงแต่มีอำนาจบางอย่างเท่านั้นที่รัฐได้มอบหมายให้รัฐกลางที่ตนอยู่ภายใต้อำนาจเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐที่มารวมกันเหล่านี้เรียกว่า “มลรัฐ” ซึ่งโดยทั่วไปโครงสร้างการจัดระเบียบบริหารแผ่นดินของสหพันธรัฐจะประกอบด้วย

รัฐบาลกลาง

มลรัฐ

การบริหารส่วนท้องถิ่น

การที่มลรัฐคั่นอยู่กึ่งกลางระหว่างสหพันธรัฐกับกับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ทำให้ประเทศที่เป็นสหพันธรัฐไม่จำเป็นต้องมีราชการบริหารส่วนภูมิภาคเช่นเดียวกับประเทศรัฐเดี่ยวบางประเทศ เพราะมลรัฐแต่ละมลรัฐจะมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองตนเองรัฐบาลของมลรัฐจึงสามารถปกครองตนเองได้จัดทำบริการสาธารณะเพื่อประชาชนภายในมลรัฐได้อย่างทั่วถึงมลรัฐจึงทำหน้าที่คล้ายราชการส่วนภูมิภาคไปในตัว

1.3 หลักในการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

การที่รัฐจะดำเนินภารกิจในการจัดทำบริการสาธารณะทั้งหลายให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ เพื่อความมั่นคงปลอดภัย ความผาสุกในชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน และความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้น รัฐจำเป็นต้องมีการจัดองค์กรและกลไกของรัฐเพื่อดำเนินภารกิจดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งตามหลักกฎหมายปกครองเรียกว่า การจัดระเบียบราชการบริหาร อันเป็นการกำหนดขอบเขตอำนาจ และจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐ โดยหลักในการจัดระเบียบราชการบริหารแผ่นดินที่ใช้กันอยู่ในประเทศต่างๆ มีอยู่ 2 หลัก คือ²

หลักการรวมอำนาจปกครอง (Centralisation)

ก) มีการรวมกำลังทหารและกำลังตำรวจให้ขึ้นต่อส่วนกลาง

ข) มีการรวมอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการไว้ในส่วนกลาง

ค) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเจ้าหน้าที่ต่างๆ เป็นไปตามระบบการบังคับบัญชา

หลักการกระจายอำนาจปกครอง (Decentralisation)

ง) มีการแยกหน่วยงานออกไปเป็นองค์กรนิติบุคคลอิสระจากองค์กรของราชการบริหารส่วนกลาง

จ) มีการเลือกตั้งจากราษฎรในท้องถิ่นทั้งหมดหรือบางส่วน

² สมคิด เลิศไพฑูรย์ กฎหมายปกครองท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา 2549) : หน้า 11

ฉ) องค์การตามหลักการกระจายอำนาจมีความเป็นอิสระที่จะดำเนินกิจการตามอำนาจหน้าที่ได้เอง

การปกครองท้องถิ่นของไทย ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 โดยที่คณะราษฎรยึดอำนาจการปกครองจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ประเทศไทยจึงได้มีการจัดระเบียบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินขึ้นใหม่ โดยในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ขึ้น มาตรา 4 กำหนดให้มีการจัดระเบียบบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วน ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดระเบียบบริหารราชการครั้งนี้ได้นำหลักการกระจายอำนาจปกครองให้แก่ท้องถิ่นมาใช้อย่างเป็นทางการครั้งแรก

จังหวัดกาญจนบุรี³ ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของประเทศห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 129 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12 ล้านไร่เศษ เป็นเมืองโบราณเก่าแก่ แม้ในยุคของกรุงสุโขทัยจะมีได้มีระบุมั่วไว้ในศิลาจารึกกรุงสุโขทัย แต่ก็มีพงศาวดารและหลักฐานโบราณคดีปรากฏอยู่มากมายปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองกาญจนบุรีเป็นเมืองหน้าด่าน เพราะเมืองกาญจนบุรีเป็นเส้นทางเป็นทัพและสมรภูมิด้วยเหตุที่ว่า มีช่องทางเดินติดต่อกับพม่าทางด้านเจดีย์สามองค์และด่านบ่อตี่ ซึ่งพม่าจะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาโดยผ่านเมืองกาญจนบุรี และเมืองสุพรรณบุรี จวบจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เกิดสงครามใหญ่ที่เรียกว่าสงครามเก้าทัพ ขึ้นที่ทุ่งลาดหญ้า สงครามกับพม่าครั้งนั้น ไทยสามารถยันกองทัพพม่าแตกพ่ายไปได้ ณ สมรภูมिरบเหนือทุ่งลาดหญ้า และการทำสงครามกับพม่าจะมีอีกหลายครั้ง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นการปกครองเมืองกาญจนบุรีประกอบด้วยเมืองใน ลุ่มแม่น้ำแควน้อย 6 เมือง คือ

เมืองสิงห์

เมืองลุ่มส้ม

เมืองท่าตะกั่ว

เมืองไทรโยค

เมืองท่าขนุน (สังขละบุรี)

เมืองทองผาภูมิ

และเมืองในลุ่มแม่น้ำแควใหญ่อีก 1 เมือง คือ เมืองท่ากระดาน

³ <http://www.rd.go.th/kanchanaburi> : 1 / 9 / 2554

ต่อมาเมื่อ ร.ศ. 114 เมืองด่านเหล่านี้ได้ถูกยุบลงเป็นหมู่บ้าน ตำบล กิ่งอำเภอ และ อำเภอ เช่น เมืองทองผาภูมิ ยุบเป็นหมู่บ้านอยู่ในเขตกิ่งอำเภอสังขละ (ปัจจุบันเป็นอำเภอทองผาภูมิ) เมืองท่าขนุน (สังขละบุรี) เป็นกิ่งอำเภอสังขละบุรี ขึ้นตรงต่ออำเภอวังกะที่ตั้งขึ้นใหม่อยู่ห่างจากเมืองท่าขนุนขึ้นไป และเมื่อ พ.ศ. 2467 จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการแบ่งการปกครองใหม่ออกเป็น

อำเภอเมืองกาญจนบุรี มีกิ่งอำเภอขึ้นตรงต่ออำเภอเมืองกาญจนบุรี คือ กิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ กิ่งอำเภอไทรโยค กิ่งอำเภอบ่อพลอย (ปัจจุบันกิ่งอำเภอทั้งสามกิ่งอำเภอได้ ยกฐานะเป็นอำเภอไปแล้ว)

อำเภอด่านช้าง เดิมตั้งอยู่ที่ตำบลวังขนาย ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง เรียกว่า อำเภอวังขนาย

อำเภอพนมทวน เดิมเรียกว่าอำเภอบ้านทวน

อำเภอท่ามะกา ตั้งอยู่ตำบลท่ามะกา ก่อนเรียกตำบลนี้ว่าตำบลพระแท่นอยู่ในเขตตำบลพงตึก ขึ้นกับจังหวัดราชบุรี มีการโอนย้ายมาขึ้นกับจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2480

อำเภอทองผาภูมิ ตั้งอยู่ในตำบลท่าขนุน และมีกิ่งอำเภอสังขละบุรีอยู่ในเขตการปกครองอีกหนึ่งกิ่งอำเภอ

1.4 สภาพพื้นที่ และเขตติดต่อ

จังหวัดกาญจนบุรีซึ่งมีชายแดนทางด้านทิศตะวันตกจดกับประเทศพม่า ระยะทางประมาณ 370 กิโลเมตรมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวกันแนวเขตและมีเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	จดจังหวัดตากและจังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	จดจังหวัดราชบุรี (อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอบ้านคา ปัจจุบันอำเภอสวนผึ้ง บ้านคา แยกจากอำเภอจอมบึง)
ทิศตะวันออก	จดจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันตก	จดประเทศพม่า

จังหวัดราชบุรี⁴ หรือจังหวัดที่มีชื่อเรียกว่า “เมืองพระราชา” เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่าดินแดนแถบแม่น้ำแม่กลองเป็นถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัยและมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตที่ค้นพบจากหลักฐานโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่น เมืองโบราณสมัยทราวดีที่ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี ในช่วงตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาและตอนต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า

⁴ <http://th.wikipedia.org> : 1 / 9 / 2554

เมืองราชบุรีเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญและเป็นสมรภูมิการรบหลายสมัยโดยเฉพาะสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ยกทัพมาตั้งรับพม่าในเขตของจังหวัดราชบุรีหลายครั้งด้วยกัน ครั้งสำคัญที่สุดคือสงครามเก้าทัพ ครั้งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนภูมิภาคโดยให้รวมหัวเมืองต่างที่อยู่ใกล้ชิดกันตั้งขึ้นเป็นมณฑล และได้รวมเมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ รวม 6 เมือง ตั้งเป็นมณฑลราชบุรี ตั้งที่บัญชาการมณฑล ณ เมืองราชบุรี เมื่อมีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลทั้งหมด มณฑลราชบุรีจึงถูกยกเลิกและคงฐานะเป็น “จังหวัดราชบุรี” จนถึงปัจจุบัน

จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ด้านตะวันตกของประเทศเช่นเดียวกับจังหวัดกาญจนบุรี ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 110 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 5,196 ตารางกิโลเมตร มีเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	จดจังหวัดกาญจนบุรี (อำเภอท่ามะกา อำเภอท่าม่วง อำเภอเมืองกาญจนบุรี ปัจจุบันเป็นอำเภอด่านมะขามเตี้ย)
ทิศใต้	จดจังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันออก	จดจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม
ทิศตะวันตก	จดประเทศพม่า

จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่ก่อตั้งมาเป็นเวลานานนับเป็นเวลายาว ร้อยปีมีอาณาเขตติดต่อกันซึ่งมีขอบเขตที่มีมาตั้งแต่เดิมไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงแนวเขตของจังหวัดกันมาก่อนแต่อย่างใด ตลอดจนถึงอำเภอ หมู่บ้าน ก็เป็นแนวขอบเขตที่แน่นอนจากเดิมที่มีอยู่จนถึงปัจจุบันไม่มีเขตแนวการปกครองที่มีการซ้ำซ้อนกัน (ดูได้จากรูปแผนที่ภาคผนวก)

การออกกฎหมายโดยหลักทั่วไปของอารยะประเทศโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศเสรีนิยมการออกกฎหมายต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ชอบธรรม กฎหมายที่ออก ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่ให้อำนาจหรือจัดตั้งรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่รัฐออกมานั้นจึงเป็นกฎหมายที่ชอบด้วยหลักวิธี และรัฐใช้เป็นเครื่องมือการบริหารด้วยความชอบธรรม ตามหลักของ “นิติรัฐ” ที่ว่ารัฐจะต้องบริหารหรือปกครองประเทศโดยใช้หลักของกฎหมาย หลักกฎหมายที่รัฐนำมาใช้นั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ให้ความเป็นธรรมแก่สังคมตามหลัก “นิติธรรม” ด้วย แต่ปรากฏว่ารัฐได้ออกกฎหมายสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งหมด 8 อำเภอ เป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับใช้ประโยชน์ของทางราชการตามมาตรา 1304 (3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนไม่ว่าทั้งการด้านความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ และ

เป็นที่เคลือบแคลงใจของราษฎรเป็นจำนวนมากว่ารัฐออกกฎหมายฉบับนี้เพื่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงเป็นอย่างไร

เมื่อ พ.ศ. 2481 รัฐบาลในขณะนั้นโดยพันเอกพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2481 เป็นต้นไป การออกพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ ออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2479 เป็นต้นมา กำหนดว่าหากรัฐบาลต้องการจะหวงห้าม ที่รกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ใด ๆ ให้ดำเนินการหวงห้ามตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยการออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในพระราชกฤษฎีกานั้นต้องระบุ

ก ความประสงค์ที่ต้องการจะหวงห้ามที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าอัน

ข ให้ระบุเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้ามที่ดินที่รกร้างว่างเปล่า

ค ที่ดินซึ่งกำหนดว่าต้องการหวงห้าม ให้มีแผนที่แสดงเขตที่ดินที่จะขอหวงห้ามติดไว้ท้ายพระราชกฤษฎีกา และให้ใช้แผนที่ดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระราชกฤษฎีกา กรณีที่ดินริมทางหลวง จะกำหนดที่ดินซึ่งหวงห้ามจากเส้นกลางทางหลวงออกไปเป็นระยะทางดังที่จะได้กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาก็ได้

นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่มอบสำเนาพระราชกฤษฎีกา การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ใดๆ ของรัฐบาล พร้อมทั้งแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ผู้มีส่วนได้เสียตรวจดู ณ บ้านพักข้าหลวงประจำจังหวัดที่ดินหวงห้ามนั้นตั้งอยู่ ที่ว่าการอำเภอ หรือหอทะเบียน ที่ดินในท้องที่ซึ่งที่ดินที่หวงห้ามนั้นตั้งอยู่

การที่รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าวจึงทำให้ที่ดินในเขตท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ ในจังหวัดกาญจนบุรี ตามที่ปรากฏในแผนที่แสดงแนวเขตหวงห้าม ท้ายพระราชกฤษฎีกาที่หวงห้ามกลายเป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภททรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ตามมาตรา 1304 (3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,500,000 ไร่ ปัจจุบันที่ดินที่ขอหวงห้ามอยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอ

ห้วยกระเจา (บางส่วน) จังหวัดกาญจนบุรี เนื้อที่ประมาณ 3,000,000 ไร่ และอำเภอสวนผึ้ง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เนื้อที่ประมาณ 500,000 ไร่ ตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มิได้มีการระบุให้มีการสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่อำเภอจอมบึง (ปัจจุบันอำเภอสวนผึ้งแยกออกจากอำเภอจอมบึง อยู่ในเขตพระราชกฤษฎีกาลบฉบับนี้ด้วย) ท้องที่ในเขตจังหวัดราชบุรี ไว้ในพระราชกฤษฎีกาลบดังกล่าว เพียงแต่แผนที่แสดงแนวเขตหวงห้ามที่ใช้ประกอบตามพระราชกฤษฎีกาลบฉบับนี้มีการขีดแนวเขตหวงห้าม ล่วงล้ำเข้าไปในเขตท้องที่อำเภอจอมบึง ขณะนั้น (ต่อมามีการตั้งเป็นอำเภอจอมบึงและตั้งอำเภอสวนผึ้งแยกการปกครองจากอำเภอจอมบึง) จึงรวมเนื้อที่ในเขตอำเภอจอมบึงและอำเภอสวนผึ้งเข้าไปด้วย ทั้งที่จังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาและ เป็นเมืองเก่าแก่ควบคู่กับจังหวัดกาญจนบุรีอีกเมืองหนึ่ง เช่นเดียวกัน ประวัติความเป็นมาของจังหวัดราชบุรี ในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาและตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการรวมหัวเมืองต่างๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกันตั้งขึ้นเป็นมณฑล โดยได้รวบเอาเมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ ตั้งเป็นมณฑลราชบุรี ตั้งที่บัญชาการมณฑล อยู่ ณ ที่เมืองราชบุรี ฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง (ปัจจุบันคือศาลากลางจังหวัดราชบุรีหลังเก่า)

การที่รัฐบาลได้กำหนดพระราชกฤษฎีกาลบฉบับนี้ขึ้นมาใช้บังคับเพื่อกำหนดพื้นที่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ (ปัจจุบันเป็นอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี อำเภอห้วยกระเจาบางส่วน) จังหวัดกาญจนบุรี เป็นเขตหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นที่สาธารณประโยชน์ เพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดินในราชการทหาร โดยเฉพาะ ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร (รัฐ) ที่จะดำเนินการได้ แต่การดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นใช้บังคับนั้น ฝ่ายบริหาร(รัฐ) จะพึงดำเนินการตามอำนาจตามอำเภอใจไม่ได้ จะต้องดำเนินการภายในกรอบอำนาจที่กฎหมายฉบับนั้น ๆ ให้อำนาจไว้เท่านั้น และต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้

จากการที่ได้ศึกษาพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ฉบับนี้ รัฐซึ่งเป็นฝ่ายบริหารมิได้คำนึงถึงหลักการบริหารหรือการปกครองโดยกฎหมายตามหลักนิติรัฐ มีการรอนสิทธิของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในที่ดินภายในแนวเขตหวงห้าม มีการทับซ้อนไปถึงจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งพระราชกฤษฎีกาลบฉบับนี้มิได้มีการกล่าวถึง

แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากนั้นการตราพระราชกฤษฎีกายังมีความขัดและแย้งกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติ พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 ที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร (รัฐ) ที่จะดำเนินการออกเป็นพระราชกฤษฎีกาได้อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

มุ่งหมายที่จะต้องการทราบถึงการออกกฎหมายของรัฐ ที่ออกกฎหมายโดยฝ่ายบริหาร เป็นการออกกฎหมายตามหลักการออกกฎหมายทางระบบ Civil Law ที่คำนึงถึงสิทธิของประชาชนและการกระทบสิทธิของประชาชนตามหลักนิติรัฐ (Legal State) และการออกกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอันเดียวกันตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) มากน้อยเพียงใด

2.1 เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงพระราชกฤษฎีกา ที่รัฐใช้บังคับแก่ประชาชน ตามพระราชกฤษฎีกาที่ออกใช้บังคับนั้นมีความเป็นนิติรัฐและนิติธรรม เพียงใด

2.2 เพื่อค้นหาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ของพระราชกฤษฎีกาที่บังคับใช้

2.3 เพื่อตรวจสอบการบังคับใช้ตามกฎหมายของพระราชกฤษฎีกาที่ใช้บังคับอยู่

3. กรอบและแนวคิดของการศึกษา

การศึกษาวិชาญปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ซึ่งรัฐบาลของพันเอกพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี เป็นการออกพระราชกฤษฎีกาโดยฝ่ายบริหาร(รัฐ)ซึ่ง มาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 ให้อำนาจให้รัฐ(ฝ่ายบริหาร) เป็นผู้ดำเนินการออกเป็นพระราชกฤษฎีกาได้ แต่การออกพระราชกฤษฎีกาฉบับดังกล่าวเป็นการออกครอบคลุมเนื้อที่ทั้งหมด รวมถึงที่ดินที่ประชาชน วัดวาอาราม สถานที่ราชการ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึงทาง ฯลฯ เข้าไปทั้งหมด ซึ่งที่ดินดังกล่าวเหล่านี้มีเจ้าของที่ดินผู้มีสิทธิครอบครองอยู่ มิได้เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478

ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 กำหนดไว้แต่อย่างใด จึงเป็นการออกกฎหมายของรัฐ (โดยฝ่ายบริหาร) ที่เป็นการกระทบสิทธิของประชาชน ที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ

4. แนวความคิด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะในส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ซึ่งจัดตั้งตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2478 ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2480 ลงวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2480 มีการขยาย เขตเทศบาลออกไปทางด้านทิศเหนือเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2478 ซึ่งโดยหลักการรัฐบาลเห็นว่าสมควรจัดเขตชุมชนในตำบลที่ตั้งศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี ให้มีฐานะเป็นเทศบาลเมือง และเห็นควรให้มีการกำหนดเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเสียใหม่ตามความจำเป็นของการบริหารเทศบาล จึงมีการขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ออกเมื่อ พ.ศ. 2480 แสดงให้เห็นว่ามีชุมชนเพิ่มขึ้นจากเดิมรัฐบาลจึงขยายเขตเทศบาลออกตามหลักเกณฑ์และเหตุผล

ประการแรก ปัญหาที่ต้องนำมาพิจารณาคือ ที่ดินในเขตเทศบาลที่ตั้งมาก่อนพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 บังคับใช้ ซึ่งเป็นเขตชุมชนยังมีที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือไม่ คำว่าที่ดินรกร้างว่างเปล่าหมายถึง ที่ดินที่ยังไม่มีผู้ใดมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ชอบด้วยกฎหมาย หากเป็นที่ดินที่มีการครอบครองอยู่โดยเจตนาเป็นเจ้าของ จำเป็นที่ผู้ครอบครองนั้น จะต้องเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ ถ้าไม่ทำประโยชน์เพียงแต่เจตนาครอบครองไว้อย่างเดียวจะถือว่าเป็นเจ้าของที่ดินหรือเป็นที่รกร้างว่างเปล่าหรือไม่

ประการที่สอง การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งต้องหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกานี้ คือที่ดินที่อยู่ในเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าหักร้าง จัดทำ หรือปลูกสร้างด้วยประการใดๆ ในที่ดินนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่” เห็นได้ว่า พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้มีไว้ระบุนิยามว่าหากในเขตที่พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้หวงห้าม ถ้ามีผู้ใดครอบครองอยู่ก่อนนั้น ให้แจ้งสิทธิหรือคัดค้านแต่อย่างใด เพียงแต่ปรากฏห้ามมิให้บุคคลใด เข้าหักร้าง จัดทำปลูกสร้างด้วยประการใดๆ เท่านั้น

ประการที่สาม การบังคับใช้พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มีการบังคับใช้ตามอำเภอที่ปรากฏในพระราชกฤษฎีกาฯ ดังกล่าวคือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ รวม 4 อำเภอ ปัจจุบันแยกออกเป็น 8 อำเภอ) แล้วยังมีการบังคับใช้ในเขตอำเภอจอมบึง และอำเภอสวนผึ้ง ท้องที่ในเขตจังหวัดราชบุรีอีกเนื้อ ประมาณ 500,000 ไร่⁵ ซึ่งมีได้ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาฯ แต่อย่างไร

5. ประเด็นปัญหาการศึกษา

การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ของฝ่ายบริหาร (รัฐ) ปัจจุบันพระราชกฤษฎีกานี้ปัจจุบันคลุมพื้นที่เขตปกครองอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี อำเภอห้วยกระเจา รวมพื้นที่ 8 อำเภอ ของจังหวัดกาญจนบุรี และอำเภอจอมบึงกับอำเภอสวนผึ้ง อีก 2 อำเภอ ของจังหวัดราชบุรี ทำให้เนื้อที่ที่ปรากฏอยู่ภายในเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกากลายเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการทหาร โดยเฉพาะ บุคคลใด จะเข้าไปทำการใดๆ ไม่ได้ไม่ว่าเข้าหักร้าง จัดทำ ปลุกสร้างด้วยประการใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น เว้นแต่จะเป็นการได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่

ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่ในเขต 8 อำเภอ ของจังหวัดกาญจนบุรี ได้รับผลกระทบจากพระราชกฤษฎีกานี้ ไม่ว่าประชาชนเหล่านั้นจะอยู่ในเขตชุมชน เช่น เขตเทศบาล สุขาภิบาล ที่ก่อตั้งมาก่อนพระราชกฤษฎีกานี้ ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชกฤษฎีกา ฉบับนี้ทั้งสิ้น ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ การทำนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ได้รับผลกระทบทั้งหมด ผู้ลงทุนไม่มีความเชื่อมั่นต่ออสังหาริมทรัพย์ที่ลงทุน เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจอย่างรุนแรงลุกลามถึงการพัฒนาประเทศชาติ ตลอดจนถึงความเป็นอยู่ของประชาชน

นอกจากปัญหาของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีแล้วยังมีพื้นที่ 2 อำเภอของจังหวัดราชบุรี ซึ่งพระราชกฤษฎีกานี้มิได้กล่าวถึงแต่ได้รับผลกระทบและได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน เช่นเดียวกับประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีดังกล่าวทั้ง 8 อำเภอ ประกอบกับ

⁵ ดูภาคผนวก

การออกพระราชกฤษฎีกามีได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์ที่แน่นอนเพียงแต่ระบุไว้กว้าง ๆ ว่าใช้ประโยชน์เพื่อการทหาร เท่านั้น ดังนั้นประเด็นปัญหาที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ คือ

5.1 ปัญหาเกี่ยวกับการออกกฎหมายของฝ่ายบริหาร (รัฐ) ออกกฎหมายขัดและแย้งกับรัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2475 ขณะออกกฎหมายและรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2550)

5.2 ความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของกฎหมายที่ออกซ้ำซ้อนกับที่ดินที่มีกฎหมายรับรองอยู่ก่อนแล้ว และกฎหมายที่ออกแย้งกับกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจ

5.3 ผลการบังคับใช้ของพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้มีผลการบังคับใช้แต่ไหนเพียงใด

6. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยปัญหาเกี่ยวกับการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังคะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มีพื้นที่การบังคับใช้ถึง 8 อำเภอในเขตท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี และอีก 2 อำเภอในเขตท้องที่จังหวัดราชบุรี และการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงความชอบด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการออกกฎหมายของฝ่ายบริหาร (รัฐ) ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ให้ออกกฎหมายประกอบรายละเอียดของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ การออกกฎหมายนั้นฝ่ายบริหาร (รัฐ) จะต้องออกกฎหมายภายในขอบเขตที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้เท่านั้น การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลจากหลักกฎหมายที่อธิบายในเรื่องนี้ไว้ ขอบเขตการศึกษาจึงกำหนดศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดกาญจนบุรี และในท้องที่ 2 อำเภอ คืออำเภอจอมบึง และอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เท่านั้น

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะหรือคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ที่รกร้างว่างเปล่า หมายถึง ที่ดินที่ยังไม่มีบุคคลใด มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดิน เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ทรัพย์สินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และทรัพย์สินสำหรับใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

สิทธิครอบครอง หมายถึง สิทธิของบุคคลที่จะยึดถือทรัพย์สินไว้โดยเจตนาจะยึดถือเอาเพื่อตนเอง

ทรัพย์สิน หมายถึง วัตถุที่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้ประการหนึ่งแล้ว และ
ยังหมายถึงวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้อีกประการหนึ่งด้วย

สิทธิ หมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองป้องกันให้
การบังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การนำเอาพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน
ในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี
ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มาใช้บังคับต่อตามหลักเกณฑ์และขอบเขตการประกาศใช้
กฎหมาย

ท้องที่หวงห้าม หมายถึง เขตท้องที่ที่พระราชกฤษฎีกากำหนดหวงห้ามที่ดินเป็นที่ดิน
สาธารณประโยชน์

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อได้มีการศึกษาค้นคว้าแล้ว สิ่งที่ค้นพบหรือผลการศึกษาที่ออกมาดังนี้

8.1 ทราบถึงปัญหาการออกกฎหมายของฝ่ายบริหาร (รัฐ) มิได้คำนึงถึงหลักเกณฑ์
ความถูกต้องตามหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม และข้อกำหนดของกฎหมายให้อำนาจไว้

8.2 ทราบถึงความสมบูรณ์ถูกต้องของพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในเขต
ท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี
พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ที่ออกซ้ำซ้อนกับพระราชบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่แล้ว

8.3 ผลการบังคับใช้ของพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่
อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช
2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ที่มีได้ระบุนุสถานที่ใช้บังคับกฎหมายไว้แต่นำไปใช้บังคับ
นอกเขตอำเภอ และจังหวัดที่กฎหมายกำหนดไว้

สิ่งที่ได้ศึกษาค้นพบทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ขัดกับหลักการออกกฎหมายทั่วไป ของประเทศ
ที่ถือกฎหมาย Civil Law ตามหลักนิติรัฐ และนิติธรรม กับขัดต่อสิทธิของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐ
จะต้องแก้ไขเยียวยาให้เป็นที่ไปตามระบอบประชาธิปไตย

9. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการศึกษาหลักนิติรัฐ ความถูกต้องของการออกกฎหมาย ความเสมอภาคของกฎหมาย ผลการใช้บังคับของกฎหมาย ขอบเขตและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) ที่รับรองถึงความเสมอภาค ขอบเขตของสิทธิที่ได้รับการคุ้มครอง และประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ที่ใช้ในขณะร่างกฎหมาย เพื่อศึกษาความเป็นมาของกฎหมายตามหลักนิติวิธี

10. ระเบียบและวิธีการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยการออกกฎหมายของฝ่ายบริหาร (รัฐ) ที่ออกกฎหมายจากการอาศัยกฎหมายหลักที่ให้อำนาจฝ่ายบริหาร(รัฐ)สามารถที่จะออกกฎหมายเกี่ยวกับรายละเอียดที่กฎหมายหลักให้อำนาจไว้ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นข้อมูลทางด้านเอกสาร ทั้งข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ ตลอดจนความคิดเห็นของนักวิชาการที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณาว่ากฎหมายที่ฝ่ายบริหาร (รัฐ) ออกมานั้นมีความถูกต้องชอบธรรมมากน้อยเพียงใด การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แม้การเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลเก่าระยะเวลาล่วงมา 70 – 80 ปี ความละเอียดและความแม่นยำของข้อมูลอาจจะมีน้ำหนักค่อนข้างจะน้อยและไม่ละเอียดพอแต่ด้วยเวลาอันจำกัด ข้อมูลที่ได้ส่วนมาเป็นข้อมูล ปฐมภูมิ เพื่อให้มีความเพียงพอที่จะวิเคราะห์ แก่โครงเรื่องที่เสนอมาได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด หากแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงได้มีการออกไปสอบถาม เก็บข้อมูลจากWebsite และถ่ายภาพจากสถานที่จริงประกอบการยืนยัน สนับสนุนข้อมูลทางด้านเชิงคุณภาพ อันจะทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำได้แม่นยำ ถูกต้องมากขึ้น หรืออาจจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณบางส่วนผสมกับข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณร่วมกันก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรากฎหมาย

1. ข้อความคิด

ในเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปนั้นในทางสังคมวิทยาถือได้ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จึงไม่สามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยว มนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมและเมื่อรวมกันเป็นสังคมจะต้องมีการติดต่อสมาคมกันต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อแลกเปลี่ยนในการดำรงชีวิต ในแต่ละสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้น เพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้เป็นที่ไปในทำนองเดียวกันและรักษาความเป็นระเบียบตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคมไว้ เพราะจากการที่มนุษย์มีความคิด อุปนิสัย สภาพแวดล้อมและความต้องการที่แตกต่างกันออกไป ถ้าเมื่อใดก็ตามที่สังคมมนุษย์ขาดความเป็นระเบียบ ความวุ่นวาย ความเสียหายต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นอันเป็นต้นเหตุแห่งความแตกแยกในสังคมนั้นจะเกิดขึ้นในที่สุด

กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคม ให้เป็นที่ไปในทำนองเดียวกันและรักษาความเป็นระเบียบตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคมนี้ เรียกว่า “ปทัสถานทางสังคม” (Social Norms) หรือเรียกว่า “บรรทัดฐานทางสังคม” โดยที่ปทัสถานทางสังคมนั้นมีอยู่หลายประการแตกต่างกันไป แต่ปทัสถานทางสังคมหนึ่งที่สำคัญ คือ กฎหมาย

กฎหมายโดยทั่วไป หมายถึง หลักเกณฑ์หรือสิ่งใดก็ตามที่ออกมาเพื่อกำหนด หรือ บังคับให้คนทั้งหลายต้องยึดถือและต้องปฏิบัติตาม แม้ว่าการให้ความหมายของคำว่า กฎหมาย จะแตกต่างกันไปตามแต่ว่าผู้ให้ความหมายนั้นจะมีแนวความคิดทางกฎหมายอย่างไรก็ตามแต่เป็นที่ยอมรับตรงกันว่ากฎหมายสามารถจำแนกลักษณะออกได้

ก. *กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์* หมายความว่า ต้องเป็นข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานใช้วัดและใช้กำหนดความประพฤติของสังคมได้ว่าถูกหรือผิด หากสิ่งใดไม่มีลักษณะเป็นข้อบังคับมาตรฐานความประพฤติทางสังคมได้ก็ไม่ใช่มิใช่กฎหมาย

ข. *กฎหมายต้องกำหนดความประพฤติของบุคคล* ความประพฤติในที่นี้ได้แก่ การเคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้การควบคุมของจิตใจรวมไปถึงการกระทำหรือ การงดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยร่างกายเคลื่อนไหว

ค. กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ สภาพการบังคับของกฎหมายก็ถือกฎเกณฑ์ที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ให้ปฏิบัติตามหรือห้ามมิให้ปฏิบัติ หากมีการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์จะต้องมีสภาพบังคับกำหนดไว้

ง. กฎหมายต้องมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ คือมีสภาพบังคับที่กำหนดไว้แน่นอน ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายจะต้องกระทำโดยรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กฎหมายที่ใช้เพื่อควบคุมความประพฤติปฏิบัติของสังคม หากจะพิจารณาตามความหมายทางด้านวิชาการแล้วสามารถแยกออกได้เป็นสองนัย

1. กฎหมายตามเนื้อความ คือ กฎหมายที่เป็นข้อบังคับของรัฐที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ถ้าฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามความหนักเบาของการกระทำ

2. กฎหมายตามแบบพิธี คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยวิธีบัญญัติกฎหมายของรัฐ จะไม่มีการกำหนดความประพฤติของมนุษย์ หรือประชาชนทั่วไปโดยตรง ถือว่าเป็นกฎหมาย อย่างหนึ่งที่วางหลักเกณฑ์ในการบริหารงานของรัฐ

ในบางครั้งการออกกฎหมายได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆทั้งในทางกำหนดความประพฤติของสมาชิกในสังคมและเพื่อจัดองค์กรต่างๆของรัฐและในกฎหมายฉบับเดียวกันยังเป็นที่กฎหมายตามเนื้อความและกฎหมายตามพิธีอีกด้วย ซึ่งการออกกฎหมายนั้นมิได้เป็นเป้าหมายของสังคมแต่เป็นเครื่องมือสื่อถึงแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมซึ่งเป็นที่ยอมรับเคารพปฏิบัติตามอย่างเป็นกิจจะลักษณะมนุษย์ใช้กฎหมายเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายอันได้แก่สันติสุขของมวลมนุษย์ การเน้นแต่ตัวบทกฎหมายย่อมเป็นการไร้ประโยชน์หากเป็นเพียงการศึกษาถึงเครื่องมือโดยมิได้แสดงให้เห็นเป้าหมายอันแท้จริงของเครื่องมือและอาจนำไปสู่ผลตรงกันข้ามได้ การศึกษาเพียงเพื่อรู้และเข้าใจเป้าหมายเท่านั้นย่อมมีข้อบกพร่องเช่นกันหากการศึกษานั้นจำกัดอยู่กับการเงินตนาการถึงภาระอุดมคติโดยไม่สามารถหยั่งถึงวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น การศึกษากฎหมายที่ดีจะต้องประกอบด้วยความเข้าใจในเป้าหมายอันแท้จริงของกฎหมายต้องรู้จักเครื่องมือที่จะใช้บรรลุเป้าหมายนั้นมีทักษะที่ถูกต้องในการใช้เครื่องมือและต้องรู้จักวิธีใช้เครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

การศึกษากฎหมายในปัจจุบันไม่อาจจำกัดอยู่เพียงเฉพาะการศึกษาว่ามีบทบัญญัติ หรือข้อกำหนดกฎเกณฑ์อย่างไร เพราะนับวันบทบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้จะมีแต่เปลี่ยนแปลง ไม่มีหลักเกณฑ์อย่างไรและบทบัญญัติใด ๆ ที่กำหนดขึ้นมาใช้แทนข้อกำหนดเก่าๆ อยู่เสมอนักกฎหมายจะรู้เพียงกฎหมายบัญญัติไว้อย่างไรเท่านั้นย่อมไม่เพียงพอ นักกฎหมายที่ได้ศึกษากฎหมายอย่างถึงแก่นย่อมจะไม่ตกอยู่ในภาวะอับจนอย่างแน่นอน การศึกษาให้เข้าใจถึงวิธีการทางกฎหมายและการที่นักกฎหมายเป็นผู้ที่รู้จักวิธีการทางกฎหมายนี้ทำให้นักกฎหมายสามารถใช้กฎหมายที่เปลี่ยนไปทุกวันๆ ได้อย่าง

ถูกต้อง สามารถอำนวยความสะดวกอันเป็นเป้าหมายของกฎหมายได้ การศึกษากฎหมายที่แท้จริงต้องศึกษาให้เข้าใจทัศนคติ แนวความคิด และวิธีทางกฎหมายของระบบกฎหมายที่เราเรียกว่า นิติวิธี (Juristic Method)

1.1 ระบบกฎหมายที่สำคัญ

ในบรรดาระบบกฎหมายที่แพร่หลายไปโดยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม จะมีระบบกฎหมายอยู่ 2 ระบบ คือ “ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์” (Common Law System) ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษ เป็นหลักกฎหมายที่ศาลหลวงของประเทศอังกฤษได้เคยวางแนวไว้ในคำพิพากษาที่ตัดสินคดีแต่ละคดีในอดีต ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) จึงเป็นหลักกฎหมายที่ศาลเป็นผู้สร้างขึ้นจากการตัดสินคดีบางครั้งอาจเรียกว่า “Judge-made Law” หรือ “Case Law” โดยที่กฎหมายในระบบนี้ให้ความสำคัญต่อวิธีพิจารณาคดีความเป็นอย่างมาก และถือเอาคำพิพากษาของศาลสูงที่ได้เคยตัดสินคดีไว้แล้วในปัญหาคดีทำนองเดียวกันเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีที่เกิดขึ้นภายหลัง

ประเทศอังกฤษถือว่าเป็น “แม่แบบ” ของระบบกฎหมายนี้ ซึ่งในอดีตประเทศอังกฤษเคยได้ชื่อว่าประเทศที่มีอาณานิคมหรือดินแดนที่อยู่ใต้การปกครองการจัดกระจายอยู่ทั่วโลก เมื่อประเทศที่เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษเหล่านั้นได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษ ก็ยังคงใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) อยู่ต่อไป เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อินเดีย ปากีสถาน มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และประเทศต่างๆ ในแอฟริกาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ เป็นต้น ซึ่งแนวความคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) เป็นแนวคิดที่ไดซี่ (Dicey) นักกฎหมายมีชื่อเสียงอย่างมากของประเทศอังกฤษได้เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศอังกฤษกับกฎหมายปกครองของประเทศฝรั่งเศสในหนังสือ “Introduction to the Study the Law of the Constitution” (ค.ศ. 1885) จึงมีความคิดแต่เดิมมาที่ปฏิเสธการแบ่งแยกสาขาจากกฎหมายออกเป็นกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน โดยที่อัลเบิร์ต ไดซี่ (Albert Dicey) ศาสตราจารย์ทางกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัย Oxford กล่าวขย่งกฎหมายประเทศอังกฤษในเรื่อง “หลักนิติธรรม” (the Rule of Law) ของกฎหมายประเทศอังกฤษในเรื่องของความเสมอภาคกันในกฎหมายหมายของอังกฤษว่า ในประเทศอังกฤษนั้นบุคคลไม่ว่าจะเป็นเอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐล้วนแล้วแต่อยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายธรรมดาของประเทศอย่างเท่าเทียมกัน ถ้ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็ขึ้นศาลธรรมดาเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศอังกฤษมิได้ให้อภิสิทธิ์แก่บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิได้อยู่ภายในอำนาจของศาลธรรมดาและการที่ประเทศอังกฤษมี “หลักนิติธรรม” ในเรื่องของความเสมอภาคในกฎหมายนี้เองเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวอังกฤษ

ส่วนระบบกฎหมายอีกประเภทหนึ่งคือ “ระบบประมวลกฎหมาย” (Civil Law System) รากฐานของระบบประมวลกฎหมายมาจากกฎหมายโรมัน (Roman Law) ระบบกฎหมายประเภทนี้ให้ความสำคัญต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นอย่างมาก จึงได้มีการตราประมวลกฎหมาย (Codes) ขึ้นใช้บังคับเพื่อวางหลักกฎหมายที่มีลักษณะทั่วไปและสามารถที่จะนำไปปรับใช้กับกรณีต่างๆ ได้ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน และประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นประเศยุโรป เช่น อิตาลี สเปน โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ นับว่าเป็นประเทศ “แม่แบบ” ของระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) โดยที่ประเทศเหล่านี้ในอดีตเคยมีอาณานิคมหรือดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนกระจายอยู่ทั่วโลก เมื่อประเทศเหล่านั้นได้รับเอกราชก็ยังใช้ภาษาของอดีตเจ้าอาณานิคมเป็นภาษาราชการ หรือแม้แต่ประเทศที่ไม่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศในภาคพื้นยุโรปแต่ก็ได้ตัดสินใจใช้ระบบประมวลกฎหมายก็มี เช่น ญี่ปุ่น ไทย เกาหลีใต้ เป็นต้น แนวความคิดในระบบประมวลกฎหมายได้มีการแบ่งกฎหมายออกเป็นกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน โดยที่กฎหมายเอกชนใช้บังคับกับความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันที่เอกชนแต่ละฝ่ายต่างก็ดูแลรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวของตนเอง หลักของกฎหมายเอกชนจึงใช้หลักความเสมอภาค ความยินยอมของแต่ละฝ่ายในการที่จะก่อการผูกนิติสัมพันธ์กัน หากเอกชนเกิดปัญหาข้อพิพาทกันขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลก็จะใช้วิธีการพิจารณาความโดยคำนึงถึงหลักความเสมอภาค การพิจารณาคดีจะใช้หลัก “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) โดยกำหนดให้ผู้ฟ้องคดีมีภาระการพิสูจน์เพื่อที่จะให้ศาลเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องคดีได้กระทำความผิดจริงตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง หากว่า ผู้ฟ้องคดีพิสูจน์ให้ศาลเชื่อไม่ได้ว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริงศาลก็จะยกฟ้องคดีนั้นเสีย

ในส่วนกฎหมายมหาชนที่ใช้บังคับกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชนทั้งสองฝ่ายอยู่ในฐานะที่ไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากรัฐ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องดูแลผลประโยชน์ส่วนรวม หรือผลประโยชน์สาธารณะ ในส่วนของเอกชนจะดูแลรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น ในกรณีที่ผลประโยชน์ส่วนตัวของเอกชนขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวมหรือผลประโยชน์สาธารณะ รัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องมีอำนาจที่จะบังคับเอกชนได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเอกชนเสียก่อน การพิจารณาคดีความหากจะนำระบบการกล่าวหาเช่นเดียวกับกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนมาใช้บังคับก็จะทำให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่เป็นเอกชนเป็นฝ่ายที่จะเสียเปรียบรัฐได้ เพราะพยานหลักฐานต่างๆ อยู่ในความครอบครองดูแลของรัฐทั้งสิ้น อีกทั้งรัฐยังมีข้อได้เปรียบในด้านบุคลากรและกลไกที่จะช่วยในการต่อสู้คดีที่แตกต่างออกไปจากคดีพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน จึงจำเป็นต้องใช้วิธีพิจารณาคดีความแบบ “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial System) โดยกำหนดให้

ศาลมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพิจารณาตัดสินคดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

สำหรับประเทศในระยะแรก ๆ ระบบกฎหมายของไทยมีลักษณะคล้าย ๆ กับระบบกฎหมายในประเทศอังกฤษที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) เพราะประเทศไทยในยุคโบราณกฎหมายของไทยก็เช่นเดียวกันกับบรรดากฎหมายของชนชาติทั้งหลายที่ถือเอาจารีตประเพณีอันเป็นข้อบังคับที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความเคยชินของชุมชนในทางปฏิบัติ เช่นเดียวกับลักษณะกฎหมายของประเทศอังกฤษที่ถือ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีเป็นกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยไม่เคยมีศาลปกครอง สำหรับพิจารณาคดีทางปกครอง โดยเฉพาะมาก่อน ศาลยุติธรรมจะมีอำนาจพิจารณาคดีความทั้งหมดทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง และไม่ได้ใช้หลักกฎหมายมหาชนบังคับแก่คดีปกครองมาก่อน แม้ประเทศไทยจะได้มีการปฏิรูประบบกฎหมายตามหลักของประเทศตะวันตกอย่างจริงจัง ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2440 ซึ่งทรงโปรดเกล้าฯ ให้หาผู้เชี่ยวชาญกฎหมายจากต่างประเทศเข้ามารับราชการหลายคนเพื่อการปฏิรูประบบกฎหมาย เมื่อมีการปฏิรูปกฎหมาย จะต้องมีการศึกษาพิจารณากฎหมายต่างประเทศที่เจริญก้าวหน้าประกอบหรือเป็นที่ยอมรับกฎหมาย บางเรื่องของแต่ละประเทศ การเมืองและการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกจนเป็นเหตุให้กฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศตะวันตกเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในระบบกฎหมายไม่ว่าจะเป็นด้านถ้อยคำภาษา ความคิดในเชิงกฎหมาย (Legal Concept) การตีความกฎหมายหรือการใช้กฎหมายทั่วไป หลักเหล่านี้เป็นสิ่งที่ประเทศไทยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ มีปัญหาว่าเราจะยอมรับอิทธิพลและแนวทางกฎหมายจากกฎหมายของประเทศใด

ในการนำเอาหลักกฎหมายประเทศตะวันตกมาใช้ในการปฏิรูปกฎหมายของไทย นั้นมีระบบกฎหมายที่อยู่ในข่ายพิจารณาอยู่สองระบบ คือ ระบบกฎหมายอังกฤษ (The Common Law System) และระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายในภาคพื้นทวีปยุโรป (The Codified Law System) หรือระบบ Civil Law ในการที่จะพิจารณาว่าประเทศไทยจะใช้ระบบกฎหมายประเภทใดเป็นหลักในการดำเนินการปฏิรูประบบกฎหมาย โดยพิจารณาจากการที่ประเทศไทยได้มีการนำสนธิสัญญาเอกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่คนชาติของประเทศตะวันตก และส่วนใหญ่ประเทศเหล่านี้จะใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย แม้ประเทศอังกฤษจะเป็นประเทศที่มีอิทธิพลการเมือง ทางวัฒนธรรมและทางกฎหมายต่อประเทศไทยมากที่สุดประเทศหนึ่ง และยังมีนักกฎหมายชั้นนำซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอบรมกฎหมายมาจากประเทศอังกฤษหลายท่านก็ตาม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าเป็นการง่ายที่จะเปลี่ยน

กฎหมายไทยให้สอดคล้องกับระบบประมวลกฎหมาย ดังนั้นพระองค์จึงตัดสินพระทัยจะเลือกเอา ระบบประมวลกฎหมายเป็นหลักในการปฏิรูปกฎหมายไทย¹

ในประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law หรือระบบประมวลกฎหมายนั้นส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบ Civil Law คำว่า Civil Law มาจากคำลาติน “Jus civile” jus civile เป็นกฎหมายที่ใช้กับคนพื้นเมืองโรมัน เท่านั้น หากเป็นบุคคลอื่นต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอีก ฉบับหนึ่ง เรียกว่า กฎหมายของโลก “jus gentium” กฎหมาย Civil ของชาวโรมันจะเกิดขึ้นจาก คำพิพากษาของศาลบ้าง การตีความของนักปราชญ์บ้าง และได้เจริญขึ้นจนเป็นระบบที่ดี โดยเฉพาะ จักรพรรดิจัสติเนียน (Justinien) ได้รวบรวมเอาอรรถกฎหมายที่สำคัญแห่งชุมนุมกฎหมายขึ้นประเทศ ในภาคพื้นยุโรปได้นำเอากฎหมายนี้ไปใช้เป็นกฎหมายของตนและนำเอาระบบกฎหมายนั้นมา ประมวลเป็นกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน เป็นต้น กฎหมายที่ออกใช้ในประเทศที่ใช้ระบบ Civil หรือ ระบบประมวลกฎหมาย กฎหมายที่ออกมาใช้ บังคับส่วนมากเป็นการออกกฎหมายโดยรัฐสภา กฎหมายที่เป็นจารีตมีเกิดขึ้นได้เหมือนกันแต่เป็น ส่วนน้อย บรรดากฎหมายที่สำคัญได้แก่ ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวล กฎหมายพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา และก็จะมีการราชบัญญัติเฉพาะเรื่องอยู่บ้าง

ส่วนของประเทศไทยนับตั้งแต่ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีศาลปกครองแยกออกจากระบบศาลยุติธรรม เพื่อให้ ศาลปกครองได้พิจารณาคดีปกครองโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังจัดให้มีศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณา ข้อพิพาทรัฐธรรมนูญ และยังกำหนดให้มีองค์กรอิสระขึ้นอีกหลายองค์กร จึงทำให้กฎหมาย มหาชนในประเทศไทยเริ่มต้นและมีโอกาสพัฒนาเช่นเดียวกันกับประเทศในภาคพื้นยุโรป

1.2 ความเป็นมาของกฎหมาย

ในบรรดารัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลาย หลักพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตยจะ พบว่ามีหลักการที่สำคัญอยู่ 2 ประการที่เป็นพื้นฐานการจัดการองค์กรของรัฐเสรีประชาธิปไตย

1. หลักประชาธิปไตย (das demokratische Prinzip)

2. หลักนิติรัฐ (das Rechtsstaats Prinzip)

หลักประชาธิปไตย (das demokratisch Prinzip)

หลักประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน ผู้อยู่ภายใต้การปกครองจึงหมายถึงการปกครองตนเองของผู้อยู่ภายใต้การปกครองหรือการมีรัฐบาล เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน หรือ โดยความยินยอมของประชาชน จึงอาจกล่าวได้

¹ สุรพล ไตรเวทย์ การร่างประมวลกฎหมายในประเทศสยาม (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ วิญญูชน จำกัด 2550) : หน้า 46 - 47

ว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครอง ที่ประชาชนเป็นผู้ตั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง”ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิดของเสรีภาพ (liberty) และความเสมอภาค (equality) ²

สาระสำคัญของหลักประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐอาจจะแตกต่างกันในรูปแบบของรัฐบาลหรือระบบการปกครอง เช่น หลักประชาธิปไตยระบบประธานาธิบดี กับหลักประชาธิปไตยระบบที่มีนายกรัฐมนตรี จะมีความแตกต่างกันในระบบรัฐสภาบางประการ หรือหลักนิติรัฐ ประเทศที่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร กับไม่เป็นลายลักษณ์อักษรมีความแตกต่างกัน เป็นต้น แต่ก็มีลักษณะต่างๆ ไปที่คล้าย ๆ กัน เพราะหลักประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นหลักที่มีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน หลักประชาธิปไตยเป็นหลักที่เอื้อให้เกิดหลักนิติรัฐ และขณะเดียวกันหลักนิติรัฐเป็นหลักที่ส่งเสริมสนับสนุนหลักประชาธิปไตย

“ที่มาของกฎหมาย” จึงมีความหมายได้หลายอย่างแตกต่างกันออกไปตามระบบของกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่นำเอากฎหมายไปใช้ในการพิจารณาหรืออาจหมายถึงบ่อเกิดของกฎหมาย คือสิ่งที่ผู้บัญญัติกฎหมาย นำเอามาบัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น ข้อบังคับทางศาสนา จารีต ประเพณี คำพิพากษาของศาล และความเห็นของนักปราชญ์กฎหมาย ถ้าหากเป็น”ที่มาของกฎหมาย” หมายถึง “กฎหมาย” ที่ศาลนำไปใช้ปรับแก้คดีที่เกิดขึ้น ที่มาของกฎหมายจะมีสองประการ คือ

ก) *กฎหมายลายลักษณ์อักษร* คือ กฎหมายที่รัฐตราขึ้นไว้เป็นข้อบังคับกำหนดความประพฤติของมนุษย์ และได้มีการประกาศให้ราษฎรทราบ ซึ่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มี

1. รัฐธรรมนูญ
2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
3. พระราชบัญญัติ
4. พระราชกำหนด
5. พระราชกฤษฎีกา
6. กฎกระทรวง
7. กฎหมายที่ตราโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

² บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ วิทยุชน จำกัด 2547) หน้า 19- 20

การออกกฎหมายดังกล่าวทั้งหมดสามารถแยกออกได้เป็นสามประการ คือ³

ก. *กฎหมายอันแท้จริง* ได้แก่กฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนด

ข. *ข้อบังคับซึ่งฝ่ายบริหารเป็นผู้ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายนั้น* ได้แก่พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง และคำสั่งหรือข้อบังคับที่ออกตามกฎอัยการศึก

ค. *ข้อบังคับซึ่งองค์กรปกครองตนเองเป็นผู้ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย* ได้แก่ เทศบัญญัติ รวมถึงข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา ข้อบังคับจังหวัด ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเฉพาะท้องถิ่น ที่กฎหมายยกฐานะเป็นองค์กรปกครองตนเอง

ง) *กฎหมายประเพณี* คือ กฎหมายที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่เป็นกฎหมายราษฎรรู้สึกกันทั่วไปว่าเป็นกฎหมายและรัฐได้ใช้บังคับมาเช่นนั้นเสมือนหนึ่งเป็นกฎหมายในรูปลักษณะเดียวกันมาตลอด เช่น กรณีการแข่งขันกีฬา หากทำให้คู่ต่อสู้ฝ่ายหนึ่งแก่ความตายก็ไม่มีผู้ใดรู้สึกของการตายนั้นเกิดความผิดฆ่าคนตาย เป็นต้น

2. หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

โดยทั่วไปส่วนมากจะใช้คำว่า หลักนิติรัฐ กับหลักนิติธรรมควบคู่กันไปโดยที่ไม่ได้แยกแยะความแตกต่างในรายละเอียดของคำสองคำนี้ในอันที่จริงการใช้ถ้อยคำทั้งสองถ้อยคำนี้ในความหมายเดียวกันอาจจะไม่ถูกต้องตรงตามความหมายของคำทั้งสองคำมากนัก เพราะคำทั้งสองคำมีที่มาและระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คำว่านิติรัฐ (Legal State (eug) หรือ Etat be droit (fr) หรือ Rechtss taat (gr)) มาจากระบบกฎหมายและประมวลกฎหมาย (Civil Law) ของภาคพื้นยุโรป แต่คำว่านิติธรรม (The Rule of law) แนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ของประเทศอังกฤษ แต่ก็มีนักกฎหมายได้กล่าวว่า นิติธรรม หรือ The Rule of Law เริ่มต้นจากการออกกฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ออกโดยเจตนาธรรม และโดยลายลักษณ์อักษรเพื่อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ของประเทศผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมอย่างถ่วงหน้ามีความเป็นสากลไม่เลือกปฏิบัติ และการออกกฎหมายนั้นจะต้องออกโดยสถาบันที่มีอำนาจซึ่งได้แก่สถาบันสากลไม่เลือกปฏิบัติ และการออกกฎหมายนั้นจะต้องออกโดยสถาบันที่มีอำนาจ ซึ่งได้แก่สถาบันที่มีตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการเลือกตั้ง⁴ ซึ่งหลักดังกล่าว

³ หยุด แสงอุทัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ครั้งที่ 17: (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552) หน้า 54 - 56

⁴ ลิขิต วีระเวทิน หลักนิติธรรมและหลักนิติกลวิธี หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน 10 สิงหาคม 2549

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 วรรคสองว่า การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม แต่ก็มีนักวิชาการบางท่านเช่นเดียวกันที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักนิติรัฐ และหลักนิติธรรมว่า ได้มีนักวิชาการและบุคคลในวงการกฎหมายที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมืองและทางกฎหมายของไทยโดยมีการอ้างทฤษฎีและหลักกฎหมายของต่างประเทศในทางที่แตกต่างไป จะทำให้มีการใช้คำทั้งสองคำปะปนกันเสมือนหนึ่งว่าเป็นคำเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่คำทั้งสองคำมีความเป็นมาและความหมายที่แตกต่างกัน⁵

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากรายละเอียดของคำทั้งสองคำแล้วจะพบว่าหลักการทั้งสองมีความแตกต่างกันอยู่สาเหตุแห่งความแตกต่างนั้นอยู่ที่พัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยอรมัน ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดความคิดว่าด้วยหลักนิติรัฐ และในอังกฤษ ซึ่งพัฒนาการความคิดว่าด้วยหลักนิติธรรม ความแตกต่างของหลักทั้งสอง ประวัติความเป็นมาของการต่อสู้ทางการเมืองที่แตกต่างกันของชนชาติทั้งสองย่อมส่งผลต่อเนื้อหาของหลักนิติรัฐ และหลักนิติธรรม ตลอดจนการพัฒนาของการเมืองการปกครอง แม้หลักทั้งสองตรงก็ไม่ต้องการให้มนุษย์ปกครองมนุษย์ด้วยกันเอง แต่ต้องการให้กฎหมายเป็นผู้ปกครองมนุษย์ก็ตาม

2.1 หลักนิติรัฐ (das Rechtsstaatsprinzip)⁶

คำว่า “นิติรัฐ” สมัยใหม่ (Legal State (eng) หรือ Etat de droit (fr) หรือ Rechtsstaat (gr)) เป็นคำที่เกิดขึ้นในประเทศที่ใช้ภาษา “เยอรมัน” (ประเทศเยอรมัน ประเทศออสเตรีย และบางส่วนของประเทศสวิตเซอร์แลนด์) “นักคิดที่สำคัญของเยอรมัน” Robert von Mohl, Carl Welcker และ Johann Christoph Frisherr von Aretin ได้กล่าวถึงคำว่า “นิติรัฐ” ซึ่งอาจให้ความหมายของคำว่า “นิติรัฐ” “ว่าหมายถึง” รัฐแห่งความมีเหตุผล อันเป็นรูปที่ปกครองตามเจตจำนงโดยรวมที่มีเหตุผล และมีวัตถุประสงค์เพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับสังคมเป็นการทั่วไป นิติรัฐก็คือ รัฐที่ปกครองตามหลักแห่งเหตุผล เพื่อให้การอาศัยอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นไปด้วยความสงบ” การอธิบายความหมายของหลักนิติรัฐในช่วงหลังจึงเป็นการให้ความหมายว่า “หลักนิติรัฐ” ประกอบด้วยหลักย่อยใดบ้าง อย่างเช่น Hartmut Maurer เห็นว่า หลักย่อยของหลักนิติรัฐประกอบไปด้วยหลักย่อย 9 หลัก

⁵ ชาญชัย แสงศักดิ์ กฎหมายมหาชน ความเป็นมา ทฤษฎีและหลักการที่สำคัญ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2553) : หน้า 5

⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 7 หน้า 23 - 25

2.1.1 หลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน (*Grundrechte*)

2.1.2 หลักการแบ่งแยกอำนาจ (*Gewaltenteilung*)

2.1.3 หลักความผูกพันต่อกฎหมายขององค์กรของรัฐ (*die Rechtsbindung der staatlichen Organe*)

2.1.4 หลักเงื่อนไขการกระทำของฝ่ายปกครอง (*Grundsatz des Gesetzesvorbehalts*)

2.1.5 หลักการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ (*Rechtsschutz*)

2.1.6 หลักความรับผิดชอบของรัฐ (*Staatshaftung*)

2.1.7 หลักพื้นฐานของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (*Rechtsstaatliche Strafrechtsund Strafprozessrechtsgrundsätze*)

2.1.8 หลักความมั่นคงของกฎหมาย (*Rechtssicherheit*) และ

2.1.9 หลักความได้สัดส่วน (*Grundsatz der Verhältnismässigkeit*)

Theodor Maunz เห็นว่าหลักดังต่อไปนี้นี้เป็นหลักการสำคัญอันเป็น”สาระสำคัญ” ของ “หลักนิติรัฐ” กล่าวคือ

(1) หลักการแบ่งแยกอำนาจอ (das Prinzip der Gewaltentrennung)

(2) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (*die Gewährleistung persönlicher Grundrechte*)

(3) หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง (*Gesetzmaässigkeit von Justiz and Verwaltung*)

(4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา (*meterielle Gesetzmaässigkeit*)

(5) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (*Unabhaengigkeit der Richter*)

(6) หลักไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่กฎหมาย (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) และ

(7) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (*Vorrang der Verfassung*)

ความเป็นมาของหลักนิติรัฐ⁷

ศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้ให้คำอธิบายในเรื่องนี้ไว้ พอสรุปได้ว่า ตามแนวความคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยโดยนัยถือว่า แม้รัฐจะมีอำนาจอธิปไตย แต่รัฐก็ต้องเคารพกฎหมาย ซึ่งมีอยู่ 2 ทฤษฎีหลักๆ คือ

(1) ทฤษฎีว่าด้วยการจำกัดอำนาจตนเองด้วยความสมัครใจ (auto – limitation)

ซึ่ง เยียร์ริง (Ihering) และ เจลลิเนค (Jellinek) เป็นผู้เสนอ ซึ่งมีหลักว่ารัฐไม่อาจถูกจำกัดอำนาจโดยกฎหมายได้ เว้นแต่รัฐจะสมัครใจผูกมัดตนเองด้วยกฎหมายที่ตนสร้างขึ้น และกฎหมายหลักที่รัฐสร้างขึ้นก็คือรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดสถานะของอำนาจการเมืองในรัฐว่าอยู่ที่องค์กรใด ต้องใช้อย่างไร มีข้อจำกัดอย่างไร

(2) ทฤษฎีนิติรัฐ (Etat de Droit) ซึ่ง รุสโซ และ มงเตสกีเยอ ได้เสนอแนว

ความคิดไว้เป็นคนแรกๆ และ การเดอ มัลแบร์ ได้สรุปแนวความคิดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งพอสรุปได้ว่า รัฐและหน่วยงานของรัฐกระทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน มีอำนาจก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิหน้าที่แก่เอกชนฝ่ายเดียวโดยปัจเจกชนไม่สมัครใจได้ กฎหมายมหาชนให้อำนาจรัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน แต่กฎหมายนั้นเองก็จำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายให้ไว้

ผลที่ตามมาก็คือ จะต้องมีการควบคุมการกระทำขององค์กรของรัฐทุกองค์กรให้ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องควบคุมการกระทำและนิติกรรมทางปกครองของฝ่ายปกครองให้ชอบด้วยกฎหมาย และจะต้องมีการควบคุมการกระทำขององค์กรตุลาการ ซึ่งได้แก่คำพิพากษาและคำสั่งศาลให้ชอบด้วยกฎหมายโดยจะมีองค์กรและกระบวนการควบคุมที่แตกต่างกันไปในแต่ละระบบกฎหมาย

แนวความคิดและสาระสำคัญของหลักนิติรัฐ⁸

รองศาสตราจารย์ ดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ให้คำอธิบายแนวความคิดและสาระสำคัญของหลักนิติรัฐไว้ พอสรุปได้ดังนี้

⁷ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กฎหมายมหาชน เล่ม 2 การแบ่งออกกฎหมายมหาชน – เอกชน และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทยครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548) หน้า 46 - 53

⁸ ชาญชัย แสงศักดิ์ คำอธิบายกฎหมายปกครอง ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2549) หน้า 69 - 70

แนวความคิด

รัฐเสรีประชาธิปไตยยอมรับและให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญโดยอาจจำแนกสิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) สิทธิเสรีภาพบุคคลโดยแท้ อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย สิทธิเสรีภาพ ในเคหสถาน สิทธิเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันและกัน สิทธิเสรีภาพในการเดินทาง และการเลือกถิ่นที่อยู่ และสิทธิเสรีภาพในครอบครัว

(2) สิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ สิทธิเสรีภาพในการมีและใช้ทรัพย์สิน และสิทธิเสรีภาพในการทำสัญญา

(3) สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม หรือ พรรคการเมือง และสิทธิเสรีภาพในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง

อย่างไรก็ดี รัฐจะต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะซึ่งในบางกรณีรัฐจำเป็นต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง โดยองค์กร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ แต่รัฐให้คำมั่นต่อราษฎรว่าองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้ากรายสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งและเป็นการทั่วไปว่าให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้ากรายสิทธิเสรีภาพ ของราษฎรได้ ในกรณีใดและภายในขอบเขตอย่างไร

สาระสำคัญของหลักนิติรัฐ

สาระสำคัญของหลักนิติรัฐมีอยู่ 3 ประการ ดังนี้

(1) บรรดาการกระทำทั้งหลายขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหารจะต้องชอบด้วยกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือ องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารจะมีอำนาจสั่งการให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดแจ้งและจะต้องใช้อำนาจนั้นภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้

(2) บรรดากฎหมายทั้งหลายที่องค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติได้ตราขึ้นจะต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรนั้นจะต้องมีข้อความระบุไว้อย่างชัดเจนพอสมควรว่าให้องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารองค์กรใดมีอำนาจล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใด และภายในขอบเขตอย่างไรและกฎหมายดังกล่าวจะต้องไม่ให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ

(3) การควบคุมไม่ให้การกระทำขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหารขัดต่อกฎหมายก็ดี การควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญก็ดี จะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการซึ่งมีความเป็นอิสระจากองค์กรของรัฐฝ่ายบริหารและองค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติ โดยองค์กรรัฐฝ่ายตุลาการซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือองค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหารอาจจะเป็นองค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการอีกองค์กรหนึ่ง แยกต่างหากจากองค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการซึ่งทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาก็ได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้บัญญัติรับรองหลักนิติรัฐ ดังกล่าวข้างต้นไว้ในมาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้ กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้” นอกจากนั้น บทบัญญัติอื่นๆ ของรัฐธรรมนูญฯ ก็จะนำหลักการดังกล่าวข้างต้นไปบัญญัติรับรองไว้เป็นวรรคสองของแต่ละมาตราโดยวรรคหนึ่งจะบัญญัติรับรองสิทธิหรือเสรีภาพด้านใดด้านหนึ่งให้แก่บุคคล เช่น มาตรา 50 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม” ส่วนวรรคสองของมาตรา 50 บัญญัติว่า “การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ...”

สรุปหลักนิติรัฐ⁹

หลักนิติรัฐนี้ในทางวิชาการสามารถแยกพิจารณาได้ทั้งในแง่ของรูปแบบ และในแง่ของเนื้อหาซึ่งแต่ละแ่งดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในแง่ของรูปแบบ

เมื่อพิจารณาในแง่ของรูปแบบ หลักนิติรัฐจะประกอบด้วยหลักการต่างๆ 4 ประการด้วยกัน คือ

- 1) หลักการแยกอำนาจ (*separation of powers*)
- 2) หลักการที่ว่า กฎหมายตามรูปแบบย่อมผูกมัดอำนาจรัฐ
- 3) หลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชนทางศาล

⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553) หน้า 308 -309

4) หลักการคุ้มครองความเชื่อถือและความไว้วางใจของประชาชน ที่มีต่อมาตรการของรัฐ

ในแง่ของเนื้อหา

หลักนิติรัฐ ในแง่ของเนื้อหายังสามารถแยกพิจารณาเป็นหลักต่างๆ ได้อีก 3 ประการ คือ

ก) หลักการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ของประชาชน

ข) หลักที่ว่ามาตรการของรัฐต้องมีความพอสมควรแก่เหตุ และการที่จะพิจารณา มาตรการของรัฐมีความพอสมควรแก่เหตุหรือไม่ มีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

- ความเหมาะสม มาตรการนั้นต้องสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้
- ความจำเป็น (ต้องไม่มีมาตรการอื่นที่อ่อนกว่านั้นให้เลือกแล้ว)
- ความได้สัดส่วนที่ดี (ผลดีที่ได้รับจะต้องมากกว่าผลเสีย)

ค) หลักการชดเชยให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันมิชอบของรัฐ

2.2 หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

เป็นคำที่เรียกกันในประเทศอังกฤษที่ใช้กฎหมายระบบ Common law โดยที่ อังกฤษมีความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรถูกปกครองโดยมนุษย์และควรจะถูกปกครองโดยกฎหมาย ใน ความหมายก็คือ หลักแห่งกฎหมายอันเป็นแนวคิดที่ว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคม ที่สืบทอดมาจากปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) โดยได้วิวัฒนาการขึ้นใน ประเทศอังกฤษกลายเป็นทฤษฎีกฎหมายที่สำคัญ นักกฎหมายอังกฤษชื่อ Dicey ได้อธิบายหลัก นิติธรรม ว่าหมายถึง การปกครองที่ทุกๆคนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือ กฎหมายหรือมีอภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ตาม สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ต้อง ได้รับการยอมรับและนับถือ บุคคลจะมีความผิดก็เมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด บุคคลจะถูก ลงโทษต้องกระทำโดยการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดตาม กฎหมายของรัฐ ซึ่งความเห็นของ Dicey ดังกล่าวเห็นว่าบรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของ รัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย จะต้องไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและ เสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐหรือฝ่ายปกครองจะกระทำการอันขัดต่อ กฎหมาย การกระทำดังกล่าวย่อมต้องถูกฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของ รัฐย่อมจะมีสิทธิพิเศษใดๆเหนือกว่าราษฎรไม่ได้ Dicey เห็นว่าหลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิด กับความมีอำนาจสูงสุดของรัฐ สภาพและหลักนิติธรรมย่อมมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ คือบุคคลย่อม เสมอภาคกันต่อหน้าที่กฎหมายบุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ ของแผ่นดินบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลายจะเป็นผู้ซึ่งรักษากฎหมายดังกล่าว หลักนิติธรรมใน

ความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลายต้องเคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษหากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมาย และไม่มีผู้ใดทั้งสิ้นแม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้

2.2 ความแตกต่างกันในหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

ด้านบ่อเกิดของกฎหมาย

ระบบกฎหมายของอังกฤษเป็นระบบที่ยอมรับให้ผู้พิพากษาสามารถสร้างกฎหมายขึ้นมาได้เอง ในระบบกฎหมายอังกฤษจึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่กฎหมายที่ได้รับการตราขึ้นโดยรัฐสภา ที่เรียกว่า “Statute Law” เท่านั้น แต่ยังหมายถึงหลักการและแนวทางการตัดสินใจของผู้พิพากษาที่เกิดจากการจารีกรธรรมเนียมปฏิบัติในอดีตอันเป็นกฎเกณฑ์ที่ศาลยอมรับสืบต่อกันมา จึงส่งผลให้ระบบกฎหมายของอังกฤษมีลักษณะที่ยืดหยุ่นและสามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา แต่ก็ได้ให้ความหมายว่าในระบบกฎหมายของอังกฤษศาลจะเปลี่ยนแปลงแนวการตัดสินใจอย่างไรก็ได้ตามอำเภอใจ เพราะหลักที่ว่าศาลในคดีหลังต้องผูกพันตามหลักกฎหมายที่ศาลในคดีก่อนได้ตัดสินไว้แล้วเป็นหลักที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงแนวคำพิพากษาจึงไม่ใช่จะกระทำได้โดยง่าย

แต่ในภาคพื้นยุโรปกฎหมายเกิดจากการตราโดยกระบวนการทางนิติบัญญัติ ผู้พิพากษาอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่รับใช้รัฐมีหน้าที่ปรับใช้กฎหมาย การตัดสินคดีในแต่ละคดีไม่มีผลเป็นการสร้างกฎหมายขึ้นมาใหม่ แนวการตัดสินคดีของศาลจึงไม่ถือว่าเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย

ด้านการคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน

ระบบกฎหมายของอังกฤษเป็นระบบกฎหมายที่ไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร การประกันสิทธิพื้นฐานของบุคคลในอังกฤษจึงไม่ได้เป็นการประกันสิทธิในระดับรัฐธรรมนูญ สิทธิพื้นฐานของบุคคลในอังกฤษจึงไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับโดยตรง และอยู่ในลำดับขั้นที่สูงกว่ากฎหมายธรรมดาแต่บุคคลจะได้รับการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานโดยองค์กรตุลาการ

ในระบบกฎหมายของภาคพื้นยุโรป การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเป็นการคุ้มครองในระดับรัฐธรรมนูญย่อมผูกพันต่อองค์กรนิติบัญญัติบริหารและตุลาการในฐานะที่เป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับโดยตรง

ด้านการตรวจสอบการตรากฎหมาย

ตามหลักนิติธรรมระบบกฎหมายอังกฤษถือว่ารัฐสภาเป็นรัฐธิปไตย ทางทฤษฎีถือว่ารัฐสภาสามารถตรากฎหมายอย่างไรก็ได้ทั้งสิ้นไม่อาจมีกรณีที่รัฐสภาตรากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ แม้หากว่าจะมีผู้ใดอ้างว่ารัฐสภาตรากฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญจารีตประเพณี

การอ้างเช่นนั้นหาจะมีผลทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา ด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ การควบคุมการตรากฎหมายของรัฐสภาอังกฤษจึงเป็นการควบคุมกันทางการเมืองไม่ใช่ทางกฎหมาย

หากเป็นหลักกฎหมายของระบบกฎหมายยุโรปหลักนิติรัฐ องค์กฤษฎีกาบัญญัติย่อมต้องผูกพันต่อรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ความผูกพันต่อรัฐธรรมนูญขององค์กฤษฎีกามีผลในทางปฏิบัติ หลักนิติรัฐจึงกำหนดให้มีองค์การที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่องค์กฤษฎีกาตราขึ้น องค์การที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคือ ศาลรัฐธรรมนูญ และในขณะเดียวกันศาลรัฐธรรมนูญต้องผูกพันต่อรัฐธรรมนูญด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงถูกควบคุมโดยรัฐธรรมนูญ การตรากฎหมายขององค์กฤษฎีกาในเกณฑ์ทางกฎหมายจึงไม่สามารถนำเอาเจตจำนงของตนเองเข้าแทนที่เจตจำนงขององค์กฤษฎีกาได้

3. หลักการตรากฎหมายและการใช้กฎหมาย

กฎหมายเป็นข้อกำหนดหรือข้อบังคับที่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับให้บุคคลต้องปฏิบัติ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้จะมีผลทำให้ได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษได้ เมื่อมีกฎหมายขึ้นใช้บังคับเท่าใดบุคคลย่อมถูกบังคับให้ต้องปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติอันมีผลเป็นลิดรอนสิทธิเสรีภาพหรือจำกัดสิทธิมากขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายระบบ Civil Law ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรจะมีการกำหนดมาตรการการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อจำกัดมิให้องค์กฤษฎีกาและองค์กรอื่นที่ได้รับมอบหมายจากองค์กฤษฎีกาตรากฎหมาย กฎหรือข้อบังคับอื่นใดอันมีผลล่วงเข้าไปในแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยอำเภอใจเพราะสิทธิที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนเป็นสิทธิของพลเมืองและสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการคุ้มครองปัจเจกชนให้พ้นจากอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของรัฐต้องเคลื่อนไหวยู่ในกรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ตามเงื่อนไขการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยที่องค์กฤษฎีกาหรือองค์กรอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ตรากฎหมายได้จะต้องดำเนินการตรากฎหมายให้สอดคล้องกับเงื่อนไขต่างๆ ตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ เรียกว่า “หลักการอ้างบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมาย” องค์กฤษฎีกาจะตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพบุคคลนั้นจะกระทำได้เท่าที่จำเป็นซึ่งเป็นหลักในเรื่องความจำเป็นซึ่งแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของหลักนิติรัฐและเป็นการยอมรับ “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” และการตราภาษะนั้นย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้

หากขัดต่อรัฐธรรมนูญจะใช้บังคับมิได้อันเป็นการยอมรับ “หลักการคุ้มครองสารัตถะแห่งสิทธิและเสรีภาพ” ที่จะไม่ให้องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายที่เป็นการกระทบกระเทือนแก่นหรือสารัตถะของสิทธิเสรีภาพได้ นอกจากนี้การตรากฎหมายที่จะใช้บังคับนั้นจะต้องให้มีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับกรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงตามหลักของการตรากฎหมายจะต้อง “การมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปของกฎหมายและหลักการห้ามตรากฎหมายใช้บังคับเฉพาะกรณีและเฉพาะบุคคล”

ในขณะที่เดียวกันเพื่อความสงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่เกิดการเอาใจเอาเปรียบยอมจำเป็นต่อมีกฎหมายที่ชัดเจนแน่นอนและเป็นธรรมให้สังคมได้อยู่ร่วมกันได้ก็ต้องมีกฎหมายที่เป็นกฎหมาย คำสั่ง หรือข้อบังคับที่ถูกตั้งขึ้น โดยรัฐหรือผู้มีอำนาจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดของสังคมและมีสภาพบังคับเป็นเครื่องมือให้การทำให้บุคคลในสังคมปฏิบัติตามกฎหมาย คำสั่ง และข้อบังคับนั้น

4. ศักดิ์ของกฎหมายและแบบพิธีในการตรากฎหมาย

ศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law)

คำว่า กฎหมาย ในที่นี้ไม่ใช่ในความหมายของกฎหมายของธรรมชาติแต่เป็นกฎหมายของบ้านเมืองที่ได้รับการบัญญัติโดยองค์กรที่เรียกว่า นิติบัญญัติ เป็นกฎหมายที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในนิติรัฐหรือรัฐที่มีรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยที่จะต้องประนีประนอมกับเสรีภาพต้องให้หลักประกันอย่างเสมอภาคและต้องสร้างพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดีและเตรียมรูปแบบของกฎหมายเพื่อที่เป็นหลักประกันกับความสงบสุขของสังคม

จากมาตรา 6 ของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ที่บัญญัติว่า “กฎหมายคือเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนพลเมืองทุกคนมีสิทธิสิทธิออกกฎหมายโดยตรงหรือโดยผ่านผู้แทน กฎหมายต้องเป็นสิ่งที่เหมือนกันสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองหรือลงโทษ พลเมืองทุกคนย่อมเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมายและในเกียรติยศศักดิ์ศรี ตลอดจนฐานะและตำแหน่งหน้าที่การงาน ทั้งนี้ตามความสามารถของแต่ละคน โดยปราศจากการแบ่งแยกใด ๆ ยกเว้นการแบ่งแยกด้วยความดีและความสามารถของแต่ละคน” ความหมายของกฎหมายตาม มาตรา 6 ดังกล่าวนี้อธิบายได้ว่าเป็นงานชิ้นเอกของยุคการปฏิวัติและได้สะท้อนถึงแนวความคิดในการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานตามแนวคิดของรุสโซที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงเจตนารมณ์ของตนและในการบัญญัติกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายจึงเป็นการแสดงออกของกลุ่มสังคม

ไม่ใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเมื่อพิจารณาจากคำปรารภของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789¹⁰ จะเห็นได้ว่า ผู้ร่างคำประกาศดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่ให้ความสำคัญกับอำนาจนิติบัญญัติมากกว่าอำนาจฝ่ายบริหารดังได้เห็นจากบรรทัดแรกของคำปรารภที่กล่าวว่า “ผู้แทนของพลเมืองฝรั่งเศสซึ่งรวมกันเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้ ...” และถ้าดูในมาตรา 6 ก็เห็นว่า “กฎหมาย คือ เจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน...” ดังนี้จึงเห็นได้ว่าฝ่ายนิติบัญญัติและกฎหมายถือเป็น สิ่งสำคัญที่ผู้ร่างให้ความสำคัญอย่างยิ่งถัดจากนั้นรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายแม่บทสูงสุดของรัฐ เป็นตัวกำหนดกรอบของระบบกฎหมายที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางกฎหมายขึ้นให้แก่ประชาชนเพราะเหตุว่ารัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดพันธะหรือหน้าที่ให้แก่สถาบันที่ใช้อำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจนิติบัญญัติ ดังเห็นได้จากมาตรา 16 บัญญัติว่า “สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหรือไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย จะถือว่ามิใช่รัฐธรรมนูญไม่ได้” มาตราดังกล่าวได้สร้างความ สัมพันธ์และโยงเข้ากับคำปรารภ วัตถุประสงค์ของสถาบันทางการเมืองก็คือการรักษาและการให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือต้องกระทำโดยกฎหมายทั้งสิ้น โดยยึดหลักอำนาจอธิปไตยของชาติเป็นของประชาชนและการแบ่งแยกการใช้อำนาจรัฐธรรมนูญได้สร้างระบบกฎหมายและความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายที่แตกต่างกันขึ้น กฎหมาย กฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับหรือการบังคับใช้กฎหมายตั้งอยู่บนคุณค่าที่กำหนดโดยกฎหมายซึ่งคือเจตนารมณ์ทั่วไป (la volonte generale) ผลก็คือจะเกิดเกณฑ์ (norms) ที่ปกครองสังคมและในบรรดาเกณฑ์เหล่านี้จะมีการจัดระเบียบระหว่างกันเองขึ้นและระเบียบดังกล่าวนี้ก็ก่อให้เกิดการจัดลำดับของเกณฑ์ต่างๆ เพื่อสร้างระบบกฎหมายขึ้น การจัดลำดับของเกณฑ์ต่างๆ ดังกล่าวก็คือการจัดลำดับศักดิ์ของเกณฑ์ (hierarchie des regles)

รัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดองค์กรที่ใช้อำนาจของรัฐ โดยเคารพต่อหลักการอำนาจอธิปไตยของชาติเป็นของประชาชนและกฎหมายเป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ทั่วไปซึ่งถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย รัฐธรรมนูญถือเอากฎหมายในความหมายการ แสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ทั่วไปในการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมายผลก็คือว่าจะมีกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายและมีกฎหมายที่อยู่ใต้กฎหมาย

¹⁰ ดูภาคผนวก

แนวคิดในการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมายหมายความว่ากฎหมายที่กฎหมายทั้งหมดประกอบอยู่ในรูปแบบของพีระมิดตั้งแต่ยอดสูงสุดของพีระมิดลงมาถึงฐานของพีระมิดและมีการจัดลำดับชั้นแบ่งตามชั้นลงมาโดยลำดับชั้นที่ต่ำกว่าต้องไม่ขัดหรือแย้งกับลำดับชั้นที่สูงกว่า แนวความคิดดังกล่าวได้สร้างการจัดลำดับศักดิ์ทางกฎหมายของรัฐขึ้นซึ่งก็หมายความว่ากฎหมายหรือกฎหมายแห่งกฎหมายที่อยู่ต่ำกว่าจะไปขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่อยู่สูงกว่าไม่ได้¹¹

สำหรับ ศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law) มีผู้ทรงคุณวุฒิให้ความหมายเป็นลำดับชั้นของกฎหมายหรืออีกนัยหนึ่ง คือ ความสูงต่ำของกฎหมายที่มีลำดับชั้นไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมกันในแต่ละฉบับนั้นจะมีลำดับชั้นในแต่ละลำดับของกฎหมาย โดยพิจารณาได้จากองค์กรที่ออกกฎหมายฉบับนั้น เช่น รัฐสภา เป็นผู้ออกรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ลำดับในตัวของกฎหมายของไทยมีอยู่หลายประการด้วยกัน แต่ละประเภทมีลำดับหรือฐานะความสูงต่ำของกฎหมายต่างกัน กฎหมายที่อยู่ในลำดับสูงกว่าย่อมใช้บังคับได้เสมอกฎหมายที่อยู่ในลำดับรองลงมาจะขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่อยู่ในลำดับสูงกว่ามิได้ ลำดับหรือฐานะหรือความสูงต่ำของประเภทกฎหมายนี้คือ “ศักดิ์ของกฎหมาย” (The Hierarchy of Laws) ด้วยเหตุผลดังกล่าวการใช้กฎหมายก็ดีในการตีความกฎหมายก็ดี จึงต้องพิจารณาตั้งแต่ต้นว่ากฎหมายที่จะใช้หรือกฎหมายที่จะตีความนั้น อยู่ในประเภทใดและมีศักดิ์ของกฎหมายในลำดับใด¹²

หลักเกณฑ์ของศักดิ์กฎหมาย¹³

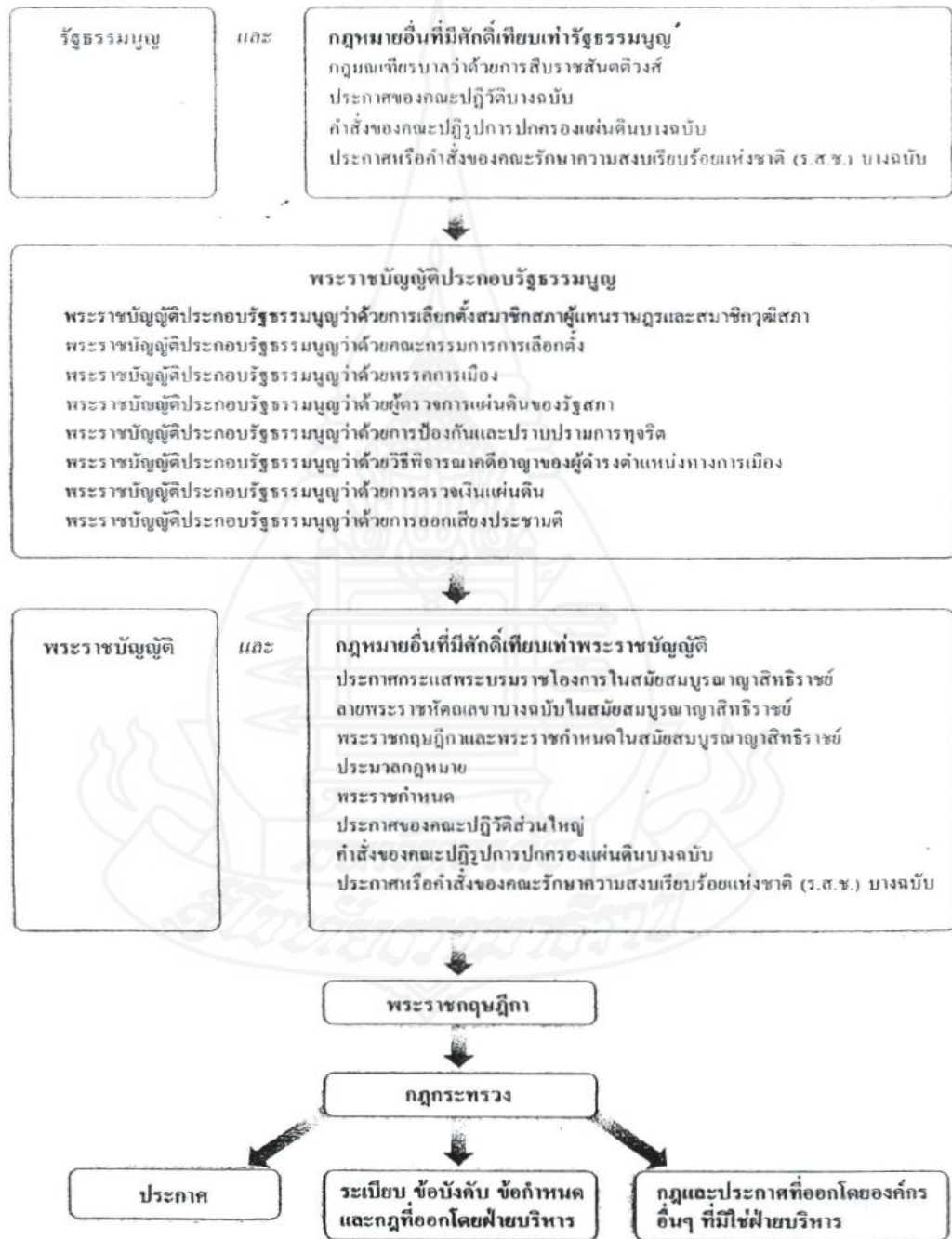
1. กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่ามิได้
2. กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะออกได้โดยอาศัยอำนาจจากบทบัญญัติที่มีศักดิ์สูงกว่าหรือเมื่อกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าให้อำนาจไว้ และเนื้อหาของกฎหมายจะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้เท่านั้น
3. การจะแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมายนั้น จะต้องทำโดยกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าหรือเท่ากัน บทบัญญัติที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่ามิได้
4. หลักการสำคัญของกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชนทั่วไป จะต้องตราเป็นกฎหมายลำดับศักดิ์สูง เช่น พระราชบัญญัติ หรือ พระราชกำหนด และอาจมีการบัญญัติรายละเอียด

¹¹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐธรรมนูญแห่งกฎหมาย ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2552) หน้า 271, 281 - 283

¹² ชานินทร์ กรชัยวิเชียร อภิชน จันทรเสน คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553) หน้า 75 - 76

¹³ ชานินทร์ กรชัยวิเชียร อภิชน จันทรเสน อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 15 หน้า 85

หรือวิธีในการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายแม่บท ในกฎหมายลำดับรอง เช่น พระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวง แล้วแต่ความสำคัญของเนื้อหา ในกฎหมายลำดับรองนั้น ถ้ามีความสำคัญมากก็จะตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ถ้ามีความสำคัญน้อยก็จะตราเป็นกฎกระทรวง ถ้ามีความสำคัญน้อยลงไปอีกก็จะออกมาในรูปประกาศ

ภาพที่ 3.1 แผนภาพแสดงประเภทและศักดิ์ของกฎหมาย

กฎหมายตามแบบพิธี

กฎหมายแบบพิธีการ เป็นกฎหมายที่ออกวิธีสบัญญัติกฎหมายของรัฐโดยไม่ต้องคำนึงว่ากฎหมายนั้นจะเข้าลักษณะเป็นกฎหมายตามเนื้อความหรือไม่ เช่น พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี แม้จะเป็นพระราชบัญญัติที่ถือว่าเป็นกฎหมายแต่ไม่มีลักษณะเป็นกฎหมายเนื้อความที่เป็นข้อบังคับซึ่งกำหนดความประพฤติของบุคคล ที่หากฝ่าฝืนจะต้องมีการลงโทษตามความหนักเบาของการกระทำแต่อย่างใด เพราะกฎหมายตามแบบพิธีไม่ใช่กฎหมายที่เป็นข้อบังคับที่กำหนดความประพฤติของบุคคลซึ่งผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษแต่ประการใด กฎหมายตามแบบพิธีนอกจากประมวลกฎหมายแล้วยังมีกฎหมายประเภทต่างๆ คือ

พระราชบัญญัติรวมตลอดทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การปกครองประเทศแยกมาบัญญัติรายละเอียดต่างหากออกจากรัฐธรรมนูญ เพื่อขยายบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีกระบวนการตราและพิจารณาเหมือนกับการตราพระราชบัญญัติ แต่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากพระราชบัญญัติ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ รัฐสภาจะตราขึ้นได้เฉพาะในกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราขึ้นและกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญไว้ซึ่งเป็นการผูกพันให้สภาต้องตรากฎหมายให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักการที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น ส่วนพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ตราขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภาในการตราพระราชบัญญัตินั้น โดยทั่วไปสามารถกำหนดเรื่องต่างๆตามหลักการที่ประสงค์จะให้ผลใช้บังคับในสังคมได้ทุกเรื่อง มีข้อจำกัดเพียงต้องไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือหลักกฎหมายอื่น

พระราชกำหนด เป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยมีฝ่ายบริหารเป็นผู้ออก มีศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ แต่มีผลใช้บังคับไปพลางก่อนเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะเสนอให้รัฐสภาพิจารณาว่าจะอนุมัติหรือไม่ ถ้ารัฐสภาอนุมัติจะมีผลเป็นกฎหมายถาวรในระดับพระราชบัญญัติ แต่ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติจะตกไป การออกพระราชกำหนดต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขรัฐธรรมนูญกำหนด คือ เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ เพื่อที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยสาธารณะ กับกรณีมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยภาษีอากรหรือเงินตราในระหว่างสมัยประชุม ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน และจะต้องนำพระราชกำหนดเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรในสามวันนับแต่วันถัดจากวาระการออกพระราชกำหนด

พระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกาออกตามที่ได้มีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นที่ได้มีบทบัญญัติมอบให้ฝ่ายบริหารได้ถวายคำแนะนำพระมหากษัตริย์ให้ทรงตราพระราชกฤษฎีกากำหนดรายละเอียด เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นได้กำหนดไว้

กฎกระทรวง ได้แก่กฎหมายที่รัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดได้ออกเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดนั้น ๆ

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “กฎ” หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยมีได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ และมาตรา 3 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ให้คำนิยาม “กฎ” หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบข้อบังคับหรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด หรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ ซึ่งความหมายของกฎตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ แม้จะไม่ใช่มุ่งหมายโดยตรงแต่ก็ถือเสมือนเป็นกฎหมายระดับรองมีผลใช้บังคับตามกฎหมายเช่นเดียวกับกฎหมายลำดับรองอื่นๆ

กฎหมายขององค์กรปกครองท้องถิ่น เป็นกฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองท้องถิ่นแต่ละแห่งเพื่อบังคับใช้โดยที่กฎหมายเหล่านี้จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่มอบหมายให้ออกกฎหมายขึ้นใช้บังคับในท้องถิ่นนั้นได้

5. ความชอบธรรมของกฎหมายและหลักการใช้กฎหมาย

ก. ความชอบธรรมของกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ (Constitution) คือกฎหมายแม่บทที่เป็นรากฐานของประเทศที่ก่อตั้งสถาบันการเมืองกำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐ กำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งรัฐสภาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ ก่อตั้งคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจทางบริหารและก่อตั้งศาลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นกลไกการถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ระหว่างสถาบันการเมืองด้วยกัน เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจสูงสุดจนสิ้นพัน อันอาจนำไปสู่การใช้อำนาจที่ไม่ชอบ การจำกัดการใช้อำนาจไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะรัฐก้าวล่วงเข้ามาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ก็เฉพาะแต่ที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ เท่านั้น

รัฐธรรมนูญมีสถานะในทางศักดิ์หรือลำดับชั้นของกฎหมายที่มีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งหมายความว่ากฎหมายอื่นใดที่ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร (รัฐ) ตราขึ้นมาใช้บังคับจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ ความชอบธรรมของกฎหมายที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหารเป็นผู้ออกได้แก่ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และพระราชกำหนด หรืออาจเรียกว่า กฎหมายอันแท้จริง¹⁴ กฎหมายเหล่านี้ถือว่า มีศักดิ์เป็นกฎหมายลำดับรองจากรัฐธรรมนูญ เพื่อกำหนดรายละเอียดของกฎหมายซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา โดยที่รัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้พิจารณาตามกฎหมายประเภทนี้ตามอำนาจที่มีรัฐธรรมนูญกำหนดให้ ในการตราพระราชบัญญัตินั้น โดยทั่วไปสามารถกำหนดเรื่องต่างๆ ตามหลักการที่ประสงค์จะให้ผลบังคับในสังคมได้ทุกๆ เรื่องแต่มีข้อจำกัดเพียงต้องไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือหลักของกฎหมายอื่น หากเป็นกรณีที่เป็นพระราชกำหนดซึ่งเป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยมีฝ่ายบริหารเป็นผู้ออกให้คำแนะนำแต่มีศักดิ์เทียบเท่าพระราชบัญญัติ แม้จะมีผลใช้บังคับไปพลางก่อนเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะให้รัฐสภาพิจารณาว่าจะอนุมัติหรือไม่ หากรัฐสภาอนุมัติจะมีผลเป็นกฎหมายถาวรในระดับพระราชบัญญัติ ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติก็จะตกไปก็ตาม แต่ทั้งนี้การพิจารณาอนุมัติพระราชกำหนดนั้นรัฐสภาจะต้องถือตามหลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เช่นเป็นการตราเพื่อประโยชน์อันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ เป็นต้น และต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น

ความชอบธรรมของกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารหรือเรียกว่า กฎหมายลำดับรอง การออกกฎหมายก็โดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ ได้แก่ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับและบทบัญญัติขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหมายความรวมถึง กฎตามมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กฎหมายดังกล่าวเหล่านี้เป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้ออกบังคับใช้โดยอาศัยกฎหมายที่เป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ที่บัญญัติให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารที่กระทำได้ตามที่กำหนดอำนาจไว้โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาความเห็นชอบจากรัฐสภาแต่ฝ่ายบริหารจะบัญญัติข้อกำหนดได้เฉพาะภายในขอบเขตแห่ง

¹⁴ หยุด แสงอุทัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพริก 2548) หน้า 88

พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดให้อำนาจไว้ และไม่สามารถที่จะออกมาให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือ พระราชกำหนด ไม่ได้

ข. หลักการใช้กฎหมาย

การใช้กฎหมายคือการนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกรณีพิพาทขัดแย้งกันมาปรับกับตัวบทกฎหมายและวินิจฉัยชี้ขาดว่าข้อเท็จจริงนั้นมีผลทางกฎหมายอย่างไร ข้อเท็จจริงก็คือเรื่องราวอันเป็นประเด็นข้อพิพาทรายละเอียดในเรื่องรานั้น ซึ่งจะสรุปได้จากพยานหลักฐานต่างๆที่คู่กรณีได้กล่าวอ้างในทางกระบวนการพิจารณารับฟังเป็นที่ยุติว่าเป็นเช่นนั้น เมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้วจึงนำข้อเท็จจริงมาปรับกับตัวบทกฎหมาย เรียกว่า เป็นการใช้กฎหมาย หรือเรียกว่า “การปรับบท” นั้นเอง

การตีความกฎหมาย¹⁵

การตีความกฎหมาย คือการตี “ถ้อยคำ” ของกฎหมายให้ได้เป็น “ข้อความ” ที่จะนำไปใช้วินิจฉัยชี้ขาดคดีพิพาท คำว่า “ตี” เป็นกริยาอาการอย่างหนึ่ง เมื่อใช้กับถ้อยคำก็คือการตีความหมายของถ้อยคำให้ชัดเจน “การตีความหมาย” และ “การแปลความ” แม้จะมีความหมายใกล้เคียงมาก แต่ก็มีข้อแตกต่างกันอยู่ “การแปลความ” เป็นการกระทำตรงไปตรงมา ไม่ต้องขบคิดค้นหาอะไรมาก ความในภาษาหนึ่งเป็นอย่างไร แปลไปสู่อีกภาษาหนึ่งให้ตรงกัน ก็ใช้ได้ แต่การตีความนั้นกระโดดไปในทางไขความ คือขบคิดค้นหาอะไรที่ปกปิดอยู่ลึกกลับให้เปิดเผย กระจ่างแจงออกมา ทำนองเดียวกับตีปริศนา ซึ่งเป็นการพยายามทายคำตอบและเลือกคำตอบที่ถูกต้อง แต่การตีความกับตีปริศนา แม้จะมีส่วนเหมือนกัน แต่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันอยู่ ส่วนที่เหมือนกันอยู่ที่ต่างก็เป็นการเลือกสรรคำตอบที่ถูกต้อง แต่การตีปริศนานั้นเป็นการทายปริศนา ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่ประกอบด้วยความบังเอิญมีลักษณะการสุ่มการเสี่ยงเป็นส่วนสำคัญ ส่วนการตีความกฎหมายนั้นจะเรียกว่าทายหรือเดาคำตอบทางกฎหมายไม่ได้เป็นอันขาด เพราะการตีความนั้นจะต้องเป็นการใช้เหตุใช้ผลตามหลักตรรกวิทยาและสามัญสำนึกเพื่อนำไปสู่ผลสรุปที่ถูกต้องที่ดีที่เป็นธรรม ไม่ใช่ทายหรือเดา

เราอาจสรุปความหมายของการตีความได้ว่า เป็นการขบคิดค้นหาจากบทบัญญัติของกฎหมายโดยวิธีใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาและสามัญสำนึก เพื่อให้ได้มาซึ่ง “ข้อความ” ของกฎหมายที่จะนำไปใช้วินิจฉัยคดีข้อพิพาทได้อย่างถูกต้อง คือ เหมาะสมและเป็นธรรม

¹⁵ ชาญชัย แสงวงศ์ดี หลักการตีความกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม 2543)

การตีความจึงมีลักษณะที่เป็นสาระสำคัญดังนี้

- (1) การตีความกฎหมายจะต้องตีความจากบทบัญญัติถ้อยคำของกฎหมาย
- (2) การตีความเป็นการขบคิดค้นหาคำตอบทางกฎหมายอย่างใช้เหตุใช้ผล ไม่ใช่

การทายหรือเดาสุ่ม

(3) การตีความเป็นการใช้สติปัญญาอย่างมุ่งต่อวัตถุประสงค์ ถ้าเทียบกับการยิงปืนก็คือการยิงเป้า คือ เป็นการยิงที่ตั้งใจเล็งให้ตรงเป้าหมาย ไม่ใช่ยิงขึ้นฟ้าเพื่อให้เกิดเสียงสนั่นหวั่นไหวสนุก ๆ ไปเท่านั้นเอง การตีความกฎหมายจึงเป็นขบคิดค้นหาให้ได้มาซึ่ง”ความหมายของถ้อยคำ” ที่เป็น “ข้อความ” ที่จะนำไปวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้ได้ผลที่ถูกต้องและเป็นธรรม ความจำเป็นที่ต้องตีความกฎหมายเมื่อมีการใช้กฎหมายทุกครั้งมี 3 ประการหลัก คือ

ประการแรก คำทุกคำในทุกภาษามีความหมายได้หลายนัย และผู้ร่างกฎหมายเองเมื่อต้องใช้คำที่มีความหมายกว้างพอสมควรเพื่อให้สามารถครอบคลุมสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้มากพอดังนั้น ในการใช้กฎหมายทุกครั้ง ผู้ใช้กฎหมายจึงต้องให้ความหมายคำที่ใช้ทุกกรณีไป คำที่เราเห็นชัดแล้วบางคำ เช่น คำว่า “หรือ” ถ้าเอาไปไว้ในประโยคหนึ่งอาจมีความหมายเป็น “และ” ได้เช่น ห้ามตัดไม้หรือทำลายป่า

ประการที่สอง องค์กรที่มีหน้าที่ใช้กฎหมายในระบบกฎหมายทุกระดับต้องตีความกฎหมายทั้งสิ้น แต่ในระบบกฎหมายจะมีการจัดลำดับให้การตีความเป็นองค์กรหนึ่งองค์กรใดเป็นที่ยุติ ไม่อาจโต้เถียงกันต่อไป และมีผลในระบบกฎหมายได้เสมอ

ประการที่สาม กฎหมายนั้นใช้โดยคนในเวลาที่แตกต่างกัน เมื่อเวลาเปลี่ยนไปคนเปลี่ยนไป อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเปลี่ยนไป ปัญหาเดียวกันผู้ใช้กฎหมายอาจให้ความหมายบทบัญญัติใหม่ ซึ่งเราเรียกว่าการ “กลับ” บรรทัดฐานเดิม ศาลฎีกาหรือองค์กรอื่นของรัฐเองก็มีลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เมื่อเราอ้าง “เจตนารมณ์” นั้น ในความเป็นจริงไม่ได้หยุดนิ่งอยู่ตลอดเช่นกัน แต่เปลี่ยนไปตามตัวผู้ใช้กฎหมายในยุคสมัยต่างๆ กัน

การตีความ¹⁶ ในกรณีที่ไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ใช้กฎหมายหยั่งทราบความหมายของตัวบทกฎหมายอย่างแจ่มแจ้งได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ได้ให้ใช้กฎหมายตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ซึ่งหมายถึง การให้ตีความมุ่งหมายถือตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายมีสองอย่าง กล่าวคือ

¹⁶ หยุต แสงอุทัย การศึกษาวิชากฎหมาย ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก 2546)

1. การตีความเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมาย หรือเรียกว่าตีความตามทฤษฎี อำเภ จิต (Subjective Theory) หมายความว่า เมื่อผู้บัญญัติกฎหมายได้บัญญัติกฎหมายขึ้น ผู้บัญญัติ กฎหมายย่อมมีความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

2. การตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั่นเอง หรือที่เรียกว่า การตีความตาม ทฤษฎีอำเภการณ (Objective Theory) นักกฎหมายที่เห็นว่าควรจะตีความตามเจตนารมณ์ของ กฎหมายนั่นเอง ได้เห็นว่ากฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้วย่อมเป็นอิสระจากผู้ร่างและผู้บัญญัติ กฎหมาย มีความเป็นอยู่และเจตนารมณ์ของตนเอง ฉะนั้น กฎหมายย่อมนำไปใช้บังคับแก่การ กระทำหรือเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นภายหลังในขณะที่บัญญัติกฎหมาย ผู้บัญญัติกฎหมายไม่รู้จักและ โดยเหตุ นี้เองจึงได้บัญญัติกฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงการกระทำหรือเหตุการณ์นั้นมาใช้ได้เพราะ เจตนารมณ์ของผู้บัญญัติย่อมคลุมไปไม่ถึง

ดังนั้น การตีความตามเจตนารมณ์ ควรจะตีความตามเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมาย และเจตนารมณ์ของกฎหมายนั่นเองประกอบกัน ไปพร้อม ๆ กัน

หลักทั่วไปในการตีความกฎหมาย¹⁷

หลักสำคัญในเรื่องการใช้กฎหมาย คือ การนำกฎหมายมาปรับเข้ากับข้อเท็จจริง ที่มี กรณีพิพาทหรือมีกรณีต้องใช้กฎหมายนั้นๆ การปรับบทกฎหมายก็ต้องปรับตามตัวอักษรของ กฎหมาย

ก. การตีความกฎหมายจะเกิดขึ้น ก็แต่เฉพาะกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายมีข้อความ เคลือบคลุมสงสัย มีความหมายหลายนัย จะปรับบทบัญญัติของกฎหมายตามตัวอักษรไม่ได้ จึงจำเป็นต้องหาเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมายนั้นว่ามีประการใด หรืออาจกล่าวได้อีกทาง หนึ่งว่า ถ้าตัวบทกฎหมายชัดเจนอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องมีการตีความกฎหมายนั้น

ข. ในกรณีที่ข้อความในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเคลือบคลุมจะต้องมีการตีความก่อนที่ จะปรับตัวบทกฎหมายเข้ากับปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยนั้น

ค. สำหรับความหมายคำธรรมดาที่ใช้ในกฎหมายนั้น ศาลฎีกาถือตามความหมายที่ ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ง. คำที่มีความหมายเฉพาะ (a term of art หรือ a word of art) คำใดมีกฎหมายบัญญัติ ไว้ว่ามีความหมายใด ในการใช้หรือตีความกฎหมายฉบับนั้น โดยเฉพาะย่อมต้องเป็นไปตามนั้น แม้จะขัดต่อความหมายธรรมดาหรือฝืนความรู้สึกของคนทั่วไปก็ตาม

¹⁷ ธานินทร์ กรัยวิเชียร อภิชน จันทระเสน อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 15 หน้า 77 - 78

ขอบเขตการใช้กฎหมาย

เมื่อกฎหมายได้ผ่านกระบวนการในการพิจารณาบัญญัติกฎหมายเสร็จสิ้นแล้ว การจะนำกฎหมายนั้นมาใช้บังคับ ปัญหาที่ผู้ใช้กฎหมายจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงหลักเกณฑ์ขอบเขตการใช้กฎหมายนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเพื่อเกิดประโยชน์ขึ้นในสังคมที่จะนำกฎหมายนั้น ๆ ไปใช้บังคับ ซึ่งขอบเขตการใช้กฎหมายดังกล่าวไปบังคับมีหลักที่ใช้พิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ กฎหมายจะเริ่มใช้เมื่อใด กฎหมายใช้ที่ไหน และกฎหมายใช้แก่บุคคลใด ซึ่งจะได้แยกอธิบายตามลำดับ

กฎหมายจะเริ่มใช้เมื่อใด¹⁸

หลักในเรื่องเวลาที่กฎหมายใช้บังคับมีว่า เมื่อได้ประกาศใช้กฎหมายแล้วกฎหมายนั้นเองย่อมจะระบุเวลาที่จะใช้บังคับแห่งกฎหมายนั้นไว้ ดังจะเห็นได้ว่า โดยปกติพระราชบัญญัติจะใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสทราบข้อความของกฎหมายล่วงหน้าหนึ่งวัน แต่พระราชบัญญัติหรือกฎหมายอย่างอื่นอาจกำหนดวันใช้เป็นอย่างอื่นได้ เช่น ในกรณีรับควนให้ใช้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือให้ใช้ย้อนหลังขึ้นไป หรือให้ใช้ในอนาคตโดย (1) กำหนดวันใช้ไว้แน่นอน หรือ (2) กำหนดให้ใช้เมื่อระยะเวลาหนึ่งล่วงพ้นไป เช่น เมื่อพ้นสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ในกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดวันใช้บังคับลงไว้ดังที่กล่าวมาข้างบนนี้ ก็ต้องเป็นไปตามหลักที่ว่า “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง” หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังนี้หมายความว่ากฎหมายจะใช้บังคับแก่กรณีที่เกิดขึ้นในอนาคต นับตั้งแต่วันที่ประกาศใช้กฎหมาย

การใช้กฎหมายเกี่ยวกับสถานที่¹⁹

กฎหมายของรัฐโดยอ้อมใช้บังคับเฉพาะภายในดินแดนของรัฐนั้นเองตาม “หลักดินแดน” ฉะนั้น กฎหมายของไทยก็ใช้บังคับแก่เหตุการณ์หรือการกระทำที่เกิดขึ้น ภายในราชอาณาจักรไทยเท่านั้น โดยคำว่า “ราชอาณาจักร” หมายถึง

- (1) พื้นดินในประเทศไทย รวมถึงแม่น้ำลำคลองในประเทศไทยด้วย
- (2) ทะเลอันเป็นอ่าวไทยตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502
- (3) ทะเลอันห่างจากฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไทยไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล

¹⁸ หยุต แสงอุทัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก 2548) หน้า 101 - 102

¹⁹ ทัชชมัย กฤษะสุด ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548) หน้า 90

(4) พื้นอากาศเหนือ (1) (2) และ (3)

(5) เรือไทยและอากาศยานไทย สำหรับในคดีอาญาเป็นไปตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา 4 วรรค 2 ซึ่งบัญญัติว่า “การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะ
อยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร

อย่างไรก็ดี มีกฎหมายบางฉบับที่ไม่นำไปใช้ทั่วประเทศ แต่ใช้เฉพาะท้องที่ใดท้องที่
หนึ่งตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายอิสลามในเขตจังหวัด
ปัตตานี นราธิวาส ยะลา สตูล พ.ศ. 2498 ซึ่งบัญญัติถึงเรื่องการวินิจฉัยคดีแพ่งที่เกี่ยวกับ
ครอบครัวและมรดกของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในเขตจังหวัดดังกล่าว โดยให้ใช้กฎหมายอิสลาม
ในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดกแทนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การใช้กฎหมายเกี่ยวกับบุคคล²⁰

รัฐแต่ละรัฐย่อมมีอธิปไตย (Sovereignty) คืออำนาจสูงสุดของรัฐที่ใช้ในการควบคุม
สั่งการต่างๆ รวมทั้งอำนาจในการบัญญัติกฎหมายให้ประชาชนปฏิบัติตามเพื่อรักษาความสงบ
เรียบร้อยภายในอาณาเขตของรัฐนั้น รัฐจึงมีอธิปไตย คือ อำนาจอธิปไตย (Jurisdiction) เหนือบุคคล
ทรัพย์สิน และการกระทำต่างๆ ในดินแดนของรัฐนั้น กฎหมายของรัฐมีผลใช้บังคับแก่บุคคลทุก
คนที่อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะคน ๆ นั้นจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว นอกจากนี้ บางกรณีรัฐยังมี
อำนาจเหนือพลเมืองที่มีสัญชาติของรัฐที่อยู่นอกดินแดน และแม้แต่คนต่างด้าวที่อยู่นอกดินแดน
ถ้าการกระทำของบุคคลเหล่านั้นกระทบต่อความมั่นคงของรัฐดังเช่นที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่
ผ่านมา

อย่างไรก็ดี ยังมีข้อยกเว้นอยู่ 2 ประการ ที่กฎหมายของไทยจะไม่ใช้บังคับกับบุคคล
เหล่านั้นอันได้แก่

(1) ข้อยกเว้นตามกฎหมายไทย ซึ่งบัญญัติยกเว้นไม่ให้ใช้บังคับแก่บุคคลบางคนหรือ
บางจำพวก

(2) ข้อยกเว้นตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

การแก้ไขกฎหมายและการยกเลิกกฎหมาย

กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือข้อบังคับที่ถูกต้องขึ้นโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจเพื่อใช้
เป็นเครื่องมือสำคัญดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดของสังคมและมีสภาพบังคับเป็น
เครื่องมือในการทำให้บุคคลในสังคมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือข้อบังคับนั้น ดังนั้น
กฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือข้อบังคับที่ให้ได้เสมอไป หมายความว่า เมื่อกฎหมายมี

²⁰ หยุด แสงอุทัย อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 19 หน้า 92 - 93

การประกาศใช้บังคับแล้วก็ใช้บังคับได้ตลอดไปจนกว่าจะได้มีการแก้ไขหรือยกเลิกการใช้บังคับกฎหมายนั้น โดยกระบวนการที่ถูกต้องตามขั้นตอนในภายหลัง เพราะตราบไคที่ยังไม่มีการแก้ไขหรือยกเลิกต้องถือว่ากฎหมายนั้นยังมีการบังคับใช้อยู่ จะหยิบยกขึ้นมาใช้เมื่อใดก็ยังคงมีผลการใช้บังคับได้อยู่ตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “กฎหมายนอนหลับบางครั้งแต่ไม่เคยตาย” (The Law Sometimes Sleep never die) แต่อาจจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแทนการยกเลิกใช้บังคับเพราะกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับเป็นเวลานานย่อมมีความล้าสมัยในตัวของมันเอง หรืออาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองในช่วงเวลาต่อๆมาได้ หรืออาจจะเกิดจากการที่กฎหมายนั้นไม่ได้บัญญัติไว้ก็ตาม จึงเห็นว่าควรจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาวะของสภาพแวดล้อมหรือสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การแก้ไขเปลี่ยนแปลงก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ ด้วยการแก้ไขจะทำโดยออกกฎหมายในระดับเดียวกันหรือในระดับที่สูง ขึ้นก็ได้ หรือหากถ้าเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอาจจะยกเลิกเสียก็ได้ ซึ่งการยกเลิกกระทำได้โดยการยกเลิกโดยตรง ยกเลิกโดยปริยาย หรือยกเลิกโดยอำนาจศาล เป็นต้น

บทที่ 3

การตรากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเขตที่ดินตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่รัฐบาลสมัยพันเอกพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี มีนโยบายที่ตั้ง โรงงานผลิตเชื้อกระดาษขึ้นในเขตท้องที่ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 เพื่อนำเอาไม้ไผ่ ไม้เนื้ออ่อน ไม้เบญจพรรณ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็นวัตถุดิบในการป้อนโรงงานกระดาษตามที่กรมแผนที่ทหารมีนโยบายที่จะตั้งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 แต่การตราพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามที่ดินมิได้ดำเนินการตามกรอบขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ การดำเนินการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐบาลในขณะนั้นที่เป็นรัฐบาลทหารที่เพิ่งมีการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่จากการศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามและการศึกษาการออกพระราชกฤษฎีกาการสงวนหวงห้ามที่ดินเป็นกฎหมายระดับรองที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจตามที่กฎหมายมอบให้ตราเป็นกฎหมายออกใช้ได้ จะเห็นว่าเป็นการตรากฎหมายเพื่อหวังประโยชน์ของรัฐมากกว่าจะคำนึงถึงสิทธิของประชาชน เช่น พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีการสงวนหวงห้ามพื้นที่ทั้งหมดรวมเอาที่ตั้งกิ่งอำเภอ หมู่บ้าน เข้าไปด้วยซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วที่ดินบริเวณดังกล่าวมิได้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า และไม่มีทรัพยากรธรรมชาติตามที่รัฐต้องการมีอยู่แต่มีการออกกฎหมายครอบคลุมเข้าไปซึ่งรวมถึงเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีที่มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลที่มีชุมชนหนาแน่นตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดแล้ว นอกจากนั้นการที่รัฐธรรมนูญขณะนั้นที่อ้างว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย มาตรา 56 ยังกำหนดว่าการตราพระราชกฤษฎีกาไม่ขัดต่อกฎหมาย หากจะมองภาพรวมทั้งหมดแล้วจะเห็นว่ารัฐบาล (ฝ่ายบริหาร) มีเจตนาที่จะออกพระราชกฤษฎีกาซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองมาใช้แล้วไม่ต้องรับผิดชอบในการออกกฎหมายนั้น เพราะรัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้แล้วว่าไม่ขัดต่อกฎหมาย ถ้าพิจารณาถึงออกหลักการกฎหมายของ

อารยะประเทศที่มีรัฐธรรมนูญ ที่เป็นลายลักษณ์อักษรสูงสุดแล้ว การตรากฎหมายขึ้นใช้ของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) จะขัดต่อรัฐธรรมนูญสูงสุดไม่ได้ และกฎหมายที่ออกมาขัดต่อรัฐธรรมนูญจะถือว่าไม่มีผลใช้บังคับกับประชาชนได้เลย ปัจจุบันจึงทำให้เกิดปัญหาทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การกระทบสิทธิของประชาชนเกิดขึ้นในการถือครองที่ดินและที่อยู่อาศัยขึ้นในเขตท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรีบางส่วน

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้นำเอากฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่องการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 เฉพาะส่วนที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์และเมื่อมีการประกาศกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินดังกล่าวแล้วนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคของการใช้กฎหมายดังกล่าวเพียงใด

1. รัฐธรรมนูญ

สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐจะต้องคำนึงถึงและนำมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอันถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศถึงการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใด ๆ หรือไม่กระทำการใด ๆ รวมทั้งก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้องค์กรของรัฐบาลบงกชหรือแทรกแซงการใช้สิทธิของบุคคลนั้น ผู้เป็นเจ้าของสิทธิหรือผู้ทรงสิทธิย่อมมีอิสระในอันที่จะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการภายในขอบเขตแห่งสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองคุ้มครองสิทธิไว้

รัฐธรรมนูญ ถือเป็นแม่บทกฎหมายสูงสุดของรัฐที่ใช้ในการปกครองประเทศซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองแบบ “นิติรัฐ” ที่ทุกคนในรัฐนั้นต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอันนำไปสู่หลักทฤษฎีต่าง ๆ เช่น หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักรัฐธรรมนูญนิยม และหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เป็นต้น¹

รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดในการใช้ปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญจะเป็นผู้จัดองค์กรของรัฐ กล่าวคือ เป็นผู้กำหนดกลไกในการปกครองประเทศ รวมถึงกำหนดรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และด้วยความที่เป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ กฎหมายใดที่ขัดหรือ

¹ บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 7 หน้า 85

แย้งต่อรัฐธรรมนูญกฎหมายนั้นจะใช้บังคับไม่ได้ เหตุที่ต้องถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด นั้นมีอยู่หลายประการ แต่ที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

1) ในทางปรัชญาการเมืองแบบประชาธิปไตยถือว่า รัฐธรรมนูญคือสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่สมาชิกทุกคนในสังคมตกลงยินยอมร่วมกันว่าจะปกครองสังคมนั้นอย่างไร เพื่อประโยชน์ของทุกคนในสังคม เมื่อทุกคนในสังคมยินยอมเช่นนั้น ย่อมถือได้ว่ารัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดนั่นเอง

2) กระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนกำหนดกฎเกณฑ์ ขึ้นเป็นรัฐธรรมนูญตั้งแต่เริ่มจัดทำรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้จัดทำขึ้นโดยเปิดเผยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญด้วย²

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ถือเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญได้มีการกำหนด “สิทธิและหน้าที่ของชาวสยาม” ไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น มาตรา 12 ความเสมอภาคในกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์ โดยกำเนิดก็ดี โดยการแต่งตั้งก็ดี หรือโดยประการอื่นก็ดี ไม่ทำให้เกิดเอกสิทธิ์อย่างใดเลย มาตรา 13 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา ฯลฯ มาตรา 14 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ และ มาตรา 15 บุคคลมีหน้าที่เคารพต่อกฎหมายและมีหน้าที่ป้องกันประเทศช่วยเหลือราชการ โดยการเสียภาษี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้เป็นบทบัญญัติเบื้องต้น เริ่มจากหมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ได้บัญญัติยอมรับและให้ความสำคัญคุ้มครองความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ นอกจากนี้ก็ได้บัญญัติถึงหลักเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยตั้งแต่มาตรา 26 มาตรา 27 เป็นการบัญญัติให้องค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งหลายผูกพันโดยตรงต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรองรับไว้โดยชัดแจ้งก็ดี โดยปริยายก็ดี หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ได้รับการคุ้มครอง ผูกพันต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรอื่น ๆ ของรัฐโดยตรง

² มานิตย์ จุมปา ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548) หน้า 46

รัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไว้ในมาตรา 3 เพียงมาตราเดียว การบัญญัติหลักการเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพและความเสมอภาค ที่บรรดาชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณี การปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตาม พันธกรณีแห่งประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของมนุษย์เช่นเดียวกับหลักการที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน การที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมหมายความว่ารัฐบาลจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนเสมือนว่าประชาชนไม่ใช่มนุษย์ชาติไม่ได้ มนุษย์ย่อมมี สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคจากรัฐเท่าเทียมกันและตามที่กฎหมายกำหนดไว้ รัฐจะกระทำการที่เป็นการกระทบสิทธิประชาชนเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไม่ได้

จึงเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการกล่าวอ้างเพื่อนำประเทศชาติเข้าสู่ระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้กำหนดสิทธิของบุคคลให้เสมอภาคกัน เพราะเดิมการปกครองของไทยใช้ระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขทุกคนอยู่ภายใต้การปกครองของประมุขของชาติมีกรวยฐานะฐานันดรศักดิ์ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของสิทธิประชาชนชาวสยาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามหมวดที่ 2 จึงได้กำหนดสิทธิของประชาชนว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม ตามมาตรา 12 มาตรา 14 และมาตรา 15 ได้รับการปกป้องคุ้มครองให้มีสิทธิเสมอกันมีเสรีภาพในร่างกาย เหนือสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมใดๆ โดยเปิดเผย การตั้งสมาคมอาชีพ และในขณะเดียวกันทุกคนมีสิทธิที่ไม่ละเมิดหรือไม่กระทบสิทธิของประชาชนด้วย

หากได้ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามโดยถ่องแท้แล้ว การกำหนดรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผู้กำหนดเองยังมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีตามหมวด 4 ว่าด้วยคณะรัฐมนตรี มาตรา 56 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย” ซึ่งเป็นการกำหนดอำนาจของรัฐมนตรีที่เป็นฝ่ายบริหารออกกฎหมายลำดับรองได้โดยไม่ขัดกับกฎหมาย แม้ตามมาตรา 56 จะเขียนว่า “พระมหากษัตริย์” ก็ตามแต่ในสภาพการบริหารประเทศแล้วคณะรัฐมนตรีเป็นสนองเบื้องพระยุคลบาทให้คำแนะนำ คณะรัฐมนตรีจะตีความเป็นอย่างอื่นคงไม่ได้ เมื่อกำหนดว่ากฎหมายลำดับรองที่ออกมาไม่ขัดต่อกฎหมายจึงทำให้มี

การออกกฎหมายที่กระทบสิทธิของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงว่าจะมีรัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม ดูประหนึ่งว่าการอ้างของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนเป็นประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลในยุคนั้นซึ่งเป็นที่เข้าใจของประชาชนทั่วไปว่าเป็นรัฐบาลทหารก็ยังออกกฎหมายที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศแอบแฝงอำนาจที่ต้องการอยู่ในกฎหมาย

2. กฎหมายที่เกี่ยวกับที่ดินของประชาชน

กฎหมายที่เกี่ยวกับที่ดินแม้จะมีมาเป็นเวลานานแล้วก็ตามแต่กฎหมายที่ดินแต่ละยุคแต่ละสมัยการกำหนดให้เป็นผู้มีสิทธิในที่ดินนั้นแตกต่างกันไปตามแต่ผู้ปกครองรัฐในแต่ละสมัยจะได้กำหนดไว้ว่าสิทธิในที่ดินเป็นของผู้ใดเช่นของไทยตั้งแต่เดิมมาสมัยสุโขทัยที่ดินทุกแปลงทุกตารางนิ้วเป็นของพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์จะยกให้ผู้ใดก็ได้ตามที่ปรากฏในศิลาจารึกสมัยกรุงสุโขทัย ต่อมาในยุคของสมัยกรุงศรีอยุธยาจะมีกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 42 ระบุไว้มีความสำคัญว่า ที่ดินในแคว้นแคว้นกรุงเทพพระนครศรีอยุธยา เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัวและกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 43 “ถ้าที่นานอกเมืองหลวงอันเป็นแคว้นกรุงศรีอยุธยา ไร่ที่ราษฎร อย่าให้ซื้อขายแก่กัน” เป็นต้น มาจนยุคของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตรากฎหมายที่ดิน ประกาศออกโฉนดที่ดิน ร.ศ. 120 มีการออกโฉนดที่ดินฉบับแรกของประเทศไทยที่วัดยม ตำบลบ้านแป้ง อำเภอพระราชวัง กรุงเทพฯ และได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาจนถึงพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2479 กำหนดให้ประชาชนจับจองที่ดินโดยการ ขออนุญาตจากนายอำเภอ เนื้อที่ 50 ไร่ หากเป็นข้าหลวงประจำจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ขออนุญาตได้เนื้อที่ 100 ไร่ และผู้ได้รับอนุญาตให้จับจองจะต้องทำประโยชน์ให้เสร็จภายใน 2 ปี กรณีขออนุญาตการจับจองที่เป็นใบเหี้ยบย่ำซึ่งขออนุญาตจับจองจากนายอำเภอ หากเป็นกรณีของตราจองซึ่งอนุญาตจากเจ้าพนักงานที่ดินจะต้องเจ้าทำประโยชน์ให้เสร็จภายใน 3 ปี นับแต่ได้รับอนุญาตตามที่ปรากฏตามมาตรา 5 และมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินดังกล่าว

เมื่อมีการรวบรวมกฎหมายออกเป็นประมวลกฎหมายที่ดินตั้งแต่เริ่มใช้มาจนถึง พ.ศ. 2497 ได้มีการออกประมวลกฎหมายที่ดินขึ้นใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2497 ในการใช้ประมวลกฎหมายดังกล่าวพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 มาตรา 5 ให้ผู้ที่ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดิน ก่อนวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2497 ซึ่งเป็นวันที่ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ใช้บังคับให้ไปแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ต่อนายอำเภอท้องที่ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และการแจ้งการครอบครองนี้มีได้ก่อให้เกิดสิทธิใดๆ ขึ้นใหม่แก่ผู้แจ้งการครอบครองแต่อย่างใด

สำหรับปัญหาเมื่อครบกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันตามกำหนดให้แจ้งการครอบครองแล้วประชาชนมิได้ขาดสิทธิหรือถูกห้ามแต่อย่างใดรัฐปล่อยให้มีการผ่อนผันการแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) ตลอดตามมาตรา 5 วรรคสอง จนถึงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 515 มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 96 ข้อ 1 ยกเลิกมาตรา 5 วรรคสอง พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน การผ่อนผันการแจ้งการครอบครอง (ส.ค. 1) จึงยุติลง และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 27 หมวด 2 การจัดที่ดินเพื่อประชาชนโดยเพิ่มมาตรา 27 ทวิ และมาตรา 27 ตรี ให้สิทธิแก่ประชาชนที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์อยู่ก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับที่ไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ และมีได้แจ้งการครอบครอง หรือผู้รอคำสั่งผ่อนผันการแจ้งการครอบครอง และได้ครอบครองทำประโยชน์ติดต่อกันมาถ้าประสงค์จะได้สิทธิให้ไปแจ้งสิทธิต่อนายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ในจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมีการประกาศเดินสำรวจออกเอกสารสิทธิในที่ดินภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการปิดประกาศหากประชาชนที่ครอบครองที่ดินตามหลักเกณฑ์มิได้แจ้งภายในกำหนดดังกล่าวจะนำสำรวจตามวันและเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศกำหนดด้วยตนเองหรือตัวแทนก็ได้

หากพิจารณาจากการวิวัฒนาการของกฎหมายที่ดินแล้วกฎหมายเปิดโอกาสให้เจ้าของที่ดินได้มีเอกสารสิทธิกันทุกคน เพื่อป้องกันการบุกรุกที่ดินจะได้มีหลักฐานพิสูจน์ข้อเท็จจริง มีการพัฒนาที่ดินและเป็นหลักเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3. กฎหมายที่เกี่ยวกับการสงวนหวงห้ามที่ดิน

การหวงห้ามที่ดินที่เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าหากจะแบ่งเป็นช่วงเวลาอาจแบ่งได้เป็นสองช่วงเวลาด้วยกัน คือ

ช่วงเวลาก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎหมายที่จะมีการสงวนหวงห้ามที่ดินที่เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าในสมัยก่อนนั้นยังไม่มีกฎหมายกำหนดหรือวางระเบียบขั้นตอนการสงวนห้ามที่ดินที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่า เพื่อสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐไว้ใช้ประโยชน์ การหวงห้ามในสมัยก่อนวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2479 ซึ่งเป็นวันแรกที่กฎหมายการสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่ามีผลใช้บังคับเป็นครั้งแรก การสงวนหวงห้ามก่อนนั้นจะใช้ประกาศของทางราชการเป็นการกำหนดขอบเขตและบริเวณที่ต้องการสงวนหวงห้ามที่ดินไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือเรียกว่าที่ดินสาธารณประโยชน์ เช่น การสงวนหวงห้ามที่ดินไว้เป็นทุ่งหญ้าสาธารณะ ป่าช้าสาธารณะ เป็นต้น การสงวนหวงห้ามก็จะกระทำต่างวิธีกันเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 770/2516 วินิจฉัยว่า

“ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น ตามธรรมเนียมของรัฐย่อมหวงห้ามไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือ สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ วิธีการพิจารณานั้นย่อมแตกต่างกันไปตามกาลสมัย พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าฯ พ.ศ. 2478 กำหนดให้หวงห้ามโดยออกเป็น พระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนหน้านั้นหาได้มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างใดไม่ สมุหเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการมณฑล จึงออกประกาศหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่ามิให้ผู้ใดเข้าไปก่อสร้างเหยียบย่ำ จับจอง หรือ ถือกรรมสิทธิ์ โดยพลการได้” และคำพิพากษา ศาลฎีกาที่ 45/2512 วินิจฉัยว่า “ที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่นายอำเภอประกาศสงวน เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2478 สำหรับให้ดำเนินการเป็นทัศนสถานนิคมของกรมราชทัณฑ์นั้น แม้อันต่อมาเมื่อมี พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าฯ พ.ศ. 2478 อันมีผลใช้บังคับวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2479 ขึ้นใช้บังคับ ถือว่ามีผลทำให้ที่ดินแปลงนั้นเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน” หากจะพิจารณาถึงอำนาจของนายอำเภอซึ่งมีอำนาจตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ให้อำนาจกรมการอำเภอ (นายอำเภอ) มีหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ ไม่ได้ให้อำนาจที่จะประกาศให้ที่ดินแปลงหนึ่งแปลงใดเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ แต่เมื่อนายอำเภอ ผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ นายอำเภอจึงมีหน้าที่ออกประกาศสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐให้เป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ หรือ สงวนหวงห้ามไว้เป็นที่ดินของหน่วยงานราชการอื่นใดก็ได้

ช่วงเวลาหลังจากที่มีกฎหมายพระราชบัญญัติหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2479 เป็นต้นไป การสงวนหวงห้ามที่ดินเป็นที่สาธารณประโยชน์จะดำเนินการโดยวิธีอื่นอีกไม่ได้ นอกจากจะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามและนำเอาพระราชกฤษฎีกาที่หวงห้ามที่ดินนั้นไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการออกพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามที่ดินสาธารณประโยชน์ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะต้องระบุนามประสงค์ที่จะสงวนหวงห้าม เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้ามและที่ดินซึ่งกำหนดว่าต้องการหวงห้าม โดยให้มีแผนที่แสดงเขตที่ดินที่จะหวงห้ามประกอบติดไว้ท้ายพระราชกฤษฎีกา ด้วยตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 ที่สำคัญที่ดินที่จะสงวนหวงห้ามตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ “ที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน” ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 4 สำหรับการประกาศให้ประชาชนทราบถึงที่ดินที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เพื่อให้ประชาชนได้ทราบและจะได้ไม่มีการบุกรุก มาตรา 6 กำหนดให้ประกาศที่ทำการข้าหลวงประจำจังหวัด (ศาลากลาง) ที่ว่าการอำเภอ หรือหอทะเบียนที่ดิน ถ้าในกรณีที่มีการหวงห้ามนั้นมิได้กำหนดเวลาสงวนหวงห้ามไว้ หากต้องการถอนมาตรา 7 กำหนดให้กระทำได้โดยออกพระราชกฤษฎีกาและจะมีการระบุนามชื่อการถอนไว้ด้วยก็ได้ ถ้ามีการถอนแต่บางส่วนให้นำบทบัญญัติ

มาตรา 5 และมาตรา 6 ว่าด้วยแผนที่มาใช้โดยอนุโลม หรืออาจกล่าวได้หากเป็นการถอนบางส่วนนั้น ประกอบการถอนด้วย

4. กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของสงฆ์

ที่ดินของวัดเป็นที่ดินอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายเช่นเดียวกับที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ได้รับการคุ้มครองจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพียงแต่ที่ดินของวัดนั้นจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายระดับพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายที่มีขึ้นมาแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 มาตรา 6 ได้จำแนกที่วัดและที่ขึ้นวัด (ที่ดินที่จะเป็นของวัด) ออกเป็นที่ตั้งวัดจนตลอดขอบเขตที่ดินของวัด เป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ เป็นที่ดินที่อยู่นอกเหนือที่ขอบเขตที่ดินของที่ตั้งวัดเป็นที่ดินที่เป็นสมบัติของวัด และที่ดินกลับมาเป็นที่ดินที่พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงินค่าอากรแห่งนั้นขึ้นเป็นรายได้ของวัด หรือที่ดินที่เจ้าของที่ดินมิได้ถวายกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นให้แก่วัด แต่ได้อุทิศผลประโยชน์อันเกิดจากที่ดินนั้นถวายให้แก่วัด ซึ่งที่ดินที่เป็นที่วัดก็ดี ที่ดินธรณีสงฆ์ก็ดี ถือว่าเป็นสมบัติของสำหรับพระศาสนา เพื่อต้องการให้กรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดดังกล่าวนั้นได้อยู่กับศาสนาอย่างยาวนาน กฎหมายจึงคุ้มครองที่ดินของวัดโดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภกทรงปกครองรักษาโดยพระบรมเชษานุภาพ ผู้หนึ่งผู้ใดจะโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินวัดก็ดี ที่ดินธรณีสงฆ์ก็ดีไม่ได้เว้นแต่อาศัยกฎหมายที่ให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะเท่านั้น ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่มีอยู่ในมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว

ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขยกเลิกกฎหมายได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ขึ้นใช้บังคับ มาตรา 38 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของคำว่าวัดออกเป็นสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว หมายถึงวัดที่ทางราชการได้อนุญาตให้มีการสร้างอุโบสถ และใช้เป็นพุทธสถานในการบรรพชาพระภิกษุได้แล้ว กับสำนักสงฆ์ หมายถึง ที่พักสงฆ์ที่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างอุโบสถที่เรียกว่าวิสุงคามสีมา แม้จะอยู่ในระหว่างการก่อสร้างอุโบสถก็ตาม

ส่วนที่ดินของวัดและที่ดินซึ่งขึ้นต่อวัด มาตรา 40 มีการแบ่งออกเป็นที่ดินวัด ที่ธรณีสงฆ์และที่กลับมา เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 จะแตกต่างกันเพียงแต่การโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน มาตรา 41 กำหนดไว้ต้องทำโดยพระราชบัญญัติเท่านั้น ดังนั้นการได้ที่ดินมาของวัดตามกฎหมายสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นการได้มาโดยนิติกรรมหรือทางอื่นนอกนิติกรรม เมื่ที่ดินนั้นตกเป็นสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ของวัดแล้วการโอนจะทำได้ก็โดยกฎหมายที่ตราขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้นจะออกกฎหมายโดยฝ่ายบริหารย่อมไม่สามารถจะทำได้

5. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาล เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานมากเทศบาลถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 หลังจากที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ขึ้นใช้บังคับและยกฐานะสุขาภิบาลที่มีอยู่ในขณะนั้นขึ้นเป็นเทศบาลหลายแห่ง ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้เพื่อเป็นสถาบันฝึก หลักการของประชาธิปไตยที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าบริหารงานด้านการเมืองแทน และยังสอดคล้องกับระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศที่มีการแบ่งการบริหารงานออกเป็นสามส่วน คือ การบริหารงานราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น³

การจัดตั้งเทศบาลในสมัยแรกจะเป็นการยกฐานะของสุขาภิบาลที่เริ่มใช้มาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นเทศบาลหลายแห่ง ต่อมามีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงยกเลิกกฎหมายเกี่ยวเทศบาลหลายครั้งด้วยกันจนภายหลัง (พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ. 2496) ได้มีการกำหนดขนาดของเทศบาลขึ้น เป็นต้นว่า เทศบาลเมืองจะต้องตั้งขึ้นในท้องถิ่นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด มีชุมชนท้องถิ่นที่มีราษฎรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป มีเศรษฐกิจที่มีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันจะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด⁴ โดยมีแนวคิดเดิมนั้นมาจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ. 116 จัดการปกครองกรุงเทพในรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เรียกว่าสุขาภิบาลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กเพื่อพัฒนาอำนาจการปกครองมอบให้ท้องถิ่นดำเนินการเพื่อความเจริญก้าวหน้าแก่บ้านเมืองและความสุขของราษฎร

สำหรับในส่วนภูมิภาคได้จัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมในจังหวัดสมุทรสาครขึ้นเป็นแห่งแรกเมื่อวันที่ 18 มีนาคม ร.ศ. 124 เป็นแบบอย่างในการพัฒนาด้านการเมือง การปกครอง ความเป็นอยู่ของราษฎร จนนำไปสู่การเรียกร้องให้จัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นตามหัวเมืองอย่างปี พ.ศ. 2450 จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ราษฎรในท้องถิ่นช่วยกันดำเนินงานการรักษาความสะอาด การป้องกัน รักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ราษฎร และการศึกษาขั้นต้นของราษฎร โดยมีการยกเลิกกฎหมายอื่นตามมาตรา 3 และกำหนดให้มีสุขาภิบาล 2 อย่าง คือสุขาภิบาลเมือง กับสุขาภิบาลท้องถิ่น ที่ระบุไว้ตามมาตรา 5

³ [http : // thaipolitiesgovernment . org](http://thaipolitiesgovernment.org) 29/ 9/ 54 หน้า 1 - 10

⁴ [http : // th. Wikipedia. Org](http://th.Wikipedia.Org) 25/ 9/ 54 หน้า 1 - 2

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 กำหนดให้ท้องถิ่นใดที่มีสภาพอันควรยกฐานะเป็นสุขาภิบาล ตามมาตรา 4 โดยมีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนทั้งที่ยังไม่เจริญและไม่สามารถตั้งเป็นเทศบาลได้ก็ให้จัดตั้งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาลไปก่อนเมื่อชุมชนเจริญและมีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นจึงยกฐานะเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล การยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นสุขาภิบาลนั้น พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 ได้กำหนดหลักเกณฑ์

1. ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอให้จัดตั้งสุขาภิบาลได้โดยไม่มีเงื่อนไข หรือ
2. เป็นที่ชุมชนใหญ่ มีตลาดการค้าอย่างน้อย 100 ห้อง มีขนาดราษฎรอย่างน้อย 1,500 คน และมีพื้นที่ประมาณ 1 – 4 ตารางกิโลเมตรก็จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลได้เช่นกัน

ในปี พ.ศ. 2497 กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งให้จัดตั้งสุขาภิบาลในทุกเขตพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอทั่วประเทศ ประมาณ 500 แห่ง เพื่อเป็นการเร่งการกระจายอำนาจการปกครองในท้องถิ่นเร็วที่สุด

เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2476 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ขึ้นเป็นครั้งแรกโดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร สภาจังหวัด สหเทศบาล ขึ้น ในส่วนที่เป็นกฎหมายเดิม กฎ และข้อบังคับอื่น ในส่วนที่ขัดหรือแย้งมาตรา 3 ให้ยกเลิก ในส่วนของการตั้งเทศบาลเมือง มาตรา 42 กำหนดให้ชุมชนในเขตตำบลหรือส่วนตำบลอันเป็นที่ตั้งศาลาว่าการจังหวัดขึ้นเป็นเทศบาลเมือง และถ้าท้องถิ่นใดมีราษฎรตั้งแต่ 3,000 คนขึ้นไป มีราษฎรอยู่หนาแน่นคิดเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 1,000 คน ต่อตารางกิโลเมตร ให้จัดตั้งเป็นเทศบาลเมืองเช่นกัน ต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2481 ขึ้นใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2482 มีการยกเลิกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 แต่ตามมาตรา 5 ยังให้คงฐานะของเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร อยู่ต่อไป นอกจากนั้นมาตรา 4 ได้กำหนดไว้ว่าเมื่อพ้นกำหนด 1 ปีนับตั้งแต่ได้ตั้งท้องถิ่นใดเป็นเทศบาลแล้ว ในเขตท้องถิ่นที่จัดเทศบาลนั้นไม่ให้นำเอาพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาใช้ หมายความว่าอำนาจการดูแลสาธารณประโยชน์ทั้งหมดที่กำหนดไว้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาอยู่ในความดูแลของเทศบาลทั้งหมด

จากการศึกษาเห็นว่า การจัดตั้งเทศบาลเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ที่ต้องการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น จัดระเบียบท้องถิ่น และรักษาความสะอาดให้แก่ชุมชนที่มีอนามัยที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งขึ้นเป็นแรงกระตุ้นให้หัวเมืองต่างๆ มีความปรารถนาที่ต้องการให้ท้องถิ่นจัดตั้งเป็นสุขาภิบาล จนนำไปสู่ความเจริญพัฒนา ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม นำไปสู่การจัดตั้งเทศบาลขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นการกระจายอำนาจตามระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย

จังหวัดกาญจนบุรีซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้ามาตลอดเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการจัดตั้งเทศบาลตามที่กล่าวมาแล้วจนเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พุทธศักราช 2478 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้นเป็นเทศบาลเมืองกาญจนบุรี มีผลตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นวันที่พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยที่กำหนดอาณาเขตของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีไว้ดังนี้

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตต์ที่ 1 ตั้งอยู่ที่มุมตะวันตกเฉียงใต้ของเขตต์วัดถาวร วราราม และเลียบตามเขตต์ด้านใต้ของวัดนี้ไปทิศตะวันออก จดหลักเขตต์ที่ 2 ที่มุมตะวันออกเฉียงใต้ของวัดนี้ จากหลักเขตต์ที่ 2 เป็นเส้นตรงไปทิศตะวันออก ข้ามทางหลวงไปทิศตะวันออก และห่างจากหลักเขตต์ที่ 2 ระยะ 470 เมตร ถึงหลักเขตต์ที่ 3

ด้านตะวันออก จากหลักเขตต์ที่ 3 เป็นเส้นตรงไปทิศใต้ จดหลักเขตต์ที่ 4 ที่ริมเขตต์ทางหลวงฟากตะวันออกซึ่งห่างจากหลักกิโลเมตรที่ 51.3 ไปทิศใต้ 60 เมตร

ด้านใต้ จากหลักเขตต์ที่ 4 ข้ามทางหลวงไปทิศตะวันตกเป็นเส้นตรงไปจดหลักเขตต์ที่ 5 ที่มุมตะวันออกเฉียงใต้ของเขตต์วัดไชยชุมพลชนะสงคราม จากหลักเขตต์ที่ 5 เลียบตามริมเขตต์ด้านใต้ของวัดไชยชุมพลชนะสงครามไปทิศตะวันตกเฉียงใต้ จดหลักเขตต์ที่ 6 ที่ริมแม่น้ำแม่กลอง

ด้านตะวันตก จากหลักเขตต์ที่ 6 เลียบริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก ไปทิศเหนือบรรจบเขตต์ที่ 1

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2480 ทางราชการได้ออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2480 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2480 เพื่อขยายอาณาเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีให้มากขึ้นกว่าที่ได้ประกาศตั้งไว้เดิม โดยที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวให้เหตุผลว่าเห็นเป็นการสมควรกำหนดเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเสียใหม่ตามความจำเป็นของการบริหารงานเทศบาล โดยที่มาตรา 4 กำหนดขอบเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีไว้ใหม่ดังนี้

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตต์ที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง วัดจากมุมตะวันตกเฉียงเหนือของตัวตึกศาลเจ้ากวนอู ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นเส้นตรงไประยะ 295 เมตร จุดหลักเขตต์ที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากหลักเขตต์ที่ 1 เป็นระยะ 125 เมตร วัดเป็นเส้นฉากกับฝั่งแม่น้ำตรงหลักเขตต์ที่ 1 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

จากหลักเขตต์ที่ 2 หักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นเส้นฉากกับเส้นเขตต์จากหลักเขตต์ที่ 1 และที่ 2 เป็นระยะ 890 เมตร จุดหลักเขตต์ที่ 3

จากหลักเขตต์ที่ 3 หักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะ 950 เมตร จุดหลักเขตต์ที่ 4 ซึ่งตั้งอยู่ที่เส้นนี้ตัดกับเส้นขนานและห่างจากศูนย์กลางถนนเลียบริมด้านตะวันตกของบริเวณสนามบิน (ถนนสายที่ 18 ไปอำเภอบ้านโป่ง) เป็นระยะ 610 เมตร

ด้านตะวันออก จากหลักเขตต์ที่ 4 หักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะ 1360 เมตร จุดหลักเขตต์ที่ 5 ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นที่ขนานและห่างจากศูนย์กลางถนนเลียบริมด้านตะวันตกของบริเวณสนามบิน (ถนนสายที่ 18 ไปอำเภอบ้านโป่ง) 610 เมตร

ด้านใต้ จากหลักเขตต์ที่ 5 หักเป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ได้ฉากกับเส้นเขตต์ที่ 4 และที่ 5 จนจุดหลักเขตต์ที่ 6 ซึ่งตั้งอยู่ที่เส้นเขตต์ตัดกับริมฝั่งตะวันออกแม่น้ำแม่กลอง

ด้านตะวันตก จากหลักเขตต์ที่ 6 เลียบริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออกไปทางทิศเหนือจนบรรจบหลักเขตต์ที่ 1

6. กฎหมายกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินของรัฐในจังหวัดกาญจนบุรี

หลังจากที่คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาได้เข้าสู่ยุคช่วงปลายของยุคเริ่มต้นปฏิวัติการพัฒนาอุตสาหกรรมและเริ่มเข้าสู่ยุคเริ่มต้นของยุคการวางรากฐานการปฏิวัติอุตสาหกรรม ปี 2480 รัฐบาลของพระยาพลพลพยุหเสนาได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเป็นครั้งแรก ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติจัดการกู้เงิน ในประเทศ เพื่อการอุตสาหกรรมโดยมีวัตถุประสงค์จะใช้เงินกู้ภายในประเทศจัดสร้างโรงงานอุตสาหกรรมที่เห็นว่าจำเป็นขึ้นและรัฐบาลสมัยนั้นได้พยายามจัดตั้งโรงงานขึ้นเองหลายแห่ง หนึ่งในโรงงานที่รัฐบาลตั้งขึ้นคือโรงงานผลิตกระดาษฟอกขาวจากเชื้อไม้ไผ่ เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลเชื่อว่าประชาชนชาวไทยไม่มีความสามารถในการที่จะประกอบการอุตสาหกรรมได้ รัฐบาลพยายามทำให้ประเทศชาติให้เจริญโดยถือเอาแบบอย่างประเทศญี่ปุ่น

⁵ พันธวิธ สัมพันธ์พานิช ประวัติการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย w.w.w. cric. Chula . ac.th 23 / 9 / 54 หน้า 12 – 14

เป็นตัวอย่าง ซึ่งประเทศญี่ปุ่นก่อนจะเจริญทางด้านอุตสาหกรรม รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก่อน เมื่ออุตสาหกรรมเหล่านั้นเจริญดีแล้วจึงโอนกิจการให้แก่เอกชนต่อไป รัฐบาลไทยในขณะนั้นคิดว่าการทำแบบประเทศญี่ปุ่นน่าจะ ได้ผลจึงพยายามตั้งโรงงานขึ้นเองหลายแห่งด้วยกัน การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมนั้นรัฐบาลจะตั้งในแหล่งที่มีวัตถุดิบป้อนโรงงานและมีคมนาคมสะดวกเป็นสำคัญ เช่น ตั้งโรงงานผลิตกระดาษฟอกขาวจากเยื่อไม้ไผ่ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยที่รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหมจัดตั้งขึ้นเป็นแห่งที่สอง เมื่อ พ.ศ. 2478 โรงงานสร้างเสร็จและสามารถดำเนินการผลิตได้เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2481 ต่อจากโรงงานผลิตกระดาษ ที่ตำบลสามเสน กรุงเทพฯ ที่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2466 เพราะในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรีมีไม้ไผ่เป็นวัตถุดิบจำนวนมากและทางคมนาคมมีทั้งทางรถไฟและรถยนต์ นอกจากนั้นยังตั้งโรงงานที่จังหวัดเชียงใหม่และโรงงานน้ำมันพืช โรงงานยางซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศ เป็นต้น⁶ รัฐบาลจึงได้เริ่มจัดตั้งโรงงานผลิตเยื่อกระดาษขึ้นที่ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ซึ่งมีทางรถไฟสายกรุงเทพ – กาญจนบุรี เชื่อมต่อเข้าถึงโรงงาน(ปัจจุบันมีสถานตำรวจจังหวัดกาญจนบุรี สร้างทับเส้นทางรถไฟดังกล่าวแต่พอยังมีแนวปรากฏอยู่ทางด้านตะวันออกของสถานีขนส่งจังหวัดกาญจนบุรีพอเป็นที่ตั้งเขปปรากฏอยู่) ปัจจุบัน โรงงานผลิตเยื่อกระดาษยังคงตั้งอยู่สถานที่เดิม (ดูภาพจากภาคผนวก) ซึ่งในระหว่างที่ก่อสร้างโรงงานผลิตเยื่อกระดาษทางราชการ(ฝ่ายบริหาร) ได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวนอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 อันมีผลใช้บังคับในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2481 โดยให้การกำหนดเขตหวงห้ามดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้ากรมแผนที่ทหาร (ตามมาตรา 3) และเพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการทหาร มาตรา 4 ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าหักร้างจัดทำ หรือปลูกสร้างด้วยประการใดๆ ในที่ดินนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่

การประกาศเขตหวงห้ามครั้งนี้ครอบคลุมทั้งที่วังกิ่งอำเภอ เขตที่ประกาศเป็นเทศบาลที่วัด สถานที่เหล่านี้ไม่ใช่ที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ที่เป็นกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้ และหากจะพิจารณาถึงการเป็นที่สาธารณประโยชน์ ตามมาตรา 1304 (3) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว เจ้าหน้าที่ตามมาตรา 4 ไม่สามารถอนุญาตให้ผู้ใดไปกระทำการใด ๆ กับที่ดินสาธารณได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา 1305 มาตรา 1306 และ มาตรา 1307 ของประมวลกฎหมาย

⁶ www.thapra.l.ib.su.ac.th 23/9/54 หน้า 39-41

แพ่งและพาณิชย์ นอกจากนั้นทางราชการยังกลับนำเอาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2545 โดยที่เห็นเป็นการสมควรปรับปรุงโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2535 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นกับการประสานนโยบายและการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ทั้งในทางสังคม การเมือง การปกครอง และเสริมสร้างความสมดุลมั่นคงแข็งแรงในทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว

โดยที่ระเบียบดังกล่าวอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีจึงวางระเบียบว่า “ที่ดินของรัฐ” หมายความว่า ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เช่น ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของรัฐ ที่สาธารณประโยชน์ และที่ราชพัสดุ และยังกำหนดคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐให้มีอำนาจ กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหา และมาตรการในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ

นอกจากนั้นทางคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐออกมาตรการของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ เรื่อง การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐที่คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐมีมติในที่ประชุมครั้งที่ 2/2546 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546 เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มีแนวทางดำเนินการที่ถูกต้องเป็นธรรม เป็นมาตรฐานในทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน อาศัยอำนาจตามความในข้อ 8 (2) ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2545 คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) จึงได้วางมาตรการเรื่องการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินรัฐ ไว้ดังต่อไปนี้

1. การพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ต้องมีพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้น ซึ่งแสดงว่าได้ครอบครองทำประโยชน์อย่างต่อเนื่องมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ดังนี้

1.1 เอกสารที่ทางราชการทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่าเป็นเอกสารซึ่งลงวันที่ก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ หรือ

1.2 เอกสารที่ทางราชการทำขึ้นและพิสูจน์ได้ว่าเป็นเอกสารซึ่งลงวันที่ภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ แต่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (วันที่ 1 ธันวาคม 2497) โดยเอกสารดังกล่าวมีข้อความแสดงว่าได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ

1.3 พยานหลักฐานอื่นนอกจากข้อ 1.1 หรือ 1.2 เช่น ส.ค. 1 หรือพยานบุคคล เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีส่วนสนับสนุนคำกล่าวอ้างว่ามีการครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ดำเนินการอ่านภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารที่ถ่ายภาพพื้นที่นั้นไว้เป็นครั้งแรกหลังจากเป็นที่ดินของรัฐ หากปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ในภาพถ่ายทางอากาศ จึงจะเชื่อตามพยานหลักฐานอื่นนั้น

2. เมื่อได้พิสูจน์การครอบครองที่ดินตามข้อ 1 แล้ว ปรากฏว่ามีการครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินภายหลังการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ กบร. จังหวัด แจ้งผลการพิสูจน์ดังกล่าวให้บุคคลที่ครอบครองที่ดินทราบภายในกำหนด 30 วัน และแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินของรัฐดำเนินการ ดังนี้

2.1 กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินมีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการตามมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

2.2 กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินได้ยื่นคำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้ยื่นคัดค้านการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เพื่อให้ดำเนินการสอบสวนเปรียบเทียบตามมาตรา 60 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

2.3 กรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินไม่มีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน และไม่ได้ยื่นคำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้ดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบต่อไป

3. เมื่อได้พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินตามข้อ 1 แล้ว ปรากฏว่ามีการครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ให้ กบร.จังหวัด แจ้งผลการพิสูจน์สิทธิดังกล่าวให้บุคคลที่ครอบครองที่ดินทราบภายในกำหนด 30 วันทำการ และแจ้งให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินของรัฐดำเนินการ ดังนี้

3.1 กรณีที่หน่วยงานของรัฐดังกล่าวเห็นด้วยกับมติของ กบร. จังหวัด ให้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบต่อไป

3.2 กรณีที่หน่วยงานของรัฐดังกล่าวไม่เห็นด้วยกับมติของ กบร. จังหวัด ให้พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่มีการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ที่ดินแปลงที่ตรวจสอบนั้นเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปว่าที่ดินแปลงนั้นๆ เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีที่มาที่ถูกต้องและเป็นการยอมรับของคนทั่วไปแต่หากจะพิจารณาถึงพระราชกฤษฎีกาการหวงห้ามที่ดินที่

รัฐใช้ ในเขตท้องที่จังหวัดกาญจนบุรีและเขตจังหวัดราชบุรีเป็นการออกกฎหมายลำดับรองที่ขัดและแย้งกับกฎหมาย แม่บทที่ให้อำนาจทั้งหมด จึงไม่เป็นการยอมรับของประชาชน

7. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากผลของการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481

จากการที่ทางราชการมีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ทำให้ที่ดินที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอห้วยกระเจา (บางส่วน) ของจังหวัดกาญจนบุรี เนื้อที่ประมาณ 3,000,000 ไร่ และอำเภอสวนผึ้ง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เนื้อที่ประมาณ 500,000 ไร่ กลายเป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภททรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ (เป็นที่สาธารณประโยชน์เพื่อประโยชน์ทางทหาร) ตามมาตรา 1304 (3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวม 8 อำเภอ ของจังหวัดกาญจนบุรี กับอีก 2 อำเภอของจังหวัดราชบุรี รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,000,000 ไร่ ซึ่งการประกาศหวงห้ามที่ดินดังกล่าว ได้รวมเอาสถานที่ตั้งราชการ หมู่บ้าน ที่สาธารณประโยชน์ ถนนห้วยสาธารณประโยชน์ และแม่น้ำหลายสายเข้าด้วย ซึ่งสถานที่ดังกล่าวตามสภาพแล้วมิได้เป็นที่รกร้างว่างเปล่าแต่อย่างใด แม้มาตรา 5 วรรคสองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ให้กันส่วนที่ไม่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าออกก็ได้ดำเนินการตามสภาพเป็นจริงในภูมิภาคและการประกาศบังคับใช้กฎหมายเป็นประกาศใช้แบบกว้างๆ จึงทำให้การบังคับใช้ในปัจจุบันครอบคลุมถึงพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกามีได้ระบุท้องที่ในจังหวัดราชบุรีไว้ ประกอบกับปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องที่ที่ประกาศสงวนหวงห้ามไว้ เช่น ไม้ไผ่ ไม้รวก และไม้เบญจพรรณเนื้ออ่อนที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบที่จะป้อนโรงงานทำกระดาษของทหาร (ต่อมาโอนให้กระทรวงอุตสาหกรรม) ได้หมดลงไปแล้วและปัจจุบันโรงงานกระดาษทางราชการได้มอบให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนแล้ว แต่ปัญหาการสงวนหวงห้ามที่ดินทั้งหมดยังไม่ได้รับการพิจารณากลับไปปล่อยให้เป็นการดูแลของทหารอ้างว่าเพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการแต่สภาพเป็นจริงแล้วบางพื้นที่ การปกครองได้เปลี่ยนเป็นเทศบาลเมือง เทศบาลตำบล สภาพประชาชนหนาแน่น มีการเข้าใช้ประโยชน์ในที่ดินซึ่งทหารไม่สามารถที่จะดูแลปกป้องได้ จึงเกิดปัญหาการหาผลประโยชน์ในที่ดิน การครอบครองทำ

ประโยชน์ได้ที่ดินไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้เกิดการแย่งชิงและขาดการดูแลรักษา การพัฒนาที่ดิน เพราะผู้ครอบครองที่ดินเกรงว่าทางราชการจะเรียกคืนที่ดินทำให้การลงทุนสูญเปล่า ปัญหาดังกล่าวเชื่อมโยงไปถึงเศรษฐกิจของจังหวัดกาญจนบุรีและบางท้องที่ในจังหวัดราชบุรีทำให้ไม่มีการพัฒนา ไม่มีการลงทุนที่จะกระทบถึงความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของรัฐตามวัตถุประสงค์ของเศรษฐกิจ

บทที่ 4

การวิเคราะห์ปัญหากรณีการตรากฎหมายว่าด้วย การกำหนดเขตหวงห้าม

การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการตรากฎหมายว่าด้วยการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินใด ที่ใช้กรณีการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี พบว่ามีปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสภาพที่ดินและปัญหาความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายบริหารที่จะออกกฎหมายมาใช้บังคับตามแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ถือว่ารัฐมีอำนาจอธิปไตย แต่รัฐต้องเคารพกฎหมายตามแนวทางทฤษฎีว่าด้วยจำกัดอำนาจของตนเองด้วยความสมัครใจ และทฤษฎีนิติรัฐ และจะต้องไม่กระทบถึงสิทธิของประชาชนจนเกินสมควรสามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ 3 ประเด็นดังนี้ *ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง* การสงวนหวงห้ามที่ดินรัฐ (ฝ่ายบริหาร) ได้ออกกฎหมายในพื้นที่ที่รัฐเองได้ออกพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2478 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2480 ลงวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ที่มีการขยาย เขตเทศบาลออกไปทางด้านทิศเหนือเพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2478 ไปแล้ว จะมีข้อพิจารณาการทับซ้อนของกฎหมายลำดับรอง และกฎหมายลำดับ สักดิ์ที่สูงกว่า *ประเด็นปัญหาที่สอง* การศึกษาว่าที่ดินที่มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นเทศบาลแล้วยังมีที่รกร้างว่างเปล่าหรือไม่ และใน*ประเด็นปัญหาที่สาม* ที่ดินที่อยู่บริเวณในเขตท้องที่อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอบ้านคา ในเขตจังหวัดราชบุรี ที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอ บ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 มิได้กล่าวถึงเขตอำเภอในจังหวัดราชบุรีไว้ในพระราชกฤษฎีกาเพียงแต่ว่าแผนที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกาซึ่งเป็นแผนที่มีมาตราส่วนที่มากครอบคลุมพื้นที่ถึงเท่านั้น การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความชอบด้วยกฎหมายของการออกกฎหมายว่าด้วยการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินจึงแบ่งการวิเคราะห์เป็นไปตามประเด็นปัญหาดังกล่าว

1. ปัญหาการสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาล

พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ได้กำหนดแนวเขตหวงห้ามที่ดินครอบคลุมเขตที่ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2478 และพระราชกฤษฎีกาขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2480 พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี อำเภอเมืองกาญจนบุรี ทั้งสองฉบับเป็นการประกาศใช้ก่อนพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 การออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เป็นการออกพระราชกฤษฎีกาโดยอาศัยอำนาจมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ที่กำหนดให้ตำบลหรือส่วนของตำบลอันเป็นที่ตั้งศาลาว่าการจังหวัด ถ้าและท้องถื่นใดมีราษฎรตั้งแต่ 3,000 คนขึ้นไปและราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นคิดเฉลี่ยได้ไม่ต่ำกว่า 1,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ก็อาจตั้งเป็นเทศบาลเมืองได้ ด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าวพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จึงมีการจัดตั้งขึ้นและมีการขยายขอบเขตเทศบาลออกเพิ่มขึ้น ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2481 มาตรา 3 ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 มาตรา 5 กำหนดให้เทศบาลทั้งหลายที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้คงมีฐานะเป็นเทศบาลตามที่เป็นอยู่ ประกอบกับจังหวัดกาญจนบุรีเป็นเมืองที่ตั้งมาเป็นระยะยาวนานแล้ว เมื่อครั้งสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้จัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรกที่ตำบลท่าฉลอม แขวงเมืองสมุทรสาคร ทรงเห็นว่าเป็นประโยชน์และเป็นความนิยมของประชาชน จึงทรงพระราชดำริเห็นสมควรขยายการจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นมีต่อไปในที่อื่นๆ ตามหัวเมืองสืบต่อไป จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 ขึ้นใช้บังคับ โดยที่มาตรา 5 กำหนดไว้ว่าการจัดตั้งสุขาภิบาลมี 2 อย่าง คือ สุขาภิบาลเมือง กับสุขาภิบาลท้องที่ทำให้มีสุขาภิบาลเกิดขึ้นถึง 35 แห่ง ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 สุขาภิบาลทั้ง 35 แห่ง ซึ่งจำแนกเป็นสุขาภิบาลเมือง 29 แห่ง สุขาภิบาลท้องที่ 6 แห่ง จึงได้เปลี่ยนฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติ¹

¹ <http://school.obcc.go.th/denmakhamtia> หน้า 3 5/10/2554

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีความเป็นมายาวนาน ประมาณ 100 กว่าปี การจัดตั้งเทศบาลก็เป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายในขณะนั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ซึ่งโดยหลักการเมื่อรัฐบาลเห็นว่าสมควรจัดเขตชุมชนในตำบลที่ตั้งศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี ให้มีฐานะเป็นเทศบาลเมือง และเห็นควรให้มีการกำหนดเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เสียใหม่ตามความจำเป็นของการบริหารเทศบาล จึงมีการขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ออกเมื่อ พ.ศ. 2480 แสดงให้เห็นว่ามีชุมชนเพิ่มขึ้นจากเดิมรัฐบาลจึงขยายเขตเทศบาลออกตามหลักเกณฑ์ และเหตุผล

เมื่อเทศบาลเมืองกาญจนบุรีที่เป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีมาในระยะเวลาอันยาวนานแล้วนั้น การที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481 ออกพระราชกฤษฎีกา ทับพระราชกฤษฎีกาเดิมถือว่าเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์เท่ากัน การจะแก้ไขหรือยกเลิกพระราชกฤษฎีกา การจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรีไม่สามารถจะทำได้ เพราะเป็นกฎหมายระดับเดียวกันและไม่มี การยกเลิก ทำให้เกิดการออกกฎหมายที่ซ้ำซ้อน ทั้งที่มาตรา 5 วรรคท้าย พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 วางแนวทางให้กำหนดแนวเขตเฉพาะส่วนที่หวงห้ามก็ทำได้แต่พระราชกฤษฎีกาการหวงห้ามที่ดินดังกล่าวมิได้ดำเนินการ อีกทั้งที่ดินที่อยู่ในเขตเทศบาลตามหลักเกณฑ์จะต้องเป็นชุมชนจึงจัดตั้งเทศบาลได้ การที่จะมี ที่รกร้างว่างเปล่าย่อมเป็นไปได้ไม่น้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย เพราะได้มีขั้นตอนการพิจารณาการจัดตั้งเทศบาลมาแล้ว การออกพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามจึงเป็นการออกกฎหมายที่กระทบสิทธิของประชาชนตามหมวด 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ในฐานะที่เป็นความดีงามหมายถึงสิ่งที่ยืนยันคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สังคมใดที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจึงจำเป็นต้องมีระบอบการปกครองที่ถือว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นแหล่งที่มาของความผาสุกและความเจริญไพบูลย์ของสังคมนั้น ซึ่งระบอบการปกครองเช่นนั้นก็คือระบอบการปกครองประชาธิปไตย การกระทำขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ หรือ ฝ่ายบริหารที่กระทำการละเมิดหรือลดทอนสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติของกฎหมายนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ การจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญจะกระทำได้อีกก็โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น² ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญของประเทศไทยเป็นรัฐธรรมนูญประเภทลายลักษณ์อักษร รัฐธรรมนูญประเภทนี้จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายอื่นจะมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ เพราะรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็น

² พันัส ทศนิยานนท์ สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของชนชาวไทย : วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3 2526 หน้า 431, 445

กฎหมายแม่บทที่บัญญัติถึงการใช้อำนาจปกครองประเทศและรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากถ้าไม่กำหนดให้การจัดทำกฎหมายธรรมดาต้องเคารพบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะไม่มั่นคงถาวร อาจถูกเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขโดยผู้จัดทำกฎหมายธรรมดาได้³

กรณีการขัดกันแห่งกฎหมาย หรือกฎหมายขัดกัน นั้น นักกฎหมายบางท่านเห็นว่าอาจมีผู้เข้าใจว่าการขัดกันของกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล จึงทำให้เข้าใจในเบื้องต้นว่าการขัดกันของกฎหมายต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายการขัดกันของกฎหมายภายในประเทศฉบับหนึ่งกับกฎหมายภายในต่างประเทศ อีกฉบับหนึ่ง จึงไม่ใช่การขัดกันแห่งกฎหมายของความหมายนี้ หากได้พิจารณาความหมายของพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 จึงทำให้เข้าใจได้ว่ากฎหมายขัดกันก็คือ กฎหมายที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในทางแพ่งนั่นเอง และที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศก็เพราะความสัมพันธ์ระหว่างกันนั้นเกี่ยวพันกับข้อเท็จจริงของต่างประเทศในบางประการ⁴ ดังนั้น ในกรณีการออกพระราชกฤษฎีกาสองฉบับที่ขัดกันจึงไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณากฎหมายขัดกันดังกล่าว แต่เป็นเรื่องของการตีความกฎหมายเป็นการปรับใช้กฎหมายแต่การปรับใช้กฎหมายนั้นบางครั้งต้องมีการตีความเสียก่อน⁵ การจะพิจารณากรณีเกี่ยวกับการตีความกฎหมายนั้นจะไม่คำนึงถึงเจตนาหรือความประสงค์ของผู้ร่างกฎหมายเสียเลยนั้น ย่อมไม่เป็นการถูกต้อง ฉะนั้น การตีความบทกฎหมายให้ตรงตามความมุ่งหมายอันแท้จริงของบทบัญญัติกฎหมายนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึงเล็งและระลึกถึงประวัติเดิม ซึ่งเป็นรากฐานแห่งกฎหมาย เพื่อที่จะให้รู้ถึงเจตนาและความประสงค์ของผู้ที่บัญญัติกฎหมายนั้นว่าเป็นอย่างไร จะได้เป็นการช่วยชี้ช่องให้เห็นความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นให้ชัดเจนขึ้น ฉะนั้น การที่จะรู้ความมุ่งหมายแห่งบทบัญญัติจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์และความเป็นไปต่างๆที่เป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมายนั้น ซึ่งรวมหลักฐานในการร่างกฎหมาย หลักฐานในการร่างกฎหมายนี้หมายความถึงบ่อเกิดและประวัติเดิมแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น ตั้งแต่ได้ริเริ่มงานร่างกฎหมายนั้นขึ้นตลอดถึงเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องร่างกฎหมาย

³ สมภพ โหตระกิตย์ การควบคุมกฎหมายที่ขัดรัฐธรรมนูญ : วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 1 2516 หน้า 2

⁴ ฉะนั้น ฉายไชย หลักเบื้องต้นในการพิจารณาปัญหากฎหมายขัดกัน : วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 1 2515 หน้า 11

⁵ จินดา ชัยรัตน์ การตีความในกฎหมายไทย : วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 2 2513 หน้า 11

ฉบับนั้น รวมทั้งรายงานการประชุมของกรรมการร่างกฎหมายและในที่สุดต้นร่างแห่งกฎหมายนั้นเองด้วย⁶ ซึ่งการตีความกฎหมายหากจะพิจารณาในแง่ของการตีความกฎหมายแล้วอาจจำแนกเป็นการตีความตามตัวอักษร การตีความโดยอาศัยประวัติเดิม การตีความในทางสังคม และการตีความในทางตรรกวิทยาที่เป็นการค้นหาความหมายและวัตถุประสงค์ของผู้บัญญัติกฎหมายแต่ไม่ใช่ในทางพิเคราะห์จากจิตใจของผู้ร่างกฎหมายดังในทฤษฎี Subjective แต่เป็นการค้นหาความหมายในส่วนรวมของบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ เพื่อทราบถึงความมุ่งหมายและมูลเหตุ (motive) ของการบัญญัติกฎหมายเช่นนั้น⁷

วิธีการตีความกฎหมาย ในความเห็นของอาจารย์อรุณ ภาณุพงศ์ เป็นการใช้ถ้อยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่วางกฎหรือเกณฑ์เพื่อให้มีการปฏิบัติหรือวงวนการปฏิบัติของสมาชิกในสังคม การตีความเป็นที่ศาสตร์ (Science) และศิลปะ (Art) วิธีการจึงแยกออกได้เป็น การตีความโดยยึดอักษร การตีความโดยประวัติความเป็นมาของกฎหมาย การตีความโดยหลักตรรกศาสตร์การตีความโดยพิจารณาผลที่มุ่งหมายการอุดช่องว่างกฎหมาย กรณีกฎหมายขัดแย้งกัน ในลักษณะของศักดิ์ (Hierarchy) ของกฎหมาย กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีศักดิ์เหนือกว่า ไม่ได้การขัดกันของกฎหมายที่ออกก่อนกับกฎหมายที่ออกหลัง กฎหมายในเรื่องเดียวกัน กฎหมายที่ออกทีหลังใช้แทนกฎหมายที่ออกก่อนกฎหมายพิเศษกับกฎหมายทั่วไป กฎหมายพิเศษยกเว้นกฎหมายทั่วไป กฎหมายทั่วไปออกหลังกฎหมายพิเศษ ไม่ทำให้กฎหมายพิเศษเสียไป⁸

เมื่อการออกกฎหมายในลำดับรองที่มีความขัดแย้งกัน และซ้ำซ้อนกันก็ต้องนำเรื่องความขัดแย้งของกฎหมายมาพิจารณา แม้จะเห็นว่าความขัดแย้งนั้นจะไม่ใช่ในส่วนของกฎหมายที่เป็นกฎหมายต่างประเทศก็ตามแต่ความขัดแย้งที่เกิดจากกฎหมายที่ตราขึ้นใช้ในประเทศก็ต้องพิจารณาถึงความเป็นมาและความต้องการใช้กฎหมายหรือเจตนารมณ์ที่ได้กล่าวตามทฤษฎีของอำเภोजิต ทฤษฎีของอำเภอกาญจน์ และประวัติความเป็นมาเป็นหลักในการพิจารณาถึงความถูกต้องของกฎหมายที่ตราขึ้นซ้ำซ้อนกันว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดไม่ถูก ลำดับศักดิ์เป็นอย่างไร ซึ่งหลักดังกล่าวก็คือการตีความกฎหมายนั่นเอง

⁶ ประกอบ หุตะสิงห์ การตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ขบเคียงกับหลักกฎหมายเยอรมัน : วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3 2516 หน้า 75

⁷ อักษรารุณ จุฬารัตน หลักทั่วไปของการตีความในกฎหมายอิตาลี : วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3 2516 หน้า 86, 87

⁸ อรุณ ภาณุพงศ์ การตีความกฎหมาย : วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3 2541 หน้า 547 - 565

2. ปัญหาที่ดินรกร้างว่างเปล่าในเขตพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

ปัญหาประการแรกที่ต้องนำมาพิจารณาคือ ที่ดินในเขตเทศบาลที่ตั้งมาก่อนพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 บังคับใช้ ซึ่งเป็นเขตชุมชนยังมีที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือไม่ คำว่าที่ดินรกร้างว่างเปล่า ตามความหมายของพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง อสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด เว้นแต่ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ดังต่อไปนี้ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกันเป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวงทะเลสาบ หรืออาจจะเป็นตามความหมายของคำว่า “จับจองที่ดิน คือเข้าไปกันสร้างหักร้างตางพงในที่ดินที่ว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของหวงห้ามเพื่อถือเอาเป็นสิทธิ์”⁹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1044/2497 เห็นว่า “ที่รกร้างว่างเปล่า” อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ตรงกับคำว่า “ที่ดินรกร้างว่างเปล่า” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (1)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 684/2509 การที่ทางราชการต้องการที่จะสงวนที่ดินไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์นั้นจะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาประกาศเขตที่ดิน ซึ่งสงวนไว้เป็นสาธารณะของแผ่นดินนั้นก็ต้องเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าไม่มีเอกชนเป็นเจ้าของอยู่และต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 มาตรา 4 และมาตรา 5

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254/2530 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ที่รกร้างว่างเปล่า” ไว้ทำนองเดียวกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1044/2497

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5924/2534 ที่ดินที่จะออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาก่อนขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่รกร้างว่างเปล่า นั้น จำกัดเฉพาะที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (1) เท่านั้น

⁹ ขุนสมาหารทิศะคดี (โป๊ โปรคุปต์) พจนานุกรมกฎหมายเล่มแรกของไทย พ.ศ. 2474

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 379/2552 ให้ความหมายคำว่า “ที่ดินรกร้างว่างเปล่า”

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (1) หมายถึงที่ดินที่เอกชนไม่เคยมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายมาก่อน

ดังนั้น คำว่าที่ดิน”รกร้างว่างเปล่า” จึงหมายถึง ที่ดินที่ยังไม่มีผู้ใดมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ชอบด้วยกฎหมาย หากเป็นที่ดินที่มีการครอบครองอยู่โดยเจตนาเป็นเจ้าของ จำเป็นที่ ผู้ครอบครองนั้น จะต้องเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ ถ้าไม่ทำประโยชน์เพียงแต่เจตนาครอบครองไว้อย่างเดียวจะถือว่าเป็นเจ้าของที่ดินหรือเป็นที่รกร้างว่างเปล่าหรือที่ดินมือเปล่าหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้ได้นำเอาหลักกฎหมายมาพิจารณาจะเห็นว่า คำว่าที่ดินมือเปลามีใช้ถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่เป็นถ้อยคำที่นักกฎหมายหรือคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับใช้กันอยู่ ถือได้ว่าเป็นถ้อยคำที่ได้รับการยอมรับนับถือในวงการนักกฎหมายแล้ว เช่นเดียวกับคำว่าครอบครองปรปักษ์ ซึ่งแม้จะมีใช้ถ้อยคำ ในกฎหมายแต่ก็ได้ใช้กันแพร่หลายจนเป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไป “ที่ดินมือเปล่า” หมายถึง ที่ดินที่ยังไม่มีโฉนดที่ดิน และคำว่าโฉนดที่ดินนั้นตามมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินหมายความว่า

“หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน และให้หมายความรวมถึงโฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจอง ที่ตราว่า”ได้ทำประโยชน์แล้ว” ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินแล้ว ผู้เป็นเจ้าของย่อมมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นสำหรับที่ดินมือเปล่านั้นมิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงว่าผู้เป็นเจ้าของที่ดินมีสิทธิอย่างไรในที่ดินนั้น แต่ถ้าหากพิจารณาจากประกาศการออกโฉนดที่ดิน ร.ศ. 120 ข้อ 14 ข้อ 16 และพระราชบัญญัติ การออกโฉนดที่ดิน ร.ศ. 127 มาตรา 35 ตลอดจนประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 3 แล้ว จะเห็นได้ว่าที่ดินใดหากยังไม่มีโฉนดที่ดินแล้ว ผู้เป็นเจ้าของหากรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นแต่ประการใดไม่ ส่วนผู้เป็นเจ้าของที่ดินจะมีสิทธิอย่างไรในที่ดินนั้นได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาพิพากษาว่าผู้เป็นเจ้าของที่ดินมือเปล่า มีสิทธิเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 663/2488 วินิจฉัยว่า การครอบครองที่ดินมือเปล่าทำเป็นนามาว่าชานานเท่าใด ถ้าไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแล้วก็ไม่ใช้กรรมสิทธิ์ มีเพียงสิทธิ

การครอบครอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1005/2519 วินิจฉัยว่า ที่ดินที่มี น.ส. 3 ผู้เป็นเจ้าของที่ดิน มีแต่เพียงสิทธิครอบครอง ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของเรือนและขุ้งข้าวที่ปลูกบนที่ดินดังกล่าวจึงมีแต่เพียงสิทธิครอบครอง¹⁰

¹⁰ บัญญัติ สุชีวะ ที่ดินมือเปล่า: วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 1 2526

เมื่อได้นำเอาหลักกฎหมายพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 และพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 มาทำการศึกษาพิจารณา กรณีการครอบครองที่ดิน ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2497 บัญญัติว่า “ที่ดินซึ่งอยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ หมายถึงแต่เฉพาะที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามความในมาตรา 1304 (1) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 วรรคแรก บัญญัติว่า การจับจองที่ดินนั้นต้องขอ และให้อนุญาตให้จับจองได้ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 บัญญัติว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้จับจองแล้ว ต้องทำประโยชน์ในที่ดินนั้น ให้แล้วภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับใบเหยียบย่ำ หรือภายใน 3 ปี นับแต่ได้รับตราจอง.....”

เมื่อได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 และในขณะเดียวกันได้ยกเลิกพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 ด้วย มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 บัญญัติว่า “ผู้ที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน แจ้งการครอบครองต่อนายอำเภอท้องที่ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัติที่ใช้บังคับ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ” มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 ตอนท้ายบัญญัติว่า “.....สำหรับบุคคลที่ครอบครองที่ดิน ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 ใช้บังคับเป็นต้นมาและก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ ถ้าไม่ดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ขณะนั้น การออกโฉนดที่ดินให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยกฎกระทรวง และให้พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 คงใช้บังคับต่อไป” มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 วรรคแรก บัญญัติว่า “ การพิจารณาว่าที่ดินได้ทำประโยชน์แล้วหรือไม่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง” มาตรา 27 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ครอบครองในที่ดินและทำประโยชน์ในที่ดิน หรือผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินต่อเนื่องจากบุคคลดังกล่าว.....” มาตรา 27 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า “ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้ประกาศกำหนดท้องที่และวัน

เริ่มต้นของการสำรวจ ตามมาตรา 58 วรรคสอง ผู้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายนี้ใช้บังคับ.....” มาตรา 59 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินมาขอออกโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์เป็นการเฉพาะราย” มาตรา 59 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึง ผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินต่อเนื่องมาจากผู้ซึ่งมีหลักฐานการแจ้งการครอบครองด้วย” และคำพิพากษาฎีกาที่ 295/2511 โจทก์ครอบครองที่ดินมือเปล่าโดยมิชอบด้วยประมวลกฎหมายที่ดิน ต่อมาทางราชการจัดสรรที่ดินนั้นให้จำเลย แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีได้จัดให้จำเลยเข้าครอบครอง จำเลยจึงยังไม่ได้สิทธิครอบครอง โจทก์ครอบครองอยู่ก่อนจึงมีสิทธิในที่ดินพิพาทดีกว่าจำเลย

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจับจองที่ดินที่มีอยู่เดิมตามกฎหมายในลักษณะเบ็ดเสร็จบทที่ 42 บทที่ 43 ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ถือว่าที่ดินทั้งหลายในราชอาณาจักรสยามเป็นของพระเจ้าแผ่นดินทั้งสิ้นหาใช่ของราษฎรไม่ หากแต่ท่านให้ราษฎรอาศัยอยู่เท่านั้นเอง¹¹ จากพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 และพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 และประมวลกฎหมายที่ดิน ถือเป็นข้อมูลในชั้นปฐมภูมิ การพิจารณา จึงพิจารณาเฉพาะในส่วนของการครอบครองที่ดินว่าการครอบครองที่ดินนั้น หมายถึง การครอบครองที่ดินโดยเจตนาที่จะเป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้น หรือหมายถึงการครอบครองที่ดินและจะต้องเข้าทำประโยชน์ในที่ดินด้วยจึงถือว่าเป็นการครอบครองที่ดิน ถ้าพิจารณาตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2497 อันเป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องที่ดินและใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินฉบับที่ 6 ได้กล่าวถึงเรื่องการจับจองที่ดิน โดยกำหนดไว้ว่าผู้ที่จับจองที่ดินนั้นจะต้องมีการขออนุญาต แต่มาตรานี้มิได้กล่าวถึงว่าการขออนุญาตให้จับจองจะต้องทำประโยชน์ก่อนหรือไม่ เมื่อมาศึกษาถึงมาตรา 9 จึงได้กล่าวถึงเรื่อง ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้จับจองต้องทำประโยชน์ ในที่ดินนั้นภายในกำหนด 2 ปี หรือ 3 ปี แล้วแต่เงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด ก็แสดงเจตนาการอนุญาตให้ราษฎรเข้าจับจองที่ดินของรัฐนั้นได้แบ่งเป็นสองขั้นตอน คือ การอนุญาตให้เข้าจับจองที่ดินที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของที่ดินตามมาตรา 1304 (1) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะเดิมที่ดินเป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังจะเห็นได้ใน

¹¹ เสนีย์ ปราโมช คำอธิบายพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2479 (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อุคม 2492) หน้า 1

กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จบทที่ 42 มีความสำคัญว่า “ที่ดินในแคว้นกรุงเทพระนครศรีอยุธยา เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นเจ้าของดินอยู่จะได้เป็นที่ราษฎรหาได้”¹² เมื่อเข้าจับจองก่อนแล้วจึงมีกำหนดเวลาให้ผู้ที่ยังจับจองที่ดินต้องทำประโยชน์ตามระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนดไว้จึงมีสิทธิในที่ดินที่ขอจับจองนั้น

ต่อมาพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 ได้ถูกยกเลิกโดย มาตรา 4 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 ซึ่งมีผลใช้บังคับนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ประกาศราชกิจจานุเบกษาวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497) มาตรา 5 ได้กล่าวถึงผู้ที่ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (หมายถึงก่อนวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2497) ไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แจ้งการครอบครองต่อนายอำเภอที่ ซึ่งมาตรา 5 นี้ใช้คำว่า “ครอบครอง และทำประโยชน์ในที่ดิน หมายถึง ผู้ที่ครอบครองนั้นจะต้องทำประโยชน์ด้วย ถ้ายังไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน โฉนดตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว เป็นต้น มีสิทธิที่จะแจ้งการครอบครองต่อนายอำเภอท้องที่ได้ หากครอบครองไว้อย่างเดียวยังไม่ได้ทำประโยชน์ก็ไม่เข้าตามหลักเกณฑ์ของมาตรานี้ มาตรา 6 วรรคท้าย ระบุว่าบุคคลที่ครอบครองที่ดิน ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 ใช้บังคับ และก่อนที่ประมวลกฎหมายจะใช้บังคับ (ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2497) ถ้าไม่ได้ดำเนินการตามกฎหมาย ที่ใช้บังคับอยู่ขณะนั้น หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 การออกโฉนดที่ดินให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ทั้งนี้ กฎกระทรวงที่กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องนี้ไว้คือ กฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2497) ข้อ 1 ในท้องที่ซึ่งได้มีการออกโฉนดที่ดินแล้ว บุคคลที่ครอบครองที่ดินตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 ใช้บังคับ เป็นต้นมา และก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยมีได้ดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น และการได้แจ้งครอบครองแล้วหากประสงค์จะขอรับโฉนดที่ดินให้ไปยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินในเขตที่มีสำนักงานที่ดินหรือนายอำเภอในเขตที่ไม่มีสำนักงานที่ดิน หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเป็นเรื่องการขอออกโฉนดที่ดิน สำหรับที่ดินที่เจ้าของที่ดินครอบครองที่ดินอยู่ ตั้งแต่พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479 ใช้บังคับ แต่มิได้ขอจับจอง มิได้ทำประโยชน์ เมื่อมาถึงพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ใช้บังคับก็ยังมีได้มีการแจ้งการครอบครอง (การครอบครองและทำประโยชน์)

¹² ศิริ กวณินสฤษดิ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายที่ดิน (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด 2531) หน้า 44

ถ้าต้องการจะออกโฉนดที่ดินจะต้องขอแจ้งการครอบครองก่อนเพราะ ข้อ 1 ของกฎกระทรวงฉบับนี้ใช้คำว่า “และได้แจ้งการครอบครองแล้ว” แสดงว่าการครอบครองกับการทำประโยชน์ แม้จะใช้กฎหมายที่ใช้บังคับใหม่ ก็ยังคงแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง ยิ่งมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ระบุไว้ชัดเจนว่า การพิจารณาว่าที่ดินนั้น ได้ทำประโยชน์แล้วหรือไม่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ คือ เมื่อมีการครอบครองแล้วก็ต้องทำประโยชน์ เมื่อทำประโยชน์แล้ว เช่นไรถือว่าเป็นการทำประโยชน์ เช่นไร ไม่ถือว่าเป็นการทำประโยชน์ ก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 27 ทวิ, มาตรา 27 ศรี มาตรา 58 วรรคสอง จะใช้คำว่า “ผู้ครอบครองและทำประโยชน์” ทั้งสามมาตรา แสดงว่าการจะออกโฉนดที่ดินนั้นผู้ครอบครองที่ดิน จะครอบครองอย่างเดียวไม่ได้จะต้องเข้าทำประโยชน์ในที่ดินด้วย หากครอบครองอย่างเดียวก็ไม่สามารถออกโฉนดที่ดินได้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในกฎกระทรวงดังกล่าวแล้ว

เมื่อพิจารณามาตรา 59 วรรคหนึ่ง กล่าวถึงกรณีการขออนุญาตออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เฉพาะราย กล่าวถึงผู้มีสิทธิครอบครอง มีสิทธิขออนุญาตออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ได้ แต่มาถึงวรรคสอง กล่าวว่า ผู้ครอบครองที่ดินตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ที่ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดิน ก็ยังมีความหมายถึงการครอบครองและทำประโยชน์

นอกจากนั้นยังมีข้อมูลที่เป็นพยานหลักฐาน ที่เป็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วางแนวในการครอบครองที่ดินมือเปล่าไว้ว่าการแจ้งการครอบครองมิได้หมายความว่าผู้แจ้งการครอบครองเป็นผู้มีสิทธิ ส่วนผู้ใดจะมีสิทธิในนั้นต้องดูตามข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1518/2503 การแจ้งการครอบครองที่ดินตามแบบ ส.ค.1 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้แจ้งประการใด เว้นแต่ผู้แจ้งจะได้สิทธิครอบครองอยู่แล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1218/2504 การแจ้งการครอบครองไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินไม่เป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าผู้แจ้งการครอบครองเป็นผู้มีสิทธิในที่ดินนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 713/2508 ที่ดินมือเปล่า เมื่อจำเลยเป็นผู้ครอบครองที่พิพาทย่อมต้องด้วยข้อสันนิษฐานของกฎหมายในเบื้องต้นว่าจำเลยเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 676/2509 แบบแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งซึ่งแสดงว่าขณะเมื่อยื่น ส.ค.1 นั้นผู้แจ้งอ้างว่าที่ดินเป็นของผู้แจ้งเท่านั้น ส่วนความจริงผู้ใดจะมีสิทธิครอบครองนั้นจะต้องพิจารณาจากหลักฐานสำนวน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 295/2511 (ที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ 7/2511) การครอบครองที่ดินมือเปล่าโดยมิชอบด้วยประมวลกฎหมายที่ดิน ต่อมาทางการจัดสรรที่ดินนั้นให้แก่บุคคลอื่น แต่ยังไม่ได้จัดให้เข้าครอบครองที่ดินที่จัดสรรให้ ผู้นั้นต้องไม่มีสิทธิครอบครอง ผู้ที่ครอบครองอยู่เดิมมีสิทธิในที่ดินดีกว่าผู้ที่ได้รับการจัดสรร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1300/2521 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1301/2521 คำพิพากษาทำนองเดียวกันว่า ผู้ครอบครองที่ดินก่อนใช้ประมวลกฎหมายที่ดินแม้จะมีได้แจ้งการครอบครองไว้ ก็หาทำให้เสียสิทธิครอบครองไปไม่ เป็นแต่เพียงจะยกขึ้นยันรัฐในการที่รัฐจะจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือยับยั้งบุคคลผู้มีสิทธิจากรัฐในการจัดที่ดินไม่ได้เท่านั้น ตราบใดที่รัฐมิได้เข้าจัดที่ดินนั้น ผู้นั้นยังมีสิทธิครอบครอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 90/2545 หลักฐานการเสียภาษีบำรุงท้องที่ยังไม่พอพียงว่าผู้เสียภาษีเป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินเสมอไป การเป็นเจ้าของที่ดินหรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินต้องดูจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามความเป็นจริงผู้ใดเป็นผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินก็มีสิทธิครอบครองที่ดิน

กล่าวโดยสรุป การครอบครองกับการทำประโยชน์นั้น กฎหมายได้ให้ความหมายไว้แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด การครอบครองมิได้หมายถึงการทำประโยชน์ด้วย การทำประโยชน์จึงแยกจากการครอบครองตามหลักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาโดยได้แยกประเด็นถึงที่ดินที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่า การแจ้งการครอบครองและการมีสิทธิในที่ดินไว้เป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอนดังกล่าวข้างต้น

สำหรับปัญหาที่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ได้รวมเอาที่ดินราษฎรทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีที่ไม่มีหนังสือแสดงสิทธิมาก่อนวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 แล้ว ยังถือว่าที่ดินทั้งหมดเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า แม้ราษฎรจะครอบครองอยู่ก็ตามก็ไม่มีสิทธิแต่อย่างใดที่ดินทุกแปลงตกเป็นที่สาธารณประโยชน์ เพื่อใช้ประโยชน์ของทางราชการโดยเฉพาะ(ใช้เพื่อราชการทหาร) ตามมาตรา 1304 (3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามที่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 สงวนหวงห้ามไว้ ยังมีข้อกฎหมายที่จะต้องพิจารณาในกรณีที่พระราชกฤษฎีกา ฉบับนี้ได้ประกาศหวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

ที่ตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2478 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2480 ลงวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ซึ่งตามหลักเกณฑ์การตั้งเทศบาลนั้นจะต้องมีชุมชนหนาแน่น จึงได้เลื่อนฐานะจากสุขาภิบาลมาเป็นเทศบาลได้ ถ้าพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวที่ดินในเขตเทศบาลจึงไม่น่ามีที่รกร้างว่างเปล่าอีก ประกอบกับเมื่อ พ.ศ. 2480 มีการขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จากปี พ.ศ. 2478 ออกอีก แสดงว่าที่ดินทั้งบริเวณเดิมและบริเวณที่ขยายมีชุมชนหนาแน่น ตามหลักเกณฑ์จึงออกเป็นพระราชกฤษฎีกาขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีได้

จากหลักกฎหมายและข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นมีประเด็นข้อพิจารณาเกี่ยวกับที่รกร้างว่างเปล่าและการครอบครองใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

ประการแรก “การครอบครอง” กับ “การทำประโยชน์” กฎหมายแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด เมื่อเจ้าของที่ดินได้ครอบครองที่ดินโดยการแสดงเจตนาต่อบุคคลทั่วไปว่าที่ดินบริเวณนี้ตนเองมีเจตนาเป็นเจ้าของถือว่าได้มีการครอบครองแล้ว เมื่อมีการ ทำประโยชน์ในที่ดินตรงตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายที่ใช้ขณะนั้นไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2479 หรือ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 แล้วก็ตามสามารถไปยื่นจับจองที่ดิน หรือแจ้งต่อนายอำเภอขอตรวจสอบการรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) แล้วแต่กรณี ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวยอมรับสิทธิของราษฎรตั้งแต่การครอบครองที่ดินแล้วย่อมมีสิทธิพื้นฐานในที่ดินนั้น ยิ่งบริเวณที่ได้มีการประกาศเป็นเขตเทศบาลแสดงว่าชุมชนบริเวณที่ประกาศเป็นชุมชนที่มีจำนวนและเข้าหลักเกณฑ์ของการจัดตั้งเทศบาลได้รัฐเองจึงได้จัดตั้งเป็นเทศบาล โดยเฉพาะเทศบาลเมืองกาญจนบุรีจัดตั้งเมื่อพ.ศ.2478 และเมื่อปี พ.ศ. 2480 มีชุมชนมากขึ้นจึงได้ประกาศขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีออกไปอีก การประกาศจัดตั้งเทศบาลทั้ง 2 ครั้ง เป็นการจัดตั้งก่อนพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2481 ใช้บังคับทั้งสิ้น ดังนั้นที่ดินในเขตบริเวณเทศบาลเมืองกาญจนบุรีที่เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่ไม่มีผู้ใดเจตนาครอบครองอยู่แล้วคงจะเป็น การยาก จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การสงวนหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ที่ประกาศนำเอาที่รกร้างว่างเปล่ามาเป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ (ใช้ประโยชน์ทางทหาร) ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ให้อำนาจนำเอาที่รกร้างว่างเปล่ามาเป็นพระราชกฤษฎีกาหวงห้าม ฯ ได้ จึงไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ประการที่สอง การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งต้องหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกานี้ คือที่ดินที่อยู่ในเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าหักร้าง จัดทำ หรือปลูกสร้างด้วยประการใดๆ ในที่ดินนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่” เห็นได้ว่า พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้มีได้ระบุไว้ว่าหากเขตที่พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับหวงห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองอยู่ก่อนนั้นให้มาแจ้งสิทธิหรือคัดค้านแต่อย่างใด เพียงแต่ปรากฏห้ามมิให้บุคคลใด เข้าหักร้าง จัดทำปลูกสร้างด้วยประการใดๆ เท่านั้น แม้แต่การประกาศการหวงห้ามให้ราษฎรทราบ ก็แต่ประกาศที่ทำการข้าหลวงประจำจังหวัด (ศาลากลางปัจจุบัน) ที่ที่ดินนั้นตั้งอยู่ ที่ว่าการอำเภอหรือหออทะเบียนที่ดิน ในท้องที่ที่ดินตั้งอยู่ เท่านั้น มิได้แจ้งว่าจะให้ผู้ใดครอบครองที่ดินอยู่ก่อนแจ้งหรือทำประการใดจะอ้างว่าพระราชบัญญัติที่ให้ทำการหวงห้ามมิได้บัญญัติไว้บัญญัติเพียงให้ประกาศเท่านั้น แต่ที่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ระบุห้ามบุคคลไว้ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 มิได้ระบุไว้ แต่ได้บัญญัติลงไว้ด้วย สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการตัดสิทธิ หรือกระทบสิทธิของราษฎรอย่างมาก ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิพื้นฐานมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ให้แก่ราษฎรไว้ตามมาตรา 12 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย” และมาตรา 14 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทกฎหมาย บุคคลย่อมเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน” ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญกำหนด รัฐเป็นผู้บริหารเป็นผู้ออกกฎหมาย เป็นผู้ใช้กฎหมาย จะต้องใช้กฎหมาย จะต้องให้ความเป็นธรรม ความเสมอภาคตามหลักของ “นิติรัฐ” แต่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มิได้คำนึงถึงแต่อย่างใด ขัดแย้ง ต่อกฎหมายที่ให้อำนาจ กฎหมายอื่น หลักนิติรัฐ และหลักนิติธรรมโดยสิ้นเชิง

รัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุด หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับว่าให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับสูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั้น เป็นส่วยของหลัก นิติรัฐ หรือเป็นมงกุฎของหลักนิติรัฐ หากกฎหมายที่อยู่ในลำดับรองหรือที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมายดังกล่าวย่อม ไม่มีผลใช้บังคับ

การพิจารณาพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมือง กาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลง วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 เป็นพระราชกฤษฎีกาฯ ที่ออกโดยที่เป็นการรอนสิทธิการครอบครอง ที่ดิน ของราษฎร กล่าวคือ การประกาศใช้พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้าง ว่างเปล่าอันเป็นสาธารณประโยชน์ของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 ที่ ให้อำนาจรัฐออกพระราชกฤษฎีกา หวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะได้ ซึ่งการประกาศหวงห้ามนั้น มาตรา 6 กำหนดว่าจะต้อง ปิดประกาศ พระราชกฤษฎีกาที่หวงห้ามที่ดินพร้อมแผนที่ต่อท้ายให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบ ณ ที่ทำ การข่าหลวงประจำจังหวัด ที่ที่ดินที่หวงห้ามตั้งอยู่ ที่ว่าการอำเภอ หรือหอบะเบียน ในท้องที่ที่ดิน ที่หวงห้ามตั้งอยู่

การปิดประกาศให้ผู้มีส่วนได้เสียได้ตรวจดูจากบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ปรากฏว่า มิได้แจ้งว่า หากการออก พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินนั้นทับที่ดินของราษฎรแล้วจะ ให้ราษฎรทำอะไร จะให้คัดค้าน หรือแจ้งสิทธิ หรือทำประการใด ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติให้ อำนาจการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้าม มิได้กำหนดไว้ พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขต หวงห้าม จึงออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามทับที่ดินของราษฎร ทำให้ราษฎรเสียสิทธิ และเป็น การออกกฎหมายของรัฐที่ลิดรอนสิทธิของราษฎร ทั้งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร สยาม พ.ศ. 2475 ที่ใช้อยู่ขณะนั้น กำหนดไว้ในมาตรา 4 ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ในทรัพย์สิน และมาตรา 12 บุคคลย่อมเสมอกันด้วยกฎหมาย แต่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินใน เขตท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มิได้ให้สิทธิแก่ผู้มีส่วนได้เสียได้คัดค้าน หรือ แจ้งสิทธิได้เลย จะอ้างว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณ สมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 มิได้กำหนดไว้ แต่การหวงห้าม ที่ระบุไว้ตาม มาตรา 4 ที่มีให้ผู้ใดเข้าหักร้าง จัดทำ หรือปลูกสร้างด้วยประการใด พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการ หวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลง วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 มิได้กำหนดไว้ แต่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอ บ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ลงบัญญัติไว้จึงถือว่าเป็นการออกกฎหมายของรัฐ ที่ลิดรอนสิทธิของราษฎรที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ ที่ถือว่าเป็นสิทธิที่มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญ หรือ

กฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองไว้คุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดๆ หรือไม่กระทำการใดๆ และก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงขอบเขตสิทธิของตน จากที่ราษฎรหรือบุคคลที่มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว รัฐออกกฎหมายมารอนสิทธิจึงถือว่ากฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ขณะนั้น

ประการที่สาม พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ออกทับที่ดินที่ตั้งวัดและที่ธรณีสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 กำหนดการจะโอนที่ดิน ทั้งที่ตั้งวัดและที่ธรณีสงฆ์ทั้งสองประเภทจะต้องทำโดยพระราชบัญญัติเท่านั้น โดยที่มาตรา 7 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ที่เป็นสมบัติของพระศาสนา ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นไม่ได้ เว้นแต่ได้อาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย โดยเฉพาะ

ดังนั้นการที่พระราชกฤษฎีกาฯ จะโอนที่ดินของวัดทั้งที่ตั้งวัดและที่ธรณีสงฆ์จึงเป็นการไม่ชอบ พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 จึงเป็นพระราชกฤษฎีกาที่ขัดและแย้งกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 จึงใช้บังคับกับที่ตั้งวัดและที่ธรณีสงฆ์ไม่ได้

การที่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ได้รวมเอาที่วัด ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเข้าไปด้วย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถ จะทำได้ เพราะพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ขัดต่อพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 127 มาตรา 7 กำหนดว่าที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภกรปกครองรักษาโดยพระบรมเดชานุภาพ ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นไปไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเฉพาะ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 41 ว่า “ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ จะโอนกรรมสิทธิ์ได้แต่โดยพระราชบัญญัติ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1253/2481 , 944-945/2497, 295/2501 การที่เจ้าของที่ดินยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่จัดสร้างวัดขึ้นในที่ดินแล้วถวายให้เป็นวัดและทางราชการได้ประกาศตั้งให้เป็นสำนักสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แล้วก็ต้องถือว่าเป็นวัดตามกฎหมาย วัดย่อมเป็น

นิติบุคคลซึ่งมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วัดจึงอาจได้ที่ดินมาโดยทางครอบครองได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 843/2487 “ที่ธรณีสงฆ์นั้น ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 หรือตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มีความหมายอย่างเดียวกันคือ หมายถึงที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด เมื่อที่ดินที่เป็นที่ของวัดไม่ว่าที่ดินนั้นจะเป็นที่ตั้งวัดซึ่งหมายความรวมถึงที่ดินบริเวณวัดทั้งหมดด้วย และที่ธรณีสงฆ์ คือที่ดินที่เป็นสมบัติของวัดไม่จำเป็นจะต้องเป็นที่ดินติดต่อกันเป็นผืนเดียวกับที่ดินตั้งวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 541/2500 เจ้าของที่ดินยังไม่มีหนังสือสำคัญมอบการครอบครองที่ดินที่สร้างวัดและสิ่งปลูกสร้างถวายให้เป็นของวัดและวัดเข้าครอบครองแล้วก็ถือได้ว่าเจ้าของที่ดินสละการครอบครองไม่ต้องทำเป็นหนังสือหรือจดทะเบียนโอนสิทธิครอบครองให้แต่ประการใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 947 – 958/2503 (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 13/2503) การที่วัดได้ยินยอมให้มีการขยายเขตถนนเดินซึ่งได้ใช้เส้นทางหลวงอยู่แล้วเข้าไปในที่วัด และเมื่อทางหลวงนี้เป็นทางสาธารณประโยชน์ของแผ่นดิน กรณีจึงเป็นว่า วัดได้อุทิศที่ดินส่วนนี้โดยปริยายให้เป็นทางหลวงการอุทิศของวัดเช่นนี้มิได้ขัดต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 41 เพราะกรณีเช่นนี้ไม่เข้าลักษณะเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ตามที่กฎหมายนั้นระบุไว้ ฉะนั้นการที่จำเลยปลูกปักอาคารลงในเขตทางหลวงโดยมิได้รับอนุญาตก็ย่อมเป็นความผิดตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1066/2509 (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 5/2509) ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 มาตรา 7 ถูกแก้ไขตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ พ.ศ. 2477 มาตรา 3 ก็ดี พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 ก็ดี และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 34 ก็ดี จำเลยจะได้ที่ดินวัดไปเป็นของตนก็โดยพระราชบัญญัติทางเดียวเท่านั้น ฎีกาจำเลยมิได้กล่าวโดยแจ้งชัดว่ากรมการศาสนาไม่มีอำนาจฟ้อง และใบมอบอำนาจใช้ไม่ได้เรียกค่าเสียหายไม่ได้ เพราะเหตุใดจึงเป็นฎีกาที่ไม่ชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5528/2533 พ ยกที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ดินมือเปล่าไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินให้แก่วัดจำเลย โดยให้นาง ข ซึ่งเป็นภรรยาที่มีสิทธิเก็บกินตลอดชีวิต และจำเลยได้ครอบครองที่ดินพิพาทแล้วเช่นนี้ ที่ดินพิพาทได้ตกเป็นที่ธรณีสงฆ์ของวัดจำเลยตั้งแต่ พ. ยกให้และจำเลยรับไว้แล้วเป็นต้นมา นาง ข เป็นเพียงผู้ครอบครองแทน แม้อ่อนนาง ข ได้ขายที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ และโจทก์ก็ได้ครอบครองที่ดินพิพาทสืบต่อมาก็ตาม วัดจำเลยก็ยังคงมีสิทธิครอบครองเช่นเดิม เพราะ โจทก์ต้องห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดในเรื่องทรัพย์สินอันเป็น

ที่ธรณีสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 34 การที่จำเลยได้ที่ดินพิพาทมา และที่ดินพิพาทบางส่วนไปโดยไม่ได้ลงทะเบียนการได้มาและจำหน่ายออกไปจากทะเบียนตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นั้น หาได้เป็นเหตุให้จำเลยเสียสิทธิในที่ดินพิพาทได้รับมาไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5426/2537 วัดโจทก์ได้ครอบครองที่ดินพิพาทตลอดมา โดยใช้เป็นที่จัดงานประเพณีของวัด ขณะที่ไม่มีงานโจทก์ก็ใช้เป็นที่จอดรถของผู้มาจ่ายตลาดและโจทก์เป็นผู้ดูแลรักษาความสะอาด ที่ดินพิพาทมีบ่อน้ำสองบ่อ บ่อหนึ่งเป็นวงเวียนให้รถขับอ้อมอีกบ่อหนึ่งอยู่ติดกำแพงวัด ราษฎรช่วยกันสร้างป้อมตำรวจครอบบ่อน้ำดังกล่าวไว้ ต่อมาสุขาภิบาลจำเลยได้ให้งบประมาณมาเทคอนกรีตในที่ดินพิพาทให้เป็นพื้นเดียวกันกับถนนสาธารณะเพื่อใช้เป็นที่สัญจรและจอดรถ อันเป็นลักษณะยอมให้ที่ดินพิพาทเป็นที่สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (2) แสดงให้เห็นเจตนาของโจทก์ที่จะสละสิทธิอุทิศที่ดินพิพาทให้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยปริยายแล้ว วัตถุประสงค์ที่ดินของวัดเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินได้ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 41 หรือพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 34 ที่ใช้ขณะนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3688/2546 หากเจ้าของเดิมอุทิศที่ดินให้แก่วัดโจทก์และที่ดินตกเป็นที่ธรณีสงฆ์ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง การโอนที่ธรณีสงฆ์จะต้องทำตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 34 คือโอนโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา แม้ที่ดินจะได้มีการโอนต่อกันมาหลายทอดจนถึงจำเลยทั้งสอง เมื่อการโอนมิได้ทำตามกฎหมายจึงเป็นการโอนที่ต้องห้ามขัดแย้ง ย่อมเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสองซึ่งมีชื่อเป็นเจ้าของโฉนดพิพาท และขับไล่จำเลยทั้งสองออกจากที่ดินพิพาท ซึ่งจำเลยทั้งสองครอบครองอยู่ได้ โดยหาจำต้องฟ้องเจ้าของเดิมและผู้รับโอนคนก่อนจำเลยทั้งสองไม่ ฟ้องโจทก์ไม่ต้องตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4177/2552 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มิได้บัญญัติว่าที่ดินที่จะเป็นที่ธรณีสงฆ์ต้องเป็นที่ดินที่มีโฉนดที่ดินเท่านั้น ดังนั้น แม้ที่ดินที่มีเพียงสิทธิครอบครองก็เป็นที่ธรณีสงฆ์ได้ การยกให้ที่ดินที่มีเพียงการครอบครองให้แก่วัด จึงตกเป็นที่ธรณีสงฆ์

ที่ดินที่ตั้งวัดและที่ธรณีสงฆ์ทั้งสองประเภทนี้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทุกฉบับจนถึงปัจจุบัน แม้แต่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 ได้กำหนดไว้ว่าที่ดินทั้งสองประเภทดังกล่าวจะโอนกรรมสิทธิ์ได้ต้องทำโดยพระราชบัญญัติเท่านั้น นอกจากที่ดินที่เป็นที่กัลปนาเท่านั้น คือ ที่ดินที่ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้อุทิศเฉพาะแต่ผลประโยชน์ที่ได้รับจากที่ดิน

นั้นให้แก่วัดหรือพระศาสนาจึงไม่เข้าตามหลักเกณฑ์นี้ ฉะนั้นการที่ทางราชการได้ออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2481 หวงห้ามเอาที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อใช้ประโยชน์ของทางราชการ โดยเฉพาะ (ใช้ราชการทหาร) รวมเอาที่ดินราษฎรและที่วัดตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ทั้งหมดเข้าเป็นที่สาธารณประโยชน์ไปด้วยจึงเป็นการขัดและแย้งกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่ว่าที่ดินของวัดต้องโอน โดยกฎหมายเท่านั้น และพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2479 การสงวนหวงห้าม ต้องเป็นการสงวนหวงห้ามจากที่ดินที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าโดยสิ้นเชิง

ประการที่สี่ นอกจากที่วัดดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมี ถนน ซอย ฯลฯ แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแควน้อย ฯลฯ ที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้นำเอารวมเป็นที่สาธารณประโยชน์ของทางราชการ(ใช้ประโยชน์ทางทหาร) ทั้งที่ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 ตอนท้ายบัญญัติว่า “.....แต่ในกรณีหวงห้ามที่ดินริมทางหลวงนั้น จะกำหนดเขตที่ดินซึ่งหวงห้ามนับจากเส้นกลางทางหลวงออกไปเป็นระยะทางดังจะได้กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาได้” แต่พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้มิได้จัดทำ คงรวมเอาทั้งถนน แม่น้ำ ฯลฯ เข้าไปด้วย ซึ่งผลก็มีได้ทำให้หน่วยทหารที่ดูแลที่ดินที่สงวนหวงห้ามแทนกรมธนารักษ์ เป็นผู้ดูแลแต่อย่างไร อำนาจยังคงเป็นของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง

ตัวอย่างเช่น

การที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ที่ดินทั้งหมดที่พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ประกาศครอบคลุมไว้ก็เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ที่สงวนหวงห้ามไว้ใช้ในราชการตามมาตรา 1304 (3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อำนาจการดูแลรักษาเป็นของกรมธนารักษ์ หรือทหารผู้ใช้ประโยชน์ตามที่กรมธนารักษ์มอบหมาย แต่ข้อเท็จจริงหาได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่ ที่ดินบริเวณเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีทั้งหมดอยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ตามมาตรา 27 มาตรา 28 พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 หรือมาตรา 63 มาตรา 64 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481 หากส่วนที่อยู่นอกเหนืออำนาจของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ก็เป็นไปตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 117 มาตรา 118 คืออำนาจของกรมการอำเภอเมืองกาญจนบุรี ในส่วนของทางหลวงเป็นอำนาจของผู้บัญชาการทางหลวงหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการทางหลวง ตามส่วนที่ 2 หมวด 3

มาตรา 37 ถึงมาตรา 51 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 หากเป็นทางน้ำได้แก่แม่น้ำต่างๆ เช่น แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแควน้อย เป็นอำนาจของเจ้าท่าตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 และมาตรา 5 (12) พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 สำหรับที่ดินในส่วนที่เป็นของการรถไฟตามพระราชบัญญัติการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 ได้ระบุไว้ในมาตรา 6 ในส่วนรถไฟทั้งหลายนอกจากรถไฟหัตถกรรม (1) ห้ามมิให้ยกกำหนดอายุความขึ้นต่อสิทธิของแผ่นดินเหนือที่ดินรถไฟ หรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นของรถไฟ (2) ห้ามมิให้เอกชนหรือบริษัทใดๆ หวงห้ามหรือถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินรถไฟหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น เว้นแต่จะได้มีประกาศกระแสบรมราชโองการเป็นพิเศษว่าทรัพย์สินนั้นๆ ได้จากที่ดินรถไฟแล้ว (3) ห้ามมิให้ยึดที่ดิน รถไฟ สิ่งปลูกสร้าง รถ และพัสดุจากรถไฟ จึงเห็นได้ว่าการออกพระราชกฤษฎีกา สงวนหวงห้ามที่ดินออกทับพระราชบัญญัติการรถไฟฯ และทางหลวงเช่นเดียวกับการออกทับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 จนทำให้อำนาจการดูแลที่สาธารณะแต่ละประเภทเกิดการขัดแย้งกับการ สงวนหวงห้ามทั้งที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาแนวทางไว้แล้ว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1858 – 1859/2515 บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติหวงห้ามอันเป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ที่ว่า ถ้ารัฐบาลต้องการจะหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ใดๆ ก็ให้ดำเนินการหวงห้ามตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษานั้น เป็นบทบัญญัติกำหนดวิธีการที่รัฐบาลต้องการจะหวงห้ามที่ดินสาธารณสมบัติไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐในภายหน้า ไม่มีกฎหมายห้ามไว้ ณ ที่ใดว่า ส่วนราชการของรัฐจะดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิครอบครองหรือกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติออก โฉนดที่ดิน ซึ่งใช้อยู่ขณะนั้น สำหรับให้พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันตามหน้าที่ของส่วนราชการไม่ได้

เทศบาลซึ่งมีหน้าที่จัดให้มีสุสานและฌาปนสถานตามพระราชบัญญัติเทศบาล ดำเนินการขอจัดจองจนได้รับใบเหยียบย่ำและทำเป็นฌาปนสถานสำหรับราษฎร ใช้ฝังและเผาศพมา 20 ปีเศษแล้ว จนกลายสภาพเป็นที่สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (2) แล้ว จังหวัดซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และเทศบาล ย่อมมีสิทธิและอำนาจฟ้องผู้บุกรุกเข้ายึดถือเอาที่ดินดังกล่าวเป็นของตนให้ออกไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2311/2536 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5924/2537 วินิจฉัยในทำนองเดียวกันว่าที่ดินที่ต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่รกร้างว่างเปล่านั้น จำกัดเฉพาะที่รกร้างว่างเปล่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (1) เท่านั้น

ที่ดินสาธารณประโยชน์ซึ่งพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันตามมาตรา 1304 (2) จึงไม่ต้องขึ้นทะเบียนและออกเป็น พระราชกฤษฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1377 - 1378/2536 ที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่ทางราชการได้ประกาศหวงห้ามไว้เพื่อให้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แม้ภายหลังได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ซึ่งมาตรา 4 และมาตรา 5 บัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินดังกล่าวต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ก็ห้ามผล ลบล้างถึงที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามที่ได้ประกาศดังกล่าวอยู่ก่อนแล้วไป

3. ปัญหาการสงวนหวงห้ามที่ดินที่มีได้ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา

การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 เป็นการประกาศสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ตามมาตรา 4 ถ้ารัฐบาลต้องการจะสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า “อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ใด ๆ” ก็ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินฉบับนี้ และการหวงห้ามนั้นให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยให้ระบุไว้ด้วยว่ามีความประสงค์ที่ต้องการหวงห้าม เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหวงห้ามและที่ดินที่ต้องการหวงห้ามให้มีแผนที่แสดงเขตที่ดินดังกล่าวติดไว้ท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วยตามที่ระบุไว้ในมาตรา 5

การดำเนินการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ที่ยังคงมีผลบังคับใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้ระบุว่า “โดยเห็นสมควรจะกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อประโยชน์ในทางราชการทหาร” และมาตรา 3 ให้เจ้ากรมแผนที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการ หวงห้ามที่ดิน โดยมีการแนบแผนที่แสดงแนวเขตหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขต หวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 มาตราส่วน 1: 800,000 ประกอบด้วย ทั้งพระราชกฤษฎีกาและแผนที่ประกอบพระราชกฤษฎีการะบุแต่พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีเท่านั้น มิได้มีการระบุการ หวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ในพื้นที่จังหวัดราชบุรีรวมเข้าไปด้วยแต่อย่างใด

แผนที่ประกอบพระราชกฤษฎีกาบ้านทับตะโกนอก บ้านสวนผึ้ง เป็นหมู่บ้านอยู่ในท้องที่จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันบ้านสวนผึ้งได้ยกฐานะเป็นอำเภอสวนผึ้งก็อยู่นอกแนวเขตแผนที่ที่ใช้ประกอบพระราชกฤษฎีกา และตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ตั้งมาเป็นเวลานานนับเป็นร้อยๆ ปีมาแล้ว จังหวัดทั้งสองไม่เคยแยกจากกันและเคยรวมกัน มาก่อน ขอบเขตความเป็นเมืองจึงมีอยู่เดิมตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์

การบังคับใช้พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มีการบังคับใช้ตามอำเภอที่ปรากฏในพระราชกฤษฎีกาฯ ดังกล่าวคือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ รวม 4 อำเภอ (ปัจจุบันนอกจากอำเภอเมืองกาญจนบุรีแล้วได้เปลี่ยนเป็นอำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอห้วยกระเจา รวม 8 อำเภอ) แล้วยังมีการบังคับใช้กับอำเภอจอมบึง และอำเภอสวนผึ้ง ท้องที่ในเขตจังหวัดราชบุรีอีกเนื้อที่ประมาณ 500,000 ไร่¹³ ซึ่งมีได้ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาฯ แต่อย่างไร

หลักทั่วไปในการใช้กฎหมายกับสถานที่นั้น เป็นใช้โดยยึด “หลักดินแดน” หมายถึงกฎหมายของประเทศใดก็ใช้บังคับในอาณาเขตของประเทศนั้นนั่นเอง¹⁴ หากในการบังคับใช้กฎหมาย ถ้าไม่มีบทบัญญัติกำหนดสถานที่ใช้ไว้เป็นอย่างอื่น กฎหมายนั้นด้วยใช้บังคับได้ทั่วราชอาณาจักร¹⁵ และในการใช้กฎหมาย สิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงคือผู้ใช้กฎหมายว่าบุคคลเหล่านั้นประกอบด้วยใคร ใช้กฎหมายอย่างไร สถานที่ที่ใช้กฎหมายมีหลักอย่างไร และกฎหมายใช้กับผู้ใด บ้างจากหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนำมาเปรียบเทียบกับการบังคับใช้พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ปรากฏว่าตามพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามทั้งหมดอยู่ในเขตของจังหวัดกาญจนบุรีทั้งหมด ถ้าเป็นไปตามหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายท้องที่ที่จะบังคับใช้ตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ คือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ (ปัจจุบันเป็นอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง

¹³ คูภาคผนวก และคู่มือการแก้ไขปัญหากรณีราษฎรอยู่อาศัยในพื้นที่สงวนหวงห้ามของทหาร : กรมแพมหานคร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง หน้า 3

¹⁴ ปิยะนุช โปตะวณิช ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป : (กรมแพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช): หน้า 91

¹⁵ นัยนา เกิดวิชัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย : (นครปฐม บริษัท สำนักพิมพ์นิติเนย์ จำกัด) : หน้า 123

อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอห้วยกระเจา) มิได้มีปรากฏระบุท้องที่ในเขตอำเภอในจังหวัดราชบุรี แต่ตามสภาพปัจจุบัน พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาข อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 บังคับใช้ในเขตท้องที่อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เนื้อที่ถึงประมาณ 500,000 ไร่ ถึงว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ขัดกับหลักนิติรัฐ ที่รัฐจะต้องใช้หลักกฎหมายในการบริหารหรือปกครองโดยหลักกฎหมายความชอบด้วยกฎหมายจะถือหลัก “ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ”¹⁶ เมื่อพระราชกฤษฎีกา มิได้กำหนดถึงการบังคับใช้ในเขตจังหวัดราชบุรีไว้จะอ้างเอาแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาเป็นตัวบ่งบอกถึงเจตนาของกฎหมายก็ขัดกับหลักนิติวิธี ที่พูดถึงแนวคิด บ่อเกิดของกฎหมาย และการใช้ตีความกฎหมาย เพราะไม่มีข้อความระบุไว้เลย จะอ้างลอยๆว่ากฎหมายมีเจตนาเช่นนั้นก็ไม่สมเหตุสมผลแต่อย่างใด

การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาข อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 เป็นการออกกฎหมายที่ออกจากฝ่ายบริหารขัดและแย้งกับพระราชบัญญัติอันเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ การแจ้งให้ราษฎรซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียทราบตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดิน รกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวกำหนดไว้ เป็นแต่เพียงการแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบเท่านั้นไม่ให้โอกาสกับเจ้าของที่ดินที่ครอบครองที่ดินอยู่ในบริเวณที่พระราชกฤษฎีกาใช้บังคับ คัดค้านโต้แย้ง แต่อย่างใด เจ้าของที่ดินจึงไม่มีโอกาส ที่จะคัดค้านโต้แย้งแต่อย่างใด ถือว่าเป็นการออกกฎหมายที่ฝ่ายบริหาร (รัฐ) ออกมาเพื่อประโยชน์ของทางราชการเท่านั้น ไม่คำนึงถึงการรอนสิทธิของประชาชนและเป็นการออกกฎหมายของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) ที่ไม่เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน รัฐบาลหลักของนิติรัฐและนิติธรรมอย่างยิ่ง

การระบุการใช้ประโยชน์ระบุแต่เพียง “เพื่อประโยชน์ในทางราชการทหาร” เป็นการระบุกว้างๆ ไม่สมเหตุสมผลโดยอาศัยตรรกวิทยา (Logical Interpretation) ที่ต้องการสงวนหวงห้ามที่ดินไว้ถึง 3,500,000 ไร่ซึ่งรวมเอาที่ดินที่ตั้งหมู่บ้าน กิ่งอำเภอ ที่ดินสาธารณประโยชน์สำหรับประชาชนให้ประโยชน์อย่างอื่นของพื้นที่สงวนหวงห้ามในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ 12,000,000 ไร่ ที่รวมทั้งภูเขา แม่น้ำ ลำราง ทาง ถนน ฯลฯ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

¹⁶ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง ครั้งที่ 3 : (กรุงเทพมหานคร บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด) : หน้า 21

สำหรับการใช้บังคับตามพระราชกฤษฎีกา พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ประกาศกำหนด เขตหวงห้ามเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี แต่ผู้ใช้ประโยชน์ในที่ดินตามที่หวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกา ดังกล่าวเข้าไปบังคับใช้ในเขตจังหวัดราชบุรีถึง 500,000 ไร่ โดยที่พระราชกฤษฎีกาไม่ได้ระบุให้มีการหวงห้ามในเขตท้องที่จังหวัดราชบุรีแต่อย่างใด เพียงแต่อ้างว่าเป็นไปตามแผนที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกา เท่านั้น

หลักการบังคับใช้กฎหมายนั้น หากเป็นบังคับใช้ที่มีได้ระบุว่ามีการใช้เฉพาะสถานที่ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งแล้วการบังคับใช้นั้นจะเป็นการบังคับใช้ภายในประเทศทั้งหมด ซึ่งหลักทั่วไปเรียกว่าการบังคับใช้ตามหลัก “ดินแดน” หมายถึงการบังคับใช้ดินแดนของประเทศทั้งหมดทั่วประเทศ ถ้าต้องการให้กฎหมายที่ออกใช้บังคับนั้นมีผลการบังคับใช้เฉพาะท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง ก็จะมีการบัญญัติไว้ให้ใช้บังคับเป็นการเฉพาะที่ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา สตูล พ.ศ. 2498 เป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะจังหวัดทั้ง 4 ที่ระบุไว้เกี่ยวกับศรัทธาครอบครัวยุทธและมรดกของผู้ที่นับถืออิสลาม เป็นต้น แต่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ก็เช่นเดียวกันเมื่อมีการระบุสถานที่การใช้บังคับไว้ชัดเจนอยู่แล้ว และรูปแผนที่ก็มีได้มีการระบุเขตท้องที่จังหวัดราชบุรีแต่อย่างใด อีกทั้งตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 เป็นพระราชกฤษฎีกาที่ระบุไว้ชัดเจนว่ามีการกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันมีการเปลี่ยนพื้นที่อำเภอเป็นอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอห้วยกระเจา ทุกอำเภอตามที่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามไว้เดิม ปัจจุบันเป็นอำเภอใหม่ก็อยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีทั้งสิ้น การปกครองยังเป็นไปตามแนวเขตเดิมทุกประการ

4. ข้อสรุป

จากสภาพข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ทางฝ่ายบริหารได้มีการออกกฎหมายลำดับรอง ประกาศใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่เป็นเขตเทศบาลไปแล้ว จึงปรากฏเป็นประเด็นข้อกฎหมายที่มีการออกซ้ำซ้อนกันของกฎหมายที่อยู่ในบริเวณเดียวกันจนทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมที่จะต้องนำมาศึกษาความชอบด้วยกฎหมายของการออกกฎหมายดังกล่าว ดังนี้

(1) สักดิ์ของกฎหมายและแบบการตรากฎหมายตามแบบพิธี

เมื่อพิจารณาตามลำดับศักดิ์และแบบพิธีในการตรากฎหมายว่าด้วยการกำหนดเขตหวงห้ามแล้ว อาจถือว่าถูกต้องตามแบบพิธี เนื่องจากพระราชบัญญัติอันเป็นแม่บทได้ให้อำนาจไว้ อย่างไรก็ตามก็ปรากฏว่ามีการออกกฎหมายที่ซ้ำซ้อนกับกฎหมายในลำดับรองออกทับกับกฎหมายในลำดับต้น เช่น การออกพระราชกฤษฎีกาซึ่งเป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารออกบังคับใช้โดยอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติออกใช้บังคับซ้ำซ้อนกับกฎหมายลำดับต้นที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ และกฎหมายลำดับรองที่ออกใช้บังคับโดยฝ่ายบริหารซ้ำซ้อนกันเองกับกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยฝ่ายบริหารเช่นเดียวกัน โดยไม่ได้กำหนดคยยกเลิกไว้ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนไม่เป็นไปหลักศักดิ์ของกฎหมายทั่วไปจนนำไปสู่ปัญหาการบังคับของผู้ปฏิบัติที่ไม่ได้ยึดหลักปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไป ยึดเอาแต่หลักกฎหมายที่ตนใช้เป็นหลักปฏิบัติ

ทางด้านการออกกฎหมายแม้จะเป็นการออกกฎหมายตามแบบพิธีการของฝ่ายบริหาร ก็ตามแต่ก็มีได้หมายความว่า การออกพระราชกฤษฎีกาสงวนหวงห้ามที่ดินดังกล่าวจะไม่มีข้อบังคับตามแบบการตรากฎหมายเพื่อความเสียหายก็หาไม่ เพราะมาตรา 4 ของพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังคะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ตอนท้ายกำหนด “ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าหักร้างจัดทำหรือปลูกสร้างด้วยประการใดๆ ในที่ดินนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่” ซึ่งข้อความดังกล่าวเป็นข้อบังคับมิให้ผู้ใดกระทำการใดๆ ในที่ดินที่มีการออกกฎหมายบังคับไว้ ถือว่าเป็นออกกฎหมายที่กระทบสิทธิของประชาชน โดยที่ประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์จากการออกกฎหมายหวงห้ามที่ดินดังกล่าวแต่อย่างใด เพราะวัตถุประสงค์หลักของการออกกฎหมายเพื่อต้องการนำเอาทรัพยากรที่เป็นไม้ไผ่ ไม้รวก ไม้เบญจพรรณเนื้ออ่อน เพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานกระดาษของกรมแผนที่ทหาร ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนหวงห้ามเป็นที่สาธารณประโยชน์แต่อย่างใด จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงความชอบด้วยกฎหมายในด้านเนื้อหาสาระ

(2) ความชอบของเนื้อหาสาระของกฎหมายที่สงวนหวงห้ามที่ดินตามพระราช

กฤษฎีกา

จากประเด็นการวิเคราะห์ปัญหาความไม่ชอบธรรมของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำหนดเขตหวงห้ามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการตรากฎหมายลำดับรองดังกล่าวยังมีความไม่ชอบธรรมในเชิงเนื้อหาสาระในหลายประการ ทั้งในกรณีที่มีผลทางกฎหมายเป็นการกระทบสิทธิของประชาชนและตามข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เมื่อมีการประกาศใช้บังคับแล้วจะทำให้ที่ดินบริเวณที่มีการสงวนหวงห้ามนั้นกลายเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ที่เป็นทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะตามมาตรา 1304 (3) ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การเป็นที่ดินสาธารณะ มาตรา 1305ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดว่าทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติแผ่นดินจะโอนกันไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมาย มาตรา 1306 จะยกอายุความขึ้นต่อสู้ไม่ได้ มาตรา 1307 จะยึดทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้ แต่มาตรา 4 ของพระราชกฤษฎีกาสงวนหวงห้ามที่ดินดังกล่าว ตอนท้าย ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าหักร้าง จัดทำ หรือปลูกสร้างด้วยประการใดๆ ในที่ดินนั้น “เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่” แสดงถึงการออกกฎหมายที่ขัดกับกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของแผ่นดิน การกระทำการใดๆ เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ของแผ่นดินจะต้องกระทำการโดยกฎหมายมิใช่การกระทำใดๆ ได้โดยองค์กรฝ่ายบริหาร

ประการที่สอง การกำหนดเขตหวงห้ามนั้นเป็นการกำหนดเขตที่กว้างมากหากจะใช้ประโยชน์จริงแล้วทหารไม่สามารถจะใช้ประโยชน์ได้เต็มพื้นที่ที่หวงห้ามไว้ นอกจากนี้วัตถุประสงค์เพื่อครอบคลุมเนื้อที่ในบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้เป็นวัตถุประสงค์เพื่อป้อนโรงงานทำเยื่อกระดาษเท่านั้น

ประการที่สาม การปิดประกาศการสงวนหวงห้ามตามมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2475 ณ ที่ทำการข้าหลวงประจำจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ หรือ หอทะเบียนที่ดินเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียได้ตรวจดูนั้น เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่าบริเวณที่รกร้างว่างเปล่าที่ประกาศสงวนหวงห้ามไว้แล้วนั้นได้ประกาศหวงห้ามเป็นที่สาธารณะเพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดินแล้ว ประชาชนจะเข้าจับจองที่ดินบริเวณที่สงวนหวงห้ามไว้ก็ไม่ได้ ซึ่งต่างกับกรณีที่ ทางราชการออกกฎหมายหวงห้ามที่ดินที่ประชาชนครอบครองอยู่แล้วประกาศให้ประชาชนได้ตรวจดูโดยไม่มีสิทธิที่จะคัดค้านโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น ตามหลักของการออกกฎหมายระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นการตัดสิทธิประชาชน และกระทำสิทธิของประชาชนอย่างร้ายแรง ซึ่งต่างกับการสงวนหวงห้ามที่ดินในปัจจุบันระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2529) ว่าด้วยการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ เพื่อประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการออกกฎหมายลำดับรองชั้น “กฎ” ของฝ่ายบริหารที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะประธานคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ มาตรา 20 (4) ของประมวลกฎหมายที่ดินที่ให้อำนาจรัฐสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ ซึ่งมีได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองเพื่อใช้ประโยชน์ของประชาชนร่วมกัน ซึ่งตามระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2529) ตามข้อ 5 ต้องสำรวจข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่ดินประเภทใดอยู่เขตป่าไม้หรือมีผู้ครอบครองหรือไม่ และความเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านและ

สภาตำบลมีความเห็นอย่างไร และข้อ 6 ต้องทำแผนที่แสดงตำแหน่งที่ดิน เนื้อที่ อาณาเขต เป็นต้น พร้อมทั้งมีการประกาศให้ประชาชนทราบตามหลักเกณฑ์ข้อ 11 การสงวนหวงห้ามที่ดินปัจจุบัน ได้คำนึงถึงการกระทบสิทธิของประชาชนอย่างมากซึ่งแตกต่างกับการสงวนหวงห้ามเดิมโดยสิ้นเชิง

ประการที่สี่ ปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกาของฝ่ายรัฐบาล(ฝ่ายบริหาร)ชอบด้วยรัฐธรรมนูญทั้งในแง่ของเนื้อหาและรูปแบบหรือไม่และเมื่อออกเป็นกฎหมายแล้วมีผลกระทบกับประชาชนมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะต่อระบบตามหลักนิติรัฐที่รัฐบาลไทยใช้อยู่ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน มิใช่ว่ารัฐบาลจะมุ่งถึงความสำเร็จของการบริหารงานแต่เพียงอย่างเดียว รัฐจะต้องมุ่งประกันถึงความเป็นคนของพลเมืองไทยไปในคราวเดียวกันไปด้วย เพราะมนุษย์มิได้มุ่งแต่การจัดการให้ปากท้องตนเองและบริวารอ้อมเท่านั้น มนุษย์ยังต้องการความดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์พร้อม ๆ กันไปด้วย พลเมืองของรัฐที่เป็นประเทศประชาธิปไตยจะเป็นผู้อาศัยเพื่อให้รัฐให้การปกป้องคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัยและรัฐต้องไม่ปิดกั้นการพัฒนาตนเองของประชาชนตามที่ต้องการและครรลองของกฎหมายที่รัฐกำหนด รัฐจึงต้องมีรัฐธรรมนูญทำหน้าที่จำกัดการใช้อำนาจของรัฐให้อยู่ในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนด รัฐธรรมนูญจึงมีฐานะเป็นกฎหมายสูงสุด เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน

การบังคับใช้พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มีการบังคับใช้ทั้งเขตจังหวัดกาญจนบุรี และเขตจังหวัดราชบุรี อ้างเพียงว่ารูปแผนที่ต่อท้ายครอบคลุมไปถึง ซึ่งการอ้างดังกล่าวเกิดจากการที่ข้อความบางตอนของมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ระบุว่า “ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งต้องห้ามตามพระราชกฤษฎีกานี้ คือ ที่ดินที่อยู่ภายในเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้” หากเป็นการพิจารณาการตีความตามหลักของตัวอักษรและพิจารณาตามหลักของตรรกวิทยาแล้ว พระราชกฤษฎีกาฉบับจำเป็นจะต้องเขียนเช่นนั้น เพราะการสงวนหวงห้ามได้กระทำในขอบเขตที่กว้างขวางมากจนไม่สามารถจะทราบแนวเขตเหนือ ใต้ ออก ตก ที่แน่นอน จึงต้องอาศัยรูปแผนที่เป็นขอบเขตแม้แต่บ้านด่านทับตะโกนอก กับบ้านสวนผึ้ง ที่อยู่นอกเขตแผนที่ แต่ข้อเท็จจริงปัจจุบันในที่ดินทั้งสองตำบลอยู่ในเขตหวงห้าม จึงเป็นการผิดพลาดจากการที่ไม่คำนึงถึงหลักความเป็นจริง และถ้าหากพิจารณารูปแผนที่แล้ว มาตราส่วน 1: 800,000 ถือว่าเป็น

แผนที่ที่เล็กมีการย่อรูปมาตราส่วนมากมีความคลาดเคลื่อนตามมาตราส่วนมากกว่าแผนที่ขนาดใหญ่เช่น 1: 4000 หรือ 1: 1000 หรือ 1: 500 ซึ่งจะมีความชัดเจนในมาตราส่วนจะเห็นถึงรายละเอียดของภูมิประเทศได้ชัดเจนกว่า แผนที่ 1: 800,000 จะมีความคลาดเคลื่อนของจุดหมายที่จะลงได้มาก

การจะเอาแผนที่มาใช้เพื่อบังคับใช้กฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องทั้งหลักนิติรัฐ และหลักการดูแผนที่ หากจะใช้แผนที่เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้ด้วย จะต้องมีการระบุตำแหน่งและขอบเขต บริเวณที่จะบังคับใช้ไว้ในแผนที่ ให้ชัดเจน จะใช้การตีความกฎหมายก็ไม่มีข้อความและตัวอักษร ที่จะให้พิจารณาการบังคับใช้พระราชกฤษฎีกา ฉบับนี้นอกจากที่ระบุไว้ จึงเป็นการไม่ชอบ ไม่สามารถจะบังคับใช้ได้ตามหลัก“ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ”

การออกพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) จึงเป็นการออกกฎหมายที่ขัดต่อหลักการบังคับใช้กฎหมาย แยังต่อความถูกต้องของการออกกฎหมาย อันเป็นผลให้การปกครองที่ขาดความเป็นธรรมกับประชาชนตามหลักนิติธรรมแม้จะกล่าวอ้างว่าการบังคับใช้นั้นมีอาณาเขตระบุไว้ชัดเจนตามที่ปรากฏในแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา ส่วนในเรื่องการใช้แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา แม้ศาลฎีกาจะได้มีคำพิพากษาวางแนวทางหลักเกณฑ์ไว้ว่าขอบเขตการใช้บังคับตามพระราชกฤษฎีกาเป็นไปตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา แต่คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวเป็นการวางหลักเกณฑ์แสดงขอบเขตการใช้บังคับตามพระราชกฤษฎีกาการหวงห้ามที่ดินในเขตท้องที่จังหวัดตามที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา มิได้มีการใช้ขอบเขตตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาแต่อย่างใด เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4834 – 3835/2539 หนังสือมอบอำนาจมีข้อความว่า กระทรวงการคลัง โดย ก. อธิบดีกรมธนารักษ์ผู้รับมอบอำนาจให้ปฏิบัติราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังขอมอบอำนาจให้ผู้บัญชาการทหารเรือมีอำนาจดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งกับผู้บุกรุกพร้อมบริวารให้ออกไปจากที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ชบ. 481 ตามข้อความดังกล่าวเป็นการมอบอำนาจให้ฟ้องคดีโดยเฉพาะเจาะจงแก่ผู้ที่บุกรุกที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ชบ. 481 หากไม่มอบอำนาจทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 801 ไม่และในกรณีเช่นนี้ก็ไม่อาจจะระบุชื่อผู้ที่จะถูกฟ้องไว้ล่วงหน้าก็ได้เมื่อจำเลยที่ 1 และที่ 2 ถูกกล่าวหาว่าบุกรุกที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ชบ. 481 ผู้รับมอบอำนาจก็ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 1 และที่ 2 ตามหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวได้ ตามพระราชกฤษฎีกาเขตหวงห้ามที่ดินอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2479 มีความมุ่งหมายกำหนดเขตหวงห้าม

สำหรับไว้ใช้ในราชการทหารที่ดินที่หวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (3) แม้ต่อมาในปี 2498 จะมีผู้แจ้งการครอบครอง

ที่ดิน (ส.ค.1) นั้นตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 5 ก็ตามที่ดินนั้น ก็ยังคงเป็นที่หวงห้ามต่อไปตามมาตรา 10 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้แจ้งที่ดินดังกล่าวจึงเป็นที่ราชพัสดุ ตามความหมายของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 จำเลยทั้งสี่ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทแต่ได้เข้าครอบครองที่ดินพิพาทโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้บัญชาการฐานทัพเรือสัตหีบเมื่อผู้บัญชาการฐานทัพเรือสัตหีบแจ้งให้จำเลยทั้งสี่ออกจากที่ดินพิพาท จำเลยทั้งสี่ ไม่ยอมออก การเข้าครอบครองที่ดินพิพาทของจำเลยทั้งสี่จึงเป็นการไม่ชอบการที่โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 8 ได้กระทำการขจัดขวางมิให้จำเลยทั้งสี่เข้าครอบครองที่ดินพิพาทจึงเป็นการปฏิบัติราชการไปตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่แต่ละคนมิได้มีเจตนาจะกั้นกีดกันจำเลยทั้งสี่จึงไม่เป็นการละเมิดต่อจำเลยทั้งสี่การทำละเมิดของบริษัทจำเลยที่ 1 ได้แสดงออกโดยจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้แทน และเป็นการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 วรรคสอง จำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่ได้นำดินลูกรังไปไถไปถมทะเลแต่นำที่ดินลูกรังไปถมทำถนนและถมที่ดินพิพาทแล้วปรับพื้นที่ให้ทราบจำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่ได้นำดินลูกรังออกไปจากพื้นที่ของโจทก์ที่ 1 ดินลูกรังยังคงอยู่ในที่ดินของกระทรวงการคลัง โจทก์ที่ 1 มิได้สูญหายไปไหนโจทก์ที่ 1 จึงมิได้เสียหายเกี่ยวกับดินลูกรัง

การที่จำเลยทั้งสี่ฎีกาว่าที่ดินพิพาททั้ง 5 แปลงตาม ส.ค. 1 เลขที่ 69,90,117,140 และ 142 ตำบลสัตหีบ (เดิมขึ้นกับอำเภอบางละมุง) จังหวัดชลบุรี ไม่ใช่ที่ดินราชพัสดุ ในปัญหาว่าที่ดินพิพาทเป็นที่ราชพัสดุหรือไม่ คดีได้ความว่า เมื่อวันที่ 10 มกราคม 1479 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2479 ออกใช้บังคับกำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สำหรับไว้ใช้ในราชการทหาร ซึ่งมาตรา 3 บัญญัติว่า “ให้ผู้บังคับการสถานีทหารเรือสัตหีบ (ปัจจุบันคือผู้บัญชาการฐานทัพเรือสัตหีบ) เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้ามที่ดินตามพระราชกฤษฎีกานี้” และมาตรา 4 บัญญัติว่า “ที่ดินรกร้างว่างเปล่าอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ในแนวเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าจับจองหักร้างเข้าทำหรือปลูกสร้างด้วยประการใด ๆ ในที่ดินเหล่านั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่” ที่ดินพิพาททั้ง 5 แปลงดังกล่าวอยู่ในเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา ฯลฯ

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ในการศึกษาวิจัยทางนิติศาสตร์เชิงคุณภาพในการค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินซึ่งเป็นการศึกษาถึงกรณีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2481 พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ที่ออกมาโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2479 โดยกำหนดให้การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า เป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯ ดังกล่าว ที่ใช้บังคับในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรีอำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยคอำเภอพนมทวน อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอห้วยกระเจา รวม 8 อำเภอ เนื้อที่ประมาณ 3,000,000 ไร่ และคลุมอำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี อีกประมาณ 500,000 ไร่ ทำให้จังหวัดกาญจนบุรี มีที่ดินเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ทางราชการหวงห้ามไว้เพื่อใช้ประโยชน์ของทางราชการเฉพาะ(ใช้ราชการทหาร) ตามมาตรา 1304(3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 1 ส่วนใน 4 ส่วนของพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี โดย ที่เหลืออีก 3 ส่วน ยังมีได้รวมที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตามมาตรา 1304 (2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และที่ดินส่วนที่เป็นภูเขา เข้าไปด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯ ฉบับนี้ได้ครอบคลุมเอาที่ดินที่อยู่ในเขตเทศบาล สุขาภิบาล ที่วัด คลอง แม่น้ำ รวมเข้าไปด้วย ทั้งที่มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามฯ ตอนท้ายกำหนดไว้ว่า “.....จะกำหนดเขตที่ดินหวงห้ามนับจากเส้นกลางทางหลวงออกไปเป็นระยะทาง ดังจะ ได้กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาก็ได้”

แต่พระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯครอบคลุมทั้งหมด มิได้จัดทำไว้ คงครอบคลุมเอาพื้นที่ทั้งหมด รวมเข้าไปด้วย

การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวนและอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารในชั้นของการออกพระราชกฤษฎีกา พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรื้อสร้างว่าเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 มาตรา 5ให้อำนาจไว้ว่าการออกพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามที่ดินฯ ดังกล่าวเป็นการออกโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยขั้นตอนการออกกฎหมายระดับรอง การออกกฎหมายระดับรองของฝ่ายบริหารนั้นเป็นการออกกฎหมายที่มีได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนอันเป็นการต้องห้ามในเรื่องของการออกกฎหมาย จะเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิแก่ประชาชนไว้อีกทั้งมีความขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่ให้อำนาจในการออกกฎหมายในลำดับรองไว้ เพราะการออกกฎหมายในลำดับรองเป็นการออกกฎหมายตามกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้ หลักการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาเรื่องศักดิ์ของกฎหมายที่ออกมามีลำดับขั้นตอนเป็นลำดับชั้นโดยที่หลักเกณฑ์ต่างๆ ไปยอมรับถึงศักดิ์ของกฎหมายแต่ละฉบับที่ออก โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะมีศักดิ์เหนือกว่ากฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารและกฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับรองกว่าจะลบล้างหรือยกเลิกกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ของกฎหมายสูงกว่าไม่ได้ แม้กฎหมายที่อยู่ในศักดิ์ลำดับเดียวกันการจะยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายใด ๆ ตามประเพณี กฎหมายฉบับนั้นจะต้องมีการระบุไว้ให้ชัดเจนว่าจะให้มีการยกเลิกส่วนใดยังคงใช้บังคับในส่วนใด

นอกจากนั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 มีการประกาศใช้บังคับกฎหมายตามหลักทั่วไปที่กฎหมายฉบับอื่นใช้บังคับอยู่ตามขอบเขตการใช้กฎหมายที่ระบุถึงวันที่จะเริ่มใช้กฎหมาย สถานที่ที่ใช้กฎหมาย และการใช้บังคับกับบุคคลใด ซึ่งข้อกำหนดเหล่านี้จะต้องมีระบุไว้ในกฎหมายทุกฉบับ เพราะการออกกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองระบบประชาธิปไตย ระบบกฎหมายที่ใช้จะอยู่จะมีอยู่สองระบบคือ ระบบ Common Law ที่ถือเอาจารีตประเพณีที่มีเพื่อปฏิบัติกันอยู่ที่มาจาก คำพิพากษาของศาลสูงเป็นกฎหมายกับระบบ Civil Law ที่ถือว่ากฎหมายที่มีออกจากฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารที่กฎหมายให้อำนาจออกกฎหมายไว้ ซึ่งประเทศไทยใช้วิธีการออกกฎหมายระบบนี้มาแต่เดิม การออกกฎหมายระบบนี้เป็นการออกกฎหมายที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ของกฎหมายลำดับสูงต่ำของที่มาของกฎหมายฉบับนั้น กฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับสูงมีศักดิ์ดีกว่ากฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับต่ำ กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง แต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบการใช้กฎหมายกันได้

สิ่งเหล่านี้เป็นหลักการออกกฎหมายของ “หลักนิติรัฐ” (Legal State (eng), Etat de droit (fr), Rechtsstaat (gr))

การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในบทที่ 4 อาจสรุปปัญหาความไม่ชอบด้วยกฎหมายของการตรากฎหมายลำดับรองโดยรวมได้ ดังนี้

1. การออกกฎหมายที่เป็นลำดับรอง ลำดับพระราชกฤษฎีกาที่กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ที่ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นเขตเทศบาลเมื่อ พ.ศ. 2478 และมีการออกพระราชกฤษฎีกาย้ายเขตเทศบาลเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. 2480 ไม่ว่าจะเป็นการตั้งเทศบาลหรือการขยายเขตเทศบาลจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายการจัดตั้งเทศบาลกำหนดไว้จึงจะดำเนินการออกกฎหมายจัดตั้งเทศบาลได้ ประกอบกับจังหวัดกาญจนบุรีเป็นหัวเมืองเก่าแก่เป็นที่ตั้งชุมชนเดิมได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลมาก่อน จึงมีชุมชนที่อยู่หนาแน่นพอสมควร ปริมาณประชาชนเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โอกาสที่จะมีที่ดินในเขตชุมชนเทศบาลเป็นที่ดินที่เป็นรกร้างว่างเปล่าแทบจะไม่มีการนำเอาพระราชบัญญัติหวงห้ามที่ดินที่เป็นที่รกร้าง จึงเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการที่ทางราชการยืนยันว่าที่ดินที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เป็นที่ดินที่สงวนหวงห้ามไว้ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงเป็นการอ้างเพื่อเอาที่ดินที่เป็นสิทธิการครอบครองของประชาชนมาสงวนหวงห้ามแทนที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งไม่มีอยู่แล้ว ถือว่าเป็นการออกกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิประชาชนมาใช้บังคับกับประชาชน เป็นการไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินของประชาชนจึงเป็นการขัดต่อกฎหมายที่ให้อำนาจตรากฎหมายที่ระบุนำให้สงวนหวงห้ามเฉพาะที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเท่านั้น

2. การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีมีการออกพระราชกฤษฎีกาฯ ทั้งที่พระราชกฤษฎีกาฯ และพระราชบัญญัติฯ ที่มีอยู่เดิม จึงเป็นการออกกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามหลักการออกกฎหมายขัดกัน เพราะที่ดินในขอบเขตของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีนั้น ก่อนที่จะมีพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามที่ดินดังกล่าว ได้มีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับที่ดินของสงฆ์อันเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับชั้นสูงกว่าพระราชกฤษฎีกาและพระราชบัญญัติที่ออกมาก็ไม่สามารถจะยกเลิกพระราชบัญญัติที่มีอยู่เดิมได้ นอกจากนี้ก็ยังมีพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ถึงแม้จะเป็นกฎหมายลำดับศักดิ์เท่ากันแต่พระราชกฤษฎีกาการสงวนหวงห้ามที่ดิน มิได้มีการยกเลิกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรีที่มีอยู่ก่อนแล้ว และยังมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ที่มีผลใช้บังคับอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีบางแห่งบางท้องที่อีกด้วย การบังคับใช้กฎหมาย

ของทางราชการจึงไม่เป็นไปตามลำดับศักดิ์ของกฎหมายมีการบังคับใช้กฎหมายที่ขัดกันในอาณาขอบเขตบริเวณเดียวกันนี้ กฎหมายใช้บังคับแต่ละแห่งไม่เหมือนกันซึ่งเป็นการออกกฎหมายที่ไม่ตามหลักการออกกฎหมายทั่วไป

3. การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมือง

กาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาประกาศจัดตั้งเป็นเทศบาลเมืองกาญจนบุรีแล้ว จะไม่มีที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่เพราะการจัดตั้งเทศบาลต้องคำนึงถึงความหนาแน่นของจำนวนประชาชนเป็นหลักและจะต้องเป็นไปตามอัตราส่วนที่กฎหมายกำหนด การที่ทางราชการประกาศเป็นที่สาธารณประโยชน์เพื่อใช้ราชการทหาร เป็นการออกกฎหมายที่กระทบสิทธิของประชาชนตลอดจนสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ อันถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดห้ามไว้ เพราะจากการพิจารณากฎหมายที่ดินทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันได้แยกการครอบครองที่ดินกับการทำประโยชน์ออกจากกัน การที่ทางราชการจะใช้วิธีพิสูจน์สิทธิโดยถือว่าการครอบครองทำประโยชน์ เป็นหลักนั้นนับว่าเป็นการไม่ถูกต้อง หากประชาชนเพียงครอบครองไว้แต่ยังไม่ได้ทำประโยชน์ก็ได้เฉพาะสิทธิการครอบครอง แต่ถ้าทั้งครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินจะได้สิทธิการครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายที่ดินที่ให้การรับรองสิทธิดังกล่าว การที่ประชาชนได้ครอบครองที่ดินไว้ ถือได้ว่าที่ดินนั้นได้มีเจ้าของแล้วมิได้เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าแต่อย่างใด การออกกฎหมายหวงห้ามที่ดิน จึงเป็นการออกกฎหมายที่มีได้มีการประกาศหวงห้ามที่ดินที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าแต่อย่างใด เป็นการขัดต่อมาตรา 4 มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ที่ระบุไว้ว่า “การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน” เท่านั้น ที่ดินประเภทอื่นจะหวงห้ามตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้ เมื่อการออกพระราชกฤษฎีกาของรัฐบาลที่หวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีมิได้เป็นไปตามกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้ จึงเป็นการออกกฎหมายลำดับรองของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

4. การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมือง

กาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ขอบเขตการบังคับใช้ของพระราชกฤษฎีกา ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ซึ่งมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ตั้งแต่ พุทธศักราช 2478 และมีการขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2480 ซึ่งพระราชกฤษฎีกาทั้งสองฉบับมีมาก่อนพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯ ทำให้การออกกฎหมายลำดับเดียวกันซ้ำซ้อนกัน แต่ปัญหาและการวิเคราะห์จากข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายตลอดถึง

เจตนารมณ์ โดยค้นหาจากความคิดเห็นของผู้ร่างกฎหมาย คือ ทฤษฎีอำเภोजิตต์ (Subjective Theory) ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ ทฤษฎีอำเภอกาณณ์ (Objective Theory) และประวัติความเป็นมาของการออกกฎหมายแล้วเห็นว่าที่ดินในบริเวณที่ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศเป็นเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีทั้งฉบับ พุทธศักราช 2478 และ ฉบับที่ประกาศขยายเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีฉบับพุทธศักราช 2480 ในหลักเกณฑ์การประกาศเป็นเทศบาลเมืองตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ให้ตำบลที่ตั้งของศาลากลางและเป็นสุขาภิบาลอยู่เดิมจัดตั้งขึ้นเป็นเขตเทศบาลเมือง ถ้าและท้องที่ใดที่มีราษฎรตั้งแต่ 3,000 คนขึ้นไป มีราษฎรอยู่น้ำหนักเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า 1,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ก็จัดตั้งเป็นเทศบาลเมืองได้ตามหลักเกณฑ์จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวการจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี และการขยายเขตเทศบาลจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวิเคราะห์ตามหลักของตรรกะ (Logic) อย่างสมเหตุสมผลจากข้อมูลที่เกิดขึ้นและด้วยหลักเกณฑ์เหตุผลดังกล่าวประกอบกับการวิเคราะห์ถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว ในเขตเทศบาลกาญจนบุรีจึงไม่น่าจะมีที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่

การพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการร่างกฎหมายและเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมายแล้วจุดประสงค์ที่รัฐ (ฝ่ายบริหาร) ต้องการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ครั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการที่จะกำหนดเขตเพื่อตัดไม้ไผ่ ไม้รวก เพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานกระดาษที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง¹ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพ.ศ. 2475 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม รองผู้บังคับบัญชาการทหารบกเห็นว่าอุตสาหกรรมกระดาษมีความจำเป็นขณะนั้นโรงงานกระดาษสามเสนผลิตกระดาษไม่ทันกับความต้องการของทางราชการและประชาชน จึงให้เจ้ากรมแผนที่ขณะนั้น พระรณรัฐ วิชากิจ (อุ่น วิโรจน์เพชร) ดำเนินการสร้างโรงงานผลิตกระดาษขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรีในปี พ.ศ. 2478 เพื่อผลิตเยื่อกระดาษพิมพ์เขียน โดยใช้ไม้ไผ่เป็นวัตถุดิบ เพราะจังหวัดกาญจนบุรีเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยวัตถุดิบอันได้แก่ไม้ไผ่ ไม้รวกและไม่เบญจพรรณเนื้ออ่อน เพื่อสำหรับการผลิตเยื่อกระดาษ โรงงานผลิตกระดาษจังหวัดกาญจนบุรีแห่งนี้สร้างเสร็จและสามารถดำเนินการผลิตได้เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2481 มีกำลังการผลิตวันละประมาณ 7 ตัน เป็นโรงงานเพื่อผลิตเยื่อกระดาษสำหรับใช้เองได้เป็นแห่งแรก² ที่ตั้งขึ้นมาก่อนที่ประเทศไทยจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พุทธศักราช 2482 อันเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงงานฉบับแรกเมื่อ

¹ http://lib.kru.ac.th/rlocal/stories.php?story_9/10/2554

² http://www.Idis.ru.ac.th_9/10/2554

วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2482 ต่อมาเมื่อมีการประกาศตั้งกระทรวงอุตสาหกรรมขึ้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2485 โรงงานกระดาษไทยจังหวัดกาญจนบุรีที่สังกัดกรมแผนที่ทหารได้โอนไปสังกัดกรมโรงงานอุตสาหกรรม³ และเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของฝ่ายทหารที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และ อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี มิได้มอบให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งของทางทหารดูแลเป็นพิเศษนอกจากราชการที่ขอใช้เท่านั้น (คำสั่งกองทัพบก ที่ 445/2507 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2507 ผนวก ข)⁴ ต่างจากที่ดินบริเวณอื่นเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ต้องการใช้ที่ดินที่จะสงวนหวงห้ามไว้มีเจตนารมณ์ที่ผู้ร่างกฎหมายและตัวกฎหมายต้องการที่จะประกาศกฎหมายการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อต้องการคุ้มครองที่ตั้งโรงงานกระดาษและอำนวยความสะดวกต่อการขนย้ายวัตถุดิบเข้าสู่โรงงานและขนย้ายผลิตภัณฑ์จากโรงงานเท่านั้น มิได้มีเจตนาที่ต้องการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเพื่อหวงห้ามไว้ตัดไม้ไผ่หรือไม้รวกและไม้เบญจพรรณเนื้ออ่อนเพื่อผลิตเชื้อกระดาษตามเจตนารมณ์ที่ต้องการสงวนหวงห้ามที่ดินทั้งหมดส่วนใหญ่ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล ประกอบกับทางทหารทราบดีว่าในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเป็นเขตที่ตั้งของชุมชน แต่การออกกฎหมายครั้งนั้นการคำนึงถึงสิทธิของประชาชนจะได้รับการคุ้มครองน้อยมากเพราะรัฐบาลมาจากทหาร จะเน้นความมั่นคงเป็นหลักมากกว่า การออกกฎหมายไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักของระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้กฎหมายที่ออกมาขัดกับหลักความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนคำนึงถึงแต่ความปลอดภัยในการดำเนินการตามที่ต้องการจึงใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือการคุ้มครอง จึงเป็นการออกกฎหมายที่ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายแม้บทที่ให้อำนาจไว้

อีกประการหนึ่งการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน อำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการออกลำดับรองชั้นพระราชกฤษฎีกาของฝ่ายบริหารในสมัยของพันเอกพลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ถือว่าเป็นรัฐบาลทหารที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 การดำเนินนโยบายของรัฐบาลจะเป็นไปในแบบยึดความมั่นคงเป็นหลักการปกครองประเทศแม้จะเรียกว่า รัฐบาลประชาธิปไตยก็ตาม ดังนั้น การออกพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวถึงแม้จะเป็นการออกกฎหมายในลำดับรองซึ่งมีศักดิ์สูงกว่ากฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้ออกกฎหมายมาใช้บังคับ ก็ตาม ปราบกฎข้อเท็จจริงว่าพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ออกทับและซ้ำซ้อนกับกฎหมายที่มีศักดิ์ลำดับชั้นเดียวกันโดยมิได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ เช่น พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาล

³ กรมโรงงานอุตสาหกรรม 2551 : ปิยะนันท์ สุวรรณเมนะ 2539 หน้า 1 - 2

⁴ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 36 หน้า 23 - 32

เมืองกาญจนบุรีที่กำหนดเป็นกฎหมายมาก่อน และยังเป็นการออกกฎหมายลำดับรอง (พระราชกฤษฎีกา) ของฝ่ายบริหารที่ทับและซ้ำซ้อนกับกฎหมายที่มีศักดิ์ชั้นสูงกว่าที่ออกโดยรัฐสภา เช่น 97 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ที่กำหนดถึงอำนาจการดูแลสาธารณประโยชน์ที่เป็นอำนาจของกรมการอำเภอเป็นต้น นับว่าเป็นการออกกฎหมายที่ไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์และวิธีการ จึงมีผลให้ใช้บังคับในท้องที่เดียวกันเกิดการขัดและแย้งกันโดยปกติแล้วการออกกฎหมายของรัฐบาล จะเป็นการออกกฎหมายตามลำดับศักดิ์ของชั้น หากจะมีการลบล้างหรือหักล้างกฎหมายเดิมที่มีอยู่ หากจะออกกฎหมายในลำดับศักดิ์ชั้นเดียวกันจะต้องกำหนดข้อยกเลิกหรือหักล้างกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น

ปัญหาการออกกฎหมายที่ขัดกันนั้นส่วนมากแล้วจะเป็นการออกกฎหมายของรัฐแต่ละรัฐซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร ได้ลงบทความเรื่องการจัดการขัดกับแห่งกฎหมายในวารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์, 16 (2529) 3, 182 – 183 ปัญหาการขัดกับของกฎหมายคือกฎเกณฑ์ (rules) ซึ่งอาจแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับสถานที่และเวลา แต่กฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมาย (the law) ไม่อาจผันแปรตามสถานที่และกาลเวลาได้ เพราะอุดมคติของกฎหมาย คือ ความยุติธรรม ความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายนั้น สามารถให้ความเป็นต่อสังคม มีความสอดคล้องกับสังคม มีความสม่ำเสมอแน่นอนแต่ในประชาคมรัฐ รัฐแต่ละรัฐต่างวางแผนอำนาจในการออกและบังคับใช้กฎหมายถือเป็นสาระสำคัญของอำนาจอธิปไตยของรัฐ แต่การออกกฎหมายครั้งนั้นของรัฐบาลเป็นการออกกฎหมายที่ใช้บังคับภายในรัฐในความครอบงำของอำนาจเผด็จการมิใช่เป็นการออกกฎหมายตามระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด

5. *หลักเกณฑ์ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีการประกาศ วันกำหนดใช้ สถานที่ และกลุ่มบุคคลที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายนั้น* ซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่ใช้อยู่อารยประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อประชาชนจะได้ทราบถึงผลกระทบหรือความมีอยู่ในผลของกฎหมาย นั้น หากแต่กฎหมายได้กำหนดไว้แต่เพียงการใช้บังคับกับกลุ่มบุคคลและวันที่จะใช้บังคับตามกฎหมาย บุคคลที่ไม่ทราบว่ากฎหมายจะใช้บังคับสถานที่ใดบ้างก็ต้องถือว่าการบังคับใช้กฎหมายใช้ทุกหนทุกแห่งทุกสถานที่ ทุกคนจะรู้ถึงสิทธิของตนเองว่าถูกระทบถึงสิทธิของตนที่มีอยู่หรือไม่ หากมีการระบุสถานที่ไว้ชัดเจน บุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้นจะทราบถึงผลกระทบถึงสิทธิของตนได้ อันเป็นการปฏิบัติตามหลักทั่วไปที่เป็นตามหลักของนิติรัฐ ที่ว่าการที่รัฐจะจำกัดสิทธิของประชาชนได้ต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น และจะทำเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อาจไว้ไม่ได้กับหลัก “ไม่มีกฎหมาย ย่อมไม่มีความผิด” การประกาศใช้

พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ไม่ได้ระบุพื้นที่เขตจังหวัดราชบุรี หลักพิจารณาแผนที่ซึ่งเป็นแผนที่มาตราส่วน 1: 800,000 เป็นแผนที่ที่มีมาตราส่วนมากจึงทำให้หมู่บ้านสวนผึ้ง บ้านทับตะโกนอก เป็นหมู่บ้านในเขตท้องที่จังหวัดราชบุรีที่อยู่นอกเส้นที่กำหนดเขตหวงห้าม การประกาศใช้บังคับพระราชกฤษฎีกา การหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี จึงไม่มีผลการบังคับใช้ครอบครองจังหวัดราชบุรี คงมีผลบังคับใช้เฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี เท่านั้นแต่กลับผนวกเอกเขตจังหวัดราชบุรีรวมเข้าไปด้วย ทำให้กฎหมายที่ออกมาเป็นกฎหมายที่มีได้ระบุสถานที่ใช้บังคับแต่ผนวกเอาเองตามความต้องการของรัฐเข้าไปด้วย

6. เมื่อพิจารณาถึงปัญหาว่าที่ดินในเขตชุมชนที่มีกฎหมายจัดตั้งเทศบาลแล้ว จะมีที่รกร้างว่างเปล่าหรือไม่ ที่ดินของวัดทั้งที่ดินประเภทที่ตั้งวัดและที่ธรณีสงฆ์ กำหนดเป็นสาธารณประโยชน์ เพื่อใช้ประโยชน์ทางราชการได้หรือไม่ เพราะปัจจุบันทางราชการถือว่าที่ดินดังกล่าวทั้งหมดเป็นที่สาธารณประโยชน์เพื่อใช้ประโยชน์ของทางราชการเฉพาะ ผู้ครอบครองที่ดินทุกประเภท แม้แต่วัด ไม่สามารถทำอะไรต้องห้ามตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ปัญหาเศรษฐกิจอื่น ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่ดินตามที่ตนได้ครอบครองอยู่ได้ การประกาศหวงห้ามก็มีได้เปิดโอกาสให้ผู้ครอบครองที่ดินไต่คัดค้าน ถือว่าเป็นการลิดรอนสิทธิประชาชนตามรัฐธรรมนูญที่ใช้ขณะนั้นหรือไม่ และสิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไปก็คือ หากเขตเทศบาลซึ่งเป็นเขตชุมชนไม่มีที่รกร้างว่างเปล่าแล้ว การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯ ที่ให้หวงห้ามเฉพาะที่รกร้างว่างเปล่าเท่านั้น จะเป็นการออกกฎหมายที่ขัดแย้งกับกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจไว้หรือไม่ จะใช้บังคับได้แค่ไหนเพียงไร ประการสุดท้ายการบังคับใช้กับท้องที่เขตจังหวัดราชบุรีซึ่งมีเพียงแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามฯ เท่านั้น ใช้บังคับได้หรือไม่ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลที่มาจากออกกฎหมายสงวนหวงห้ามที่ดินตามกฎหมายที่รัฐ (ฝ่ายบริหาร) เป็นผู้บังคับใช้ทั้งสิ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลกระทบที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ อันเกิดจากกฎหมายตั้งแต่การร่างกฎหมายที่จัดทำขึ้นและผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงของกฎหมายที่มีผลใช้บังคับแล้ว

การตรวจสอบผลกระทบในการออกกฎหมายด้วยการใช้เป็นเครื่องมือจากกฎหมายที่รัฐออกใช้นั้น โดยการพิจารณาว่า “ทั้งต้นทุนและผลที่ได้รับ” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าต้องมีการประเมินว่ากฎหมายแต่ละฉบับสอดคล้องกับเป้าประสงค์นโยบายสาธารณะโดยภาพรวมหรือไม่ และการตรวจสอบผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดหรืออาจเกิดขึ้นจากมาตรการหรือกลไกที่กำหนดหรือจะกำหนดไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายนั้นสอดคล้องกับเสาหลักของการพัฒนา

ที่ยั่งยืนทั้งสามด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม⁵ มาร่วมพิจารณาถึงผลที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายการออกกฎหมายมาใช้หรือไม่

ในการศึกษาจึงทำให้ได้ผลที่ปรากฏว่าการออกกฎหมายในสมัยนั้นมิได้คำนึงถึงความถูกต้องของกฎหมาย และเคารพถึงสิทธิของประชาชน คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ที่รัฐจะได้รับเป็นการขัดต่อหลัก “นิติรัฐ” ที่รัฐจะต้องบริหารประเทศหรือปกครองประเทศด้วยหลักทางกฎหมาย กฎหมายต้องมีความเป็นธรรมและชอบธรรมตามหลักของ “นิติธรรม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่รัฐได้นำเอาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2545 ที่ถือว่าเป็นการออกระเบียบข้อบังคับจากฝ่ายรัฐ (ฝ่ายบริหาร) ที่มีกฎหมายรองรับให้อำนาจไว้ (มาตรา 11 (8) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534) ถือเป็นการออกระเบียบที่ถือเสมือนว่าเป็นกฎหมายลำดับรองชั้น “กฎ” เทียบเท่า “กฎกระทรวง” ที่มีการตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและมาตรการในการบุกรุกที่ดินของรัฐตามมาตรา 8 (2) โดยที่คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) ได้กำหนดมาตรการแก้ปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ตามมติของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) ในการประชุมครั้งที่ 2/2546 เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546 นำมาใช้กับพื้นที่บริเวณเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ยิ่งเป็นการบ่งบอกถึงการไม่เคารพถึงหลักนิติรัฐและความเป็นธรรมของหลักนิติธรรมยิ่งขึ้น เพราะการจะนำมาตรการดังกล่าวมาใช้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องของการเป็นมาของที่ดินสาธารณประโยชน์นั้นถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใด หากใช้กับที่ดินของรัฐได้สงวนหวงห้ามไว้ถูกต้องตามกฎหมายจะเป็นมาตรการที่ถูกต้อง เพราะจะเป็นการส่งเสริมและดูแลที่สาธารณประโยชน์ให้มีอยู่มั่นคงต่อไป แต่ถ้านำเอามาตรการดังกล่าวมาใช้กับที่ดินในบริเวณที่รัฐสงวนหวงห้ามไว้ไม่ถูกต้องหรือยังมิได้พิจารณาถึงความถูกต้องกับการสงวนหวงห้ามแล้วจะเป็นการเพิ่มการกระทบต่อสิทธิและการลิดรอนสิทธิของประชาชนมากขึ้นเพราะมาตรการของคณะกรรมการดังกล่าวจะเน้นถึงการครอบครองและการทำประโยชน์ในที่ดินหากที่ดินมือเปล่าที่ครอบครองเพียงอย่างเดียวยังมิได้มีการทำประโยชน์แต่เจ้าหน้าที่ได้นำมาตรการนี้มาใช้ยิ่งเป็นการเพิ่มช่องว่างของการกระทบสิทธิและการลิดรอนสิทธิมากขึ้นอันยิ่งจะมองว่าการปกครองประเทศเป็นการปกครองในระบอบเผด็จการทางกฎหมายมากกว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจนนำไปสู่ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจแก่จังหวัด

⁵ ปกรณ์ นิลประพันธ์ การตรวจสอบผลกระทบในการออกกฎหมายโดยโคลิน เคิร์กเป้ ตรีก และ เดวิด คาร์เตอร์ www/aece form.go.th (2523)

กาญจนบุรี โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีประชาชนไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่ดิน หลักทรัพย์เกี่ยวกับที่ดินไม่มีการพัฒนาจนทำให้ การลงทุนไม่เป็นไปตามวัฏจักรของเศรษฐกิจ ไม่มีนักลงทุนมาลงทุน ทำให้เศรษฐกิจไม่เจริญไปเท่าที่ควรทั้งที่เมืองกาญจนบุรี เป็นเมืองท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์ที่เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปเมื่อประสบปัญหาดังกล่าวด้านการลงทุน เศรษฐกิจจึงไม่พัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลมีนโยบายจะพัฒนาท่าเรือน้ำลี้กทวาย ปัญหาการลงทุนในเขตจังหวัดกาญจนบุรีจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น

7. ขั้นตอนการออกกฎหมายการสงวนหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขต

หวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481 ดังกล่าวเป็นการออกแบบรวบรัดไม่ว่าจะเป็นการประกาศให้ประชาชนทราบ มีการประกาศที่ทำการข้าหลวงประจำจังหวัด (ศาลากลางจังหวัด) ที่ว่าการอำเภอ หรือหอทะเบียนที่ดิน (สำนักงานที่ดินจังหวัด) เพื่อให้ผู้ที่เสียได้ตรวจดูเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการสงวนหวงห้ามนั้นได้สงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน จึงเป็นการประกาศให้ประชาชนทราบได้ เพื่อไม่ให้ประชาชนบุกรุกเข้าไปในที่ดินที่หวงห้าม แต่กรณีการสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เป็นการสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตชุมชนแล้วไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้คัดค้านโต้แย้งสิทธิ จะถือว่าการสงวนหวงห้ามดังกล่าวเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายไม่ได้ การจัดทำแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาก็เช่นเดียวกันเป็นการทำแผนที่แบบหยาบอาณาเขตไม่ชัดเจน การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามความต้องการมากกว่าตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ด้วยการหวงห้ามที่ไม่มีหลัก ไม่มีเกณฑ์ และทำตามใจชอบจนเกิดความไม่เหมาะสมนำไปสู่ปัญหา จึงได้มีการยกเลิกและกำหนดหลักเกณฑ์การสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐ เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยให้มีการสอบสวนความเป็นมาของที่ดินที่จะสงวนหวงห้ามเป็นมาอย่างใดมีผู้ครอบครองอยู่ในที่ดินหรือไม่ การทำแผนที่แสดงขอบเขตที่ชัดเจนรอบด้าน มาตราส่วนพอสมควร และประกาศให้ผู้มีส่วนได้เสียได้ทราบหรือคัดค้าน ณ ที่ศาลากลาง ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขา ที่ทำการตำบลที่ทำการหมู่บ้าน และสถานีวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น ซึ่งเป็นการให้สิทธิและรักษาสิทธิของประชาชนเต็มทีว่าการสงวนหวงห้ามเดิมที่มีได้ คำนึงถึงสิทธิประชาชนมองแต่ผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างเดียว

ในการตรากฎหมายของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) ในแต่ละฉบับในแต่ละครั้งนั้นย่อมจะต้องมีเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของการนำกฎหมายที่ตราออกมานั้นใช้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ หรือได้รับผลดีจากการใช้บังคับตามกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับ หากเป็นรัฐบาลเผด็จการ การตรากฎหมายออกมาใช้บังคับส่วนมากจะเพ่งเล็งไปถึงผลประโยชน์ของรัฐเป็นส่วนมาก มิได้คิดถึงผลกระทบจากการตรากฎหมายออกมาใช้แต่อย่างใด หากเป็นรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยมาจาก

ประชาชนทั้งประเทศมอบหมายให้มาเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลและบริหารราชการแทน และโดยเฉพาะ รัฐบาลที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรถือเอารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด มีการแยกอำนาจ การบริหารเป็นอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ เพื่อ ความสะดวกในการ ตรวจสอบซึ่งกันและกันตามหลักของนิติรัฐ เช่น ประเทศไทย การออกกฎหมายนอกจากจะต้อง คำนึงถึงวัตถุประสงค์ เจตนาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการกระทบสิทธิของประชาชนมาประกอบการ พิจารณาด้วย ดังนั้น การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมือง กาญจนบุรี อำเภอวังขนาข อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 มาใช้บังคับในขณะนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสียดังนี้

ข้อดี

การศึกษาวิจัยทำให้ได้ศึกษาถึงทัศนคติ แนวความคิด การใช้กฎหมาย(ตามหลักนิติวิธี) ของรัฐสมัยนั้นว่ามีแนวความคิดอย่างไร โดยหลักจะคำนึงถึงความถูกต้อง ความชอบธรรม ความ เสมอภาค หรือผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าสิทธิของประชาชน มีการเคารพสิทธิประชาชนมาก น้อยเพียงใด ที่จะมุ่งไปสู่หนทางแห่งการปกครองระบบประชาธิปไตยแล้ว จุดประสงค์ใหญ่ในการ ออกพระราชกฤษฎีกา หวงห้ามที่ดินทั้ง 4 อำเภอประกอบด้วยอำเภอเมืองกาญจนบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้ง โรงงานผลิตเชื้อกระดาษ ที่ตำบลบ้านเหนือ อำเภอวังขนาข อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงมีป่าไผ่ ไม้เบญจพรรณ เป็นจำนวนมาก รัฐบาลต้องการวัสดุเหล่านี้เพื่อ ป้อนโรงงานทำเชื้อกระดาษขึ้น ใช้องในขณะประเทศชาติมีความต้องการใช้กระดาษเป็นจำนวน มาก เป็นการนำเอาวัสดุที่มีอยู่ในประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมากและคุ้มค่า นอกจากนั้น รัฐบาลยังมีวิสัยทัศน์ที่ต้องการลงทุนด้าน โรงงานขนาดใหญ่เพื่อให้ประชาชนได้รับช่วงดำเนินการ ต่ออันเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นการสงวนหวงห้ามที่ดิน ที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่า เพื่อให้คงเหลืออยู่กับอนุชนรุ่นหลังด้วย

ข้อเสีย

จากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมือง กาญจนบุรี อำเภอวังขนาข อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 จุดประสงค์หลักของรัฐบาลในขณะนั้นต้องการออกกฎหมายมาเพื่อความสะดวกในการนำวัสดุไม้ ไผ่ ไม้เบญจพรรณมาเป็นวัตถุดิบในการป้อนโรงงานผลิตเชื้อกระดาษที่ทางรัฐบาลมอบให้กรมแผน ที่ทหารบกเป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2478 โรงงานสร้างเสร็จและสามารถเดินเครื่องผลิตได้ใน เดือนกันยายน พ.ศ. 2481 ก่อนที่จะออกกฎหมายขึ้นใช้บังคับเพียงประมาณเดือนเศษเท่านั้น จาก จุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ดังกล่าวจะนำไปสู่การทำลายทรัพยากรที่เป็นป่าไม้เบญจพรรณที่เป็น ทรัพยากรธรรมชาติจนทำให้ทรัพยากรที่อยู่ในดินถูกทำลายทำให้สภาพที่ดินไม่มีต้นไม้ปกคลุม

ที่ดินจนทำให้ที่ดินถูกชะล้างเอาหน้าดิน แร่ธาตุไปกับน้ำจนทำให้สภาพดินเสื่อมโทรม กลายเป็นสภาพพื้นที่ที่แห้งแล้งเสื่อมโทรมอันนำไปสู่สภาวะโลกร้อน แห้งแล้ง ฤดูกาลเปลี่ยนไป และด้วยการที่มี การสงวนพื้นที่เป็นจำนวนมากกว้างขวางไม่สามารถกำหนดเขตที่แน่นอน การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นผลทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินที่สงวนหวงห้าม และมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกินขอบเขตของกฎหมาย เช่น การบังคับใช้กฎหมายเข้าไปในเขตท้องที่จังหวัดราชบุรี นอกจากนั้นมองแต่จุดมุ่งหมายจะเอากฎหมายเป็นเครื่องมือ เพื่อต้องการใช้วัดวัดติบมาป้อนโรงงานเยื่อกระดาษทำให้การออกกฎหมายซ้ำซ้อนกับพื้นที่ที่มีกฎหมายประกาศใช้และมีการรับรองสภาพที่ดินอยู่แล้ว จนนำไปสู่ผลกระทบสิทธิของประชาชน เป็นกฎหมายที่ออกมาขัดต่อรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่ให้อำนาจในการตรากฎหมาย ถือว่าเป็นการออกกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยขั้นตอนหาผลใช้บังคับไม่

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 การตรากฎหมาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า การออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2481 แม้ว่าจะเป็นการออกกฎหมายที่ไม่ขัดและแย้งต่อกฎหมายที่ให้อำนาจในเชิงแบบพิธีอย่างไรก็ดี มิได้คำนึงถึงความชอบธรรมด้านเนื้อหาสาระ ที่นำเอาที่วัดและที่ดินที่ราษฎรครอบครองอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ซึ่งมีใช้ที่รกร้างว่างเปล่ามาเป็นที่สาธารณประโยชน์ และการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้าม ไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย คัดค้าน หรือทำด้วยประการใด เพราะในการประกาศที่นำไปติดที่ศาลากลาง ที่ว่าการอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินเป็นเพียงประกาศให้ประชาชนทราบไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนคัดค้าน ซึ่งหากที่ดินที่หวงห้ามเป็นที่รกร้างว่างเปล่าสาธารณสมบัติของแผ่นดินจริง ประชาชนไม่มีสิทธิและอำนาจคัดค้านใดๆ ได้ แต่หากไม่ใช่ที่รกร้างว่างเปล่าสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นที่ของประชาชนย่อมมีสิทธิคัดค้านได้ไม่ใช่เป็นการลิดรอนสิทธิของราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 เช่นนั้น การบังคับใช้กฎหมายเป็นการบังคับใช้นอกเหนือจากที่ปรากฏตามประกาศจึงเห็นควรให้มีการถอนการหวงห้ามในเขตที่เป็นเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล ที่วัด ออกตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 ลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2479 ให้คงไว้เฉพาะส่วนที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่า เท่านั้นและการบังคับใช้กฎหมายที่ดินส่วนที่เพิกถอนให้บังคับใช้ตามที่กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเพราะเหตุผลในสภาพที่ดินนั้นราษฎรได้เข้าครอบครองที่ดินเต็มพื้นที่หมดแล้ว ไม่มีส่วน

ว่างเปล่าหรือที่ รกร้างว่างเปล่าจะดำเนินการใด ๆ ได้อีกต่อไป ในส่วนที่ดินปรากฏไว้ในพระราชกฤษฎีกา ๆ ก็เป็นไปตามกฎหมายการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐต่อไปเพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติรัฐและนิติธรรม

ดังนั้นในส่วนที่ทำให้ประชาชนจำนวนมากในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองกาญจนบุรีได้รับผลกระทบถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านการถือครองทรัพย์สิน โดยที่ทรัพย์สินในเขตการจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรีได้มีการออกกฎหมายรับรองสิทธิประชาชนและตามหลักเกณฑ์ของรัฐเกี่ยวกับความหนาแน่นของชุมชนที่อนุญาตให้ออกกฎหมายจัดตั้งเป็นเทศบาลได้จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะมาลบล้างกฎหมายได้ว่าที่ดินในเขตเทศบาลเป็นที่ดินที่เป็นที่ รกร้างว่างเปล่า การออกกฎหมายการสงวนหวงห้ามกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจไว้ให้สงวนหวงห้ามได้ต้องเป็นที่รกร้างว่างเปล่าเท่านั้น การสงวนหวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีจึงเป็นการออกกฎหมายลำดับรองที่ขัดกับกฎหมายแม่บทโดยสิ้นเชิง

ส่วนที่มีการบังคับใช้กฎหมายถึงเขตท้องที่อำเภอสวนผึ้ง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี การออกกฎหมายการสงวนหวงห้ามมิได้ระบุว่าการสงวนหวงห้ามในเขตจังหวัดราชบุรีมีเพียงแผนที่ท้ายกฎหมายที่เป็นแผนที่ขนาดใหญ่ครอบคลุมเนื้อที่กว้าง ไม่มีความละเอียดเพียงพอที่จะชี้ชัดว่าเขตหวงห้ามถือแนวใดเป็นเขตที่แน่นอน เพียงแต่ครอบคลุมกว้างๆ ซึ่งตามหลักการตีความกฎหมาย แล้วจะต้องมีการตีความทั้งทฤษฎีอำเภอจิต และทฤษฎีอำเภอการณ้ควบคู่กันไปยิ่งเป็นการกระทบสิทธิของประชาชนและกฎหมายมิได้ระบุไว้ด้วยยิ่งต้องตีความเป็นกว้างๆ มากกว่าการตีความแบบแคบๆซึ่งเฉพาะลงไป

2.2 การแก้ไข้ปัญหา

เนื่องจากกฎหมายที่สงวนหวงห้ามในเขตจังหวัดกาญจนบุรีมีบริเวณกว้างมีการนำเอาที่ตั้งส่วนราชการ หมู่บ้าน วัดวาอาราม เป็นต้น รวมเข้าไปในความหมายของที่รกร้างว่างเปล่าทั้งหมด การศึกษาครั้งนี้จึงศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีเป็นอาณัติบริเวณที่จะศึกษาได้ชัดเจนถึงการออกกฎหมายลำดับรองของฝ่ายบริหารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุด และพระราชบัญญัติที่เป็นกฎหมายให้อำนาจตลอดจนการกระทบสิทธิของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจตามมาประชาชนไม่สามารถมีเอกสารสิทธิในที่ดินของตนที่ครอบครองได้ ปัญหาการลงทุนการพัฒนาบ้านเมืองตามมาเป็นเงาตามตัวซึ่งจะเกี่ยวพันกับปัญหาเศรษฐกิจด้านพัฒนาการลงทุนกลุ่มอาเซียนต่อไป จึงเสนอให้มีการเพิกถอนเขตหวงห้ามบางส่วน เฉพาะในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีตามมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติ

ของแผ่นดิน พุทธศักราช 2478 และประกาศที่ดินในเขตอำเภอส่วนฝั่ง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ไม่อยู่ในบังคับพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2481 ตามมาตรา 5 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาตามพระราชกฤษฎีกานี้ และให้ที่ดินทั้งสองส่วนอยู่ภายในบังคับของกฎหมายแต่ละแห่งที่ใช้บังคับอยู่เช่นที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เป็นไปตามกฎหมายเทศบาล กฎหมายคณะสงฆ์ ส่วนทั่วไป เป็นไปตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ สำหรับเขตอำเภอสวนฝั่ง อำเภอจอมบึงก็เป็นไปตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินที่ได้มีการประกาศใช้บังคับอยู่แล้วมีผลใช้บังคับตามหลักเกณฑ์การใช้บังคับต่อไป กฎหมายก็จะไม่ซ้ำซ้อนตามหลักการออกกฎหมายโดยทั่วไป รวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆที่ตามมาอย่างมากและสะสมตลอดไปจนยากที่จะแก้ไขไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม นับวันจะมีมากขึ้น เพราะปัญหาชาติที่ทำกินของประชาชน ปัญหาเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรง ประกอบกับเจตนาที่สงวนหวงห้ามที่ดินดังกล่าวนี้ เพื่อต้องการวัตถุประสงค์จากไม้ไฟ และไม่เบียดพรณ เพื่อป้อนโรงงานเยื่อกระดาษของทางราชการปัจจุบันได้ดำเนินการหมดและสิ้นสุดลงแล้ว ควรได้สละเจตนาดังกล่าวไปบ้าง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหา คือ

2.2.1 ให้มีการแก้ไขเพิกถอนการหวงห้ามที่ดินในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

ที่มีกฎหมายอื่นใช้บังคับอยู่แล้วกลับคืนสภาพให้ประชาชนตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ทั้งนี้เพราะบริเวณดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามเจตนาของกฎหมายการสงวนหวงห้ามตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น และให้เป็นไปตามสภาพการบังคับตามกฎหมายแต่ละฉบับ เพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ไปสู่ทิศทางประชาธิปไตยต่อไป

2.2.2 ให้มีการแก้ไขเพิกถอนการหวงห้ามที่ดินในเขตชุมชนที่ตั้งกิ่งอำเภอที่ปรากฏในแผนที่ (กิ่งศรีสวัสดิ์ กิ่งไทรโยค กิ่งบ่อพลอย) ปัจจุบันได้ยกฐานะเป็นอำเภอไปแล้ว และหมู่บ้านที่มีมาก่อนประกาศเขตหวงห้ามที่ดิน เช่น หมู่บ้านลาดหญ้า หมู่บ้านหนองบัว หมู่บ้านหนองขาว เป็นต้น ด้วยเหตุผลและความจำเป็นตามที่กล่าวไปตามข้อ 2.2.1

2.2.3 ให้มีการแก้ไขเพิกถอนเขตหวงห้ามบางส่วนที่ทางราชการกันเขตอำเภอสวนฝั่ง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตามมาตรา 7 ดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะการออกกฎหมายของรัฐมิได้มีการระบุว่ามีการบังคับไปถึงในเขตจังหวัดราชบุรี แต่ทางราชการอนุমানเอาตามแผนที่ซึ่งไม่ถูกหลักการบังคับใช้กฎหมายตามที่กล่าวมาแล้ว เมื่อมีการเพิกถอนรัฐจะใช้กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในแต่ละท้องที่ใช้บังคับตามกฎหมายนั้น ๆ หรือจะออกเป็นกฎหมายจัดที่ดินทำกินให้ประชาชนยอมทำได้

2.2.4 ในโอกาสต่อไปการตรากฎหมายควรคำนึงถึงการสงวนหวงห้ามตามกฎหมาย หรือกฎหมายเฉพาะไว้เดิมไม่ควรเช่น

(1) การออกกฎหมายสงวนหวงห้ามที่ดินครอบคลุมเนื้อที่ทั้งหมดไม่มีข้อยกเว้น แม้แต่ที่ดินสาธารณประโยชน์สำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันที่มีการหวงห้ามมาก่อน พ.ศ. 2478 ที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ใช้บังคับจะมีเพียงหลักฐานทางทะเบียนที่ปรากฏอยู่ที่อำเภอ (สำนักงานที่ดินอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด สาขาอำเภอ) ให้ดำเนินการแก้ไขเพิกถอนส่วนที่เป็นที่สาธารณประโยชน์ตามทะเบียนที่สาธารณะออกเพื่อไปดำเนินการออกหนังสือหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพราะที่สาธารณะทั้งสองประเภทมีสภาพการบังคับต่างกันตามมาตรา 1304 (1) กับ (3) ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อำนาจตามกฎหมายจึงต่างกันไปด้วยจนทำให้ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายสืบสนจนมีการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์มากขึ้น

(2) การสงวนหวงห้ามนอกจากทับกับแปลงที่ดินตามสิทธิของประชาชนที่วัด ที่สาธารณประโยชน์ ดังกล่าวแล้ว เนื่องจากการสงวนหวงห้ามครั้งนี้เป็นการสงวนที่ดินเป็นพื้นที่กว้างรวมถึงป่าเขา จึงเป็นการออกพระราชกฤษฎีกาที่ทับเข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตวนอุทยานทำให้เกิดกฎหมายและแนวเขตซ้ำซ้อนกันบางครั้งมีการแย้งชิงอำนาจการดูแล หรือละเลยอำนาจการดูแล ทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินที่มีกฎหมายบังคับอยู่ จึงควรให้มีการเพิกถอนส่วนที่ซ้ำซ้อนกัน เพื่อเอกภาพในการใช้อำนาจกฎหมายได้ถูกต้อง สะดวก และคล่องตัว เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากกฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์

2.2.5 การตรากฎหมายควรคำนึงถึงความจำเป็นที่แท้จริงของการสงวนหวงห้าม ดังตัวอย่างเช่นอันเนื่องจากการสงวนหวงห้ามตามพระราชบัญญัตินี้มีเนื้อที่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีถึง 3,000,000 ไร่ ทหารเองไม่สามารถจะดูแลได้ทั่วถึง แม้จะมีการมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดทหารเองหลายหน่วยดูแล แต่ปัญหาการบุกรุกมีอยู่เป็นประจำ ผู้ที่บุกรุกส่วนมากจะเป็นนายทุน ผู้มีอิทธิพลที่สามารถจะได้รับความคุ้มครองได้ เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายอย่างชัดเจนประชาชนธรรมดาจะมีที่ดินเพียงที่อยู่อาศัย หรือที่ทำกินเล็กน้อยเพื่อการยังชีพอยู่ได้เท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม ทางราชการก็มิได้ใช้พื้นที่ที่สงวนหวงห้ามตามเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายหวงห้ามไว้ต่อไปอีกแล้ว จึงควรที่จะกันที่ดินเฉพาะส่วนที่ราชการทหารต้องการใช้ประโยชน์อย่างจริงจังให้มีขอบเขตแนวเขตที่แน่นอนจะสะดวกและง่ายต่อการปกป้องและป้องกันการบุกรุก ส่วนที่เหลือบริเวณที่เหมาะสมกับการเกษตร จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือฝ่ายทหารจะดำเนินการเองโดยจัดที่ดินที่ทำกินให้ประชาชน หรือจัดที่ดินเพื่อความมั่นคงดังที่เคยจัดมาแล้วเป็นต้น สำหรับที่ดินบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยที่ตั้งขึ้นภายหลังการสงวน

หวงห้ามจะจัดเป็นหมู่บ้าน เพื่อความมั่นคงก็จะพิจารณาได้ตามเหมาะสม ที่ดินอื่นก็นำมาจัดทำเป็นโครงการเพื่อใช้ที่ดินที่เป็นทรัพยากรให้เหมาะสมและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำนวนน้อยลงให้เกิดประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองสูงสุด เกิดประโยชน์มากที่สุดเพื่อความมั่นคงของชาติต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2552) คู่มือศึกษาพื้นฐาน วิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เสมาธรรม
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2552) หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐธรรมนูญแห่งกฎหมาย
ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- โกวิทย์ พวงงาม (2552) การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต ครั้งที่ 7
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- ขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โประคุปต์) (2474) พจนานุกรมกฎหมายเล่มแรกของไทย
- คะนิง ฤาไชย (2516) หลักเบื้องต้นในการพิจารณาปัญหากฎหมายขัดกัน วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 1
- จินดา ชัยรัตน์ (2513) การตีความในกฎหมายไทย วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ฉบับที่ 2
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ (2549) คำอธิบายกฎหมายปกครอง ครั้งที่ 11 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์วิญญูชน หลักการตีความกฎหมาย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม
- ตรีเพชร จิตรมहिมา (2539) ปัญหาการครอบครองที่ดินมือเปล่า วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ทัชชฌัย กฤษะสุต (ม.ป.ป) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร (ม.ป.ป) คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร
- นันทวัฒน์ บรรมานันท์ (2549) การปกครองท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
(พ.ศ.2540) ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- _____ . (2553) กฎหมายปกครอง ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- นัยนา เกิดวิชัย (2549) เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย ครั้งที่ 8 นครปฐม สำนักพิมพ์นิตินัย
- บัญญัติ สุชีวะ (2526) ที่ดินมือเปล่า วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 1
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2553) กฎหมายรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บรรเจิด สิงคะเนติ (2547) หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
ตามรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2548) กฎหมายมหาชน เล่ม 2 การแบ่งออกกฎหมายมหาชน – เอกชน
และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปกรณ์ นิลประพันธ์ (ม.ป.ป.) การตรวจสอบผลกระทบในการออกกฎหมาย โดย โคลิน
เคิร์กแปตริก และ เดวิด พาร์เคอร์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
www.lawreform.go.th
- ประวิณ ฌ นคร (ม.ป.ป.) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (40101) หน่วยที่ 8
ปิยะนุช โปตะวณิช (2548) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (40101) หน่วยที่ 10 ปรับปรุง
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- พนัส ทัศนียานนท์ (2526) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของชนชาวไทย วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3
- ภาสกร ชุมหอุไร (2552) ที่ดินมือเปล่า วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มานิตย์ จุมปา (2548) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์แห่งมหานคร จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
- _____ . (2553) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550)
ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2549) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง หลักพื้นฐานของกฎหมาย
ปกครองและการกระทำทางปกครอง ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- ศิริ เกวลินสฤษดิ์ (2531) คำอธิบายประมวลกฎหมายที่ดิน กรุงเทพมหานคร บพิธการพิมพ์
- สุริรัตน์ ประจันปัจฉนิก (2548) ปรับปรุง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สมภพ โหตรระกิตย์ (2516) การควบคุมกฎหมายที่ขัดรัฐธรรมนูญ วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 1
- สิทธิกร ศักดิ์แสง (2552) ศาสตร์แห่งการตีความกฎหมาย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา
- สุรพล ไตรเวทย์ (2550) การร่างประมวลกฎหมายในประเทศสยาม กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์วิญญูชน
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2549) กฎหมายการปกครองท้องถิ่น ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- สมยศ เชื้อไทย (2552) ทฤษฎีกฎหมายนิติปรัชญา ครั้งที่ 12 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์วิญญูชน

สมยศ เชื้อไทย (2553) หลักกฎหมาย กฎหมายมหาชนเบื้องต้น ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์วิญญูชน

เสนีย์ ปราโมช (2492) คำอธิบายพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2479
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อุดม

หยุด แสงอุทัย (2548) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ครั้งที่ 16 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์ประกายพริก

_____ . (2552) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ครั้งที่ 17 กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

_____ . (2546) การศึกษาวิชากฎหมาย ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ประกายพริก

อรุณ ภาณุพงศ์ (2541) การตีความกฎหมาย วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ฉบับที่ 3

อักษราธร จุฬารัตน (2516) หลักทั่วไปของการตีความในกฎหมายอิตาลีเลียน วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3

อภิชน จันทระเสน (2553) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553

รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ประกาศ คำสั่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475

พระราชบัญญัติ ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476

พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาล ตามหัวเมือง ร.ศ. 127

พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495

พระราชบัญญัติระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2478

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2480

พระราชกฤษฎีกา กำหนดท้องที่เขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาบ
อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มอบหมายให้กองทัพบกมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการ

คุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐ ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2506

คำสั่งกองทัพบก ที่ 445 / 2507 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2507

คู่มือการแก้ปัญหากรณีราษฎรอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่สงวนหวงห้ามเขตทหารตามมติคณะรัฐมนตรี

กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง 2533

คำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1253 / 2481	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 843 / 2487
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 663 / 2488	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 944 – 945 / 2497
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1044 / 2497	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 541 / 2500
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 295 / 2501	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 947 – 958 / 2503
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1518 / 2503	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1218 / 2504
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 713 / 2508	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 676 / 2509
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 684 / 2509	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1066 / 2509
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 295 / 2511	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1858 – 1859 / 2515
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1005 / 2519	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1300 / 2521
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254 / 2530	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5924 / 2534
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2311 / 2536	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1377 – 1378 / 2536
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5426 / 2537	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5924 / 2537
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4834 – 4835 / 2539	คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 379 / 2552

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

<http://www.rd.go.th/kanchanaburi>

<http://th.Wikipedia.Org>

<http://thaipolitiesgovernment.org>

<http://th.Wikipedia.Org>

www.thapra.l.lib.su.ac.th

<http://school.Obcc.go.th/denmakhamtia>

<http://lib.kru.ac.th/rlocal/stories.php?story>

<http://www.Idis.ru.ac.th>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

สมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก

มหันตเดชอนดิกรามาธิบดี

พระปกเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตกาล 2475 พรรษาปัจจุบันนสมัยจันทรคตินิยม
 ปลายวิงคสมพัตสร มฤคศิรมาศ สุกถปักษ์ เครตติถิ สุริยคติกาล ธันวาคมมาส ทศมาสสุรทิน สนิवार
 โดยกาลบริจเฉท

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก มหันตเดชอนดิกรามาธิบดี เทพ
 ปรียมหาราชรวังศ อสัมภินพงศพิระกษัตริ นุรนต์นราชนิกโรคม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิ
 ราชสังกาศ อุภโกสุชาติสาสุทธเคราหณี จักรวิบรมนาถ จุฬาลงกรณราชวรารังกูร มหามกุฏวงศวිරสูวชิษฐ
 ราชธรรมทศพิธ อุดักฤษฏินิบุณ อคูลยฤษฏินิรหาร บูรพาธิการสุสาธิต รัชยถักณณวิจิตร เสาว
 ภาลยสรพวงค์ มหาชโนตมางคมาทสนธิมตสมันตสมาคม บรมราชสมภาร ทิพยเทพาวตาร ไทศาล
 เกียรติกฤษ อคูลยศักคิเดช สรรพเทพเวศปรียานูรักษ มงคลถักคนเนมาทวัย สุใจทัยธรรมราชา อภิ
 เนาวสิลาปลักษาเดชนาฐ วิชยยุทธศาสตร์ โกศล วิมลนรยพินิต สุจริตสมาจาร ภัทรภิชญาณ ประ
 ติภาณสุนทร ประวารศาสโนปสตมภกมุลมุขมาตยวรนายกมหาเสนานีสราชนาวิพูท โขธ โทยมจร
 บรมเชษฐโสทรสมมต เอกราชยศสธิคมบรมราชสมบัตินพปฏิลเสวตถักตราดิฉัตร ศรีวิธ โนปลักษณ
 มหาบรมราชภิชเกภิกษิต สรรพทศทสิวิเชตเดโชไชย สหลมโหศวรมมหาสวามินทร์ มหเสว
 มหินทรมหารามาธิราชวโรคม บรมนาถชาติอาชันยาศรัย พุทธาทิไครรัตนศรณารักษ วิสิษฏศักคธักร
 นเรศวราชิบัติ เมตคากฤษณาศีลลหฤทัย อโนปโมยขุนยการสกลไพศาลมหาฤษฎราชิบัตินทรปรมินทร์
 ธรรมิกมหาราชาริราช บรมนาถบพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จออก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ท่ามกลางอุคมสันนิบาต พระบรมราชวงศานุวงศ์
 และทูตานุทูตผู้แทนนานาประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสนามาตยราชบริพาร เฝ้าเบื้องบาท
 บงกษพรั้งพร้อมกัน โดยอนุกรม

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศความพระราชปรารภว่า
ข้าราชการทหารพลเรือน และอาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระ
กรุณา ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญเพื่อให้สยามราชอาณาจักร ได้มีการปกครองตามวิสัย
อารยประเทศในสมัยปัจจุบัน

ทรงพระราชดำริเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้เสด็จเถลิง
ถวัลย์ราชย์ผ่านสยามพิภพทรงดำเนินพระราโชบายปกครองราชอาณาจักร ด้วยวิธีสมบูรณาญาสิทธิ
ราชภายในทศพิธราชธรรมจรยา ทรงทำนุบำรุงประเทศให้รุ่งเรืองไพบูรณ์สืบมาครบ 150 ปีบริบูรณ์
ประชาชนชาวสยามได้รับพระบรมราชบริหาร โนวิถึความเจริญนานาประการ โดยลำดับ จนบัดนี้มี
การศึกษาสูงขึ้นแล้วมีข้าราชการประกอบด้วยวุฒิปรึชาในรัฐาภิบาลโนบาย สามารถนำประเทศชาติ
ของตน ในอันที่จะก้าวหน้าไปสู่สากลอารยธรรมแห่งโลกโดยสวัสดิ์ สมควรแล้วที่จะพระราชทาน
พระบรมราชวโรกาส ให้ข้าราชการและประชาชนของพระองค์ ได้มีส่วนมีเสียงตามความเห็นดี
เห็นชอบในการจรโลงประเทศสยามให้พัฒนาการในภายภาคหน้า จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม พระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามตามความประสงค์ เมื่อวันที่ 27
มิถุนายน พุทธศักราช 2475 เป็นการชั่วคราวพอให้สภาผู้แทนราษฎร และคณะกรรมการราษฎร ได้
จัดรูปงานดำเนินประกาศโนบายให้เหมาะสมแก่ที่ได้เปลี่ยนการปกครองใหม่ ครั้นแล้ว โปรดเกล้า
โปรดกระหม่อมให้สภาผู้แทนราษฎรปรึกษากันร่างพระราชกำหนดรัฐธรรมนูญอันจะพึงตั้ง
เป็นหลักถาวรแห่งประศาสนวิธีต่อไป ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้แต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง
ประกอบกร่างรัฐธรรมนูญนั้น

บัดนี้ อนุกรรมการได้เรียบเรียงรัฐธรรมนูญฉบับถาวรสนองพระเดชพระคุณสำเร็จลง
ด้วยดีนำเสนอสภาผู้แทนราษฎร และสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาปรึชากลมต็ดแล้วจึงทูลเกล้า
ทูลกระหม่อมถวายคำปรึชานำด้วยความยินยอมพร้อมที่จะตราเป็นรัฐธรรมนูญการปกครอง
แผ่นดินได้เมื่อและทรงพระราชวินิจฉัยถี่ถ้วนทั่วกระบวนความแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นสมควร
พระราชทานพระบรมราชานุมัติ

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ประสิทธิ์ประสาทประกาศพระราชทานแก่ประชากรของพระองค์ให้ดำรงอิสราริปไตยโดยบริบูรณ์ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ขอให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรของเรามี จึงเป็นหลักที่สถาพรสถิตประดิษฐาน สมรรถภาพอันประเสริฐ เป็นบ่อเกิดความผาสุกสันติคุณวิบุลยราศีแก่อาณาประชาราษฎร์ตลอดจำเนียรกาลประวัตินำประเทศสยามบรรดุดรพรพิพัฒน์ชัยมงคล อเนกสุภผลสกลเกียรติยศมโหฬาร ขอให้พระบรมราชวงศานุวงศ์ และข้าราชการทั้งทหารพลเรือนทวยหาอาณาประชาราษฎร์ จงมีความสมัครสโมสรเป็นเอกฉันท์ในอันจะรักษาปฏิบัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามนี้ ให้ยืนยงอยู่คู่กับสยามรัฐราชสีมา ครอบทั่วกาลปาวสานสมดังพระบรมราชประณิธาน ทุกประการ เทอญ

บททั่วไป

มาตรา 1 สยามประเทศเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้ ประชาชนชาวสยามไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ช่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 2 อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยามพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

หมวด 1

พระมหากษัตริย์

มาตรา 3 องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ต้องทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

มาตรา 5 พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม

มาตรา 6 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี

มาตรา 8 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาลที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย

มาตรา 9 การสืบราชสมบัติท่านว่าให้เป็นไปโดยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 และประกอบด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 10 ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ จะให้ทรงตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะขึ้นให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ถ้าหากพระมหากษัตริย์มิได้ทรงตั้งหรือไม่สามารถจะทรงตั้งได้ไซ้ ท่านให้สภาผู้แทนราษฎรปรึกษากันตั้งขึ้น และในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรมิได้ตั้งผู้ใด ท่านให้คณะรัฐมนตรีกระทำหน้าที่นั้นไปชั่วคราว

มาตรา 11 พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตามย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง

หมวด 2

สิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม

มาตรา 12 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี หรือโดยประการอื่นใดก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิ์อย่างใดเลย

มาตรา 13 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือสิทธิใด ๆ และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือนของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน

มาตรา 14 ภายในบังคับแห่งบทกฎหมายบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เทหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ

มาตรา 15 บุคคลมีหน้าที่เคารพต่อกฎหมายและมีหน้าที่ป้องกันประเทศช่วยเหลือราชการ โดยทางเสียภาษีและอื่น ๆ ภายในเงื่อนไขและโดยอากรที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด 3

สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 16 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น

มาตรา 17 คุณสมบัติแห่งผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งอีกทั้งวิธีเลือกตั้งและจำนวนสมาชิกให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 18 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปี ถ้าตำแหน่งสมาชิกว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ ให้เลือกตั้งสมาชิกขึ้นแทนให้เต็มตำแหน่งที่ว่างอยู่ แต่สมาชิกที่เข้ามาแทนนั้น ให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 19 ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องปฏิญาณในที่ประชุมแห่งสภาว่าจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 20 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมเป็นผู้แทนของปวงชนชาวสยาม มิใช่แทนแต่เฉพาะผู้ที่เลือกตั้งคนขึ้นมา ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของตน โดยบริสุทธิ์ใจ ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใด ๆ

มาตรา 21 สมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ

- (1) ถึงคราวออกตามวาระ หรือยุบสภา
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎร

- (5) สภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยให้ออกจากตำแหน่งโดยเห็นว่ามีความประพฤติในทางจะ

นำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่สภา มติในข้อนี้ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม

มาตรา 22 พระมหากษัตริย์ทรงตั้งสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรตามมติของสภาให้เป็นประธานแห่งสภาหนึ่งนายเป็นรองประธานนายหนึ่งหรือหลายนายก็ได้

มาตรา 23 ประธานแห่งสภามีหน้าที่ดำเนินการกิจการของสภาให้เป็นไปตามระเบียบรองประธานมีหน้าที่กระทำการแทนแทนประธานในเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

มาตรา 24 ในเมื่อประธานและรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกเลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นประธานการประชุมในคราวประชุมนั้น

มาตรา 25 การประชุมทุกคราว ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุมได้

มาตรา 26 การลงมติวินิจฉัยข้อปรักษานั้น ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาท เว้นไว้แต่เรื่องซึ่งมีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษในรัฐธรรมนูญนี้

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีจำนวนเสียงลงคะแนนเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 27 ในที่ประชุมแห่งสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแสดงข้อความหรือแสดงความเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ท่านว่าเป็นเอกสิทธิ์อันเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใด ๆ มิได้

เอกสิทธิ์นี้คุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และโฆษณารายงานการประชุม โดยคำสั่งของสภา และคุ้มครองไปถึงบุคคลที่สภาเชิญมาแสดงข้อความหรือออกความเห็นในที่ประชุมด้วย

มาตรา 28 ในปีหนึ่งท่านให้มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งหรือหลายสมัย แล้วแต่สภาจะกำหนด การประชุมครั้งแรกต้องกำหนดให้สมาชิกได้มาประชุม ภายในเวลาเก้าสิบวันนับแต่การเลือกตั้งเสร็จแล้ว วันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปี ท่านให้สภากำหนด

มาตรา 29 สมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง ๆ ท่านว่ามีกำหนดเวลาเก้าสิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

อนึ่งในระหว่างเวลาเก้าสิบวันนั้น จะโปรดเกล้าฯ ให้ปิดประชุมก็ได้

มาตรา 30 พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามสมัยประชุมและทรงเปิดปิดประชุม

พิธีเปิดประชุม จะทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำหรือจะโปรดเกล้าฯ ให้รัชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือนายกรัฐมนตรีกระทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้

มาตรา 31 เมื่อเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎรก็ได้

มาตรา 32 เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนทั้งหมดเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐแล้ว ย่อมมีสิทธิร่วมกันทำคำร้องขอต่อประธานแห่งสภาให้นำความกราบบังคมทูลขอให้ทรงเรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎรได้ ในกรณีเช่นนี้ท่านให้ประธานแห่งสภานำความกราบบังคมทูลและรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา 33 ในระหว่างสมัยประชุม ผู้ใดจะฟ้องสมาชิกแห่งสภาในทางอาชญาท่านว่าศาลจะต้องได้รับอนุญาตจากสภาก่อนจึงพิจารณาได้ และการพิจารณาคดีนั้นต้องมิให้เป็นการจัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาเข้าประชุม

อนึ่งการพิจารณาคดีที่ศาลได้กระทำไปก่อน มีคำอ้างว่าผู้ต้องหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ท่านว่าเป็นอันใช้ได้

มาตรา 34 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือหมายเรียกตัวสมาชิกไปกักขัง เว้นไว้แต่จับในขณะที่กระทำความผิด แต่ต้องรีบรายงานไปยังประธานแห่งสภา และประธานแห่งสภาอาจตั้งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการกักขังได้

มาตรา 35 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่ ในพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาเช่นนี้ ต้องมีกำหนดให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน

มาตรา 36 บรรดาพระราชบัญญัติทั้งหลาย จะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 37 งบประมาณแผ่นดินประจำปี ท่านว่าต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าและพระราชบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ท่านให้ใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง

มาตรา 38 เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ร่างพระราชบัญญัติขึ้นเสร็จแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นชูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วท่านให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา 39 ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะได้พระราชทานคืนมาซึ่งสภาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำชูลเกล้าฯ ถวายก็ดี หรือมิได้พระราชทานคืนมาซึ่งสภาภายในหนึ่งเดือนนั้นก็ดี สภาจะต้องปรึกษากันใหม่และออกเสียงลงคะแนนด้วยวิธีเรียกชื่อ ถ้าและสภาลงมติตามเดิมไซ้ ท่านให้นำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นชูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระราชทานลงภายในสิบห้าวันแล้ว ท่านให้ประกาศพระราชบัญญัตินั้น ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา 40 สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดิน

ในที่ประชุม สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้น ๆ ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

มาตรา 41 สภาย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะลงมติความไว้วางใจในรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ญัตติความไว้วางใจนั้น ท่านมิให้ลงมติในวันเดียวกันกับวันที่ปรึกษา

มาตรา 42 การประชุมของสภาผู้แทนราษฎรอ่อมเป็นการเปิดเผย ตามลักษณะที่จะได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของสภา แต่การประชุมลับก็ย่อมมีได้ เมื่อคณะรัฐมนตรีร้องขอหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมกันไม่ต่ำกว่าสิบห้าคนร้องขอ

มาตรา 43 สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจเลือกสมาชิกตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลที่เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกก็ตาม เป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระทำการหรือพิจารณาสอบสวนข้อความใด ๆ อันอยู่ในวงงานของสภาแล้ว รายงานต่อสภา คณะกรรมการที่กล่าวนี้ย่อมมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มาชี้แจงแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำหรือพิจารณาอยู่นั้นได้

เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 นั้น ท่านว่าคุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่ตามมาตรานี้ด้วย

มาตรา 44 การประชุมคณะกรรมการตามมาตรา 43 นั้น ท่านว่าต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนจึงเป็นองค์ประชุมได้

มาตรา 45 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตั้งข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภา เพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

หมวด 4

คณะรัฐมนตรี

มาตรา 46 พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีอีกอย่างน้อยสิบสี่นาย อย่างมากยี่สิบสี่นาย

ในการตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานแห่งสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ให้คณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา 47 นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีอีกสิบสี่นายต้องเลือกจากสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎร นอกนั้นจะเลือกจากผู้ที่ไม่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่อาจดำรงตำแหน่งการเมืองได้

มาตรา 48 รัฐมนตรีผู้มีได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ย่อมมีสิทธิไปประชุมและแสดงความเห็นในสภาผู้แทนราษฎร ได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 นั้น ท่านให้นำมาใช้ด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 49 การตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐมนตรีนั้น ไม่ทำให้ผู้ได้รับตั้งจำต้องลาออกจากสมาชิกภาพ

มาตรา 50 ในการบริหารราชการแผ่นดินคณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎร

รัฐมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้บัญชาการกระทรวงทบวงการต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อสภาผู้แทนราษฎร ในทางรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรีทุกคนจะได้รับแต่งตั้งให้บัญชาการกระทรวงทบวงหรือไม่กี่ตาม ต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายทั่วไปของรัฐบาล

มาตรา 51 รัฐมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ
ในคณะ หรือเมื่อสภาผู้แทนราษฎรชุดที่ให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรีในขณะเข้ารับหน้าที่นั้น
สิ้นสุดลง ในกรณีทั้งสองนี้ ท่านว่าคณะรัฐมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการไป
จนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

นอกจากนี้ความเป็นรัฐมนตรีจะสิ้นสุดเฉพาะตัวโดย

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 21 (4)
- (4) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ

มาตรา 52 ในเหตุฉุกเฉินซึ่งจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันท่วงทีมิได้
พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป ท่านให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อสภา
เพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้วพระราชกำหนดนั้นก็จะเป็นพระราชบัญญัติต่อไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึง
กิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติและ ไม่อนุมัติของสภาที่กล่าวนี้ ท่านว่าให้ท่านเป็นพระราชบัญญัติ

มาตรา 53 มหากษัตริย์ทรงประกาศใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการใน
พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก

มาตรา 54 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม ทำ
หนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึกและทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศ

การประกาศสงครามนั้น จะทรงทำต่อเมื่อไม่ขัดแก่บทบัญญัติแห่งกติกาสันนิบาตชาติ
หนังสือสัญญาใด ๆ มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตต์สยามหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติ
เพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาไซ้ ท่านว่าต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 55 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ

มาตรา 56 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่
ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา 57 ภายในบังคับแห่งมาตรา 32 และ 46 บทกฎหมาย พระราชกฤษฎีกาและพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ท่านว่ารัฐมนตรีนายหนึ่งต้องลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบ

หมวด 5

ศาล

มาตรา 58 การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ท่านว่าเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินการตามกฎหมายและในนามพระมหากษัตริย์

มาตรา 59 บรรดาศาลทั้งหลายจัดตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ

มาตรา 60 ผู้พิพากษาต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

หมวด 6

บทสุดท้าย

มาตรา 61 บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ มีข้อความแย้งหรือขัดแก่รัฐธรรมนูญนี้ ท่านว่าบทบัญญัตินั้น ๆ เป็นโมฆะ

มาตรา 62 ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทวงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 63 รัฐธรรมนูญนี้ จะแก้ไขเพิ่มเติมได้แต่โดยเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ผู้ดัดข้อแก้ไขเพิ่มเติม ท่านว่าต้องมาจากคณะรัฐมนตรีทางหนึ่ง หรือมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งรวมกันมีจำนวน ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดทางหนึ่ง

2. เมื่อสมาชิกได้ลงมติครั้งหนึ่งแล้ว ท่านให้รอไว้หนึ่งเดือน เมื่อพ้นกำหนดแล้วให้นำขึ้นเสนอสภาเพื่อลงมติอีกครั้งหนึ่ง

3. การออกเสียงลงคะแนน ท่านให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่ต่ำกว่าสามในสี่แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมด

เมื่อการออกเสียงลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ท่านจึงให้ดำเนินการต่อไป
ตามบทบัญญัติมาตรา 38 , 39

หมวด 7

การใช้รัฐธรรมนูญและบทเฉพาะกาล

มาตรา 64 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติหมวดนี้ ให้ใช้รัฐธรรมนูญนี้ตั้งแต่วันประกาศ
เป็นต้นไป

มาตรา 65 เมื่อราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติ
แห่งรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้า
ต้องไม่เกินกว่าสิบปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.
2475 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภทมีจำนวนเท่ากัน

(1) สมาชิกประเภทที่ 1 ได้แก่ผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามเงื่อนไขในบทบัญญัติมาตรา
16 , 17

(2) สมาชิกประเภทที่ 2 ได้แก่ผู้ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติว่า
ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475

มาตรา 66 ในระหว่างกำหนดเวลาที่กล่าวในมาตรา 65 หากจะมีการยุบสภาตามความ
ในมาตรา 35 ไซ้ ท่านให้มีการเลือกตั้งสมาชิกใหม่เฉพาะในส่วนสมาชิกประเภทที่ 1

มาตรา 67 ภายในบังคับแห่งมาตรา 21 (2) (3) (4) (5) ท่านว่าสมาชิกประเภทที่ 2 คงอยู่
ในตำแหน่งได้ตลอดเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 65 แต่ท่านมิให้มีการประชุมดำเนินการของสภาใน
ระหว่างที่สภาต้องยุบตามความในมาตรา 35

มาตรา 68 ในระหว่างเวลาดังแต่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าสมาชิกตามมาตรา 65 นั้นจะ
ได้เข้ารับหน้าที่แล้ว ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีอยู่แล้ว โดยพระราชบัญญัติ
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475

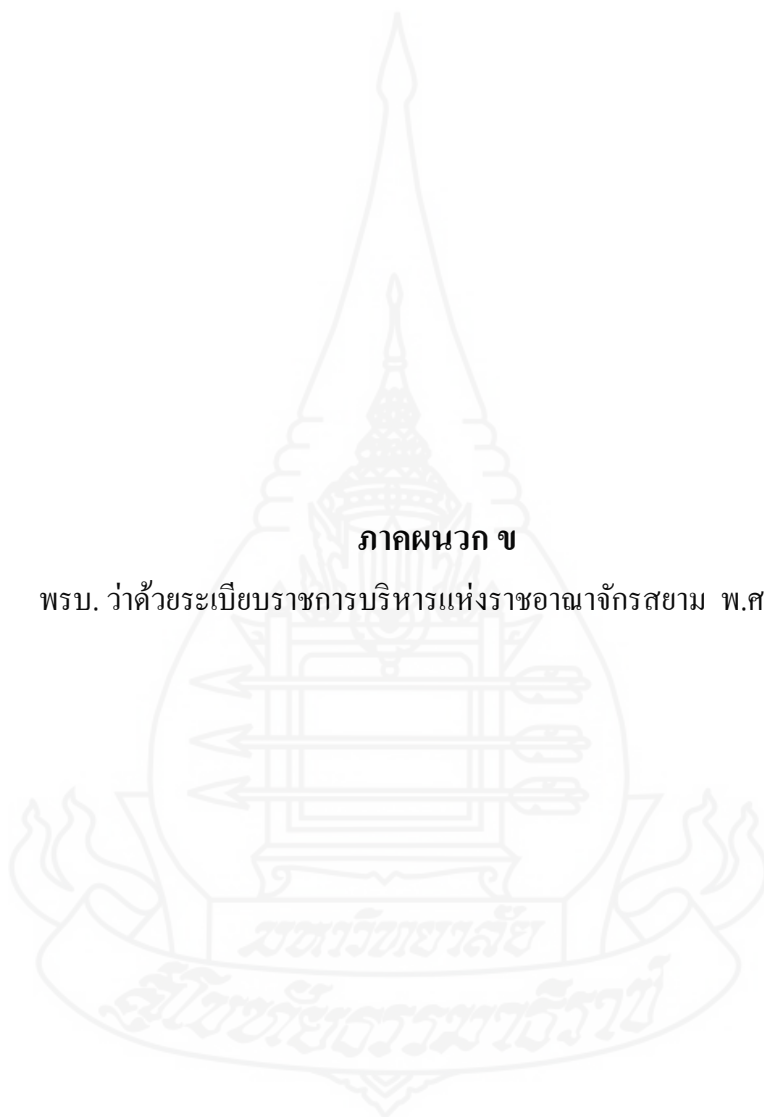
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พระยามโนปกรณนิติธาดา
ประธานคณะกรรมการราษฎร

วันที่ 10 ธันวาคม 2475 รก. เต๋

ภาคผนวก ข

พรบ. ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๗๕๓

พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยระเบียบราชการบริหาร แห่งราชอาณาจักรสยาม
พุทธศักราช ๒๔๗๖

ประชาธิปไตย ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปก
เกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ
สั่งว่า

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า สมควรจะจัด
ระเบียบราชการบริหาร ให้เหมาะแก่ความต้องการแห่งสมัย
ปัจจุบัน

เล่ม ๕๐ หน้า ๗๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๖

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรตั้งต่อไปนี้

ข้อความเบื้องต้น

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้จัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยามดังนี้

- (๑) ราชการบริหารส่วนกลาง
- (๒) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค
- (๓) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

ลักษณะ ๑

ระเบียบราชการบริหารส่วนกลาง

มาตรา ๕ ให้จัดระเบียบราชการบริหารส่วนกลางเป็นกระทรวงหรือเป็นทบวงการเมืองซึ่งมีฐานะเทียบกระทรวง

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๗๕๓

มาตรา ๖ ทุกกระทรวงมีรัฐมนตรีคนหนึ่งเป็นผู้ว่าการ
บังคับบัญชารับผิดชอบ ถ้าจำเป็นจะมีรัฐมนตรีช่วยว่าการ
ก็ได้

มาตรา ๗ ถ้ากระทรวงใดมีราชการสำคัญหลายอย่าง จะ
แยกกระทรวงนั้น ๆ เป็น "ทบวง" ก็ได้ ทบวงหนึ่งมี
รัฐมนตรีคนหนึ่งเป็นผู้ว่าการทบวง มีหน้าที่ช่วยรัฐมนตรีว่า
การกระทรวงบังคับบัญชารับผิดชอบในราชการทบวงนั้น

มาตรา ๘ ในกระทรวงหนึ่ง ๆ ให้จัดระเบียบราชการ
ดังนี้

- (๑) สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรม หรือ ทบวง การเมืองซึ่งมีฐานะเทียบกรม
(เว้นแต่บางกระทรวงซึ่งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแยกราชการ
ตั้งขึ้นเป็นกรม)

ส่วนการจัดระเบียบราชการใน กระทรวงกลาโหมให้เป็น
ไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร

มาตรา ๙ ในทบวงหนึ่ง ๆ ให้จัดระเบียบราชการดังนี้

- (๑) สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี

เล่ม ๕๐ หน้า ๑๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖

(๒) กรม (เว้นแต่บางทบวงซึ่งไม่มีความจำเป็นที่จะ
ต้องแยกราชการตั้งขึ้นเป็นกรม)

สำนักงานปลัดกระทรวงทำหน้าที่ปลัดทบวงด้วย แต่
ถ้ามีความจำเป็นก็ให้สำนักงานปลัดทบวงในทบวงนั้นด้วย
การจัดระเบียบสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี สำนักงาน
ปลัดทบวง และกรมของทบวงให้เป็นไปโดยนัยเช่น
เดียวกับที่กล่าวในมาตรา ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔.

มาตรา ๑๐ สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีมีหน้าที่เกี่ยว
กับราชการทางการเมือง มีเลขานุการรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับ
บัญชาขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีนั้น ๆ

มาตรา ๑๑ สำนักงานปลัดกระทรวงมีหน้าที่เกี่ยวกับ
ราชการประจำทั่วไปของกระทรวง มีปลัดกระทรวงเป็นผู้
บังคับบัญชา

สำนักงานปลัดกระทรวง แบ่งราชการเป็นส่วนต่าง ๆ
มีหัวหน้าส่วนนั้น ๆ เป็นผู้บังคับบัญชา

ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นกอง แผนก หรือหมวดก็
แล้วแต่ปริมาณและคุณภาพของราชการแห่งส่วนนั้น ๆ

มาตรา ๑๒ กรมซึ่งขึ้นต่อกระทรวงนั้น ให้มีฐานะเป็น
นิติบุคคล มีหน้าที่เกี่ยวกับ ราชการ ส่วนหนึ่ง ส่วนใด ของ

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๗๕๕

กระทรวงซึ่งได้แยกมาให้เป็นที่ของกรมทุก ๆ กรมมี
อธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชา

ในกรมหนึ่ง ๆ ให้จัดระเบียบราชการดังนี้

(๑) สำนักงานเลขานุการกรม

(๒) ส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นกอง แผนก หรือหมวด ก็
แล้วแต่ปริมาณและคุณภาพของราชการแห่งส่วนนั้น ๆ

มาตรา ๑๓ สำนักงานเลขานุการกรม มีหน้าที่เกี่ยวกับ
ราชการทั่วไปของกรม มีเลขานุการกรมเป็นผู้บังคับบัญชา

มาตรา ๑๔ การตั้งกระทรวง ทบวง หรือกรม จะ
ทำได้ก็แต่โดยบทพระราชบัญญัติ

การแบ่งราชการออกเป็นส่วนต่าง ๆ ในสำนักงานปลัด
กระทรวงและกรม จะทำได้ก็แต่โดยบทพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๕ ให้มีข้าหลวงใหญ่ซึ่งได้ประกาศตั้งเป็น
คราว ๆ มีอำนาจหน้าที่ตรวจ ควบคุม และแนะนำชี้แจง
ราชการบริหารทั่วไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน ข้า
หลวงใหญ่ชั้นรองคือคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๑๖ ถ้ากระทรวง ทบวง กรมใด เห็นมีความ
จำเป็นที่จะตั้งข้าหลวงตรวจการในเขตใด ๆ ก็ให้ตั้งได้

เล่ม ๕๐ หน้า ๑๕๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๖

ข้าหลวงตรวจการมีอำนาจหน้าที่ตรวจ ควบคุมและ
แนะนำชี้แจงราชการอื่นเกี่ยวกับกระทรวง ทบวง กรม ซึ่ง
คนเป็นผู้แทนนั้นตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน
ลักษณะ ๒

ระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาค

มาตรา ๑๗ ให้จัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาค
ดังนี้

- (๑) จังหวัด
- (๒) อำเภอ

หมวด ๑

จังหวัด

มาตรา ๑๘ ให้มีกรรมการจังหวัดขึ้นคณะหนึ่งมีหน้าบริหาร
ราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้น ดังนี้

- (๑) บริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายและระเบียบ
แบบแผน
- (๒) บริหารราชการแผ่นดินตามคำสั่งของ กระทรวง
ทบวง กรมต่าง ๆ
- (๓) บริหารราชการแผ่นดินตามคำแนะนำชี้แจงของ
ข้าหลวงผู้หน้าที่ตรวจการ ในเมื่อไม่ขัดต่อกฎหมายหรือ

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๓๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๗๕๗

ระเบียบแบบแผนของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

(๔) ควบคุมดูแลราชการแผ่นดินอันเป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐบาลในจังหวัดนั้น ๆ ปฏิบัติ

ในการนี้มีอำนาจตรวจตราชี้แจงแสดงความเห็น สั่ง และแนะนำให้เจ้าหน้าที่ในจังหวัดนั้นปฏิบัติ เมื่อการนั้นไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบแบบแผน คำสั่ง คำวินิจฉัยของกระทรวง ทบวง กรม

(๕) ควบคุมดูแลเทศบาลในจังหวัดนั้นตามกฎหมาย มาตรา ๑๘ ในการบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าวแล้ว กรมการจังหวัดแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ต่อกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งคนสังกัดและจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในราชการทั่วไปต่อรัฐบาล

มาตรา ๒๐ คณะกรมการจังหวัดนั้นประกอบด้วยข้าหลวงประจำจังหวัด ปลัดจังหวัด และหัวหน้าส่วนราชการบริหารฝ่ายพลเรือนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัด ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นประธาน

ข้าหลวงประจำจังหวัดสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจและหน้าที่บริหารราชการในจังหวัดซึ่งก่อนใช้พระราชบัญญัติ

เล่ม ๕๐ หน้า ๑๕๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๖

นี้เป็นอำนาจและหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดและสมุหเทศาภิบาล

ในกรณีที่ข้าหลวงประจำจังหวัดไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ และมีได้ตั้งกรมการจังหวัดผู้หนึ่งผู้ใดให้ทำการแทน ให้ผู้ที่อยู่ในคณะกรรมการจังหวัดผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนปฏิบัติราชการแทนได้

มาตรา ๒๑ คณะกรรมการจังหวัดแบ่งราชการดังนี้

(๑) ส่วนกลาง มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของจังหวัดนั้น ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา

(๒) ส่วนต่าง ๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรมจะได้ตั้งขึ้น มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวง ทบวง กรมที่ได้ตั้งขึ้นในจังหวัดนั้น มีหัวหน้าส่วนนั้น ๆ เป็นผู้บังคับบัญชา

การแบ่งราชการในส่วนต่าง ๆ นั้น ให้อนุโลมตาม

มาตรา ๑๑

หมวด ๒

อำเภอ

มาตรา ๒๒ ให้มีกรรมการอำเภอขึ้นคณะหนึ่ง มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในอำเภอนั้นดังนี้

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๗๕๘

(๑) บริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายและระเบียบ
แบบแผน

(๒) บริหารราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ในเมื่อบท
กฎหมายใด ๆ มิได้กำหนดไว้ว่า การปฏิบัติตามพระราช
กำหนดกฎหมายนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ ก็ให้พึง
เข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอำเภอจะต้องรักษาการให้
เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ

(๓) บริหารราชการแผ่นดินตามคำสั่ง และคำแนะนำ
ชี้แจงของกรมการจังหวัด ในเมื่อไม่ขัดต่อกฎหมายหรือ
ระเบียบแบบแผนของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

(๔) ควบคุมดูแลเทศบาลในอำเภอนั้นตามกฎหมาย
มาตรา ๒๓ ในการบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าวแล้ว
กรรมการอำเภอแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบ ในหน้าที่ของตน
ต่อกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งตนสังกัด และจะต้องรับ
ผิดชอบร่วมกันในราชการทั่วไปต่อกรมการจังหวัด

มาตรา ๒๔ คณะกรรมการอำเภอนั้นประกอบด้วยนาย
อำเภอ ปลัดอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการบริหารฝ่ายพล
เรือนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำอำเภอ นายอำเภอเป็น
ประธาน

เล่ม ๕๐ หน้า ๗๖๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๖

นายอำเภอสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจและหน้าที่บริหารราชการซึ่งก่อนใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอและของกรมการอำเภอ

ในกรณีที่นายอำเภอไม่สามารถปฏิบัติราชการได้และมีได้ตั้งกรมการอำเภอผู้หนึ่งผู้ใดให้ทำการแทน ให้ผู้ที่อยู่ในคณะกรรมการอำเภอผู้มีอาวุโสสูงสุดตามระเบียบแบบแผน ปฏิบัติราชการแทนได้

มาตรา ๒๕ คณะกรรมการอำเภอแบ่งราชการดังนี้

(๑) ส่วนกลาง มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของอำเภอนั้น นายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชา

(๒) ส่วนอื่น ๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรมจะได้ตั้งขึ้น มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวง ทบวง กรมที่ได้ตั้งขึ้นในอำเภอนั้น มีหัวหน้าส่วนนั้น ๆ เป็นผู้บังคับบัญชา

การแบ่งราชการในส่วนนั้น ๆ ให้อนุโลมตามมาตรา ๑๑

ลักษณะ ๓

ระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๒๖ ให้มอบราชการบริหารตั้งต่อไปให้ท้องถิ่นจัดทำเอง คือ

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๗๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๗๖๑

(๑) ราชการ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และหน้าที่ของกำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ตามกฎหมายว่าด้วยการ
ปกครองท้องถิ่น

(๒) ราชการอื่น ๆ ซึ่งจะได้มอบให้เป็นหน้าที่ของ
ท้องถิ่นตามกฎหมาย

มาตรา ๒๗ ท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งจะบริหารราชการตามที่ได้
กล่าวในมาตรา ๒๖ นั้นให้จำแนกดังนี้

(๑) เทศบาลตำบล ได้แก่ตำบลต่าง ๆ

(๒) เทศบาลเมืองและนครบาล ได้แก่เทศบาลต่าง ๆ
ซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักงานจังหวัด หรือเทศบาลในที่ชุมนุมชน
ซึ่งจะได้มีกฎหมายประกาศให้เป็นเทศบาลเมืองหรือนครบาล

(๓) สหเทศบาล ได้แก่เทศบาลต่าง ๆ ซึ่งรวมกันเพื่อ
ประกอบกิจการบางชนิด

มาตรา ๒๘ การจัดตั้งระเบียบและการปกครองเทศบาล
ตำบล เทศบาลเมือง นครบาล และสหเทศบาล ให้เป็น
ไปตามกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้น

มาตรา ๒๙ จนกว่าจะได้ใช้พระราชบัญญัติเทศบาล ให้
คงใช้พระราชบัญญัติลักษณะ ปกครอง ท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗

เล่ม ๕๐ หน้า ๗๖๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๗๖

และกฎหมายอื่น ๆ ว่าด้วยการปกครองตำบล หมู่บ้าน และ
การสุขาภิบาล ตามที่เป็นอยู่ในเวลานี้ไปพลางก่อน

ประกาศมาณวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๗๖
เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

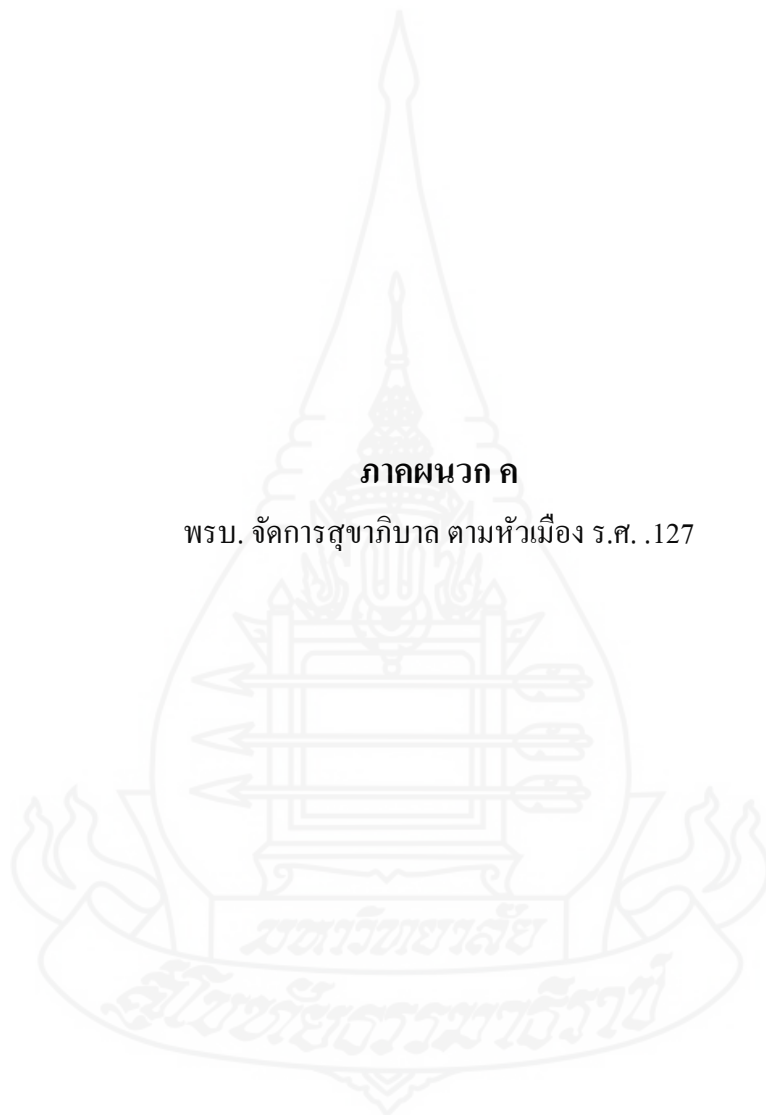
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ค

พรบ. จัดการสุขาภิบาล ตามหัวเมือง ร.ศ. .127

พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาล

ตามหัวเมือง ร.ศ. 127

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า เมื่อวันที่ 18 เดือนมีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 127 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศจัดการสุขาภิบาล ที่ตำบลท่าฉลอมแขวงเมืองสมุทรสาคร และพระราชทานผลประโยชน์แผ่นดินที่เก็บได้ในภาษีโรงเรือน ในท้องที่ตำบลนั้นให้สำหรับใช้จ่ายในการสุขาภิบาล บำรุงรักษาความสุขสำราญของประชาชน ในตำบลนั้นเองและ โปรดให้กำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น เป็นกรรมการจัดการสุขาภิบาล ความพิสดารแจ้งอยู่ในประกาศจัดการสุขาภิบาลนั้นแล้ว

การสุขาภิบาลที่ได้โปรดให้จัดขึ้นที่ตำบลท่าฉลอมตั้งแต่ได้จัดมาจนบัดนี้ ปรากฏว่าได้เป็น ประโยชน์ และเป็นความนิยมแก่ประชาชนในตำบลนั้นเป็นอันมาก จึงทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะขยายการนั้นให้มีต่อไปในที่อื่น ๆ โดยทำนองเดียวกันได้ แต่ทรงพระราชดำริว่าท้องที่จะจัดการสุขาภิบาล ได้ตามหัวเมืองนั้นไม่เหมือนกัน บางแห่งที่ประชุมชนเป็นตำบลดังเช่นบ้านท่าฉลอมเป็นตัวอย่างบางแห่งที่ประชุมชนเป็นบ้านเป็นเมืองใหญ่โตดังเช่นเมืองสงขลาเป็นตัวอย่าง ระเบียบการสุขาภิบาลในท้องที่ทั้งสองอย่างนี้ จะใช้แบบอย่างเดียวกันไม่ได้ ควรจะให้มียุทธวิธีการสุขาภิบาลให้ประชาชนในที่นั้น ๆ ได้รับประโยชน์เต็มตามสมควร จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาล ตามหัวเมืองขึ้นไว้สืบไปดังนี้ว่า

หมวดที่ 1

ว่าด้วยนามแลลักษณะใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่า พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง
ร.ศ. 127

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในตำบลใดหรือเมืองใด เมื่อใด จะได้ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา แลที่ในท้องที่ ๆ จะใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับด้วยเป็นสำคัญ

มาตรา 3 เมื่อใช้พระราชบัญญัตินี้เมื่อใด ขอให้ใช้พระราชกำหนดกฎหมายที่ขัดขวาง
ต่อพระราชบัญญัติในที่นั้น

หมวดที่ 2

ว่าด้วยลักษณะการสุขาภิบาล

มาตรา 4 การสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า การต่าง ๆ ที่จะจำแนก
ต่อไปมี คือ

- (1) การรักษาความสะอาดในท้องที่
- (2) การป้องกันแลรักษาความไข้เจ็บในท้องที่
- (3) การบำรุงรักษาทางไปมาในท้องที่

มาตรา 5 วิธีจัดการสุขาภิบาลให้มีเป็น 2 อย่าง คือ สุขาภิบาลสำหรับเมือง สำหรับจัดใน
ท้องที่ซึ่งตั้งเมืองอย่าง 1 สุขาภิบาลสำหรับตำบลสำหรับจัดในท้องที่ซึ่งเป็นที่ประชุมชนมากอยู่ใน
เฉพาะตำบลอย่าง 1

มาตรา 6 เมื่อข้าหลวงเทศาภิบาล เห็นว่าควรจะจัดการสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัตินี้
ในท้องที่แห่งใดในมณฑลนั้น ให้ปลูกษากำนันผู้ใหญ่บ้านผู้เป็นหัวหน้าราษฎรในท้องที่นั้น แต่เมื่อ
กำนันผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้นเห็นชอบด้วย โศขมากแล้ว ก็ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลมีใบบอกเข้ามากราบ
บังคมทูล ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดการสุขาภิบาลในท้องที่นั้น

ในใบบอกที่ข้าหลวงเทศาภิบาล ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต จัดการสุขาภิบาล
นั้น ให้มีข้อความเหล่านี้มาในใบบอกด้วย คือ

- (1) กำหนดเขตท้องที่ ๆ จะจัดการการสุขาภิบาลทุกด้าน
- (2) จำนวนบ้านเรือนแลพลเมืองซึ่งอยู่ในเขตท้องที่นั้น
- (3) ภาษีโรงเรือนในท้องที่นั้น ที่รัฐบาลเก็บได้อยู่เป็นเงินปีละเท่าใด
- (4) เห็นสมควรจัดสุขาภิบาลในท้องที่นั้น เช่น สุขาภิบาลสำหรับเมือง หรือสุขาภิบาล

สำหรับตำบล

มาตรา 7 เมื่อทรงพระราชดำริเห็นสมควร ก็จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต และให้ประกาศจัดการสุขาภิบาล ณ ที่นั้น ๆ และกำหนดเขตที่สุขาภิบาลไว้ในประกาศเป็นสำคัญ และต่อไปเมื่อหน้าถ้าควรจะตัดหรือจะขยายเขตสุขาภิบาลออกไป ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต และประกาศแล้วจึงจะเปลี่ยนเขตสุขาภิบาลได้

มาตรา 9 เงินทุนสำหรับใช้จ่ายจัดการสุขาภิบาลนั้น จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผลประโยชน์ที่เก็บได้จากภาษีโรงเรือน ในท้องที่สุขาภิบาลให้ไว้สำหรับใช้จ่าย ในการสุขาภิบาลนั้น ถ้าพิกค้อตราที่เก็บภาษีโรงเรือนในท้องที่สุขาภิบาลใดเป็นการขัดข้องแก่ประโยชน์ของการสุขาภิบาลที่จัดขึ้นในท้องที่นั้น โดยเหตุที่ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการสุขาภิบาลต้องเสียภาษีโรงเรือนมากเกินไปบ้างก็ดี น้อยเกินไปบ้างก็ดี หรือไม่ต้องเสีย ๆ เลยกี่ดี ถ้าแลความไม่เสมอกันมีอยู่ เช่นนี้ ในท้องที่สุขาภิบาลใด ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลหรือผู้ว่าราชการเมืองประชุม กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในท้องที่สุขาภิบาลนั้น ปฤกษากะพิกค้อตราภาษีโรงเรือนที่ควรที่จะเก็บใช้เป็นประโยชน์การสุขาภิบาลตามที่เห็นเป็นธรรม แลเป็นการสมควรว่าจะเก็บอย่างไร แลเก็บด้วยพิกค้อตราอย่างไรเมื่อประกาศตกลงกันแล้ว ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลมีใบบอกเข้ามาขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ถ้าทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย ก็จะได้โปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีประกาศอตราแลวิธีเก็บนั้น ใช้เป็นกฎหมาย สำหรับในเขตท้องที่สุขาภิบาลนั้น ๆ

การแก้ไขพิกค้อภาษีโรงเรือน ในที่สุขาภิบาลที่ว่ามีมาในมาตรานี้ ถ้าความเป็นไปในการสุขาภิบาลทำให้เห็นว่า ควรจะแก้ไขอีกเมื่อใด ก็ให้กรรมการจัดการสุขาภิบาลนั้นปฤกษากันคิดกำหนดแลวิธีเก็บ ขอให้ข้าหลวงเทศาภิบาลบอกเข้ามากราบบังคมทูล เพื่อจะได้เปลี่ยนแก้วิธีเก็บได้อย่างเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้ว

มาตรา 9 การเก็บภาษีสำหรับการสุขาภิบาลนั้นกรรมการจะจัดการเก็บเอง หรือจะให้เจ้าพนักงานสรรพากรเก็บนั้น แลแต่ข้าหลวงเทศาภิบาลอันกรรมการ จะเห็นพร้อมกันว่าอย่างไรจะสะดวกดี ก็ให้จัดอย่างนั้น ถ้าเจ้าพนักงานสรรพากรเก็บ ต้องหักเงินใช้จ่ายที่รัฐบาลต้องเสียไปในการเก็บส่งพระคลังเหลือเท่าใดจึงเป็นของสุขาภิบาล ส่วนการที่จะเก็บรักษาตัวเงินนั้น จะฝากไว้ในพระคลังที่นั้น หรือกรรมการจะจัดเก็บรักษาเองก็แล้วแต่จะเห็นพร้อมกันว่า อย่างไรสะดวกดังว่ามาแล้ว

มาตรา 10 เงินภาษีโรงเรือนที่พระราชทาน ให้เก็บใช้แต่เฉพาะในการสุขาภิบาลนั้นก็ดี หรือว่าเงินผลประโยชน์อย่างอื่น ที่จะพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ใช้เฉพาะในการสุขาภิบาล

บาลนั้นก็ดี ให้ยกออกเปนแพนทหนึ่งค่างหาก จากผลประ โยชน์ในราชการแผ่นดิน แต่ให้ใช้เฉพาะ แต่ในการศุขาภิบาลแห่งที่พระราชทางให้ใช้นั้น นายชิริบและจ่ายเงินศุขาภิบาลนั้น ต้องโฆษณาให้ คนทั้งหลายในท้องที่ศุขาภิบาลนั้น ๆ ทราบเนื่อง ๆ อย่างช้าไม่เกิน 1 เดือน ครั้งหนึ่งและเจ้าพนักงาน ในรัฐบาล จะตรวจบัญชีแลตัวเงินนี้ได้ทุกเมื่อ

หมวดที่ 3

ว่าด้วยพนักงานศุขาภิบาล

มาตรา 11 พนักงานสำหรับจัดการศุขาภิบาลนั้น ศุขาภิบาลสำหรับเมืองแห่งหนึ่ง ให้มี กรรมการ 9 คน คือ

ผู้ว่าราชการเมือง เปนประธาน โดยตำแหน่งหนึ่ง

ปลัดเมือง ฝ่ายศุขาภิบาลเปนเลขานุการแลเปนประธานแทนผู้ว่าราชการเมือง ในเวลา ทำการในศุขาภิบาลไม่ได้นั้น 1

นายอำเภอท้องที่นั้น 1

นายแพทย์ศุขาภิบาล 1

นายช่างศุขาภิบาล 1

กำนันนายตำบล ซึ่งอยู่ในเขตศุขาภิบาล 4 คน ถ้าแก่กำนันนายตำบล ในเขตที่ศุขาภิ บาลมีไม่ครบ 4 คน ให้ข้าหลวงเทศาภิบาล มีอำนาจเลือกบุคคลซึ่งอยู่ในเขตท้องที่นั้น แลเปนผู้ที่มี ส่วนเสียภาษี โรงร้านเปนกำนันพิเศษ จนได้จำนวนกำนันสำหรับกรรมการศุขาภิบาลครบ 4 คน แต่ กำนันพิเศษ นั้น ให้มีตำแหน่งอยู่เสมอ 2 ปีต่อเลือกใหม่ แต่จะเลือกซ้ำคนเดิมอีกก็ได้

มาตรา 12 กรรมการสำหรับศุขาภิบาลตำบลนั้น ให้กำนันนายตำบลเปนประธาน โดย ตำแหน่ง แลให้ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตท้องที่ศุขาภิบาลเปนกรรมการ

หมวดที่ 4

ว่าด้วยหน้าที่กรรมการ

มาตรา 13 ในการรักษาความสะอาด ในท้องที่สุขาภิบาลนั้น ให้กรรมการปลุกฆ่าหรือ แลช่วยกันคิดอ่านจัดการเหล่านี้ คือ

1 ให้มีที่สำหรับเททิ้งทำลายของโสโครก คือ ขยะมูลฝอย น้ำครำและอุจจาระเป็นต้น อย่างให้หมักหมมโสโครกในท้องที่อื่นนั้น

2 ให้จัดวิธีแลมีพนักงานปิดกวาด ขน ใจของโสโครกไปเททิ้งทำลายเสีย

มาตรา 14 ในการป้องกันแลรักษาไข้เจ็บ ของประชาชนนั้น ให้กรรมการปลุกฆ่าหรือ แลช่วยกันคิดอ่านจัดการเหล่านี้ คือ

1 ให้ตรวจตราว่ากล่าว ผู้ที่สำนักในท้องที่สุขาภิบาลนั้น ให้รักษาบ้านเรือนแลที่เลี้ยงสัตว์ คือ ที่เลี้ยงสุกรเป็นต้น ให้พ้นเหตุที่จะเกิดโรคภัย

2 ให้จัดการปลุกผี แลให้มีที่จำหน่ายยารักษาไข้เจ็บให้แก่ประชาชน ในท้องที่นั้น

3 ให้จัดรักษาความสะอาดของน้ำ ที่สำหรับคนทั้งหลายในท้องที่นั้น ได้อาไศรยบริโภค

มาตรา 15 ในการทำนุบำรุงรักษาดนเนินหนทางนั้น ให้กรรมการสุขาภิบาลปลุกฆ่าหรือ แลช่วยกันคิดอ่านจัดการเหล่านี้ คือ

1 ให้จัดทำแลซ่อมแซมรักษาดนเนินหนทางสะพานทำน้ำ สำหรับประชาชนอาไศรยไปมาในจังหวัดที่สุขาภิบาลนั้นให้เรียบร้อยแลสะอาดปราศจากสิ่งโสโครก

2 ให้จัดการทำโคมไฟให้แสงสว่าง ในถนนหนทาง ในจังหวัดสุขาภิบาล ให้ความสะดวกแก่การ ไปมา ของประชาชนในเวลามืดค่ำ

มาตรา 16 ให้กรรมการปลุกฆ่ากัน กะประมาณเงินผลประโยชน์ ที่จะเก็บได้แลที่จะจ่าย ใช้อย่างใด ๆ ในการสุขาภิบาลตามสมควร ถ้าเงินผลประโยชน์ที่จะเก็บได้ไม่พอที่จะจัดการทุกอย่าง ดังกำหนดไว้จะควรม่อนการอย่างใดลง หรือจะจัดเพียงไรแต่พอกำลังที่จะทำได้ ก็ให้กรรมการสุขาภิบาลตำบล หรือผู้ว่าราชการเมืองนั้น แลถ้าเป็นสุขาภิบาลเมือง ก็ให้กรรมการหรือข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนั้น ให้เห็นชอบด้วยกันแล้ว จึงทำเปนงบประมาณรายรับรายจ่ายเงินประจำปีทุก ๆ ปี แลงบประมาณนั้น ถ้าเปนงบประมาณสุขาภิบาลตำบล ต้องได้รับอนุญาตของผู้ว่าราชการเมืองนั้น ก่อน ส่วนงบประมาณสุขาภิบาลเมือง ก็ต้องได้รับอนุญาตของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนั้นก่อน จึงให้เปนใช้ได้

หมวดที่ 5

ว่าด้วยอำนาจแลหน้าที่เทศบาล

ที่เกี่ยวข้องสุขาภิบาล

มาตรา 17 ข้าหลวงเทศาภิบาล แลผู้ว่าราชการเมืองซึ่งปกครองท้องที่ ๆ จัดการสุขาภิบาลมีหน้าที่ ๆ จะต้องคอยตรวจตราแนะนำแลช่วยเหลือความขัดข้อง อุดหนุนการสุขาภิบาล ให้สำเร็จเรียบร้อยแลเป็นประโยชน์ตามสมควรแก่การ ข้าหลวงเทศาภิบาลแลผู้ว่าราชการเมืองนั้น ๆ มีอำนาจที่จะห้ามหรือสั่งให้งด ให้ออนการอย่างใด ๆ ผู้ที่เห็นว่ากรรมการจัดทำโดยไม่จำเป็น แลไม่สมแก่ประโยชน์ คือที่ใช้จ่ายเงินสุขาภิบาล ในการหรือในทางที่ไม่สมควรแผ่นดิน

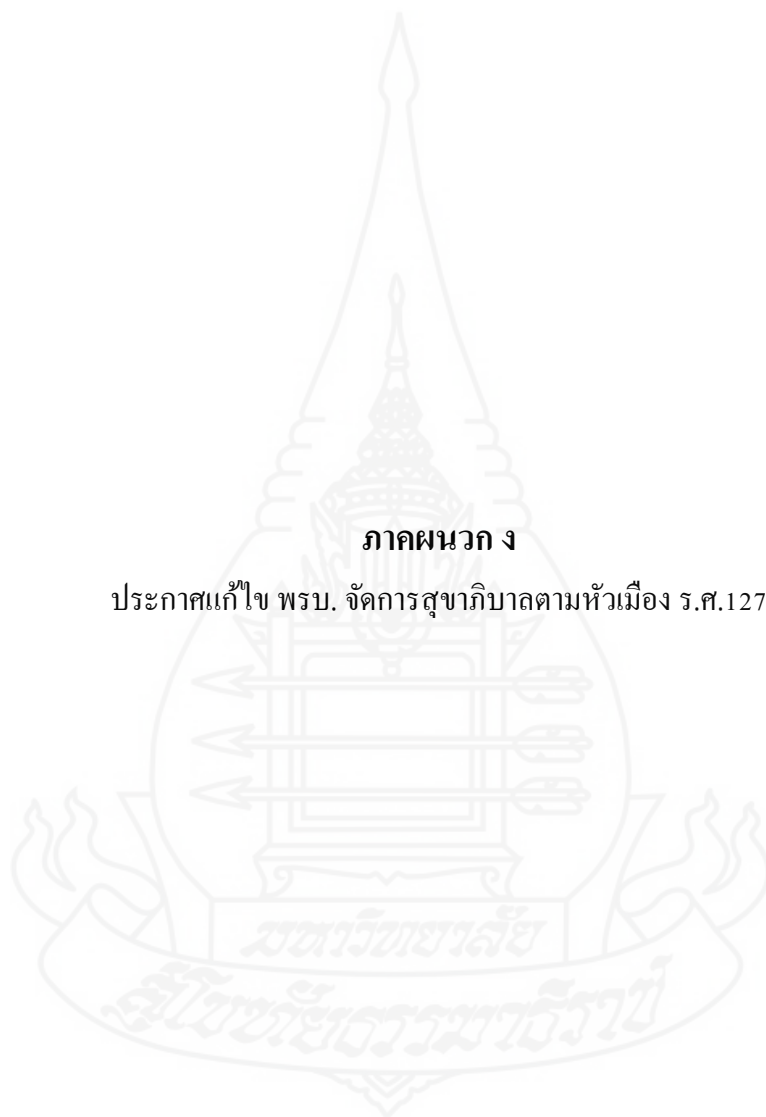
มาตรา 18 ให้เสนาบดีมีอำนาจที่จะออกกฎข้อบังคับตามครั้งคราวที่เห็นสมควรแก่การ เพื่อให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ แลบรรดากฎข้อบังคับอันจะตั้งขึ้นนั้น เมื่อได้ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันที่ประกาศนั้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ 5 เดือน กันยายน รัตนโกสินทร์ศก 127 เป็นวันที่ 14543 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ภาคผนวก ง

ประกาศแก้ไข พรบ. จัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ.127

ประกาศแก้ไขพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาล

หัวเมือง ร. ศ. ๑๒๑๗

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า
เมื่อ พระพุทธศักราช ๒๔๕๑ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ
ราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร. ศ. ๑๒๑๗ ในพระราชบัญญัติ
นั้นมีวิธีจัดการสุขาภิบาลเป็น ๒ อย่าง คือ สุขาภิบาลสำหรับเมือง อย่าง ๑
สุขาภิบาลสำหรับตำบลอย่าง ๑ และ การสุขาภิบาล ทั้ง ๒ อย่าง นั้น ก็ได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งได้เป็น
หลักฐานหลายแห่ง แล้ว แต่การที่พึงจะจัดได้ตาม พระราชบัญญัตินั้น มีข้อ

เล่ม ๓๒ หน้า ๔๑๓ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๗ มกราคม ๒๔๕๘

ราษฎรซึ่งตั้งบ้านเรือน อยู่ในที่ ประชุมชนจำพวกเดียวกัน ได้รับประโยชน์ ในการศุขาภิบาล บัดนี้ ทรงพระราชมารห์เห็น ว่า ควรขยาย การศุขาภิบาล ทำนอง คล้ายคลึงกันออกไปตามท้องที่หัวเมืองเท่าที่จะจัดได้ เพื่อให้ราษฎร ในท้องที่เหล่านั้น ได้รับประโยชน์ บ้างตามสมควร อีกประการหนึ่งนำที่ และอาณาเขตของกรมการ ที่ได้วางไว้ ใน พระราชบัญญัติ นั้น ยังไม่สะดวกแก่ การงานอยู่บ้าง สมควรจะแก้ไขหรือความบางมาตรา เพื่อให้เป็นความสะดวก แต่เรียบร้อยใน ทางที่จะ จัดการศุขาภิบาล ดีขึ้น จึง ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ แก่ พระราชบัญญัติ จัดการศุขาภิบาล ตามหัวเมืองบางมาตรา ดังต่อไปนี้

ในหมวดที่ ๒ เฉพาะมาตรา ๕ ให้แก้ไขมาตราต่อไปนี้แทน
“มาตรา ๕ วิธีจัดการศุขาภิบาลให้มีเป็น ๒ อย่าง คือ ศุขาภิบาล เมือง อย่าง ๑ ศุขาภิบาล ท้องที่ อย่าง ๑”

ให้ยกเลิกเฉพาะมาตรา ๑๒ ในหมวดที่ ๓ และยกเลิกหมวดที่ ๔ ทั้งหมวด ให้ใช้มาตรา และหมวด ต่อไปนี้แทน

มาตรา ๑๒ กรมการ สำหรับศุขาภิบาล ท้องที่นั้น ให้ นายอำเภอ เจ้าของท้องที่เป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง ๑ และให้ แพทย์ศุขาภิบาล ๑ กับปลัดอำเภอ และกำนัน ในเขต ท้องที่ศุขาภิบาล นั้น เป็น กรรมการ

การประชุมกรรมการปลัดษาหรือ จัดการศุขาภิบาล ท้องที่นั้น ถ้ามี ผู้เป็น ประธานกรรมการ ๑ และมีกรรมการ กว้างกว่าจำนวนกรรมการ ทั้งหมด แล้วจึง ให้ นับว่า เป็นคณะกรรมการ ทำ การได้ ตาม พระราชบัญญัตินี้

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๕๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒ หน้า ๔๑๔

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยหน้าที่เขตอำนาจกรรมการ

มาตรา ๑๓ สุขาภิบาล ท้องที่ มีหน้าที่รักษา ความสะอาด ทุก อย่าง ในเขต
ท้องที่สุขาภิบาล อย่าง ๑ จัดการบ้อง ถัง โภก โภช ไร่ ไร่ เจริบ รอง ประชาชน
ใน ท้องที่สุขาภิบาล อย่าง ๑ าคณะเบียม คนเกิด คนตาย แต่ทำการทะเบียน
สิ่งของ ในท้องที่สุขาภิบาล นั้น อย่าง ๑

มาตรา ๑๔ ถ้ากรรมการสุขาภิบาล เมือง หรือสุขาภิบาล ท้องที่ เห็น ว่า
บ้านใด มีสิ่งโสโครก หรือสิ่ง ซึ่งจะพาให้เกิด โภก โภช ไร่ เจริบ คงเช่น ว่า
มีขยะมูลฝอย น้ำคร่ำ เว็จอุจจาระ ใต้ กุ่ม โรงเรือน ที่ เติงดังตัว
หมักหมม โสโครก หรือ บ้าน ใด มีคอกขี้ไม่ มี ฝาปิด แต่แสดงว่างเพียงพอ
หรือชำรุดทรุด มีคนอยู่ นอนเกิน กว่าสมควร เหล่านี้ เป็นต้น ให้กรรมการ
มี อำนาจออกคำสั่ง เป็น ดายลักษณะอักษร กำหนดเวลาบังคับ ให้เจ้าบ้าน
จัดการ กระทำให้ สะอาดและเรียบร้อย ตาม ที่กรรมการ เห็นสมควร ถ้าเจ้าบ้าน
ไม่ ทำตามคำสั่ง ของกรรมการ มีความผิด ต้องระวางโทษ ตามกฎหมาย
ลักษณะอาญา มาตรา ๓๓๔ ตรี ๒

มาตรา ๑๕ ให้กรรมการสุขาภิบาล เมือง และ กรรมการสุขาภิบาล ซึ่งที่
ปลุกหมาหรือ ถิ่น ค้างบป ระมาณ รายวัน ายจ่ายเงิน ประจำทุก ๆ ปีขึ้น ค่อ
ผู้ว่า ราชการเมือง เพื่อนำเสนอสงมหเทศาภิบาล เมื่อสมุหเทศาภิบาล
ได้รับพระราชทาน พระบรมราชานุญาต แล้ว จึงให้ เป็น ไร่ ไร่

ประกาศมาณวันที่ ๒๗ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘
เป็นวันที่ ๑๘๗๓ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ภาคผนวก จ

พรบ. สุขากิจบาล พ.ศ. 2495

พระราชบัญญัติ

สุขาภิบาล

พ.ศ. 2495

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2495

เป็นปีที่ 7 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการสุขาภิบาล

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
ของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495”

มาตรา 2* พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุ
เบกษาเป็นต้นไป

*(รก.2495/63/1262/14 ตุลาคม 2495)

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 และบรรดา
กฎหมาย กฎ ข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่ง
พระราชบัญญัตินี้

ส่วนที่ 1

การจัดตั้งสุขาภิบาล

มาตรา 4 เมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นสุขาภิบาล ให้จัดตั้งท้องถิ่นนั้นๆ
เป็นสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัตินี้

ให้สุขาภิบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา 5 การจัดตั้งสุขาภิบาลให้ทำโดยประกาศของกระทรวงมหาดไทย ในประกาศนั้นให้ระบุชื่อและเขตของสุขาภิบาลไว้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงเขตหรือการยุบสุขาภิบาลให้ทำโดยประกาศของกระทรวงมหาดไทย ในประกาศยุบสุขาภิบาลนั้นให้ระบุวิธีจัดการทรัพย์สิน หนี้ สิทธิและสิทธิเรียกร้องของสุขาภิบาลนั้นไว้ด้วย

ประกาศของกระทรวงมหาดไทยตามความในมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มาตรา 6 ภายใบบังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการเทศบาลอาจจัดตั้งสุขาภิบาลใด ๆ ขึ้นเป็นเทศบาลได้ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

สุขาภิบาลที่ได้จัดตั้งเป็นเทศบาลขึ้นใหม่ตามความในวรรคก่อน ให้พ้นจากสภาพแห่งสุขาภิบาลนับแต่วันที่ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาลนั้นเป็นต้นไป บรรดาทรัพย์สิน หนี้ สิทธิ และสิทธิเรียกร้องของสุขาภิบาลเดิมให้ออนไปเป็นของเทศบาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ในขณะเดียวกันนั้นด้วย และบรรดาข้อบังคับสุขาภิบาลที่ได้ใช้บังคับอยู่ก่อนแล้วก็คงให้ใช้บังคับอยู่ก่อนแล้วก็คงให้ใช้บังคับได้ต่อไปเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะได้มีการตราเป็นเทศบัญญัติขึ้นใหม่

ส่วนที่ 2

คณะกรรมการสุขาภิบาล

มาตรา 7* ให้มีคณะกรรมการสุขาภิบาลประกอบด้วย

- (1) นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแห่งท้องที่ที่สุขาภิบาลนั้นตั้งอยู่แล้วแต่กรณี
- (2) ปลัดอำเภอแห่งอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่สุขาภิบาลนั้นตั้งอยู่แล้วแต่กรณี ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งขึ้นจำนวนหนึ่งคน
- (3) กำนันแห่งตำบลซึ่งมีพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของตำบลนั้นตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล
- (4) ผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งราษฎรในเขตสุขาภิบาลนั้นเลือกตั้งขึ้นแก่ตน

การเลือกตั้งกรรมการสุขาภิบาลตามความใน (4) ให้ให้วิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล โดยอนุโลม

*(มาตรา 7 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 8* ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแห่งท้องที่ที่สุขาภิบาลนั้นตั้งอยู่แล้วแต่กรณีเป็นประธานกรรมการสุขาภิบาล โดยตำแหน่ง และให้มีรองประธานกรรมการสุขาภิบาลหนึ่งคนซึ่งคณะกรรมการสุขาภิบาลได้ประชุมกันเลือกจากกรรมการตามมาตรา 7 (4) รองประธานกรรมการให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับเลือก

*(มาตรา 8 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 8 ทวิ* เมื่อสุขาภิบาลใดมีฐานะทางการคลังเพียงพอที่จะบริหารงานประจำของสุขาภิบาลได้ ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อสุขาภิบาลนั้น ในราชกิจจานุเบกษาและให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอพ้นจากตำแหน่งกรรมการสุขาภิบาลและประธานกรรมการสุขาภิบาล โดยให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาคณะกรรมการสุขาภิบาลแทน

ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอดำเนินการให้คณะกรรมการสุขาภิบาลเลือกประธานกรรมการสุขาภิบาลหนึ่งคนจากกรรมการสุขาภิบาลตามมาตรา 7 (4) ให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอพ้นจากตำแหน่ง

ให้ประธานกรรมการสุขาภิบาลตามวรรคสองอยู่ในตำแหน่งได้เท่ากับวาระของกรรมการสุขาภิบาลตามมาตรา 7 (4) เหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามมาตรา 10 โดยอนุโลม

หลักเกณฑ์การพิจารณาฐานะการคลังของสุขาภิบาลตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

*(มาตรา 8 ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 9* กรรมการสุขาภิบาลตามความในมาตรา 7 (4) ให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปี ถ้าตำแหน่งกรรมการดังกล่าวว่างลง เพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระให้เลือกตั้งกรรมการขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในเก้าสิบวัน แต่กรรมการที่เข้ามาแทนนั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาของผู้ซึ่งตนแทน

ถ้าตำแหน่งกรรมการดังกล่าวในวรรคหนึ่งว่างลงก่อนถึงกำหนดออกตามวาระไม่เกิน หนึ่งร้อยแปดสิบวันจะเลือกตั้งกรรมการขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นมีได้

* (มาตรา 9 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติสุขภาพบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 10* กรรมการสุขภาพบาลตามความในมาตรา 7 (4) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ถึงคราวออกตามวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก โดยยื่นใบลาออกต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
- (4) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ใน

กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

(5) กรรมการสุขภาพบาลไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมดมีมติให้ ออกโดยเห็นว่าเป็นผู้มีความประพฤติอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่สุขภาพบาล ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่วันที่กรรมการมีมติ หรือ

(6) ผู้ว่าราชการจังหวัดได้สอบสวนแล้วสั่งให้ออก โดยเห็นว่ามี ความประพฤติในทาง จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหรือเสื่อมเสียแก่สุขภาพบาล หรือราชการฝ่าฝืนต่อ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชนหรือไม่มาประชุมคณะกรรมการสุขภาพบาลสามครั้ง ติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

การวินิจฉัยชี้ขาดตาม (4) ให้ศาลแขวงหรือในกรณีที่ไม่มีศาลแขวงก็ให้ศาลจังหวัด วินิจฉัยตามวิธีพิจารณาสำหรับศาลนั้น ๆ แต่การชี้ขาดของศาลดังกล่าวย่อมไม่กระทบกระเทือนการที่ กรรมการนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ก่อนที่มีการชี้ขาด

* (มาตรา 10 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติสุขภาพบาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 11 ประธานกรรมการสุขภาพบาลมีหน้าที่ดำเนินการประชุมคณะกรรมการ สุขภาพบาลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับการประชุม

รองประธานกรรมการสุขภาพบาลมีหน้าที่ดำเนินการประชุมแทนในเมื่อประธาน กรรมการไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

มาตรา 12 ให้กระทรวงมหาดไทยวางระเบียบข้อบังคับการประชุมคณะกรรมการ สุขภาพบาลไว้

มาตรา 13 ให้คณะกรรมการสุขาภิบาลประชุมกันไม่น้อยกว่าเดือนละครั้งเป็นปกติ ถ้าในเดือนใดคณะกรรมการสุขาภิบาลประชุมกันไม่ได้ ให้ประธานกรรมการสุขาภิบาลรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

มาตรา 14 ในการประชุมคณะกรรมการสุขาภิบาลต้องมีกรรมการมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการที่อยู่ในตำแหน่งจึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา 15 การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาให้ถือคะแนนเสียงข้างมากของผู้ที่ลงคะแนน กรรมการสุขาภิบาลคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีจำนวนเสียงคะแนนเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 16 การประชุมของคณะกรรมการสุขาภิบาลย่อมเป็นการเปิดเผยหรือการประชุมลับตามลักษณะที่จะได้กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับการประชุม

มาตรา 17 คณะกรรมการสุขาภิบาลมีอำนาจเลือกกรรมการสุขาภิบาลตั้งเป็นคณะอนุกรรมการสามัญและมีอำนาจเลือกบุคคลที่เป็นกรรมการหรือมิได้เป็นกรรมการก็ตาม เป็นคณะอนุกรรมการวิสามัญเพื่อกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนข้อความใด ๆ อันอยู่ในวงงานของสุขาภิบาล แล้วรายงานต่อคณะกรรมการสุขาภิบาล

มาตรา 18 การประชุมคณะอนุกรรมการตามมาตรา 17 ต้องมีอนุกรรมการมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ระเบียบการประชุมของคณะอนุกรรมการให้ใช้ระเบียบข้อบังคับการประชุมของคณะกรรมการสุขาภิบาลโดยอนุโลม

ส่วนที่ 3

การบริหารสุขาภิบาล

มาตรา 19 ให้คณะกรรมการสุขาภิบาลควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของสุขาภิบาลตามกฎหมาย

มาตรา 20 ให้สุขาภิบาลมีพนักงานสุขาภิบาลซึ่งประกอบด้วยปลัดสุขาภิบาล สมุห์บัญชีสุขาภิบาล และพนักงานสุขาภิบาลอื่นตามความจำเป็น

มาตรา 21 ให้กระทรวงมหาดไทยวางระเบียบพนักงานสุขาภิบาลขึ้นไว้

มาตรา 22 ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ถือว่ากรรมการสุขาภิบาลและพนักงานสุขาภิบาลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความหมายแห่งกฎหมายลักษณะอาญา

มาตรา 23 เพื่อเป็นหลักในการบริหารกิจการของสุขาภิบาล ให้แต่ละสุขาภิบาลมีแผนดำเนินงานของสุขาภิบาลไว้เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติแล้ว จึงให้ปฏิบัติตามแผนดำเนินงานนั้นได้

มาตรา 24 การเปลี่ยนแปลงแผนดำเนินงานของสุขาภิบาลที่ได้วางไว้แล้ว จะต้องได้รับอนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัด

ส่วนที่ 4

หน้าที่ของสุขาภิบาล

มาตรา 25* ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสุขาภิบาลอาจจัดทำกิจการภายในเขตสุขาภิบาลดังต่อไปนี้

- (1) ให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก
- (2) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- (3) รักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน และที่สาธารณะ
- (4) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (5) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- (6) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- (7) ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- (8) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- (9) ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
- (10) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- (11) ป้องกันและระงับสาธารณภัย
- (12) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

- (13) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
- (14) ส่งเสริมให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- (15) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- (16) ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะ

สวนสัตว์ ตลอดจนสถานที่ประชุมอบรมราษฎร

- (17) การส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรมและศีลธรรม
- (18) การสาธารณูปการ
- (19) การพาณิชย์
- (20) กิจการอื่นๆ ซึ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์ของราษฎรและท้องถิ่น หรือกิจการอื่นซึ่ง

กฎหมายบัญญัติให้เป็นกิจการของสุขาภิบาล

* (มาตรา 25 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511

มาตรา 25 ทวิ* สุขาภิบาลอาจทำกิจการนอกเขต เมื่อ

- (1) การนั้นจำเป็นต้องทำเป็นการที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่ดำเนินตามอำนาจหน้าที่อยู่

ภายในเขตของตน

- (2) ได้รับความยินยอมจากสภาเทศบาล คณะกรรมการสุขาภิบาล สภาจังหวัด หรือ

สภาตำบลแห่งท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องและ

- (3) ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(มาตรา 25 ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511)

มาตรา 25 ตริ* สุขาภิบาลอาจทำการร่วมกับบุคคลอื่น โดยก่อตั้งบริษัทจำกัดหรือถือหุ้น

ในบริษัทจำกัด เมื่อ

- (1) บริษัทจำกัดนั้นมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค

- (2) สุขาภิบาลต้องถือหุ้นเป็นมูลค่าเกินกว่าร้อยละห้าสิบของทุนที่บริษัทนั้นจัด

ทะเบียนไว้ ในกรณีที่มีหลายเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลหรือ

สุขาภิบาล ถือหุ้นอยู่ในบริษัทเดียวกันให้นับหุ้นที่ถือกันรวมกัน และ

- (3) ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

การเปลี่ยนแปลงจำนวนหุ้นที่สมาชิกถืออยู่ในบริษัทจำกัดต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ความใน (1) และ (2) ของวรรคหนึ่ง ไม่ใช่บังคับในกรณีที่บริษัทจำกัดที่สมาชิการ่วมก่อตั้งหรือถือหุ้นนั้น ไม่มีเอกชนถือหุ้นอยู่ด้วย

* (มาตรา 25 ตรี เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสมาชิก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511)

ส่วนที่ 5

ข้อบังคับสมาชิก

มาตรา 26 สมาชิกมีอำนาจตราข้อบังคับสมาชิกได้โดยไม่ขัดหรือแย้งต่อบทกฎหมายในกรณี ดังต่อไปนี้

(1) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของสมาชิกที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(2) ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้สมาชิกตราข้อบังคับ หรือให้มีอำนาจตราข้อบังคับได้

ในข้อบังคับสมาชิกานั้น จะกำหนดโทษปรับผู้ละเมิดข้อบังคับสมาชิกไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดเกินกว่าหนึ่งร้อยบาท และให้ถือว่าเป็นความผิดทุกโทษ

ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่คำพิพากษาถึงที่สุด ให้ยึดทรัพย์ผู้นั้นแทนค่าปรับ หรือมิฉะนั้นบังคับให้ผู้กระทำความผิดทำงานโยธาแทนตามกำหนดวัน ซึ่งคำนวณโดยค่าแรงรายวันในท้องถิ่นอันสมาชิกได้กำหนดไว้โดยข้อบังคับสมาชิก แต่ห้ามมิให้บังคับให้ทำงานโยธาเกินกำหนดสองเดือน

มาตรา 27 นอกจากที่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ข้อบังคับสมาชิกนั้น ให้ใช้บังคับได้เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ลงชื่ออนุมัติและได้ประกาศไว้โดยเปิดเผยที่สำนักงานสมาชิกแล้วเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉินถ้ามีข้อความระบุไว้ในข้อบังคับสมาชิกให้ใช้บังคับได้ทันที ก็ให้ใช้บังคับได้ในวันที่ได้ประกาศนั้น

ส่วนที่ 6

การคลังและทรัพย์สินของสภาภิบาล

มาตรา 28 งบประมาณประจำปีของสภาภิบาลต้องตราขึ้นเป็นงบประมาณสภาภิบาลประจำปี ใช้งบประมาณสภาภิบาลประจำปีออกไม่ทันปีใหม่ ให้ใช้งบประมาณสภาภิบาลปีก่อนไปพลางก่อน

ถ้าในปีใดจำนวนเงินซึ่งได้อนุญาตไว้ในงบประมาณปรากฏว่าไม่พอสำหรับการใช้จ่ายประจำปีนั้นก็ดี หรือมีความจำเป็นที่จะต้องตั้งรายรับหรือรายจ่ายขึ้นใหม่ในระหว่างปีก็ดี ให้ตราขึ้นเป็นงบประมาณสภาภิบาลเพิ่มเติม

มาตรา 29 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสภาภิบาลอาจมีรายได้ดังต่อไปนี้

- (1) ภาษีอากรตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
- (2) ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
- (3) รายได้จากทรัพย์สินของสภาภิบาล
- (4) รายได้จากการสาธารณูปโภคของสภาภิบาล
- (5) พันธบัตรหรือเงินกู้ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
- (6) เงินกู้จากกระทรวงทบวงกรม หรือองค์การต่าง ๆ ทั้งนี้ สภาภิบาลต้องได้รับ

อนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย

- (7) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- (8) เงินที่มีผู้อุทิศให้เป็นการกุศลสาธารณประโยชน์
- (9) เงินรายได้อื่นใดตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

มาตรา 30 รายจ่ายของสภาภิบาลแบ่งออกเป็น 7 ประเภท

- (1) เงินเดือน
- (2) ค่าใช้สอย
- (3) การจร
- (4) รายจ่ายในการลงทุน
- (5) การชำระหนี้เงินกู้

(6) รายจ่ายตามข้อผูกพัน

(7) รายจ่ายในกิจการอื่นใดตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

มาตรา 31 การจ่ายเบี้ยประชุมให้แก่กรรมการสุขาภิบาล และการจ่ายเงินเดือนให้แก่พนักงานสุขาภิบาล ให้เป็นไปตามระเบียบพนักงานสุขาภิบาลของกระทรวงมหาดไทย

มาตรา 32 ระเบียบการคลังรวมตลอดถึงวิธีการงบประมาณการจัดหาและรักษาทรัพย์สิน การจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สิน การจัดหาพัสดุ และการจ้างเหมาให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

มาตรา 33 ให้กระทรวงมหาดไทยจัดให้มีการตรวจสอบการคลัง การบัญชี หรือการเงินอื่น ๆ ของสุขาภิบาล

ส่วนที่ 7

การควบคุมสุขาภิบาล

มาตรา 34 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีหน้าที่ควบคุมดูแลสุขาภิบาลในจังหวัดนั้น ให้ปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในกรณีให้มีอำนาจสั่งให้เพิกถอน หรือให้ระงับการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือขัดต่อระเบียบของกระทรวงมหาดไทย และให้มีหน้าที่ชี้แจง แนะนำ ตักเตือนสุขาภิบาลและตรวจสอบกิจการ เรียกรายงานเอกสารหรือสถิติใด ๆ จากสุขาภิบาลมาตรวจ ตลอดจนเรียกกรรมการสุขาภิบาลหรือพนักงานสุขาภิบาลมาชี้แจงหรือสอบสวนได้

ให้ผู้ตรวจการเทศบาลจังหวัดมีหน้าที่ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดควบคุมดูแลสุขาภิบาลในจังหวัดนั้น

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา 35 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฏกระทรวงนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

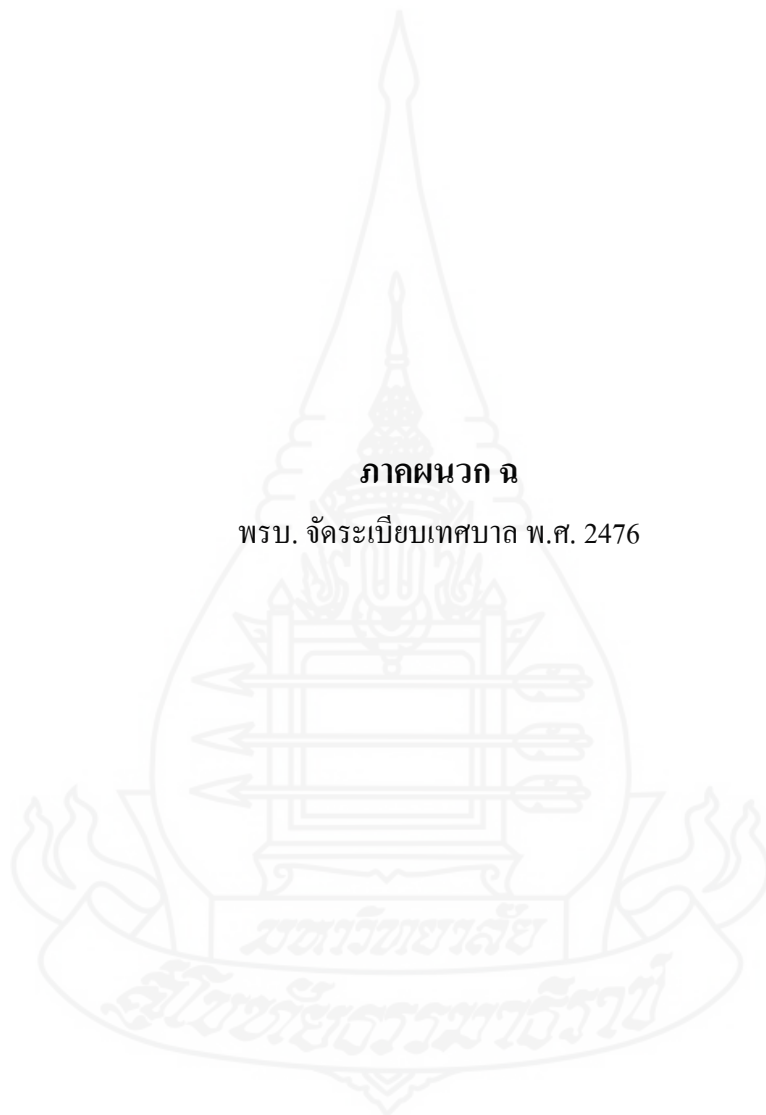
นายกรัฐมนตรี

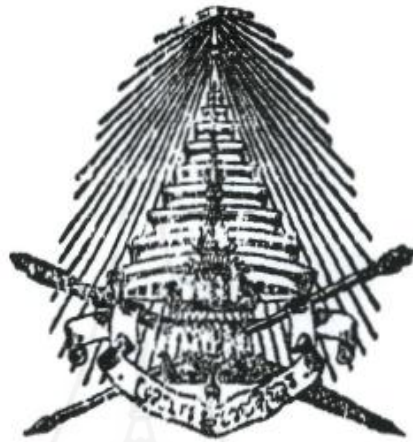
(รท 2528/254/13พ/24 ตุลาคม 2528)

ภาคผนวก ฉ

พรบ. จัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

พระราชบัญญัติ
จัดระเบียบเทศบาล
พุทธศักราช ๒๔๗๖

นริศรานุวัดติวงศ์

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามพระราชกฤษฎีกาตั้งวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖)

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอภย
เกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ
สั่งว่า

มหาวิทยาลัย
ศิลปวิทยากรมหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๑ หน้า ๘๓

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า เป็นการสมควรที่จะจัดวางระเบียบการปกครองท้องถิ่น ให้เหมาะสมแก่ความต้องการแห่งสมัย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช ๒๕๖๖"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

หมวดที่ ๑

เทศบาลตำบล

มาตรา ๔ ตำบลใดซึ่งมีบทพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลแล้ว ให้มีสภาพเป็นเทศบาลเมืองพระราชกฤษฎีกานั้นได้กำหนดเขตต์และนามของเทศบาลไว้ด้วย

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

มาตรา ๕ เทศบาลตำบลมีระเบียบการปกครองโดยมี
องค์การดังต่อไปนี้

๑. สภาตำบล
๒. คณะมนตรีตำบล

ส่วนที่ ๑

สภาตำบล

มาตรา ๖ สภาตำบลประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งพลเมือง
ในหมู่บ้านเป็นผู้เลือกตั้งขึ้นหมู่บ้านละหนึ่งนาย ถ้าหมู่บ้าน
ใดมีราษฎรมากกว่า ๒๐๐ คน ให้หมู่บ้านนั้นเลือกสมาชิก
เพิ่มขึ้นอีก ๑ นายทุก ๆ ๒๐๐ คน เศษของ ๒๐๐ ถ้าถึง
ครึ่งให้นับเป็น ๒๐๐ ถ้าต่ำกว่าครึ่งไม่นับ

มาตรา ๗ คุณสมบัติแห่งผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือก
ตั้ง อีกทั้งวิธีเลือกตั้ง ให้อนุโลมตามกฎหมายว่าด้วยการ
เลือกตั้งผู้แทนตำบล

มาตรา ๘ ผู้ใดได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาตำบล
แล้ว ต้องตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลนั้น มิฉะนั้นให้ขาดจาก
สมาชิกภาพ

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๘๕

มาตรา ๘ สมาชิกสภาตำบล ย่อมเป็นผู้แทนของปวงชนในตำบล มิใช่แทนแต่เฉพาะผู้ที่เลือกตั้งคนขึ้นมา ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของคนโดยบริสุทธิ์ใจไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใดๆ

มาตรา ๑๐ การอยู่ในตำแหน่งการเข้ารับหน้าที่ และการสิ้นสุดแห่งสมาชิกภาพนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา ๑๘, ๑๕, และ ๒๑ มาใช้โดยอนุโลม

มาตรา ๑๑ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดตั้งสมาชิกสภาตำบลตามมติของสภาให้เป็นประธานแห่งสภาหนึ่งนาย เป็นรองประธานนายหนึ่ง หรือหลายนายก็ได้

มาตรา ๑๒ หน้าที่ประธานและรองประธาน การเลือกประธานและเพาะกราวประชุม องค์ประชุมและการกำหนดสมัยประชุมนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖ และ ๒๘ มาใช้โดยอนุโลม

มาตรา ๑๓ การปรึกษาหารือในสภาตำบลนั้น ต้องเป็นการที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตำบลนั้นโดยเฉพาะ ห้ามมิให้มีการปรึกษาหารือในเรื่องการเมืองแห่งรัฐ

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

มาตรา ๑๔ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๓ สมัยประชุมสามัญหนึ่ง ๆ ท่านว่ามีกำหนดเวลาไม่เกิน ๑๕ วัน แต่ นายอำเภอจะอนุญาตให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

มาตรา ๑๕ นายกมนตรีตำบลเป็นผู้เรียกประชุมสภาตำบลตามสมัยประชุมและเป็นผู้เปิดปิดประชุม

มาตรา ๑๖ เมื่อเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งท้องถิ่น นายอำเภอจะอนุญาตให้นายกมนตรีตำบลเรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาตำบลก็ได้

มาตรา ๑๗ เมื่อสมาชิกสภาตำบลมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนทั้งหมดเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งท้องถิ่นแล้ว ข้อมมีสิทธิร่วมกันทำคำร้องขอต่อประธานแห่งสภาให้รับรายงาน ต่อ นาย อำเภอ เรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาตำบล. ในกรณีเช่นนี้ท่านให้ประธานแห่งสภา รับนำความเสนอต่อ นาย อำเภอ และรับสนอง คำสั่ง ซึ่งจะต้องรับสั่งโดยด่วน

มาตรา ๑๘ ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจที่จะยุบสภาตำบลเพื่อให้พลเมืองเลือกตั้งสมาชิกมาใหม่ ในคำสั่งให้ยุบ

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๓ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๘๗

สภาเช่นนี้ต้องแสดงเหตุผลและมีกำหนดให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายใน ๘๐ วัน

มาตรา ๑๘ สภาตำบลมีอำนาจควบคุม การเทศบาลเฉพาะท้องถิ่นของตน ในที่ประชุมสมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามมนตรีตำบลในข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่มนตรีตำบลย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าข้อความนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของท้องถิ่น

มาตรา ๒๐ สภาย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะลงมติความไว้วางใจในมนตรีตำบลรายตัวหรือทั้งคณะยุติความไว้วางใจนั้นท่านมิให้ลงมติในวันเดียวกันกับวันที่ปรึกษา

การตั้งคณะกรรมการ องค์ประชุมคณะกรรมการนั้นท่านให้นำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา ๔๓ วรรคต้น และมาตรา ๔๔ มาใช้ โดยอนุโลม

มาตรา ๒๑ การประชุมของสภาตำบลย่อมเป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่ได้กำหนดไว้ ตามข้อบังคับของสภา แต่การประชุมลับก็ย่อมมีได้ เมื่อคณะมนตรีตำบลร้องขอหรือสมาชิกสภาตำบลรวมกันไม่ต่ำกว่า ๑ ใน ๓ ร้องขอ

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

ส่วน ระเบียบการประชุมและการปรึกษาของสภาตำบล
โดยทั่วไปนั้น ให้อนุโลมตามข้อบังคับการประชุมและการ
ปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนที่ ๒

คณะมนตรีตำบลและพนักงานของเทศบาลตำบล

มาตรา ๒๒ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดเลือกตั้งคณะมนตรี
ตำบลขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกมนตรีตำบลหนึ่งนาย
และมนตรีตำบลอีกอย่างน้อย ๒ นาย อย่างมาก ๔ นาย

ในการตั้งนายกมนตรีตำบล ประธานแห่งสภาตำบล
เป็นผู้ลงนามรับสนองหมายตั้งให้คณะมนตรีตำบลมีอำนาจ
หน้าที่บริหารการเทศบาลแห่งตำบลนั้น

มาตรา ๒๓ นายกมนตรีตำบลและมนตรีตำบลนั้น จะ
ต้องเป็นผู้ที่มีวิถยฐานะตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด
นายกมนตรีตำบล และมนตรีตำบล ต้องไม่มีส่วนได้
เสียในการรับเหมาทำการของเทศบาล

มาตรา ๒๔ สิทธิของมนตรีในการเข้าประชุมในสภา
ตำบล การดำรงสมาชิกภาพ การบริหาร และการออกจาก
ตำแหน่งมนตรีนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่ง

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๘๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๘๘

ราชอาณาจักรสยาม มาตรา ๔๘ วรรค ๓ มาตรา ๔๘, ๕๐ และ ๕๑ มาใช้โดยอนุโลม อีกทั้งมนตรีตำบลต้องพ้นจากตำแหน่ง เมื่อขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๓ วรรค ๒ แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๕ ให้เทศบาลตำบลมีพนักงานเจ้าหน้าที่ตามสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่เหล่านี้ให้อยู่ในบังคับบัญชาของคณะมนตรีตำบล

มาตรา ๒๖ ระเบียบพนักงานเทศบาลตำบลนั้น ให้เป็นไปตามบทพระราชกฤษฎีกา อนุโลมตามระเบียบข้าราชการพลเรือน

ส่วนที่ ๓

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล

มาตรา ๒๗ ภายใต้อำนาจแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลมีอำนาจหน้าที่สำคัญกระทำดังต่อไปนี้

๑. จัดการสาธารณสุข
๒. จัดการให้ราษฎรได้มีน้ำจืดบริโภค
๓. จัดให้มีและบำรุงถนนและทางกับการระบายน้ำในเขตเทศบาล

เล่ม ๕๑ หน้า ๕๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

๔. จัดการให้ราษฎรได้มีความสะดวกในการสื่อสาร
๕. จัดการแก้ไข และส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎรให้ดีขึ้นตามสมควร
๖. จัดการให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรมชั้นประถม
๗. จัดการ อบรมให้ราษฎร เข้าใจ ในการ ปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ
๘. จัดการรักษาความปลอดภัย ความสงบ เวียบร้อย และศีลธรรมอันดี อีกทั้งระงับเหตุรำคาญในท้องถิ่นตลอดจนป้องกันมิให้ผู้ใดละเมิดกฎหมาย
๙. จัดให้มีศาลาเทศบาล
๑๐. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งจะได้มีกฎหมายบังคับให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล

มาตรา ๒๘ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลตำบล อาจจัดการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ตามกำลังของตน

๑. จัดให้มีและบำรุงตลาด คอกสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ ที่อาบน้ำและซักฟอก ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม สุสาน และฌาปนสถานของเทศบาล
๒. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนชั้นมัธยมขึ้นไป หรือ โรงเรียนวิชาชีพใด ๆ

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๕๑

๓. จัดให้มีและบำรุงการประปา เพื่อจำหน่ายน้ำสะอาดให้แก่ราษฎรในตำบล
๔. จัดให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ และปัจจัยสำหรับสาธารณูปการประเภทอื่น ๆ
๕. จัดให้มีเขตเทศบาล
๖. จัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าเพื่อจำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ราษฎรในตำบล หรือให้แสงสว่างโดยวิธีอื่นตามที่ชุมชน
๗. จัดให้มี และ บำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
๘. จัดให้มีและบำรุงสวนสำหรับเดินเล่น
๙. จัดให้มีและบำรุงโรงมหรสพ
๑๐. กิจการอื่น ๆ ซึ่งไม่เป็นการขัดต่อกฎหมาย

ส่วนที่ ๔

การคลังของเทศบาลตำบล

มาตรา ๒๕ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลอาจมีรายได้จากประเภทดังต่อไปนี้

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

๑. เงินอุดหนุนจากรัฐบาลตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้
๒. รายได้จากเทศพาณิชย์
๓. รายได้จากทรัพย์สินต่าง ๆ ของเทศบาลตำบล
๔. ภาษีอากรและจังกอบตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้
๕. ค่าธรรมเนียมและค่าปรับตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้
๖. เงินที่มีผู้อุทิศให้เป็นการกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์
๗. การกู้เงินตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้
๘. เงินรายได้อื่นใด ซึ่งอนุญาตตามกฎหมาย

มาตรา ๓๐ รายจ่ายของเทศบาลตำบลนั้นแบ่งออกเป็น
๓ ประเภท

๑. จ่ายเป็นเงินเดือนค่าจ้าง หรือค่าบ่วยการให้แก่
นายกมนตรีตำบล มนตรีตำบลและพนักงานของเทศบาล
๒. จ่ายเป็นค่าใช้สอยสำหรับกิจการเทศบาลนั้น ๆ
๓. จ่ายเป็นการจรเช่นการก่อสร้างและการลงทุน

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๘๓

มาตรา ๓๑ งบประมาณของเทศบาลตำบลนั้น ให้ทำโดยอนุโลมตามรูปการแห่งงบประมาณของแผ่นดิน

มาตรา ๓๒ ระเบียบการเบิกจ่าย การรักษาเงิน การตรวจเงินของเทศบาลตำบล ให้เป็นไปตามบทพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการนั้น ๆ

ส่วนที่ ๕

เทศบัญญัติของเทศบาลตำบล

มาตรา ๓๓ เทศบาลตำบลมีอำนาจออกข้อบังคับเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่เทศบาลในเมื่อข้อบังคับนั้นไม่ขัดต่อกฎหมาย ข้อบังคับเช่นว่านี้ ให้เรียกว่า เทศบัญญัติ

เทศบัญญัติที่ออกตามวรรคก่อนนั้น ท่านว่าอาจกำหนดโทษไว้ในกรณีกระทำผิดต่อบทเทศบัญญัตินั้นได้ แต่ให้ถือว่า ความผิดนั้นเป็นความผิดฐานลหุโทษ และให้ลงโทษปรับได้ไม่เกิน ๕๐ บาท ถ้าผู้กระทำผิดไม่ชำระเงินค่าปรับภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่คำตัดสินถึงที่สุดแล้ว ท่านว่าอาจยึดทรัพย์สินของผู้นั้นใช้แทนค่าปรับได้ ถ้าไม่มีทรัพย์สินให้ยึดผู้กระทำผิดต้องถูกบังคับให้ทำงานโยธาแทนตามกำหนดวัน

เล่ม ๕๓ หน้า ๘๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

ซึ่งคำนวณโดยอาศัยค่าแรงวันในท้องถิ่นอันเทศบาลจะได้กำหนดไว้โดยเทศบัญญัติเป็นคราว ๆ นั้นเป็นเกณฑ์ แต่การบังคับให้ทำงานโยชานั้น ท่านมิให้เกินกำหนด ๒ เดือน

มาตรา ๓๔ บรรดาเทศบัญญัติทั้งหลายจะตราขึ้นได้แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาตำบลและโดยอนุมัติของข้าหลวงประจำจังหวัด

มาตรา ๓๕ งบประมาณตำบลประจำปีท่านว่าต้องตราขึ้นเป็นเทศบัญญัติ ถ้าและเทศบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ท่านให้ใช้เทศบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง

มาตรา ๓๖ เมื่อสภาตำบลได้ร่างเทศบัญญัติขึ้นสำเร็จแล้ว ให้นายกมนตรีตำบลนำขึ้นเสนอนายอำเภอ เพื่อรับเสนอต่อไปยังข้าหลวงประจำจังหวัด ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นชอบด้วย ก็ให้ลงนามในเทศบัญญัตินั้น และเมื่อได้ประกาศไว้โดยเปิดเผยที่ศาลาเทศบาลแล้ว ๗ วัน จึงให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๓๗ ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดไม่เห็นชอบด้วยร่างเทศบัญญัติท่านให้นำร่างนั้นขึ้นเสนอดังกระทรวงมหาด

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๘๕

ไทย เมื่อกระทรวงมหาดไทยเห็นชอบด้วยแล้ว ก็ให้ส่งไปตั้งข้าหลวงประจำจังหวัดลงนามในเทศบัญญัตินั้น ถ้าไม่เห็นชอบด้วยร่างเทศบัญญัตินั้นก็เป็นอันระงับไป แต่กระทรวงมหาดไทยต้องชี้แจงเหตุผล

มาตรา ๓๔ ในเหตุฉุกเฉิน ซึ่งจะเรียกประชุมสภาตำบลให้ทันที่วงที่ไม่ได้ คณะมนตรีตำบลอาจออกเทศบัญญัติชั่วคราวได้ เมื่อได้รับอนุมัติจากนายอำเภอและประกาศไว้โดยเปิดเผยที่ศาลาเทศบาลแล้วให้ใช้บังคับได้

ในคราวประชุมสภาตำบลต่อไป ท่านให้น้ำเทศบัญญัติชั่วคราวนั้นเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้ว เทศบัญญัติชั่วคราวนั้นก็เป็นเทศบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติเทศบัญญัติชั่วคราวนั้นก็ป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้เทศบัญญัติชั่วคราวนั้น คำอนุมัติและไม่อนุมัติของสภาที่กล่าวนี้ให้ทำเป็นเทศบัญญัติ

มาตรา ๓๕ นายกมนตรีตำบลทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะออกคำสั่งวางระเบียบเพื่อรักษาการให้เป็นไปตามเทศบัญญัติ เมื่อระเบียบการนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายและเทศบัญญัติ

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

ส่วนที่ ๖

การควบคุมเทศบาลตำบล

มาตรา ๔๐ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลเทศบาลตำบลให้ปฏิบัติตามกิจการตามอำนาจหน้าที่ของตน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในกรณีให้มีอำนาจหน้าที่ชี้แจงแนะนำตักเตือนเทศบาลตำบลนั้น

อนึ่งให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ช่วยข้าหลวงประจำจังหวัดควบคุมดูแลเทศบาลตำบลในอำเภอนั้น ทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ชี้แจงแนะนำตักเตือนเทศบาลตำบล แล้วรายงานให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทราบ

มาตรา ๔๑ เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่าเทศบาลตำบลใดไม่ปฏิบัติตามให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่จำต้องกระทำ หรือทำการใด ๆ อันจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น รัฐบาลมีอำนาจที่จะนำความกราบบังคมทูลขอให้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพเทศบาลจากตำบลนั้น ในกรณีเช่นนี้ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดตั้งเข้าพนักงานเข้าจัดการตำบลนั้น มีอำนาจหน้าที่เหมือนตั้งสภาตำบลและคณะกรรมการตำบลทุกประการ เมื่อมีกรณีอื่นต้องนำความกราบบังคมทูลตามมาตรานี้ ท่านว่าต้องให้โอกาสสภาตำบล

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๕๗

และคณะมนตรีตำบลนั้น ๆ ได้ชี้แจงโดยแสดงเหตุผลตามสมควรก่อน

หมวดที่ ๒

เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร

ส่วนที่ ๓

เทศบาลเมือง

มาตรา ๔๒ ให้จัดเขตชุมชนนุมนในบรรดาตำบลหรือ ส่วนของตำบลอันเป็นที่ตั้งศาลาว่าการ จังหวัดขึ้นเป็นเมือง มีฐานะเป็นเทศบาลมีสภาพเป็นทบวงการเมืองเรียกว่าเทศบาลเมือง

ถ้าและท้องถิ่นใดมีราษฎรตั้งแต่ ๓,๐๐๐ คนขึ้นไป และราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นคิดเฉลี่ยได้ไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ คน ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร ก็อาจจัดตั้งท้องถิ่นนั้นขึ้นเป็นเมือง มีฐานะเป็นเทศบาลมีสภาพเป็นทบวงการเมืองเรียกว่าเทศบาลเมืองตงกัน

การตั้งเทศบาลเมืองจะทำได้ก็แต่โดยบทพระราชกฤษฎีกา ซึ่งจะได้กำหนดเขตต์และนามของเมืองนั้นด้วย

มาตรา ๔๓ เทศบาลเมืองมีระเบียบการปกครองโดย มืองส์การต่อไปนี้

เล่ม ๕๑ หน้า ๘๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

๑. สภาเมือง

๒. คณะมนตรีเมือง

มาตรา ๔๔ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยสภาตำบลมาใช้บังคับในเรื่องสภาเมืองโดยอนุโลมเว้นแต่อำนาจซึ่งกำหนดไว้ว่าเป็นของนายอำเภอ นั้น ให้เป็นอำนาจของข้าหลวงประจำจังหวัด

มาตรา ๔๕ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยคณะมนตรีตำบลมาใช้บังคับในเรื่องคณะมนตรีเมืองโดยอนุโลม เช่น ตำแหน่งนายกมนตรีตำบลให้เรียกว่า นายกมนตรีเมือง และมนตรีตำบลให้เรียกว่ามนตรีเมือง

มาตรา ๔๖ ภายใต้อำนาจแห่งกฎหมายเทศบาลเมืองมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำตามมาตรา ๒๗ และยังมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำเพิ่มขึ้นอีกดังนี้

๑. จัดให้มีและบำรุงตลาด คอกสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ ที่อาบน้ำและซักฟอก สุสาน และฌาปนสถานของเทศบาล
๒. จัดให้มีและบำรุงการประปาเพื่อจำหน่ายน้ำสะอาดให้แก่ราษฎร

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๘๘

๓. จัดให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้หรือบัจจยสำหรับสาธารณูปการประเภทอื่น ๆ
๔. จัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้า เพื่อจำหน่ายกระแสให้แก่ราษฎร หรือให้แสงสว่างโดยวิธีอื่นตามที่ชุมชน
๕. จัดให้มีและบำรุงกองดับเพลิง

นอกจากนี้เทศบาลเมืองอาจจัดการอื่นๆตามมาตรา ๒๘ ได้

มาตรา ๔๗ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคลัง เทศบัญญัติการควบคุมเทศบาลตำบลมาใช้โดยอนุโลม เว้นแต่อำนาจซึ่งกำหนดไว้ว่า เป็นของนายอำเภอให้นำเป็นอำนาจของข้าหลวงประจำจังหวัด

ส่วนที่ ๒

เทศบาลนคร

มาตรา ๔๘ ท้องถิ่นใดมีราษฎรตั้งแต่ ๓๐,๐๐๐ คนขึ้นไป และราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่น คิดเฉลี่ยได้ไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ คน ต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร ก็อาจจัดตั้งท้องถิ่นนั้นขึ้นเป็นนคร มีฐานะเป็นเทศบาล มีสภาพเป็นเทศบาลเมือง เรียกว่าเทศบาลนคร

เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

การตั้งเทศบาลนคร จะทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ
ซึ่งจะได้กำหนดเขตต์และนามของนครนั้นด้วย

มาตรา ๔๘ เทศบาลนครมีระเบียบการปกครองโดยมี
องค์การต่อไปนี้

๑. สภาานคร
๒. คณะมนตรีนคร

มาตรา ๕๐ สภาานคร ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งพลเมือง
ในตำบลภายในนครนั้นเลือกตั้งตำบลละ ๑ นาย ถ้าตำบล
ใดมีราษฎรมากกว่า ๒,๐๐๐ คน ให้ตำบลนั้นเลือกตั้ง
สมาชิกเพิ่มขึ้นอีก ๑ นาย ทุก ๆ ๒,๐๐๐ เศษของ ๒,๐๐๐
ถ้าถึงครึ่งให้นับเป็น ๒,๐๐๐ ถ้าต่ำกว่าครึ่งไม่นับ

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยสภาเมืองมาใช้บังคับในเรื่องสภา
นครโดยอนุโลม

มาตรา ๕๑ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยคณะมนตรีเมืองมาใช้
บังคับในเรื่องคณะมนตรีนครโดยอนุโลม เช่น ตำแหน่ง
นายกมนตรีเมืองให้เรียกว่า นายกมนตรีนคร และมนตรี
เมืองให้เรียกว่ามนตรีนคร

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๑

มาตรา ๕๒ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลนครมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำตามมาตรา ๔๖ และยังมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำเพิ่มขึ้นอีกดังนี้

๑. จัดให้มีและบำรุงสุขศาลา และโรงพยาบาล
๒. จัดให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและทารก
๓. จัดให้มีและบำรุงการสงเคราะห์คนอนาถา
๔. จัดให้มีและบำรุงซ่อมสาธารณ
๕. จัดให้มีและบำรุงสถานที่สาธารณะสำหรับการศึกษาและพลศึกษา

นอกจากนี้เทศบาลนครอาจจัดการอื่นๆตามมาตรา ๒๗ ได้

มาตรา ๕๓ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคลัง เทศบัญญัติการควบคุมเทศบาลเมืองมาใช้โดยอนุโลม

หมวดที่ ๓

สภาจังหวัด

มาตรา ๕๔ สภาจังหวัดประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อย ๑๐ นาย ซึ่งพลเมืองในอำเภอเลือกตั้งขึ้นอำเภอละ ๑ นาย แต่ถ้าอำเภอใดมีราษฎรมากกว่า ๑๐,๐๐๐ คนให้อำเภอนั้นมีผู้แทน ๓ นายทุก ๑๐,๐๐๐ เศษของ ๑๐,๐๐๐ ถ้าถึงครึ่งให้นับเป็น ๑๐,๐๐๐ ถ้าต่ำกว่าครึ่งไม่นับ

เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

แต่ถ้าคำนวณตามเกณฑ์ในวรรคก่อนยังไม่ได้ สมาชิก
ครบจำนวนอย่างน้อย ๑๐ นายนั้นแล้ว ก็ให้ถือเกณฑ์ตั้งนี้
คือ เอา ๑๐ หารจำนวนราษฎรจังหวัดนั้น อำเภอใดมีราษฎร
มากกว่าจำนวนผลตกก็ให้อำเภอนั้นมีผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก ๑ นาย
ทุกจำนวนที่ได้ผลตกนั้น และให้ใช้หลักบังคับเศษตั้งกล่าว
แล้วในตอนต้น

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยสภาเมืองมาใช้บังคับในเรื่องสภา
จังหวัดโดยอนุโลม เว้นแต่อำนาจซึ่งกำหนดไว้ว่าเป็นของ
ข้าหลวงประจำจังหวัดนั้น ให้เป็นอำนาจของกระทรวง
มหาดไทย

มาตรา ๕๕ สภาจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปรึกษาหารือใน
กิจการต่อไปนี้

๑. ตรวจสอบรายงานเรื่องงบประมาณซึ่งตั้งทางจังหวัด
และสอบสวนการคลังทางจังหวัดตามระเบียบซึ่ง
จะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้
๒. แบ่งสรรเงินอุดหนุนของรัฐบาลระหว่างบรรดา
เทศบาลในจังหวัด

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๓

๓. เสนอข้อเสนอแนะนำรัฐบาลในการจังกอบ การเงิน และการอื่น ๆ ของเทศบาลและกิจการในจังหวัด อาทิคือ การเกษตร การหัตถกรรม การขนส่ง การค้าขาย ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรม อันดี และกิจการอื่นใด อันจะส่งเสริมสวัสดิภาพของราษฎรในจังหวัดนั้น

๔. ตั้งกระตุ้ตามกรมการจังหวัด ในที่ประชุมสภา ในข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่กรมการจังหวัดทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อ เห็นว่าข้อความนั้น ๆ ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของ จังหวัด

๕. ให้คำปรึกษาในปัญหาต่าง ๆ เมื่อรัฐบาลร้องขอ

มาตรา ๕๖ กรมการจังหวัดย่อมมีสิทธิไปประชุมและ แสดงความเห็นในสภาจังหวัดได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียง

มาตรา ๕๗ สภาจังหวัดอาจเลือกสมาชิกของสภามีจำนวน ตั้งแต่ ๓ ถึง ๕ นาย ตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตรวจ และรายงาน เรื่องงบประมาณซึ่งตั้งทาง

เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

จังหวัดและสอบสวนการคลังทางจังหวัดตามระเบียบซึ่งจะได้
มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้และให้มีอำนาจหน้าที่ใกล้เคียง
ข้อแตกต่างระหว่างเทศบาล อีกทั้งให้มีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ
ตามที่จะได้มีพระราชบัญญัติกำหนดไว้

หมวดที่ ๔

สหเทศบาล

มาตรา ๕๔ ถ้ามีกิจการบางประเภทซึ่งแต่ลำพังเทศบาล
เดี่ยวไม่สามารถจะทำได้ ก็ให้จัดตั้งองค์การขึ้นเป็นพิเศษ
สำหรับกิจการนั้น ๆ มีสภาพเป็นทบวงการเมืองเรียกว่า
สหเทศบาล มีเจ้าหน้าที่ประกอบด้วยผู้แทนของบรรดา
เทศบาลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

การตั้งสหเทศบาล จะทำได้ก็แต่โดยบทพระราชบัญญัติ
ซึ่งจะได้กำหนดนามระเบียบการและอำนาจหน้าที่ไว้ด้วย

มาตรา ๕๕ สหเทศบาลอาจได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล
สำหรับกิจการอันจะพึงกระทำ และอาจกู้เงินได้เมื่อได้รับ
อนุญาตจากรัฐบาลแล้ว

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๕

หมวดที่ ๕

บทบัญญัติเฉพาะกาล

มาตรา ๖๐ ท้องถิ่นใดที่ได้มีสภาพเป็นเทศบาลแล้ว ให้รัฐบาลแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติและมีพื้นความรู้ตามที่จะได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้ ให้เป็นสมาชิกของสภาท้องถิ่นเหล่านั้นเพื่อให้เป็นผู้เริ่มการ

และภายในกำหนดเวลา ๑ ปีนับแต่วันที่สภาท้องถิ่นได้มีการประชุมกันครั้งแรกให้สมาชิกของสภาท้องถิ่นประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท ประเภทที่ ๑ ได้แก่ผู้ที่พลเมืองได้เลือกตั้งตามที่กล่าวไว้ในตอนต้นแห่งพระราชบัญญัตินี้ ประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้ที่รัฐบาลได้แต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสมาชิกประเภทที่ ๑

ท้องถิ่นใดที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ได้มีการศึกษาจบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมดแล้ว ให้สภาท้องถิ่นนั้นประกอบด้วยสมาชิกประเภทที่ ๑ แต่ประเภทเดียว

มาตรา ๖๑ เมื่อตำบลใดได้มีฐานะเป็นเทศบาลแล้ว ให้ผู้แทนตำบลที่ได้รับเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกาตั้งวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นที่ปรึกษาพิเศษสำหรับคณะมนตรีตำบลนั้นและให้อยู่ในตำแหน่งนี้ตลอดวาระที่ได้รับเลือกตั้ง

เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗

เป็นผู้แทนตำบล มีหน้าที่ให้คำปรึกษาเมื่อคณะมนตรีตำบล
ร้องขอ

และให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ตำบล สารวัตรกำนัน
เป็นพนักงานของเทศบาล อยู่ในความบังคับบัญชาของคณะ
มนตรีตำบล

มาตรา ๖๒ เมื่อจังหวัดใดได้มีสภาจังหวัดแล้ว ให้ผู้แทน
ราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ ๑๒
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นที่ปรึกษาพิเศษสำหรับสภาจังหวัด
นั้น และให้อยู่ในตำแหน่งนี้ตลอดวาระที่ได้รับเลือกตั้งเป็น
ผู้แทนราษฎร มีหน้าที่ให้คำปรึกษาเมื่อสภาจังหวัดร้องขอ

มาตรา ๖๓ ภายใต้อำนาจแห่งมาตรา ๓ ของพระราช
บัญญัตินี้ ท่านว่าให้คงใช้บทพระราชบัญญัติปกครองท้องที่
พ.ศ. ๒๔๕๗ และบทกฎหมายอื่นๆ ว่าด้วยการปกครองท้องที่
และว่าด้วยการสุขาภิบาลตามที่ เป็น อยู่ในเวลานี้ไป จนกว่า
จะได้มีบทพระราชบัญญัติใหม่มาใช้แทน

มาตรา ๖๔ ถ้าสุขาภิบาลใด ได้เปลี่ยนสภาพเป็นเทศ
บาลตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ให้โอนบรรดาทรัพย์สินตลอด
จนสิทธิและหน้าที่ของสุขาภิบาลนั้นเป็น ของเทศบาลนั้น

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๑๐๗

หมวดที่ ๖

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๖๕ ให้กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการให้
ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎ
กระทรวง เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้
กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว
ให้ใช้บังคับได้

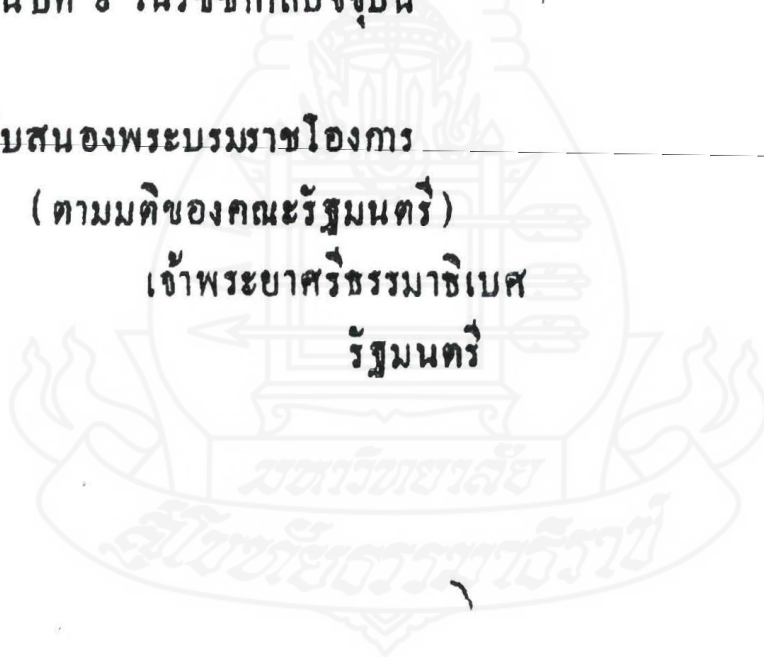
ประกาศมาณวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖
เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

(ตามมติของคณะรัฐมนตรี)

เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิบดี

รัฐมนตรี

ภาคผนวก ข

พรบ. เทศบาล พ.ศ. 2481

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๕

พระราชบัญญัติ

เทศบาล

พุทธศักราช ๒๔๘๑

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พต. อ. เจ้าพระยาพิชเชนทรวชิริน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๑

เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงระเบียบ
ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดย
คำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติ
เทศบาล พุทธศักราช ๒๔๘๑”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ให้ยกเลิกพระราช
บัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๖ พระราช
บัญญัติจัดระเบียบเทศบาล (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๗๘
และบรรดาบทกฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มี
บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทพระราช
บัญญัตินี้

มาตรา ๔ เมื่อพ้นกำหนดเวลา ๑ ปี นับแต่วันที่ให้มีพระ
ราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่นใดเป็นเทศบาลแล้ว ห้ามมิให้
ใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗

วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๗

ในส่วนที่บัญญัติถึงการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลในท้องถิ่นนั้น

เมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคก่อน ให้บรรดาบุคคลที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันพ้นจากตำแหน่ง

• มาตรา ๕ ให้เทศบาลทั้งหลายที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ คงมีฐานะเป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ตามที่เป็นอยู่แล้วแต่กรณี และให้มีอำนาจหน้าที่และอยู่ในบังคับแห่งบทพระราชบัญญัตินี้

ภายใต้บังคับมาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ มন্ত্রীแห่งเทศบาลที่ได้กล่าวในวรรคก่อน ให้คงเป็นเทศมนตรีแห่งเทศบาลนั้นๆ ต่อไป โดยให้นายกมนตรี เป็นนายกเทศมนตรี ส่วนประธานแห่งสภาให้พ้นจากตำแหน่ง และให้นายกเทศมนตรีเป็นประธานแห่งสภานั้นๆ ตามบทพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖ บรรดาเทศบัญญัติที่ได้ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๖ ให้คงใช้บังคับได้

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเทศบัญญัติซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๖ กก็ดี หรือโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายอื่นใดก็ดี ไม่ชำระค่าปรับให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๐ วรรค ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับ

หมวด ๑

บททั่วไป

ส่วนที่ ๑

การจัดตั้งเทศบาล

มาตรา ๗ เมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาล ให้จัดท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นเทศบาลตำบล หรือเทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร ตามบทพระราชบัญญัตินี้

ให้เทศบาลเป็นทะเบียนการเมือง มีอำนาจหน้าที่ตามบทพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

มาตรา ๘ เทศบาลตำบล ได้แก่ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลตำบล พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุนามและเขตต์ของเทศบาลไว้ด้วย

วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๘

มาตรา ๘ เทศบาลเมืองได้แก่ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าพันคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสองพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันจำต้องกระทำตามบทพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุนามและเขตต์ของเทศบาลไว้ด้วย

มาตรา ๑๐ เทศบาลนครได้แก่ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่สามหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสองพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันจำต้องกระทำตามบทพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลนคร พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุนามและเขตต์ของเทศบาลไว้ด้วย

มาตรา ๑๑ ภายใต้งับกับมาตรา ๘ มาตรา ๘ และมาตรา ๑๐ การเปลี่ยนแปลงเขตต์เทศบาลให้ทำได้ โดยบทพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๒ ภายใต้งับกับมาตรา ๘ มาตรา ๘ และมาตรา ๑๐ ท้องถิ่นซึ่งเป็นเทศบาลตำบล อาจจัดเป็นเทศบาลเมืองได้

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

และท้องถิ่นซึ่งเป็นเทศบาลเมืองอาจจัดเป็นเทศบาลตำบล
หรือเทศบาลนครได้ โดยบทพระราชกฤษฎีกา

ท้องถิ่นที่ได้จัดเป็นเทศบาลชั้นใหม่ตามความในวรรคก่อน
ให้พ้นจากสภาพแห่งเทศบาลตำบลหรือเทศบาลเมืองแล้วแต่
กรณี นับแต่วันที่ได้ออกเป็นเทศบาลชั้นใหม่เป็นต้นไป บรรดา
ทรัพย์สิน หนี้ สิทธิ และสิทธิเรียกร้องของเทศบาลเดิม
ให้อโอนเป็นของเทศบาลที่จัดขึ้นใหม่ในขณะเดียวกันนั้นด้วย

ส่วนที่ ๒

องค์การเทศบาล

มาตรา ๑๓ องค์การเทศบาล ได้แก่สภาเทศบาล ซึ่ง
ประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วย
การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

ให้มีคณะกรรมการบริหารของสภาคณะหนึ่งเรียกว่าคณะ
เทศมนตรี

๑. สภาเทศบาล

มาตรา ๑๔ สมาชิกสภา ให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ
สี่ปี ถ้าตำแหน่งสมาชิกว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึง
คราวออกตามวาระ ให้เลือกตั้งสมาชิกขึ้นแทนให้เต็ม

วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๑

ตำแหน่งที่ว่างอยู่ แต่สมาชิกที่เข้ามาแทนนั้น ให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาของผู้ซึ่งตนแทน

ถ้าตำแหน่งสมาชิกว่างลงก่อนกำหนดถึงคราวออกตามวาระไม่เกินหกเดือน จะไม่เลือกตั้งสมาชิกขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นก็ได้

มาตรา ๑๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกสภาต้องปฏิญาณในที่ประชุมสภาว่าจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

มาตรา ๑๖ สมาชิกสภาย่อมเป็นผู้แทนของปวงชนในเขตเทศบาลนั้น มิใช่แทนแต่เฉพาะผู้ที่เลือกตั้งตนขึ้นมา ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของคนโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใด ๆ

มาตรา ๑๗ สมาชิกภาพแห่งสภาเทศบาลย่อมสิ้นสุดลงเมื่อ

- (๑) ถึงคราวออกตามวาระ หรือยุบสภา
- (๒) ตาย
- (๓) ลาออก

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

(๔) ขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

(๕) ไม่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเทศบาล

(๖) สภาเทศบาลวินิจฉัยให้ออกจากตำแหน่งโดยเห็นว่ามีความประพฤติในทางจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่สภามติในข้อนี้ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม

(๗) กระทบมหาดไทยวินิจฉัยให้ออก โดยเห็นว่าเป็นผู้มีความประพฤติอันจะนำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยหรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของท้องถิ่น

มาตรา ๑๘ สภาเทศบาลมีประธานซึ่งได้แก่นายกเทศมนตรีโดยตำแหน่ง และให้สภาเลือกตั้งเทศมนตรีที่เป็นสมาชิกของสภาคนหนึ่งเป็นรองประธาน

มาตรา ๑๙ ประธานสภามีหน้าที่ดำเนินกิจการของสภาให้เป็นไปตามระเบียบ รองประธานมีหน้าที่กระทำการแทนประธานในเมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

มาตรา ๒๐ ภายใต้งบังคับมาตรา ๑๕ วรรคท้าย ในเมื่อประธานและรองประธาน ไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิก

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๓

เลือกเทศมนตรีซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นประธานการประชุมใน
คราวประชุมนี้

มาตรา ๒๑ ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง
หรือหลายสมัยแล้วแต่สภาเทศบาลจะกำหนด การประชุม
ครั้งแรกต้องกำหนดให้สมาชิกได้มาประชุมภายในเก้าสิบวัน
นับแต่การเลือกตั้งเสร็จแล้ว วันเริ่มสมัยประชุมสามัญ
ประจำปี ให้สภากำหนด

มาตรา ๒๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๑ สมัยประชุมสามัญ
สมัยหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนดไม่เกินสิบห้าวัน แต่ถ้าจะขยาย
เวลาออกไปอีก จะต้องได้รับอนุญาตจากนายอำเภอในกรณี
แห่งสภาตำบล หรือข้าหลวงประจำจังหวัดในกรณีแห่งสภา
เมืองและสภานคร

มาตรา ๒๔ ให้ประธานสภาเป็นผู้เรียกประชุมสภาเทศบาล
ตามสมัยประชุมและเป็นผู้เปิดปิดประชุม

ถ้าหากยังไม่มีประธานสภา ให้นายอำเภอในกรณีแห่ง
สภาตำบล หรือข้าหลวงประจำจังหวัดในกรณีแห่งสภาเมือง
และสภานคร เป็นผู้เรียกประชุมและเป็นผู้เปิดปิดประชุม

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

มาตรา ๒๔ เมื่อเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งท้องถิ่น
 ประชานสภาหรือสมาชิกสภาที่มีจำนวนไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนทั้ง
 หมดมีสิทธิที่จะทำคำร้องขอต่อ นายอำเภอ ในกรณีแห่งสภา
 ตำบล หรือข้าหลวงประจำจังหวัด ในกรณีแห่งสภาเมืองและ
 สภานคร ให้เรียกประชุมวิสามัญได้

มาตรา ๒๕ ระเบียบการประชุมของสภา ให้เป็นไปตาม
 ตามกฎกระทรวง และให้ถือว่ากฎกระทรวงที่ออกตามความ
 ในมาตรานี้ เป็นข้อบังคับการประชุมของสภา

กฎกระทรวงตามความในวรรคก่อน ให้ออกภายใน
 กำหนดหกเดือนนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๖ การประชุมทุกคราวต้องมีสมาชิกสภามา
 ประชุม ไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงเป็นองค์
 ประชุมได้

มาตรา ๒๗ การลงมติวินิจฉัยข้อปรักษานั้น ให้ถือเอา
 เสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นไว้แต่เรื่องซึ่งมีบทบัญญัติไว้
 เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัตินี้

สมาชิกสภาคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้า
 มีจำนวนเสียงลงคะแนนเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุม
 ออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๕

มาตรา ๒๘ การปรึกษาหารือในสภาเทศบาล ต้องเน้น การที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนั้นโดยเฉพาะ ห้าม มิให้ปรึกษาหารือในเรื่องการเมืองแห่งรัฐ

มาตรา ๒๙ การประชุมของสภาข้อมเป็นการเปิดเผยตาม ลักษณะที่จะได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของสภา แต่การประชุม ลับก็ข้อมมิได้ เมื่อคณะเทศมนตรีร้องขอ หรือสมาชิกสภา รวมกันไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม ร้องขอ

มาตรา ๓๐ ในที่ประชุมสภา สมาชิกสภาข้อมมีสิทธิ ตั้งกระทู้ถามเทศมนตรีในข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับกรรม ในหน้าที่ได้ แต่เทศมนตรีข้อมตรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้น ๆ ยับยั้งไม่สมควรเปิดเผย เพราะเกี่ยว กับความปลอดภัย หรือประโยชน์สำคัญของเทศบาล

มาตรา ๓๑ สภาเทศบาลมีอำนาจเลือกสมาชิกสภาตั้งเป็น คณะกรรมการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลที่เป็นสมาชิก หรือมิได้เป็นสมาชิกเข้ามาเป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระ ทำกิจการหรือกิจการทดสอบสวนข้อ ความใด ๆ อันอยู่ในวงงาน ของสภาเทศบาลหรือสภา กณะกรรมการที่กล่าวนี้อาจ

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๙๒

เรียกบุคคลใด ๆ มาชี้แจงแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำ
หรือพิจารณาอยู่ชั้นใด

มาตรา ๓๒ การประชุมคณะกรรมการตามมาตรา ๓๑
ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวน จึงเป็นองค์
ประชุมได้

๒. คณะเทศมนตรี

มาตรา ๓๓ ให้คณะเทศมนตรีประกอบด้วยนายกเทศ
มนตรีหนึ่งนาย และเทศมนตรีอื่น ๆ มีจำนวนตามที่กำหนด
ไว้ในมาตรา ๕๕ มาตรา ๖๒ และมาตรา ๖๕ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๓๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๓๕ ให้สภาเทศบาล
เลือกตั้งนายกเทศมนตรี และให้นายกเทศมนตรีเป็นผู้เลือก
เทศมนตรีอื่น ๆ ด้วยความเห็นชอบของสภา

ในการตั้งนายกเทศมนตรีและเทศมนตรีอื่น ๆ นั้น ให้
นายอำเภอในกรณีแห่งสภาตำบล หรือข้าหลวงประจำจังหวัด
ในกรณีแห่งสภาเมืองและสภานคร เป็นผู้ลงนามในหมายตั้ง

มาตรา ๓๕ นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีมีจำนวนไม่
ต่ำกว่ากึ่งหนึ่ง ให้เลือกจากสมาชิกสภา

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๗

ให้ถือว่าเป็นการขอด้วยกฎหมาย ที่จะเลือกเทศมนตรี
ที่เหลืออีกกึ่งหนึ่ง หรือเพียงบางคน จากผู้ที่มีใจเป็นสมาชิก
สภา ในเมื่อนายกเทศมนตรี เห็นว่าผู้นั้นมี ความรู้ความ
ชำนาญเป็น พิเศษที่จะนำมาใช้ เป็นประโยชน์ ในตำแหน่งได้
แต่ผู้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และไม่
เป็นผู้ต้องห้ามตาม กฎหมาย ว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิก สภา
เทศบาล

เทศมนตรีผู้มีใจได้เป็นสมาชิกสภา ย่อมมีสิทธิไปประชุม
และแสดงความเห็นในสภาเทศบาลได้ แต่ไม่มีสิทธิออก
เสียงลงคะแนน และไม่อาจเป็นประธานในที่ประชุมสภา

มาตรา ๓๖ ในการบริหารการเทศบาลตามกฎหมาย ให้
นายกเทศมนตรีเป็นหัวหน้าดำเนินกิจการทั้ง ปวงของเทศบาล
และเทศมนตรีทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในการบริหารการ
เทศบาล

ในกรณีที่นายกเทศมนตรีไม่สามารถปฏิบัติภารกิจได้ ให้
ตั้งเทศมนตรีผู้หนึ่งให้ทำการแทน

มาตรา ๓๗ ให้เทศมนตรีมีอำนาจและหน้าที่รักษาความ
สงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อ การนี้ ให้เป็นพนักงาน

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

ปกครองหรือตำรวจตามความใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา แต่อำนาจหน้าที่ซึ่งเกี่ยวกับความผิดอาญา ให้
คงมีเฉพาะ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้อยู่ ณ ที่ซึ่งพึงใช้อำนาจ
และหน้าที่นั้น

มาตรา ๓๘ ถ้าในเขตเทศบาลใดไม่มีพนักงานสอบสวน
ประจำอยู่ ให้เทศมนตรีมีอำนาจเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศ
บัญญัติ และเพื่อประโยชน์แห่งการนั้น มีอำนาจที่จะเรียก
ตัวผู้ต้องหาและ พยาน มาบันทึกถ้อยคำ เพื่อ ประ กอบ การ
พิจารณาเปรียบเทียบได้

ในลาร์เปรียบเทียบคดีตามความในวรรคก่อน ให้นำท
บัญญัติมาตรา ๓๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญามาบังคับโดยอนุโลม และเมื่อได้เปรียบเทียบคดีใด
แล้ว ให้ส่งบันทึกการเปรียบเทียบพร้อมด้วยสำนวนไปยัง
พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแห่งเขตท้องที่ซึ่งเทศบาลนั้น
ได้ตั้งอยู่โดยมิชักช้า เพื่อให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตาม
กรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความ อาญา มาตรา ๑๔๒
วรรคท้าย

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๖๕

มาตรา ๓๕ เมื่อพ้นกำหนดเวลาดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ แล้ว ในการส่งเสริมสวัสดิภาพแห่งท้องถิ่นและช่วยเหลือราชการแห่งรัฐ ให้เทศมนตรีมีอำนาจหน้าที่อย่างเดียวกับอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บรรดาที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๕๕๓ หรือกฎหมายอื่น

อำนาจหน้าที่ตามความในวรรค ๑ นั้น คณะเทศมนตรีจะมอบหมายแก่พนักงานเทศบาลผู้หนึ่งผู้ใดก็ได้ การมอบหมายนั้นเมื่อได้ประกาศไว้ โดยเปิดเผยที่สำนักงานเทศบาลแล้ว ก็ให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเทศมนตรี

มาตรา ๔๐ เทศมนตรีทั้งคณะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) สภาเทศบาล ซึ่งเทศมนตรี เข้ารับหน้าที่สิ้นสุดลง

สุดลง

(๒) นายกเทศมนตรี ต้องออกจากตำแหน่งตาม

มาตรา ๔๑

ในกรณีทั้งสองนี้ ให้คณะเทศมนตรีที่ออกนั้นอยู่ในตำแหน่ง เพื่อดำเนินการต่อไป จนกว่า คณะเทศมนตรีที่แต่งตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒

(๓) สมาชิกสภาที่มีจำนวนไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกที่มีได้เป็นเทศมนตรีร่วมกันทำคำร้องยื่นต่อกระทรวงมหาดไทย หรือข้าหลวงประจำจังหวัดเสนอความเห็นต่อกระทรวงมหาดไทยว่า คณะเทศมนตรีปฏิบัติภารกิจฝืนต่อความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพ ของประชาชน ละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ เมื่อเจ้ากระทรวงได้สอบสวนพิจารณาจนเป็นที่พอใจแล้วและสั่งให้ออก ในกรณีเช่นนี้ก่อนที่คณะเทศมนตรีที่สภาเทศบาล จะได้เลือกตั้งและ เห็นชอบตามบทพระราชบัญญัติเข้ารับหน้าที่ ข้าหลวงประจำจังหวัดอาจตั้งเจ้าพนักงานให้เป็นนายกเทศมนตรีและเทศมนตรีอื่นเท่าจำนวนเทศมนตรีที่ต้องออกไป เพื่อดำเนินกิจการ ของเทศบาลเป็นการชั่วคราวไปก่อนได้

ให้นายกเทศมนตรีที่ข้าหลวงประจำจังหวัดตั้งตามความในวรรคก่อน เป็นประธานแห่งสภาในระหว่างเวลาที่สภาเทศบาลยังมีได้เลือกตั้งนายกเทศมนตรีนั้นด้วย

มาตรา ๕๑ นอกจากที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๐ แล้ว ความเป็นเทศมนตรีจะสิ้นสุดลงเฉพาะตัวเมื่อ

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๑๑

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ชาติคุณ สมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือ
ต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

(๔) ไม่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเทศบาล

(๕) มีส่วนได้เสียเป็นผลประโยชน์ โดยทางตรง
หรือ ทางอ้อม ใน การ รับเหมาทำการ หรือ ใน กิจการของ
เทศบาล

มาตรา ๔๒ ให้เทศบาลมีพนักงานประจำเป็นผู้ช่วยเหลือ
กิจการและอยู่ในความบังคับบัญชาของเทศมนตรี

มาตรา ๔๓ ให้เทศมนตรีและพนักงานประจำเป็นพนักงาน
เทศบาล

ระเบียบพนักงานเทศบาลให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๔๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ถือว่าพนักงาน
เทศบาลมีฐานะเป็นเจ้าของพนักงานตามความหมายแห่งกฎหมาย
ลักษณะอาญา

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๑๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

ส่วน ๓

การคลังและทรัพย์สินของเทศบาล

มาตรา ๔๕ งบประมาณประจำปีของเทศบาลต้องตราขึ้นเป็นเทศบัญญัติ ถ้าเทศบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ให้ใช้เทศบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง

ถ้าในปีใด จำนวนเงินซึ่งอนุญาตไว้ตามงบประมาณปรากฏว่าไม่พอสำหรับการใช้จ่ายประจำปีก็ดี หรือมีความจำเป็นที่จะต้องตั้งรายจ่ายขึ้นใหม่ในระหว่างปีสำหรับกิจการใหม่อันมิได้กล่าวไว้ในงบประมาณประจำปีนั้นก็ดี ก็ให้ตราขึ้นเป็นเทศบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม

มาตรา ๔๖ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลอาจมีรายได้ดังต่อไปนี้

๑. ภาษีอากร และ จังกอบตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้
๒. ค่าธรรมเนียมและค่าปรับ ตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้
๓. รายได้จากทรัพย์สินต่าง ๆ ของเทศบาล
๔. รายได้จากการสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๓

๕. เงินกู้ตามแต่จะมีพระราชบัญญัติกำหนดไว้ หรือ
เงินกู้จากองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเทศบาลได้รับอนุญาตจาก
กระทรวงมหาดไทย

๖. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล

๗. เงินที่มีผู้อุทิศให้เป็นการกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์

๘. เงินรายได้อื่นใดซึ่งมีกฎหมายอนุญาตไว้

มาตรา ๔๗ เทศพาณิชย์ของเทศบาลจะทำได้ก็แต่โดย
ตราขึ้นเป็นเทศบัญญัติ

มาตรา ๔๘ รายจ่ายของเทศบาลนั้น แบ่งออกเป็น

๔ ประเภท

๑. จ่ายเป็นเงินเดือนให้แก่พนักงานเทศบาล

๒. จ่ายเป็นค่าใช้สอยสำหรับดำเนินกิจการโดยปกติของ
เทศบาล ค่าบริการของพนักงานเทศบาล และค่าเบี้ย
ประชุมของกรรมการ

๓. จ่ายเป็นการจรเช่นการก่อสร้างและการลงทุน

๔. จ่ายในกิจการอื่นใดซึ่งมีกฎหมายอนุญาตไว้

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

มาตรา ๔๘ ระเบียบการคลังรวมตลอดถึงวิธี การงบประมาณ การรักษาทรัพย์สิน การตรวจเงิน การจัดหาพัสดุ และการจ้างเหมาของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

ส่วนที่ ๔

เทศบัญญัติของเทศบาล

มาตรา ๕๐ เทศบาลมีอำนาจตราเทศบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อบทกฎหมายได้ในกรณีต่อไปนี้

๑. เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือ

๒. ในกรณีที่มีบทกฎหมายบัญญัติไว้ให้เทศบาลตราเทศบัญญัติ หรือให้มีอำนาจตราเทศบัญญัติ

ในเทศบัญญัตินั้นจะกำหนดโทษปรับผู้ละเมิดเทศบัญญัติไว้ด้วยก็ได้ แต่ห้ามมิให้กำหนดเกินกว่าห้าสิบบาท และให้ถือว่าเป็นความผิดฐานละหุโทษ

ถ้าผู้กระทำผิดเทศบัญญัติไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวัน นับแต่วันคำตัดสินถึงที่สุด ให้ยึดทรัพย์สินของผู้นั้นใช้แทนค่าปรับ หรือมีละนั้นจะบังคับให้ผู้กระทำผิดทำงานโยธาแทนตามกำหนดวัน ซึ่งคำนวณ โดยอัตรา ค่าแรงรายวัน ในท้องถิ่นอันเทศบาลได้กำหนดไว้ โดยเทศบัญญัติเป็นครั้งคราว

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๕

ก็ได้ แต่ห้ามมิให้บังคับให้ทำงาน โยธาเกินกว่ากำหนดสองเดือน

มาตรา ๕๑ บรรดาเทศบัญญัติทั้งหลายจะตราขึ้นได้แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาเทศบาล และโดยอนุมัติของข้าหลวงประจำจังหวัด

มาตรา ๕๒ เมื่อสภาเทศบาลได้ร่างเทศบัญญัติขึ้นสำเร็จแล้ว ในกรณีแห่งเทศบาลตำบลให้ประธานสภาแนะนำเสนอนายอำเภอเพื่อรับเสนอต่อไปยังข้าหลวงประจำจังหวัด ในกรณีแห่งเทศบาลเมืองและเทศบาลนคร ให้ประธานสภาเสนอไปยังข้าหลวงประจำจังหวัด ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นชอบด้วย ก็ให้ลงนามในเทศบัญญัตินั้นภายในเวลาอันสมควร

นอกจากที่ได้ มีกฎหมายบัญญัติไว้ เป็นอย่างอื่น เทศบัญญัตินั้นให้ใช้บังคับได้เมื่อได้ ประกาศไว้โดยเปิดเผยที่สำนักงานเทศบาลแล้วเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน ถ้าได้ มีความระบุมไว้ ในเทศบัญญัติให้ใช้บังคับทันที ก็ให้ใช้บังคับในวันที่ได้ประกาศนั้น

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

มาตรา ๕๓ ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดไม่เห็นชอบด้วยร่างเทศบัญญัติก็อาจคืนร่างนั้นแก่สภาเทศบาลเพื่อพิจารณาใหม่ หรือเสนอร่างนั้นต่อกระทรวงมหาดไทยภายในเวลาอันสมควร เมื่อกระทรวงมหาดไทยเห็นชอบด้วยแล้ว ก็ให้ส่งไปยังข้าหลวงประจำจังหวัดลงนามในเทศบัญญัตินั้น

ถ้ากระทรวงมหาดไทยไม่เห็นชอบด้วยร่างเทศบัญญัตินั้น ก็ให้เทศบัญญัตินั้นเป็นอันระงับไป แต่กระทรวงมหาดไทยต้องชี้แจงเหตุผลภายในเวลาอันสมควร

มาตรา ๕๔ ในเหตุฉุกเฉินซึ่งจะเรียกประชุมสภาเทศบาลให้ทันทั่วที่ไม่ได้ คณะเทศมนตรีอาจออกเทศบัญญัติชั่วคราวได้ เมื่อได้รับอนุมัติจากนายอำเภอในกรณีแห่งเทศบาลตำบล หรือข้าหลวงประจำจังหวัดในกรณีแห่งเทศบาลเมืองและเทศบาลนคร เทศบัญญัติชั่วคราวนั้น เมื่อได้ประกาศไว้โดยเปิดเผยที่สำนักงานเทศบาลแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ในคราวประชุมสภาต่อไป ให้นำเทศบัญญัติชั่วคราวนั้นเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้ว เทศบัญญัติชั่วคราวนั้นก็เป็นที่เทศบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติ เทศ-

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๗

บัญญัติชั่วคราวนั้นก็ป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการ
ที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ชี้แจงบัญญัติชั่วคราวนั้น

คำอนุมัติและไม่อนุมัติของสภาที่กล่าวนี้ ให้ทำเป็น
เทศบัญญัติ

ส่วนที่ ๕

การควบคุมเทศบาล

มาตรา ๕๕ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่
ควบคุมดูแลเทศบาลในจังหวัดนั้น ให้ปฏิบัติตามอำนาจ
หน้าที่โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในการนี้ให้มีอำนาจหน้าที่
ชี้แจงแนะนำตักเตือนเทศบาล และมีอำนาจตรวจสอบกิจการ
ตลอดจนเรียกรายงาน เอกสาร หรือสถิติใดๆ จากเทศบาลได้

ให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ช่วยข้าหลวงประจำจังหวัด
ควบคุมดูแลเทศบาลตำบลในอำเภอนั้น ทั้งให้มีอำนาจหน้าที่
ชี้แจงแนะนำตักเตือนเทศบาลตำบล และมีอำนาจตรวจสอบ
กิจการตลอดจนเรียกรายงาน เอกสาร หรือสถิติใดๆ จาก
เทศบาลตำบลได้ แล้วรายงานให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทราบ

มาตรา ๕๖ ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจที่จะยุบสภา
เทศบาลเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกมาใหม่ ในคำสั่งให้

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒

ยุบสภาเช่นนี้ต้องแสดงเหตุผลและมีกำหนดให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน

มาตรา ๕๗ เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่าเทศบาลใดละเลยไม่ปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่อันจำต้องกระทำ หรือทำการใดๆ อันจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดรับรายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอให้คณะรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลให้ ทรงตราพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพเทศบาลจากท้องถิ่นนั้น ในกรณีเช่นนี้ต้องให้ โอกาสแก่สภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีได้ชี้แจงแสดงเหตุผลตามสมควรก่อน

เมื่อ ได้มีพระ ราช กฤษฎีกา ให้ถอน สภาพ เทศบาล แล้ว ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดตั้งเจ้าพนักงานเข้า จัดการท้องถิ่นนั้นมีอำนาจหน้าที่เหมือนดังสภาเทศบาล คณะเทศมนตรี และเทศมนตรีทุกประการ

มาตรา ๕๘ เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมดูแลเทศบาลทั่วไป ให้คณะรัฐมนตรีตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็น ประธานโดยตำแหน่ง และผู้แทนกระทรวงมหาดไทยหนึ่งคน ผู้แทน

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๘

กระทรวงการคลังหมิงคน ผู้แทนกระทรวงธรรมการหมิงคน
และบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิอื่นไม่เกินห้าคน ให้กรรมการคณะ
นี้มีอำนาจหน้าที่ช่วยคุ้มครองเทศบาลทั่วไปให้ปฏิบัติการตาม
อำนาจหน้าที่โดยถูกต้องตามกฎหมาย

หมวด ๒

เทศบาลตำบล

มาตรา ๔๕ ให้สภาตำบลมีสมาชิกเก้าคน และมีคณะ
เทศมนตรี ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีอื่น
อีกสองคน

มาตรา ๕๐ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบล
มีหน้าที่อันจำต้องกระทำในเขตต์เทศบาลดังต่อไปนี้

๑. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
๒. บำรุงทางบกและทางน้ำ
๓. รักษาความสะอาดของถนนและที่สาธารณะ รวม
ทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ
๔. จัดการป้องกันและระงับโรคติดต่อ
๕. จัดการให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรมขึ้นประถม
๖. จัดให้มีน้ำจืดสำหรับการดับเพลิง

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๙๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๙๒

๑. แก่ก่อน ๆ ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของ
เทศบาล

มาตรา ๖๑ นอกจากหน้าที่อื่น จำต้องกระทำตามมาตรา ๖๐
ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลอาจจัดการใด ๆ
ภายในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้น ดังต่อไปนี้

๑. จัดให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา ตลาด โรงฆ่าสัตว์
ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม สุสานและฌาปนสถาน
๒. จัดบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
๓. จัดให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
๔. จัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
๕. การเทศพาณิชย์
๖. กิจการอื่นใด ที่ทำนองที่ได้กล่าวแล้ว และไม่ขัดต่อ
กฎหมาย

หมวด ๓

เทศบาลเมือง

มาตรา ๖๒ ให้สภาเมืองมีสมาชิกสิบแปดคน และมี
คณะเทศมนตรีประกอบด้วยนายกเทศมนตรีและเทศมนตรี
อื่นอีกอย่างน้อยสองคน อย่างมากที่สุดคน

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๘๑

มาตรา ๖๓ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลเมือง
มีหน้าที่อันจำต้องกระทำในเขตต์เทศบาลตามมาตรา ๖๐ และ
ยังมีหน้าที่อันจำต้องกระทำเพิ่มขึ้นอีก ดังต่อไปนี้

๑. จัดให้มีน้ำสะอาดหรือครุประปา
๒. จัดให้มีโรงฆ่าสัตว์
๓. จัดให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
๔. จัดให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
๕. จัดให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ
๖. จัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

มาตรา ๖๔ นอกจากหน้าที่อันจำต้องกระทำตามมาตรา
๖๓ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลเมืองอาจจัดการใดๆ
ภายในเขตต์เทศบาลเพิ่มขึ้น ดังต่อไปนี้

๑. จัดให้มีตลาด ทำเกียบเรือ ทำข้าม สุสานและ
ฌาปนสถาน
๒. จัดบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
๓. จัดให้มีและบำรุงการระดมกระหี่มรดกและเก็บ
๔. จัดให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
๕. จัดให้มีปัจจัยสำหรับการสาธารณสุข
๖. กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๘๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๒

๗. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
๘. จัดให้มี และบำรุง สถานที่สำหรับการศึกษา และ พลศึกษา
๙. จัดให้มีและบำรุงสมเสาศรณะ
๑๐. การเทศาภิบาล
๑๑. กิจการอื่นใด ที่นอกเหนือที่ได้กล่าวแล้ว และไม่ขัดต่อกฎหมาย

หมวด ๔

เทศบาลนคร

มาตรา ๖๕ ให้สถานครมีสมาชิกสามสิบหกคน และมี คณะเทศมนตรีประกอบด้วยนายกเทศมนตรี และเทศมนตรี อื่นอีกอย่างน้อยสองคน อย่างมากหกคน

มาตรา ๖๖ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลนครมี หน้าที่อันจำต้องกระทำภายในเขตเทศบาลตามมาตรา ๖๓ และยังมีหน้าที่อันจำต้องกระทำเพิ่มขึ้นอีก ดังต่อไปนี้

๑. จัดให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
๒. จัดการสุขาภิบาลทั่วไปในเขตเทศบาล

นอกจากนี้เทศบาลนครอาจจัดการอื่น ๆ เพิ่มขึ้นตาม มาตรา ๖๔ ได้

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๙๓

หมวด ๕

สหการ

มาตรา ๖๑ ถ้ามีกิจการบางประเภทซึ่งแต่ลำพังเทศบาล
เดี่ยวไม่สามารถจะทำได้ ให้จัดตั้งองค์การขึ้นเป็นพิเศษ
สำหรับกิจการนั้น ๆ มีสภาพเป็นทบวงการเมือง เรียกว่า
สหการ มีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยผู้แทนของบรรดา
เทศบาลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

การตั้งสหการจะทำได้ก็แต่โดยบทพระราชกฤษฎีกา ซึ่ง
จะได้กำหนดนาม ระเบียบการ และอำนาจหน้าที่ไว้ด้วย

มาตรา ๖๔ สหการอาจได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล
และอาจกู้เงินได้ภายใต้บังคับมาตรา ๔๖ (๕)

หมวด ๖

บทบัญญัติเฉพาะกาล

มาตรา ๖๕ ท้องถิ่นใดที่มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้น
เป็นเทศบาลแล้ว ให้กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งบุคคลผู้
มีคุณสมบัติและวิถะฐานะตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงให้
เป็นสมาชิกสภาเทศบาลนั้น ในฐานะเป็นผู้เริ่มการ

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๔๑ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๒

และเมื่อครบกำหนด ๒ ปี นับแต่วันที่สภาเทศบาลได้
มีการประชุมกันครั้งแรก ให้สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิก
ซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นมาแต่ประเภทเดียว

มาตรา ๗๐ ท้องถิ่นใดมีสภาพเป็นเทศบาลแล้ว ในวัน
ให้พระราชบัญญัตินี้ และยังอยู่ในสมัยที่ ๑ ตามมาตรา ๖๐
วรรค ๑ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธ
ศักราช ๒๔๗๖ ก็ให้สมาชิกคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปอีก ๒ ปี
นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และเมื่อครบกำหนดนี้แล้ว ให้สภา
เทศบาลนั้นประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นมาแต่
ประเภทเดียว มีจำนวนตามบทพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗๑ ท้องถิ่นใดมีสภาพเป็นเทศบาลแล้วในวันให้
พระราชบัญญัตินี้ และยังอยู่ในสมัยที่ ๒ ตามมาตรา ๖๐
วรรค ๒ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธ
ศักราช ๒๔๗๖ ก็ให้สมาชิกคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปอีก ๑ ปี
นับแต่วันให้พระราชบัญญัตินี้ และเมื่อครบกำหนดนี้แล้วให้
สภาเทศบาลนั้น ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้น
มาแต่ประเภทเดียว มีจำนวนตามบทพระราชบัญญัตินี้

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๘๕

มาตรา ๗๒ ภายในระยะเวลาตามมาตรา ๖๕ มาตรา ๗๐ และมาตรา ๗๑ ให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจเพิกถอนสมาชิกประเภทซึ่งได้รับแต่งตั้งออกจากตำแหน่ง เมื่อเห็นว่ามีความประพฤติอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่สภา

มาตรา ๗๓ ภายใน ๑ ปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ห้ามมิให้นำความในมาตรา ๔ วรรค ๑ มาใช้บังคับแก่ท้องถิ่นซึ่งได้ยกฐานะเป็นเทศบาลแล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้

เมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคก่อน ให้บรรดาบุคคลที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๗๔ ภายในระยะเวลาที่ยังมิได้บังคับใช้กฎกระทรวงว่าด้วยระเบียบการประชุมของสภา ให้ถือว่าข้อบังคับการประชุมของสภาเทศบาลที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ เป็นข้อบังคับการประชุมของสภานั้นๆ ตามความในพระราชบัญญัตินี้ เพียงเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับบทพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๗

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๗๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจ

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๙๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒

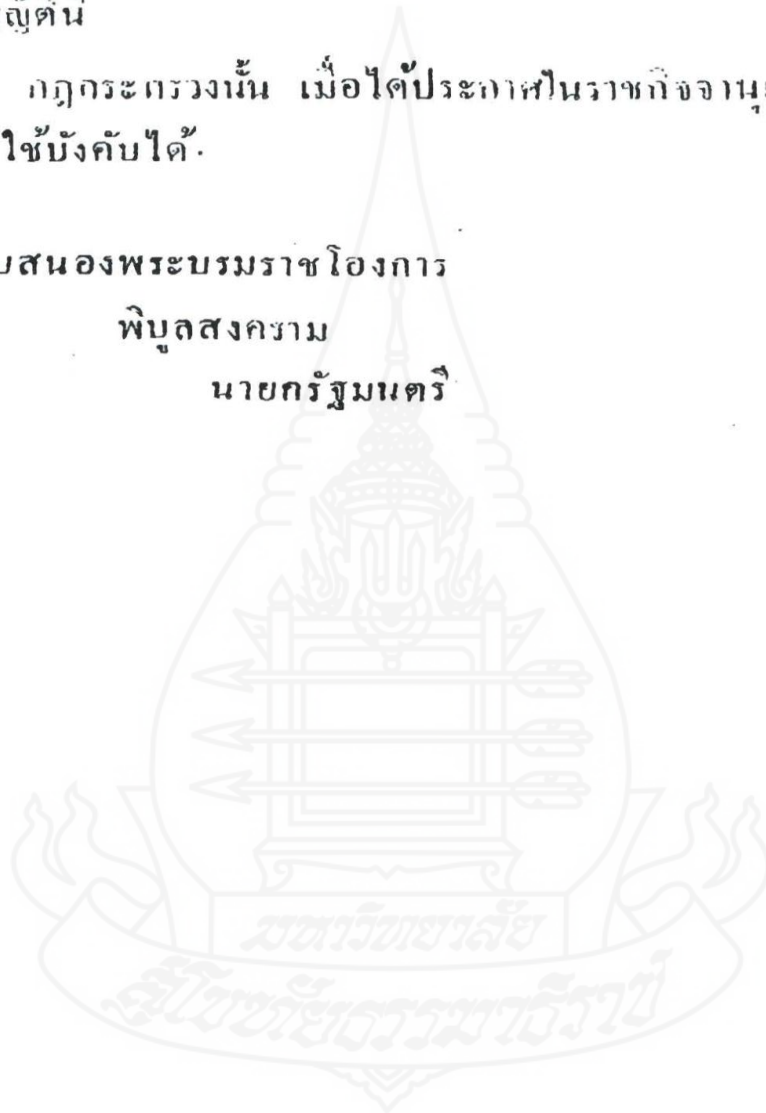
ออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

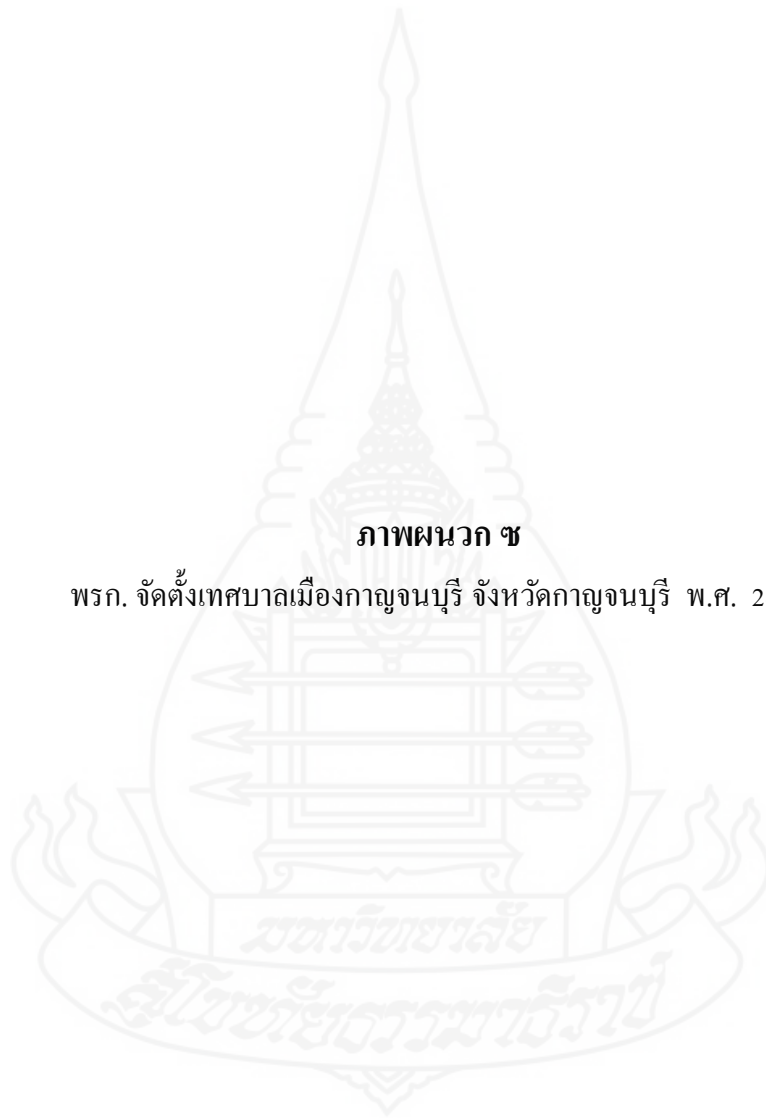
พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ภาพผนวก ข

พรก. จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2478

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๒๐๘๔

พระราชกฤษฎีกา

จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

พุทธศักราช ๒๕๖๘

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวชานันทมหิตล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘)

น.อ. อาทิตย์ทิพอาภา ร.น.

เจ้าพระยายมราช

พต. อ. เจ้าพระยาพิชเชนทร โยธิน

ตราไว้เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๒๐๘๖

มาตรา ๔ ให้กำหนดเขตต์เทศบาล เมืองกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรีไว้ดังนี้ คือ

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตต์ที่ ๑ ตั้งอยู่ที่มุมตะวันตก
เฉียงใต้ของเขตต์วัดถาวรราม และเลียบตามเขตต์ด้าน
ใต้ของวัดนี้ไปทิศตะวันออก จดหลักเขตต์ที่ ๒ ที่มุมตะวัน
ออกเฉียงใต้ของวัดนี้

จากหลักเขตต์ที่ ๒ เป็นเส้นตรงไปทิศตะวันออก ข้าม
ทางหลวงไปทิศตะวันออก และห่างจากหลักเขตต์ที่ ๒
ระยะ ๔๗๐ เมตร ถึงหลักเขตต์ที่ ๓

ด้านตะวันออก จากหลักเขตต์ที่ ๓ เป็นเส้นตรงไปทิศ
ใต้ จดหลักเขตต์ที่ ๔ ที่ริมเขตต์ทางหลวงฟากตะวันออกซึ่ง
ห่างจากหลักกิโลเมตรที่ ๕๑.๓ ไปทิศใต้ ๖๐ เมตร

ด้านใต้ จากหลักเขตต์ที่ ๔ ข้ามทางหลวงไปทิศตะวันตก
เป็นเส้นตรงไปจดหลักเขตต์ที่ ๕ ที่มุมตะวันออกเฉียงใต้
ของเขตต์วัดไชยชมพลชนะสงคราม

จากหลักเขตต์ที่ ๕ เลียบตามริมเขตต์ด้านใต้ของวัด
ไชยชมพลชนะสงครามไปทิศตะวันตกเฉียงใต้ จดหลัก
เขตต์ที่ ๖ ที่ริมแม่น้ำแม่กลอง

เล่ม ๕๒ หน้า ๒๐ ๘๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๗๔

ด้านตะวันตก จากหลักเขตต์ที่ ๖ เลียบริมแม่น้ำ
แม่กลองฝั่งตะวันออก ไปทิศเหนือบรรจบหลักเขตต์ที่ ๑
ตั้งปรากฏในแผนผังทำยพระราชกฤษฎีกานี้

ตามเส้นแนวเขตต์ดังกล่าวกำหนดไว้ในวรรคก่อน ให้มีหลัก
ข่อยปักไว้เป็นระยะเพื่อแสดงแนวเขตต์ด้วยตามควร

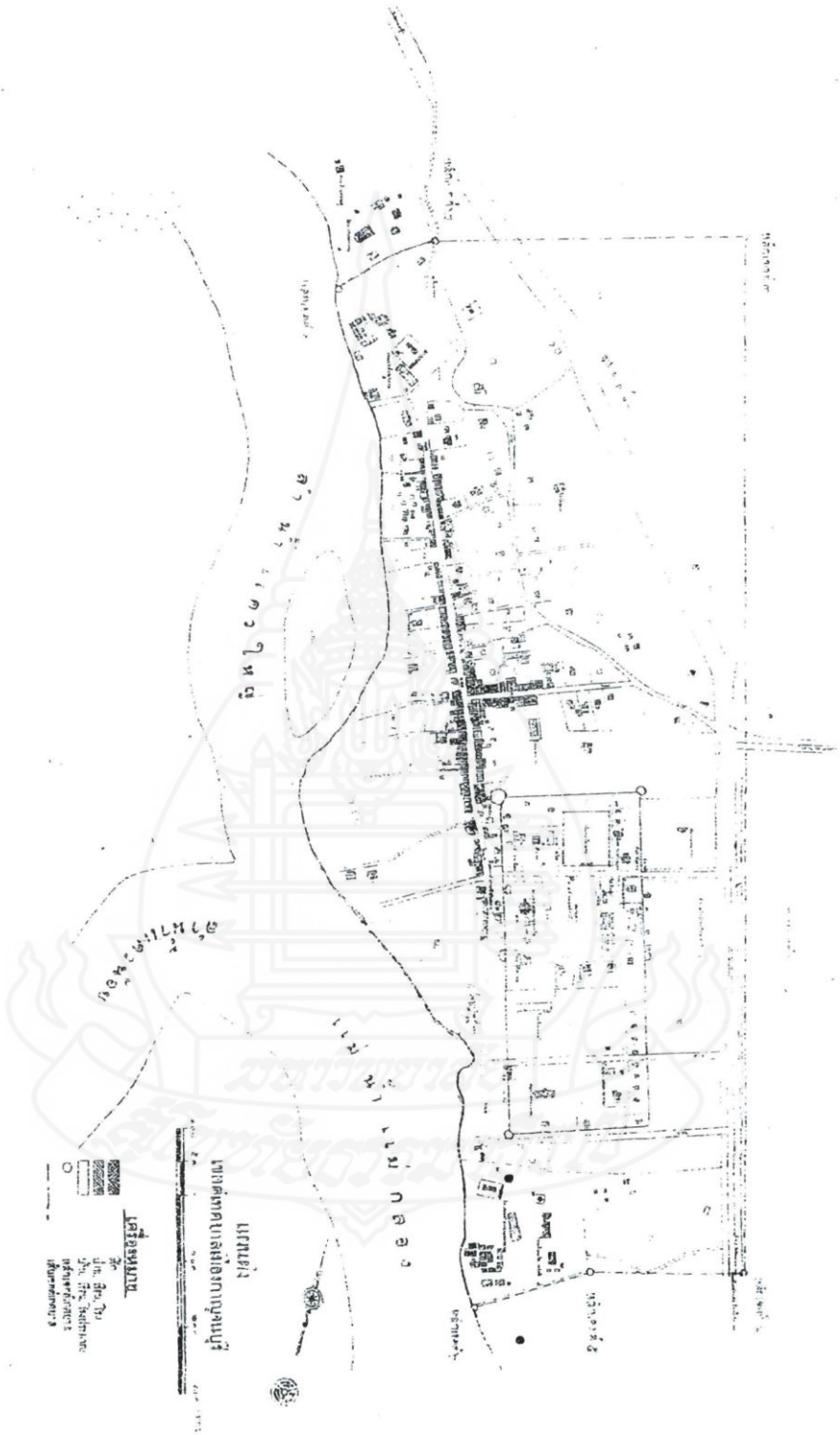
มาตรา ๕ ที่ดินหรือโรงเรือน สิ่งปลูกสร้างของผู้ใด
เหลื่อมล้ำเข้ามาในเส้นเขตต์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔ แม้แต่
ส่วนหนึ่งส่วนใด ให้ถือว่าที่ดินซึ่งติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน
นั้น หรือโรงเรือนสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ อยู่ในเขตต์เทศบาล
เต็มทุกส่วน

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่
รักษาการให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

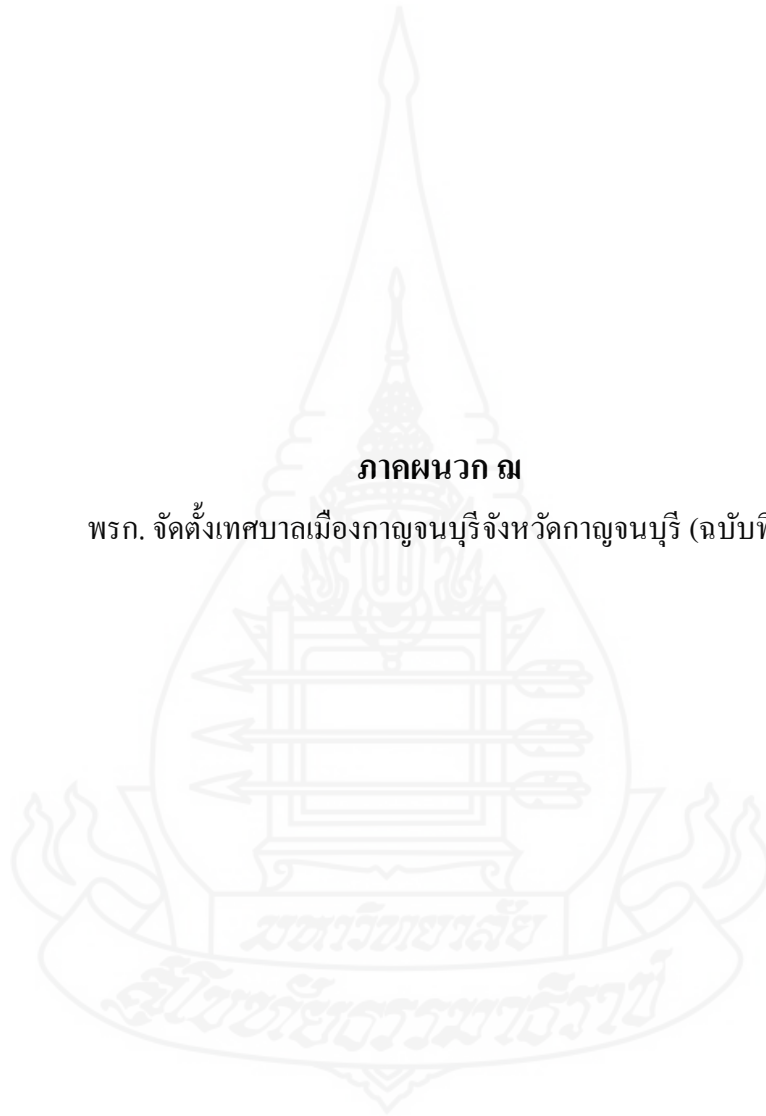
พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ฅ

พรก. จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรีจังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2480

วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ หน้า ๑๗๕๖

พระราชกฤษฎีกา
จัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ ๒)
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐)

ชาติชาย ทัฬหอำภา
พล.อ. เจ้าพระยาพิชิตเยนทร โยธิน
ตราไว้ ณ วันที่ ๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐
เป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

เล่ม ๕๔ หน้า ๑๗๕๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๐

โดยที่เห็นสมควรกำหนดเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เสียใหม่ตามความจำเป็นแห่งการบริหารงานของเทศบาล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ใน พระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๖ จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๐”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔ แห่งพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช ๒๕๓๘ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔ ให้กำหนดเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ไว้ดังนี้ คือ

วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ หน้า ๑๓๕๘

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตต์ที่ ๑ ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง วัดจากมุมตะวันตกเฉียงเหนือของตัวตึกศาลเจ้ากวณอู ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นเส้นตรงไประยะ ๒๕๕ เมตร จดหลักเขตต์ที่ ๒ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากหลักเขตต์ที่ ๑ เป็นระยะ ๑๒๕ เมตร วัดเป็นเส้นฉากกับฝั่งแม่น้ำตรงหลักเขตต์ที่ ๑ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

จากหลักเขตต์ที่ ๒ หักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นเส้นฉากกับเส้นเขตต์จากหลักเขตต์ที่ ๑ และที่ ๒ เป็นระยะ ๕๕๐ เมตร จดหลักเขตต์ที่ ๓

จากหลักเขตต์ที่ ๓ หักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะ ๕๕๐ เมตร จดหลักเขตต์ที่ ๔ ซึ่งตั้งอยู่ที่เส้นนี้ตัดกับที่ถนนและห่างจากศูนย์กลาง ถนน เลียบด้าน ตะวันตกของบริเวณสนามบิน (ถนนสายที่ ๑๔ ไปอำเภอบ้านโป่ง) เป็นระยะ ๖๑๐ เมตร

ด้านตะวันออก จากหลักเขตต์ที่ ๔ หักไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะ ๑๓๖๐ เมตร จดหลักเขตต์ที่ ๕ ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นที่ ขนาน และ ห่าง จาก ศูนย์กลาง ถนน เลียบด้าน

เล่ม ๕๔ หน้า ๑๗๕๕ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๐

ตะวันตกของบริเวณสนามบิน (ถนนสายที่ ๑๕ ไปอำเภอ
บ้านโป่ง) ๖๑๐ เมตร

ด้านใต้ จากหลักเขตต์ที่ ๕ หักเป็นเส้นตรงไปทางทิศ
ตะวันตกเฉียงใต้ ใต้ฉากกับเส้นเขตต์จากหลักเขตต์ที่ ๔ และ
ที่ ๕ จนจดหลักเขตต์ที่ ๖ ซึ่งตั้งอยู่ที่เส้นเขตต์ตัดกับริมฝั่ง
ตะวันออกแม่น้ำแม่กลอง

ด้านตะวันตก จากหลักเขตต์ที่ ๖ เลียบริมแม่น้ำ
แม่กลองฝั่ง ตะวันออกไปทาง ทิศเหนือ จนบรรจบหลักเขตต์
ที่ ๑

ตั้งปรากฏในแผนผังท้ายพระราชกฤษฎีกานี้
ตามเส้นแนวเขตต์ตั้ง กำหนดไว้ในวรรคก่อนให้มีหลัก
ข้อยบักไว้เป็นระยะเพื่อแสดงแนวเขตต์ด้วยตามควร”

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่
รักษาการให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ญ

พรบ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์

พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองคณะสงฆ์

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัสเหนือเกล้า ๆ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า ทูวันนี้การปกครองข้างฝ่ายพระราชอาณาจักร ก็ได้ทรงพระราชดำริห์แก้ไข และจัดตั้งแบบแผนการปกครองให้เรียบร้อยเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการแล้ว

และฝ่ายพระพุทธจักรนั้น การปกครองสงฆมณฑล ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนา และในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสงฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวร และจะชักนำประชาชนทั้งหลาย ให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโนวาท ประพฤติสัมมาปฏิบัติ และร่ำเรียนวิชาคุณในสงฆสำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงสงฆมณฑล ให้เจริญคุณสมบัติมั่นคงสืบไปในพระศาสนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้ว่า

หมวด ที่ 1

ว่าด้วยนามและกำหนดใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 และพระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในมณฑลใด เมื่อใด จะได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาเป็นสำคัญ

มาตรา 2 ตั้งแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้ในที่ใด ให้ยกเลิกบรรดากฎหมายแบบแผนประเพณีที่ขัดขวางต่อพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้ในที่นั้นสืบไป

หมวด ที่ 2

ว่าด้วยคณะใหญ่

มาตรา 3 พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวข้องกับด้วยนิกายสงฆ์ กิจและลักษณะเฉพาะในนิกายนั้นๆ ซึ่งเจ้าคณะ หรือสังฆนายกในนิกายนั้น ได้เคยมีอำนาจกล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใดก็ให้

คงเป็นไปตามเคยทุกประการ แต่การปกครองอันเป็นสามัญทั่วไปในนิยายทั้งปวง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 สมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ทั้ง 4 ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ 1 เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ 1 เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติกา 1 เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง 1 ทั้งพระราชกณะเจ้าคณะรอง คณะเหนือ คณะใต้ คณะธรรมยุติกา คณะกลาง ทั้ง 4 ตำแหน่งนั้น ยกเป็นพระมหาเถระที่ทรงปลุกษาในการพระศาสนา และการปกครองบำรุงสงฆมณฑลทั่วไป ข้อการธุระในพระศาสนา หรือในสงฆมณฑล ซึ่งได้โปรดให้พระมหาเถระทั้งนี้ ประชุมวินิจฉัยในที่มหาเถระสมาคม ตั้งแต่ 5 พระองค์ขึ้นไป กำตัดสินของมหาเถระสมาคมนั้น ให้เป็นสิทธิขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้

หมวดที่ 3

ว่าด้วยวัด

มาตรา 5 วัด กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ พระอารามหลวงอย่าง 1 อารามราษฎร์อย่าง 1 ที่สำนักสงฆ์อย่าง 1

1 พระอารามหลวง คือ วัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง หรือทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าจำนวนในบาญชี นับว่าเป็นพระอารามหลวง

2 อารามราษฎร์นั้น คือ วัดซึ่งได้พระราชทานวิสุงคามสีมา แต่มิได้เข้าบาญชีนับว่าเป็นวัดหลวง

3 ที่สำนักสงฆ์นั้น คือ วัดซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

มาตรา 6 ที่วัด และที่ขึ้นวัดนี้ จำแนกตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ ที่วัด 1 ที่ธรณีสงฆ์ 1 ที่กัลปนา 1

1 ที่วัดนั้น คือ ที่ซึ่งตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้นเรียกว่า ที่วัด

2 ที่ธรณีสงฆ์นั้น คือ ที่แห่งใด ๆ ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

3 ที่ปลีปนานั้น คือ ที่แห่งใด ๆ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงินอากรค่าที่แห่งนั้นขึ้นวัดก็ดี หรือที่ซึ่งเจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์ อุทิศแต่ผลประโยชน์อันเกิดแต่ที่นั้นขึ้นวัดก็ดี ที่เช่นนั้นเรียกว่าที่กัลปนา

มาตรา 7 ที่วัดกิติ ที่ธรณีสงฆ์กิติ เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็นอรรคศาสนูปถัมภก ทรงปกครองรักษาโดยพระบรมราชานุญาต ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั่นไปไม่ได้

มาตรา 8 วัดใคร่สร้าง สงฆ์ไม่เอาใสรยให้เจ้าพนักงานฝ่ายพระราชอาณาจักรเป็นผู้ปกครองรักษาวัดนี้ ทั้งที่ธรณีสงฆ์ซึ่งขึ้นวัดนั้นด้วย

มาตรา 9 ผู้ใดจะสร้างวัดขึ้นใหม่ต้องได้รับพระทาน พระบรมราชานุญาตก่อนจึงจะสร้างได้ และพระบรมราชานุญาตนั้นจะพระราชทานดังนี้ คือ

ข้อ 1 ผู้ใดจะสร้างวัดขึ้นใหม่ในที่แห่งใด ให้ผู้นั้นมีจดหมายแจ้งความต่อนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่แห่งนั้น ให้นายอำเภอ ปฤกษาด้วยเจ้าคณะแขวงนั้นตรวจและพิเคราะห์ข้อความเหล่านี้ก่อน คือ

1 ที่ดินซึ่งจะเป็นวัดนั้น ผู้ขออนุญาตมีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่จะยกให้ได้หรือไม่

2 ถ้าสร้างวัดในที่นั้น จะเปนความขัดข้องอันใดในราชการฝ่ายพระราชอาณาจักรหรือไม่

3 วัดสร้างในที่นั้น จะเปนที่ควรสงฆ์เอาใสรย หรือไม่

4 สร้างวัดขึ้นในที่นั้น จะเปนประโยชน์แก่ชุมชนในท้องที่นั้นหรือไม่

5 วัดสร้างในที่นั้น จะเสื่อมประโยชน์แห่งพระศาสนาด้วยประการใดบ้าง เปนต้นว่าจะพาให้วัดที่มีอยู่ร่วโรย หรือร้างไปหรือไม่

ถ้านายอำเภอและเจ้าคณะแขวง เห็นพร้อมกันว่า ไม่มีข้อขัดข้องอย่างใดอย่างหนึ่งในข้อนั้นแล้ว ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าคณะแขวง มีอำนาจ ที่จะทำหนังสืออนุญาตให้สร้างที่สำนักสงฆ์นั้นขึ้น และให้นายอำเภอประทับตรากำกับในหนังสือนั้นด้วย และเจ้าของที่ดินนั้นจะต้องจัดการโอนโฉนดเนื้อที่วัดถวายแก่สงฆ์ตามกฎหมายก่อน จึงจะสร้างที่สำนักสงฆ์ได้

ข้อ 2 ในการที่จะขอรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมา สำหรับอารามเดิมที่ได้ก่อสร้างปฏิสังขรณ์ใหม่กิติ หรือจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นเป็นอารามกิติ ให้ผู้ขอทำจดหมายยื่นต่อผู้ว่าราชการ

เมืองนั้น ๆ ให้มีใบบอกเจ้ามากราบบังคมทูล ฯ ถ้าในจังหวัดกรุงเทพ ฯ ก็ให้ยื่นจดหมายนั้นต่อ
กระทรวงธรรมการ ให้นำความกราบบังคมทูล ฯ เพื่อจะได้พระราชทานใบพระบรมราชานุญาต

ข้อ 3 ถ้าจะสร้างอารามขึ้นใหม่ที่เดิยวต้องขออนุญาต อย่างสร้างที่สำนักสงฆ์ก่อนต่อได้
อนุญาตนั้นแล้ว จึงจะขอรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมาได้

หมวด ที่ 4

ว่าด้วยเจ้าอาวาส

มาตรา 10 วัดหนึ่ง ให้มีพระภิกษุเป็นเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง การเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาส
พระอารามหลวงนั้น แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร แม้อารามราษฎร์และที่สำนักสงฆ์แห่ง
ใด ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควร จะทรงเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสก็ได้

มาตรา 11 วัดในจังหวัดกรุงเทพ ฯ วัดหลวงก็ดี วัดราษฎร์ก็ดี ที่พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวไม่ทรงเลือก และตั้งเจ้าอาวาส ให้เป็นหน้าที่ของพระราชาคณะผู้กำกับแขวงที่วัดนี้ตั้งอยู่ ที่
จะปลุกเสกและสถาปนาทายกแห่งวัดนั้น เลือกสรรพระภิกษุซึ่งจะเป็นเจ้าอาวาส ถ้าพระราชา
คณะนั้นเห็นว่า พระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้น
ต้องให้ผู้บัญชาการกระทรวงธรรมการประทับตราเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

มาตรา 12 การเลือกสรรเจ้าอาวาสในหัวเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ทรง
เลือกและตั้งเองนั้น ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวง ที่จะปลุกเสกและสถาปนาทายกแห่งวัดนั้น เลือกสรร
พระราชาคณะนั้นเห็นว่า พระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้ง
พระภิกษุรูปนั้น เป็นเจ้าอาวาสวัดนั้นและตราตั้งนั้น ต้องให้ผู้บัญชาการกระทรวงธรรมการ
ประทับตราเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

มาตรา 12 การเลือกสรรเจ้าอาวาสในหัวเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ทรง
เลือกและตั้งเองนั้น ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวง ที่จะปลุกเสกและสถาปนาทายกแห่งวัดนั้น
เลือกสรรพระซึ่งสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ถ้าปลุกเสกพร้อมกันในพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ดี หรือเห็น
แตกต่างกันเป็นพระภิกษุหลายรูปก็ดี ให้เจ้าคณะแขวงนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมือง ฯ เห็นว่า
พระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และตราตั้งนั้นต้องให้ผู้ว่าราชการเมือง ประทับตราตำแหน่ง
เป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

อนึ่งเจ้าอาวาสทั้งปวงนั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณะศักดิ์ที่สูงกว่าก็ให้มีสมณะศักดิ์เป็น

อธิการ

มาตรา 13 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1 ที่จะทำนุบำรุงรักษาวัดนั้น ตามกำลังและความสามารถ

ข้อ 2 ที่จะตรวจตรา อย่างให้วัดนั้นเป็นที่พำนักแอมแห่งของโจรสู้ร้าย

ข้อ 3 ที่จะปกครองบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ 4 ที่จะรักษาความเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์ในหมู่บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ 5 ที่จะเปนธุระ ในการสั่งสอนพระศาสนาแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ให้เจริญในสัมมาปฏิบัติ ตามสมควรแก่อุปนิสัย

ข้อ 6 ที่จะเปนธุระ ให้กุลบุตรซึ่งอาศัยเปนศิษย์อยู่ในวัดนั้น ได้ร่ำเรียนวิชาความรู้ตามสมควร

ข้อ 7 ที่จะเปนธุระแก่สัปบุรุษ และทายกผู้มาทำบุญในวัดนั้น ให้ได้บำเพ็ญกุศลโดยสะดวก

ข้อ 8 ที่จะทำบาญชีบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น และทำรายงานการวัดยื่นต่อเจ้าคณะ

ข้อ 9 ถ้าพระภิกษุ สามเณรในวันนั้น ประรณานาจะ ไปอยู่วัดอื่นก็ดี หรือจะไปทางไกลก็ดี เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องให้หนังสือสุทธิไปเปนสำคัญ เว้นแต่ถ้าเจ้าอาวาสเห็นว่า ภิกษุสามเณรรูปใดจะไปเพื่อประพฤตินาจารในที่อื่น จะไม่ยอมให้หนังสือสุทธิก็ได้ แต่ต้องแจ้งเหตุให้พระภิกษุ หรือสามเณรรูปนั้นทราบด้วย

มาตรา 14 เป็นหน้าที่ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ บรรดาซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้นจะต้องช่วยเจ้าอาวาสในการทั้งปวงอันเปนภาระของเจ้าอาวาสนั้น

มาตรา 15 บรรดาพระภิกษุสามเณรต้องมีสังกัดอยู่ในบาญชีวัดหนึ่งทุกรูป

มาตรา 16 คฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดย่อมมีหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อพระราชกำหนดกฎหมาย เหมือนพลเมืองทั้งปวง

มาตรา 17 เจ้าอาวาสมีอำนาจเหล่านี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจ ที่จะบังคับว่ากล่าวบรรดาบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอยู่ในวัดนั้น

ข้อ 2 อธิกรณ์เกิดขึ้นในวัดใด ถ้าเป็นความคานลำพังพระวินัย เจ้าอาวาสวัดนั้นมีอำนาจ ที่จะพิพากษาได้ ถ้าเป็นความแย้งแม้คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมให้เจ้าอาวาสเปรียบเทียบ ก็เปรียบเทียบ ได้

ข้อ 3 บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ถ้ามิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส จะเข้าไปบวชหรือ ไปอยู่ในวัดนั้น ไม่ได้

ข้อ 4 บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาส ๆ จะ ไม่ให้อยู่ในวัดนั้นก็ได้

ข้อ 5 ถ้าเจ้าอาวาสบังคับการอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ หรือพระราชบัญญัติและ พระกฤษฎีกาในวัดนั้น ไม่กระทำความก็ดี หรือฝ่าฝืนคำสั่งหมิ่นประมาทเจ้าอาวาสก็ดี เจ้าอาวาสมี อำนาจที่จะกระทำทัณฑกรรมแก่พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความผิดนั้น ได้

ข้อ 6 ถ้าเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่โดยชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย ถ้าและ คฤหัสถ์ผู้ใดขัดขืน หรือลบล้างอำนาจ หรือหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษ ปรับครั้งหนึ่ง เปนเงิน ไม่เกิน 20 บาท หรือจำขังเดือนหนึ่ง หรือทั้งปรับและจำด้วยทั้ง 2 สถาน

มาตรา 18 ผู้ใดจะอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส ถ้าวัดในจังหวัดกรุงเทพฯ ให้อุทธรณ์ต่อ พระราชคณะ ผู้กำกับแขวง ถ้าวัดในหัวเมือง ให้อุทธรณ์ต่อเจ้าคณะแขวง

มาตรา 19 วัดใดจำนวนสงฆ์มากก็ดี หรือเจ้าอาวาสวัดใด ไม่สามารถจะกระทำการตาม หน้าที่ได้ทุกอย่าง ด้วยความชราทุพพลภาพเป็นต้นก็ดี ในจังหวัดกรุงเทพฯ เมื่อพระราชคณะผู้กำกับ แขวงเห็นสมควรจะตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เปนรองเจ้าอาวาสสำหรับรับภาระทั้งปวง หรือแต่ อย่างใดอย่างหนึ่ง ช่วยเจ้าอาวาสที่ตั้งรองเจ้าอาวาสได้ รองเจ้าอาวาสจะมีอำนาจได้เท่าที่พระราชคณะ ซึ่งกำกับแขวงได้มอบนั้น แต่จะมีอำนาจเกินเจ้าอาวาส หรือกระทำการฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้า อาวาส ไม่ได้ ส่วนวัดในหัวเมืองก็ให้เป็นอำนาจ และหน้าที่ของเจ้าคณะเมืองจะตั้งรองเจ้าอาวาส เปน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้เหมือนเช่นนั้น รองเจ้าอาวาสนี้ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณะศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณะศักดิ์ เปนรองอธิการ

หมวดที่ 5

ว่าด้วยคณะแขวง

มาตรา 20 ในท้องที่อำเภอหนึ่ง ให้กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นแขวงหนึ่งในห
จังหวัดกรุงเทพฯ จะโปรดให้พระราชกษัตริย์เป็นผู้กำกับคณะแขวงละรูป ส่วนท้องที่ในหัวเมือง นอก
จังหวัดกรุงเทพฯ นั้น แขวงหนึ่งให้มีเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่ง แต่ถ้าแขวงใดมีวัดน้อย จะรวมหลายแขวง
ไว้ในหน้าที่เจ้าคณะแขวงใดแขวงหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควร

มาตรา 21 พระราชกษัตริย์ผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ นี้ จะโปรดให้พระราชกษัตริย์
รูปใด เป็นผู้กำกับคณะแขวงใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

ส่วนการเลือกตั้งเจ้าคณะแขวงในหัวเมืองนั้น เป็นหน้าที่เจ้าคณะเมือง จะเลือกสรรเจ้า
อาวาส วัดซึ่งอยู่ในแขวงนั้น เสนอต่อเจ้าคณะมณฑล แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควร และให้
เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะทำแต่งตั้งเจ้าคณะแขวง และตราตั้งนั้นต้องให้ข้าหลวงใหญ่ ซึ่งสำเร็จ
ราชการมณฑลประทับตรากำกับเป็นสำคัญข้างฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย อนึ่งเจ้าคณะแขวงนี้ ถ้า
ไม่ได้อยู่ในสมณะศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณะศักดิ์เป็นพระครู ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะทรง
เลือกสรร หรือจะพระราชทานสัญญาบัตรราชทินนาม ตั้งเจ้าคณะแขวงให้มีสมณะศักดิ์ยิ่งขึ้น ไปก็ได้

มาตรา 22 บรรดาวัดในจังหวัดกรุงเทพฯ อยู่ในแขวงใด ให้ขึ้นอยู่ในพระราชกษัตริย์ผู้
กำกับแขวงนั้น ส่วนวัดในหัวเมืองวัดอยู่ในแขวงใด ก็ให้ขึ้นอยู่ในเจ้าคณะแขวงนั้น เว้นแต่วัดทั้งใน
กรุงเทพฯ และในหัวเมือง ที่โปรดให้ขึ้นอยู่เฉพาะคณะ หรือเฉพาะพระราชกษัตริย์รูปใดรูปหนึ่ง
ซึ่งทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 23 ให้พระราชกษัตริย์ผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ มีอำนาจศักดิ์ตั้งถานานู
กรมตำแหน่งพระสังฆปริณายกได้อีกรูปหนึ่ง เว้นแต่ถ้าพระราชกษัตริย์รูปนั้น มีอำนาจศักดิ์ควรตั้งถานานู
กรมเกิน 3 รูปอยู่แล้วก็ไม่ต้องตั้ง

มาตรา 24 พระราชกษัตริย์ผู้กำกับแขวงมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1 ที่จะตรวจตราอำนาจการวัดและการสงฆ์ บรรดาซึ่งอยู่ในปกครองให้เรียบร้อย
เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 ที่จะเลือกและตั้งรองเจ้าคณะแขวงเจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาสอันมีอำนาจ
เลือกตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 3 ที่จะตรวจตราทำนุบำรุง การสั่งสอนพระศาสนา และการศึกษาในวัดซึ่งอยู่ความ
ปกครอง

ข้อ 4 ที่จะไปดูแลตรวจตราการตามวัดขึ้นในแขวงนั้น เป็นครั้งเป็นคราวตามสมควร

ข้อ 5 ที่จะช่วยระงับอธิกรณ์แก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์
เจ้าอาวาส

มาตรา 25 พระราชคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ มีอำนาจดังนี้

ข้อ 1 รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ที่พระราชคณะนั้นตั้งได้
ตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติก็ดี เพราะไม่
สามารถก็ดี พระราชคณะผู้กำกับแขวงมีอำนาจ ที่เอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 2 มีอำนาจ ที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเถียงแย้ง ในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้า
อาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ 3 มีอำนาจ ที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณร ในวัดซึ่งขึ้นอยู่ในแขวงนั้นในกิจอัน
ชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

มาตรา 26 พระครูเจ้าคณะแขวงหัวเมืองมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1 ที่จะตรวจตราอำนวยการวัด และการสงฆ์ บรรดาที่อยู่ในปกครองให้เรียบร้อย
เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 ที่จะเลือกเจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาสตามความในพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 3 ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนา และการศึกษาในวัดซึ่งอยู่ใน
ปกครอง

ข้อ 4 ที่จะไปดูแลตรวจตราตามวัดขึ้นในแขวงนั้น เป็นครั้งเป็นคราวตามสมควร

ข้อ 5 ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งของ
เจ้าอาวาส

ข้อ 6 ถ้าเกิดเหตุหรืออธิกรณ์อย่างใดในการวัด หรือการสงฆ์ในแขวงนั้น อันเหลือกำลัง
ที่จะระงับได้ ก็ให้รับนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมือง

มาตรา 27 เจ้าคณะแขวงมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจ ที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการโต้แย้ง ในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ 2 มีอำนาจ ที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุ สามเณร ตลอดท้องที่แขวงนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

มาตรา 28 เจ้าคณะแขวงมีถาณานุศักดิ์ ตั้งถาณานุกรมผู้ช่วยการคณะได้ 2 รูป คือ พระสมุห์รูป 1 พระใบฎีการูป 1 ถ้าเจ้าคณะแขวงนั้น ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระครูมีราชทินนามตั้งพระปลัดได้อีกรูป 1

มาตรา 29 แขวงใดในจังหวัดกรุงเทพฯ ก็ดี ในหัวเมืองก็ดี มีวัดมาก พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ หรือเจ้าคณะเมืองนั้น เห็นสมควรจะมีผู้ช่วยตรวจตราการอยู่ประจำท้องแขวง จะตั้งเจ้าอาวาสวัดใดวัดหนึ่งในแขวงนั้น ให้เป็นรองเจ้าคณะแขวงกำกับตรวจตราการวัดในตำบลหนึ่งหรือหลายตำบลก็ได้ และในแขวงหนึ่งจะมีรองเจ้าคณะแขวงก็รูปก็ได้ตามสมควร แต่รองเจ้าคณะแขวงรูป 1 ต้องมีจำนวนวัดอยู่ในหมวดนั้น ไม่น้อยกว่า 5 วัด จึงควรตั้งและรองเจ้าคณะแขวงมีหน้าที่ฟังคำสั่ง และเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง หนึ่งรองเจ้าคณะแขวงนั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณะศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอธิการ

หมวด ที่ 6

ว่าด้วยคณะเมือง

มาตรา 30 หัวเมืองหนึ่งให้มีพระราชาคณะหรือพระครู เป็นเจ้าคณะเมืองรูป 1 การเลือกสรร และตั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมืองนี้แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 31 เจ้าคณะเมืองมีหน้าที่ ดังนี้ คือ

ข้อ 1 ที่จะตรวจตรา อำนาจการวัดและการสงฆ์ บรรดาอยู่ในเขตร์เมืองนั้นให้เรียบร้อย และไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 ที่จะตั้งรองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาสวัดในเขตร์เมืองนั้น ซึ่งมีอำนาจตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 3 ที่จะตรวจตรา ทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนา และการศึกษาในบรรดาวัดในเขตร์เมืองนั้น

ข้อ 4 ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะแขวง และระงับอธิกรณ์วินิจฉัยข้อ
อุทธรณ์คำสั่ง และคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวงในเมืองนั้น

ข้อ 5 ที่จะเลือกเจ้าอาวาสซึ่งสมควรเป็นเจ้าคณะแขวงเสนอต่อเจ้าคณะมณฑล

มาตรา 32 เจ้าคณะเมืองมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าวตวงมณฑลตลอดคณเมืองนั้น ในกิจอันชอบด้วย
พระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ซึ่งเจ้าคณะเมืองตั้งได้ตาม
พระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควรจะคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี หรือเพราะขาด
ความสามารถก็ดี เจ้าคณะเมืองมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 3 มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวง

มาตรา 33 เจ้าคณะเมืองมีอำนาจสักตั้งदानานุกรมได้ 5 รูป คือ พระปลัด 1 พระ
วินัยธร 1 พระวินัยกรรม 1 พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 สำหรับช่วยในคณะ

มาตรา 34 หัวเมืองใดมีกิจการมากจะทรงพระกรุณาโปรดตั้งพระครู เจ้าคณะรองเป็น
ผู้ช่วยเจ้าคณะเมืองรูป 1 หรือหลายรูปตามแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

หมวด ที่ 7

ว่าด้วยคณะมณฑล

มาตรา 35 หัวเมืองมณฑล 1 จะทรงพระกรุณาโปรดให้พระราชคณะผู้ใหญ่เป็นเจ้า
คณะมณฑลรูป 1 พระราชคณะรูปใดควรจะเป็นเจ้าคณะมณฑลใดนั้น แล้วแต่จะทรงพระราชดำริ
เห็นสมควร

มาตรา 36 ถ้ามณฑลใดมีกิจการมากจะทรงพระกรุณาโปรด ให้มีพระราชคณะเป็น
เจ้าคณะรองผู้ช่วยการะมณฑลนั้นอีกรูป 1 หรือหลายรูป ทั้งนี้แล้วแต่จะทรงพระราชดำริ
เห็นสมควร

มาตรา 37 เจ้าคณะมณฑลมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1 ที่จะรับพระบรมราชานุมัติไปจัดการทำนุบำรุงพระศาสนา และบำรุงการศึกษา
ตามวัดในมณฑลนั้น ให้เจริญรุ่งเรืองตามพระราชประสงค์

ข้อ 2 ที่จะออกไปตรวจตราการคณะสงฆ์ และการศึกษาในมณฑลนั้น ๆ บ้างเป็นครั้ง
เป็นคราว

ข้อ 3 ที่จะตั้งพระครูเจ้าคณะแขวงตามหัวเมืองในมณฑลนั้น บรรดาซึ่งมิได้รับ
พระราชทานสัญญาบัตร

ข้อ 4 ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะเมืองในมณฑลนั้น

มาตรา 38 เจ้าคณะมณฑล มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจที่จะบังคับบัญชา พระภิกษุสามเณรทั่วทั้งมณฑลนั้น ในกิจอันชอบด้วย
พระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 ที่จะมอบอำนาจให้เจ้าคณะรองออกไปตรวจจัดการในมณฑลได้ ตามเห็นสมควร
จะให้มีอำนาจเท่าใด แต่มิให้เกินแก่อำนาจ และฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้าคณะมณฑล

ข้อ 3 ผู้มีตำแหน่งสมณะศักดิ์ชั้นใด ๆ ในมณฑลนั้น นอกจากที่ได้รับพระราชทาน
สัญญาบัตรแล้ว ถ้าไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งเพราะความประพฤติก็ดี เพราะขาดความสามารถก็ดี
เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 4 เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะ
เมือง

มาตรา 39 เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจแต่งตั้งถานานุกรมได้ 6 รูป คือ พระครูปลัด 1 พระ
ครูวินัยธร 1 พระครูวินัยกรรม 1 พระสังฆรักษ์ 1 พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 แต่ถ้าในถานานุกรมศักดิ์เดิม
มีตำแหน่งใดแล้ว ไม่ต้องตั้งตำแหน่งนั้น

หมวดที่ 8

ว่าด้วยอำนาจ

มาตรา 40 เป็นหน้าที่ของเจ้ากระทรวงธรรมการ และเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่จะ
ช่วยอุทธรณ์เจ้าคณะให้ได้กำลัง และอำนาจพอที่จะจัดการ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 41 พระภิกษุสามเณรต้องฟังบังคับบัญชาเจ้าคณะ ซึ่งตนอยู่ในความปกครอง
ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่ฟังบังคับบัญชา หรือหมิ่นเลียดต่ออำนาจเจ้าคณะมีความผิด เจ้าคณะมี
อำนาจที่จะทำทัณฑกรรมได้

มาตรา 42 ถ้าเจ้าคณะกระทำการตามหน้าที่ ในพระราชบัญญัติ และกฎหัตถ์ผู้ใดลงข้าง
ข้างขึ้นต่ออำนาจเจ้าคณะ ผู้นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษฐานขัดอำนาจเจ้าพนักงาน

มาตรา 43 คดีที่จำเลยเป็นเจ้าอาวาสก็ดี หรือเป็นคดีอุทธรณ์คำตัดสิน หรือคำสั่งของเจ้า
อาวาสก็ดี หรือจำเลยเป็นรองเจ้าคณะแขวง หรือเป็นดำนานุกรมของเจ้าคณะแขวงก็ดี หรืออุทธรณ์
คำสั่งรองเจ้าคณะแขวง หรือดำนานุกรมเจ้าคณะแขวงก็ดี ถ้าข้อวินิจฉัยคดีนั้น อยู่ในคำพิพากษา
บัญญัติ หรือในการบังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้ คดีเกิดขึ้นในแขวงใดให้เจ้าคณะแขวงนั้น มี
อำนาจที่จะตัดสินคดีนั้นได้

คดีเช่นนั้น ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะแขวง หรือรองเจ้าคณะเมืองหรือ
ดำนานุกรมเจ้าคณะหัวเมืองใด ให้เจ้าคณะเมืองนั้นมีอำนาจที่จะตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์
เป็นเจ้าคณะเมืองหรือรองเจ้าคณะมณฑล หรือดำนานุกรมของเจ้าคณะมณฑลของรองเจ้าคณะ
มณฑลใดให้เจ้าคณะมณฑลนั้น มีอำนาจตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์ เป็นเจ้าคณะมณฑล
หรือเป็นพระราชคณะผู้กำกับแขวงให้โทษ หรือผู้อุทธรณ์ทำฎีกายื่นต่อกระทรวงธรรมการ ให้นำ
ความกราบบังคมทูลพระกรุณา

มาตรา 44 พระราชคณะ หรือสงฆ์นายกซึ่งโปรดให้ปกครองคณะพิเศษ นอกจากที่ได้
กล่าวให้ปกครองคณะพิเศษ นอกจากที่ได้กล่าวมาในพระราชบัญญัตินี้ เช่น พระราชคณะซึ่งได้
กล่าววัดในจังหวัดกรุงเทพฯ ๑ หลายวัด แต่มิได้กำกับแขวงแผ่นดินก็ดี มีอำนาจ และหน้าที่ ในการ
ปกครองวัดขึ้นเหมือนพระราชคณะผู้กำกับแขวงนั้น

มาตรา 45 ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่จะรักษาการให้ไปตาม
พระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ 16 มิถุนายน รศ. 121 เป็นวันที่ 12270 ในรัชกาล
ปัจจุบันนี้

ภาคผนวก ๓

พรบ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2477

วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๔๕๒

พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองคณะสงฆ์แก้ไขเพิ่มเติม

พุทธศักราช ๒๕๖๖

นริศรานุวัตติวงศ์

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามพระราชกฤษฎีกาตั้งวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาภิบาล

วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๔๕๓

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๖๖”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๗ ที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภกทรงปกครองรักษาโดยพระบรมเดชานุภาพ ผู้ใดผู้หนึ่ง

วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๔๕๔

จะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นไปไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจแห่ง
บทกฎหมายเฉพาะ”

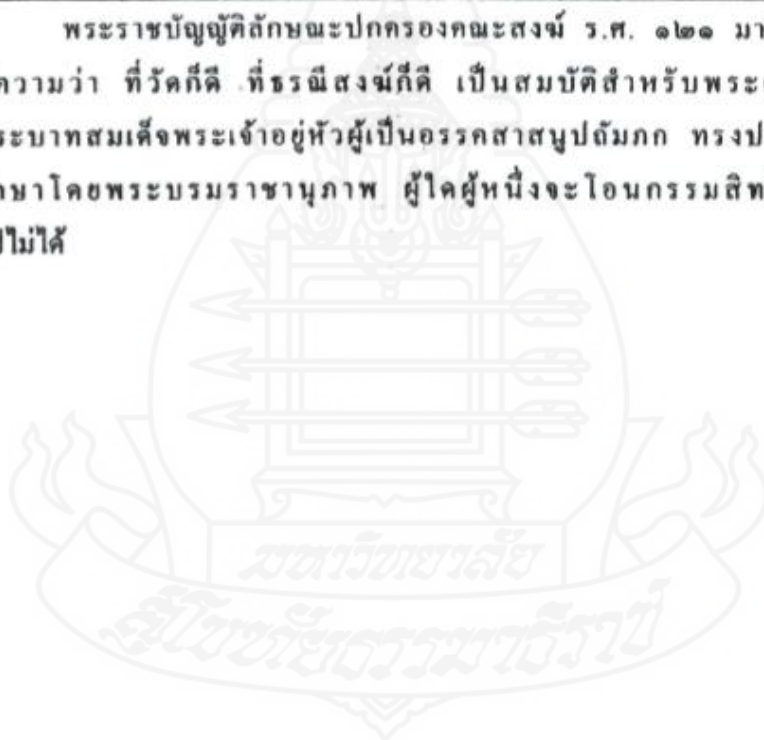
ประกาศมาณวันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๖
เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาตรา ๗
มีความว่า ที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็นอรรคศาสนูปถัมภก ทรงปกครอง
รักษาโดยพระบรมราชานุญาต ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้น
ไปไม่ได้

ภาคผนวก ก

พรบ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๑

พระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์

พุทธศักราช ๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล. อ. พิษณุธรรมโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏ

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๘๔

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ตั้งต่อไปนี้

บททั่วไป

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๘๔”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๓

หมวด ๑

สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๕ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนา สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๖ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก และทรงบัญชาการ คณะสงฆ์ โดยบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗ สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญญัติสังฆาณัติโดยคำแนะนำของสังฆสภา

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงบริหารการคณะสงฆ์ทางคณะสังฆมนตรี

มาตรา ๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงวินิจฉัย อธิกรณ์ทางคณะวินัยธร

มาตรา ๑๐ ถ้าไม่มีสมเด็จพระสังฆราชหรือสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ให้สังฆนายกหรือสังฆมนตรี ซึ่งรักษาการแทนทำหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์แทนสมเด็จพระสังฆราช

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔

หมวด ๒

สังฆสภา

มาตรา ๑๑ สังฆสภาประกอบด้วยสมาชิก มีจำนวนรวม
กันไม่เกินสี่สิบห้ารูป คือ

- (๑) พระเถระชั้นธรรมขึ้นไป
- (๒) พระคณาจารย์เอก
- (๓) พระเปรียญเอก

แต่ทั้งนี้ถ้ามีจำนวนเกินกว่าที่กำหนดให้เป็นสมาชิกตาม
ลำดับ (๑) (๒) (๓) และตามลำดับอาวุโส

มาตรา ๑๒ ทุกคราวสมัยประชุมสามัญ สมเด็จพระ
สังฆราชทรงตั้งสมาชิกในสังฆสภาตามมติของสังฆสภา ให้
เป็นประธานสภาหนึ่งรูป เป็นรองประธานหนึ่งรูปหรือหลาย
รูปก็ได้

ในการตั้งประธานและรองประธานสังฆสภา ให้รัฐมนตรี
ว่าด้วยการพระศาสนาพิจารณารองนามรับสนอง

มาตรา ๑๓ ประธานสังฆสภามีหน้าที่ดำเนินกิจการของ
สภาให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานมีหน้าที่กระทำการ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๙ หน้า ๑๓๕๕

การแทนประธานในเมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

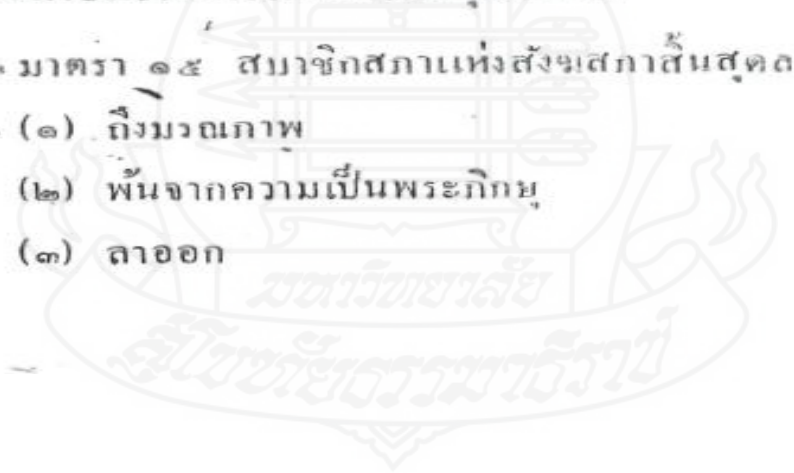
ในขณะที่ยังมิได้ตั้งประธานและรองประธาน หรือในเมื่อประธานและรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกเลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นประธานการ ประชุม ในคราวประชุม นั้น

มาตรา ๑๔ ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุมได้

ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ถ้าไม่มีข้อขัดข้องทางพระวินัย นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทนจะเข้าฟังการประชุมด้วยก็ได้ และจะเสนอคำชี้แจงอย่างใดในที่ประชุมนั้นก็ไ้

มาตรา ๑๕ สมาชิกสภาแห่งสังฆสภาสิ้นสุดลง เมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๖๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔

(๔) สังฆสภาวินิจฉัยให้ออกโดยคะแนนเสียงเกินกว่า
สองในสามของสมาชิกที่มาประชุม

มาตรา ๑๖ ผู้คดีที่จะรับเข้าปรึกษาในที่ประชุมสังฆสภา
นั้น จะเสนอได้สามทาง คือ ทางคณะสงฆมนตรีหนึ่ง ทาง
กระทรวงศึกษาธิการหนึ่ง และทางสมาชิกสังฆสภาหนึ่ง แต่
ผู้คดีที่เสนอทางสมาชิกสังฆสภานั้น ต้องให้สงฆนายกรับ
รอง

มาตรา ๑๗ การลงมติข้อปรึกษานั้น ถ้ามิได้บัญญัติไว้
เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัตินี้ หรือในพระธรรมนูญ ให้
ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาท

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามี
จำนวนเสียงลงคะแนน เท่ากันให้ ประธานในที่ประชุมมีสิทธิ
ชี้ขาดให้เป็นไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือจะให้ระงับเรื่อง
นั้นไว้ก็ได้

แต่การตีความพระธรรมนูญ ถ้ามีข้อสงสัยให้ตีความ
ไปในทางรักษาพระธรรมนูญให้เคร่งครัดโดยไม่ต้องลงมติ

มาตรา ๑๘ ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งหรือ
หลายสมัยแล้วแต่สภาจะกำหนด สมัยประชุมสามัญสมัย

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๗

หนึ่งให้มิกำหนดเวลาไม่เกินสามสิบวัน แต่สมเด็จพระ
สังฆราชจะโปรดให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

วันเริ่มสมัยประชุมครั้งแรก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด

มาตรา ๑๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงเรียกประชุมสังฆสภา
ตามสมัยประชุมและทรงเปิดปิดประชุม

การเปิดปิดประชุม สมเด็จพระสังฆราชจะเสด็จมาทรง
ทำหรือจะโปรดให้สังฆนายกทำแทนก็ได้

มาตรา ๒๐ เมื่อเป็นการจำเป็น สมเด็จพระสังฆราชจะ
ทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภาก็ได้

อนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเรียกประชุมวิสามัญสัง
สภา เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการร้องขอ

ในการนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการลงนาม
รับสนอง

มาตรา ๒๑ สังกัดเดี่ยอบัญญัติได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดวิธีการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
- (๒) กิจการที่มีบทกฎหมายกำหนดให้ทำเป็นสังฆาณัติ

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๔

มาตรา ๒๒ สภานิติบัญญัติ กฤษฎีกา ทฎอ.ตุลาการ พระ
บัญชาสมเด็จพระสังฆราช กฎกระทรวง ข้อบังคับและระเบียบ
ต้องไม่ขัดกับพระธรรมนูญ

สภานิติบัญญัติ จะบัญญัติกรรมสิทธิ์และกำหนดทัณฑ์โทษแก่
บรรพชิตผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระวินัยและสังฆาตติไวั ให้
เป็นโทษหนักเบาจากโทษตามพระวินัยก็ได้

มาตรา ๒๓ ทัณฑ์กรรมที่ระบับัญญัติไว้ในสังฆาตติไวัเกี่ยว
ด้วยการปฏิบัติล่วงละเมิดพระวินัย และสังฆาตติไวั ให้
กำหนดได้เจ็ดสถาน ดังนี้

- (๑) ให้สึกและห้ามอุปสมบท
- (๒) ให้สึก
- (๓) ให้บิณฑบาตข้อมธรรม
- (๔) ให้พักหรือเวรกันตำแหน่งหน้าที่
- (๕) ให้กักบริเวณ
- (๖) ให้ทำงานภายในวัด
- (๗) ให้นำทัณฑ์บนหรือให้ชอขมาโทษ

วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๑๕๕

มาตรา ๒๕ เมื่อสภาสภาได้ร่างสัจชาติขึ้นสำเร็จแล้ว ให้ส่งนายกลำขึ้นถวาย สมเด็จพระสังฆราช เพื่อลงพระนาม และเมื่อได้ประกาศในแถลงการณ์แล้วให้ใช้บังคับได้

ถ้าสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างสัจชาตินั้น จะได้ปรึกษากันมาทำสัจสภาภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ส่งนายกลำขึ้นถวายก็ได้ หรือมิได้ปรึกษากันภายในสิบห้าวันนั้นก็ สัจสภาจะต้องมีอีกอันใหม่ และออกเสียงลงคะแนนลับ ถ้าและสัจสภาเดิมเดิม ให้นำร่างสัจชาติเดิมขึ้นถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระสังฆราชมิได้ลงพระนามภายในเจ็ดวันแล้ว ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการพิจารณา ถ้าเห็นสมควร ก็ให้นำร่างสัจชาติเดิมเสนอประธานสัจสภาภายในเจ็ดวัน ในกรณีเช่นนี้ให้ประธานสัจสภาลงนามประกาศสัจชาติเดิม ใช้บังคับได้

มาตรา ๒๕ สภาสภามีอำนาจเลือกสมาชิกสภาสภาตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญ และมีอำนาจเลือกพระภิกษุซึ่ง เป็นสมาชิกสภาสภาหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาสภาก็ตาม ตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระทำการหรือพิจารณา

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๕

สอบสวนข้อความอันอยู่ในวงงานของสังฆสภา หรือที่เกี่ยวข้อง
กับการคณะสงฆ์

การประชุม คณะกรรมการ จะต้อง มีกรรมการ เข้า
ประชุม ไม่น้อยกว่า กึ่งจำนวน จึงเป็น องค์ประชุม ได้

มาตรา ๒๖ สังฆสภามีอำนาจ ตั้ง ข้อบังคับ การประชุม
และการ ปฎิบัติ ของ สังฆสภา เพื่อ ดำเนิน การ ตาม บท แห่ง
พระราชบัญญัติ นี้

มาตรา ๒๗ การ โฆษณา ข้อความ ที่ เกี่ยว กับ การ ประชุม
สังฆสภา คณะ กรรมการ สังฆสภา คณะ สังฆมนตรี หรือ
คณะกรรมการ ที่ คณะ สังฆมนตรี ตั้ง ขึ้น ให้ พิจารณา เป็น การ กลับ
จะ ทำ ได้ ต่อ เมื่อ ใ้ รับ อนุญาต จาก รัฐมนตรี ว่า การ กระทรวง
ศึกษาธิการ

หมวด ๓

คณะสังฆมนตรี

มาตรา ๒๘ สมเด็จพระสังฆราช ทรง ตั้ง สังฆมนตรี ขึ้น
คณะหนึ่ง ประกอบด้วย สังฆนายก รูปหนึ่ง และ สังฆมนตรี
อีก ไม่เกิน เก้า รูป

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๑

ในการตั้งคณะสังฆมนตรี ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ลงนามรับสนอง

มาตรา ๒๘ สังฆนายก และสังฆมนตรี อย่างน้อยสี่รูป ต้องเลือกจากสมาชิกของสังฆสภา นอกนั้นจะเลือกจากพระภิกษุผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิกของสังฆสภาก็ได้

สังฆมนตรีผู้มีได้เป็นสมาชิกสังฆสภา ย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแสดงความเห็นในสังฆสภาได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

มาตรา ๓๐ สังฆนายกต้องรับผิดชอบในการบริหารการคณะสงฆ์ ส่วนสังฆมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้บริหารองค์การใด ต้องรับผิดชอบในหน้าที่องค์การนั้น และสังฆมนตรีทุกรูปจะได้รับแต่งตั้งให้บริหารองค์การใดหรือไม่ก็ตาม ต้องรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทั่วไปของคณะสังฆมนตรี

มาตรา ๓๑ คณะสังฆมนตรีต้องออกจากหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์ เมื่อได้รับหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์มาเป็นเวลาครบสี่ปีแล้ว หรือลาออกทั้งคณะหรือความเป็นสังฆนายกได้สิ้นสุดลง คณะสังฆมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่ง

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๔

เพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่าคณะสังฆมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

นอกจากนี้ ความเป็นสังฆมนตรีจะสิ้นสุดลง เฉพาะรูปเมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการถวายความเห็นให้ลาออก

มาตรา ๓๒ สมเด็จพระสังฆราชทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะทรงตรากฎีกาสงฆ์ตามที่ระบุไว้ในสังฆานัติ

มาตรา ๓๓ ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่างๆ คือ

- (๑) องค์การปกครอง
- (๒) องค์การศึกษา
- (๓) องค์การเผยแผ่
- (๔) องค์การสาธารณูปการ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๓

นอกจากนี้จะมีใหม่สงฆาตติกำหนดใหม่องค์การอื่น เพิ่ม
ขึ้นอีกก็ได้

ทุกองค์การต้องมีสังฆมนตรีรูปหนึ่งเป็นผู้ว่าการ บังคับ
บัญชารับผิดชอบ ถ้าจำเป็นจะมีสังฆมนตรีช่วยว่าการก็ได้

มาตรา ๓๔ ระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสงฆาตติ

มาตรา ๓๕ ให้มีเจ้าคณะตรวจการในภาคต่าง ๆ ตามที่
จะมีสงฆาตติกำหนดไว้

เจ้าคณะตรวจการมีอำนาจหน้าที่ควบคุม สั่งการ และ
แนะนำชี้แจงกิจการอันเกี่ยวกับการบริหาร คณะสงฆ์ ให้เป็น
ไปตามพระธรรมวินัย สงฆาตติ กติกาสงฆ์ กฎ องค์การ
กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ

มาตรา ๓๖ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๒ มาตรา ๒๐
และมาตรา ๒๘ สงฆาตติ กติกาสงฆ์ และพระ ัญญาสมเด็จ
พระสังฆราช อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์นั้น ต้องมีสังฆมนตรี
รูปหนึ่งลงนามรับสนอง

มาตรา ๓๗ การแต่งตั้ง ถอดถอน หรือโยกย้ายพระ
อูปัชฌายะและพระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการบริหารการคณะ

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๘๔

สงฆ์ ให้กระทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ใน
 สัจจนาถิติ

หมวด ๔

วัด

มาตรา ๓๘ วัดมีสองอย่าง

- (๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว
- (๒) สำนักสงฆ์

มาตรา ๓๙ การสร้าง การตั้ง การรวม การโอน การ
 ย้าย และการยุบเลิกวัด ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

การพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้กระทำโดยพระบรม
 ราชโองการ

มาตรา ๔๐ ทิววัดและที่ชนงขนตอวัดมตงน

- (๑) ทิววัด คือที่ชนงตงวัดจนตลอดเขตต์วัดนั้น
- (๒) ที่ชนงสงฆ์ คือที่ชนงเป็นสมบัตติของวัด
- (๓) ที่กัลปนา คือที่ชนงมีผู้ททิตแต่ผลประโยชน์ให้วัด

หรือพระศาสนา

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๕

มาตรา ๔๑ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้แต่
โดยพระราชบัญญัติ

มาตรา ๔๒ วัดหนึ่งใหม่เจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็น
การสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง
หรือหลายรูปก็ได้

มาตรา ๔๓ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาจัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไป
โดยระเบียบเรียบร้อย ตามสังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ
กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี
ถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับ และ
ระเบียบ

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรม
วินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔

มาตรา ๔๔ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่ในวัดนั้น

(๒) ขับไล่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสให้ออกจากวัดนั้น

(๓) กระทำทัฬหกรรมแก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้นให้ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัฬหีบนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย สวรรณาเถติ กติกาสงฆ์ กฎองคการ กฎหมาย ข้อบังคับ หรือระเบียบ

มาตรา ๔๕ บรรพชิตต้องมีสังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง และมีถิ่นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

หมวด ๕

ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๖ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งยังมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๙ หน้า ๑๕๐๗

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ให้แก่ทรัพย์สินของวัดใด
วัดหนึ่ง

มาตรา ๔๗ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง
ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ

มาตรา ๔๘ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดท่างบประมาณ
ประจำปีของศาสนสมบัติกลาง เมื่อได้รับความเห็นชอบของ
คณะรัฐมนตรีแล้ว ให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้
ประมาณนั้นได้

มาตรา ๕๕ ศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามระเบียบ
ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจะได้ตราไว้ด้วยความเห็นชอบของ
คณะรัฐมนตรี

หมวด ๖

คณะวินัยธร

มาตรา ๕๐ การพิจารณาวินัยอัยการ ให้เป็นอำนาจ
และหน้าที่ของคณะวินัยธร

มาตรา ๕๑ ระเบียบการแต่งตั้งคณะวินัยธรคดี ระเบียบ
วิธีพิจารณาวินัยอัยการคดี ให้เป็นไปตามสังกัด

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๘๔

มาตรา ๕๒ คณะวินัยธรย่อมเป็นอิสระในการพิจารณา
วินิจฉัยอธิกรณ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และสังฆาตติ

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๕๓ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา ๒๗
มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน

มาตรา ๕๔ ผู้ใด

(๑) มิได้รับบรรพชาอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย
แต่บังอาจแต่งกายเลียนแบบบรรพชิต

(๒) หมกสีทึบที่จะได้รับบรรพชาอุปสมบท แต่มารับ
บรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง

(๓) ต้องปาราชิกแล้วไม่สละการแต่งกายอย่างเพศ
บรรพชิต

(๔) ต้องคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึกแล้วไม่สึก
มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา ๕๕ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย หรือพระภิกษุสงฆ์
คณะใดคณะหนึ่ง อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือ
ความแตกแยก มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๔๘๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๕

มาตรา ๕๖ ไวยวัจจกรผู้ใด กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ความผิดต่อระวางโทษฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจและตำแหน่งหน้าที่ในทางทุจริตตามกฎหมายลักษณะอาญา

หมวด ๘

บทเบ็ดเตล็ด

มาตรา ๕๗ พระภิกษุ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา

มาตรา ๕๘ การปกครองคณะสงฆ์อื่น นอกจากคณะสงฆ์ไทย ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

มาตรา ๕๙ ให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสังฆสภาและสำนักงานเลขาธิการคณะสังฆมนตรี เพื่อการให้มีสิทธิเสนอคำข้แจ้งในคณะสังฆมนตรี

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๖๐ ก่อนที่จะได้ทำสังคายนาพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน แต่อย่างช้าต้องไม่เกินแปดปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ห้ามมิให้ออกสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ พระบัญชา

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๑๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๘๔

สมเด็จพระสังฆราช กฏกระทรวง หรือระเบียบใด ที่จะบังคับ
ให้ต้องเปลี่ยนลักษณะได้นิยมบังคับและปฏิบัติกันมาเป็นเวลา
ช้านานแล้ว

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

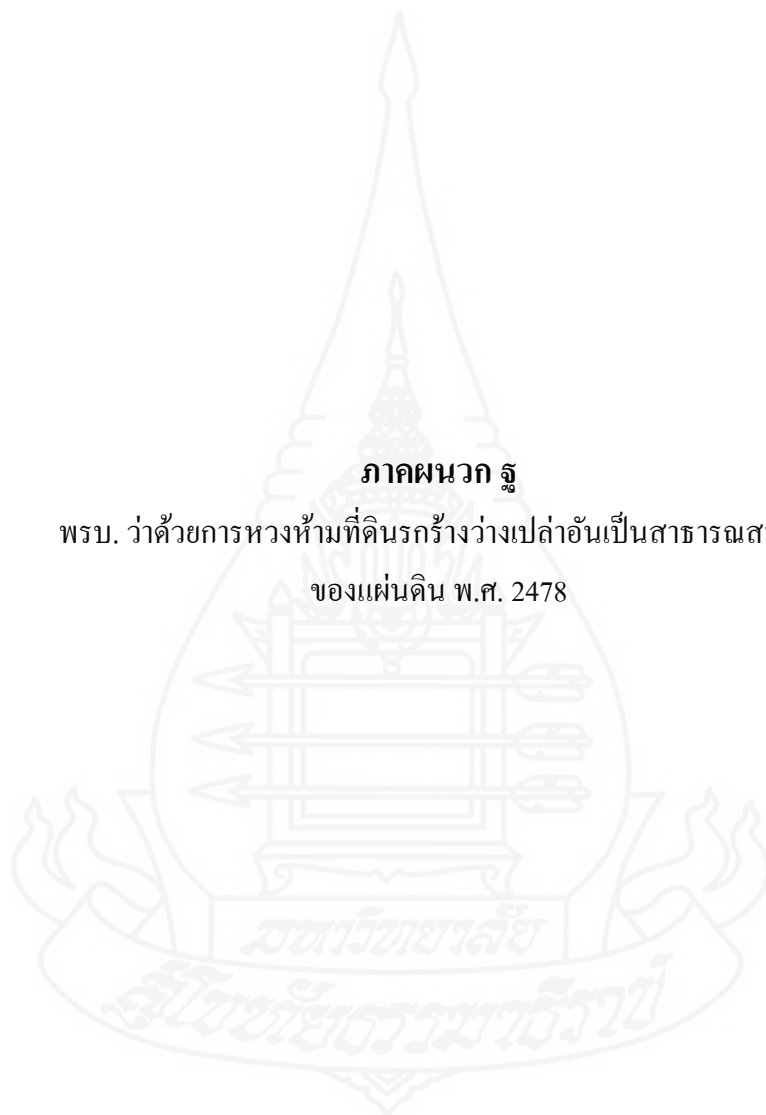
พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ฐ

พรบ. ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติ
ของแผ่นดิน พ.ศ. 2478

เล่ม ๕๓ หน้า ๓๑ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างเปล่าอันเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

พุทธศักราช ๒๕๖๘

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘)

ชาติชาย ทัฬหยาภา

พล.อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน
ตราไว้ ณ วันที่ ๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๘
เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

วันที่ ๘ เมษายน ๒๔๗๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๓๒

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรวางวิธีการ
หวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็น สาธารณสมบัติของ
แผ่นดินขึ้นไว้

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดย
คำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราช
บัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณ
สมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นไป ให้
ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มี
บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่ง
พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ถ้ารัฐบาลต้องการจะหวงห้ามที่ดินรกร้าง
เปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ใด ๆ
ก็ให้ดำเนินการหวงห้ามตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

เล่ม ๕๓ หน้า ๓๓ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๘ เมษายน ๒๔๗๘

มาตรา ๕ การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า ให้ออก
เป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในพระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุ

- (๑) ความประสงค์ที่หวงห้าม
- (๒) เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้าม
- (๓) ที่ดินซึ่งกำหนดว่าต้องหวงห้าม

ให้มีแผนที่แสดงเขตต์ที่ดินดังกล่าวแล้วติดไว้ท้ายพระ
ราชกฤษฎีกา แผนที่ดังกล่าวนี้ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่ง
พระราชกฤษฎีกา แต่ในกรณีหวงห้ามที่ดินริมทางหลวงนั้น
จะกำหนดเขตต์ที่ดิน ซึ่งหวงห้ามนับจากเส้นกลางทางหลวง
ออกไปเป็นระยะทางตั้งจะได้อำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา
ก็ได้

มาตรา ๖ เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาในราชกิจจา
นุเบกษาแล้วให้เจ้าหน้าที่มอบสำเนาอันถูกต้องพร้อมทั้งแผนที่
ท้ายพระราชกฤษฎีกา เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียบตรวงคูได้ ไว้ในที่
ก. ที่ทำการข้าหลวงประจำจังหวัด ซึ่งที่ดินที่หวงห้ามนั้น
ตั้งอยู่

ข. ที่ว่าการอำเภอหรือหออทะเบียนที่ดินในท้องที่ซึ่งที่ดิน
ที่หวงห้ามนั้นตั้งอยู่

วันที่ ๘ เมษายน ๒๔๗๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๓๔

มาตรา ๗ ถ้าการหวงห้ามนั้นมีได้กำหนดเวลาไว้ เมื่อ
จะถอนการหวงห้ามทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ก็ให้ออกเป็น
พระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกานั้นจะระบุเงื่อนไข
ในการถอนไว้ก็ได้

การถอนหวงห้ามแต่บางส่วนให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา
๕ และมาตรา ๖ ว่าด้วยแผนที่มาใช้โดยอนุโลม

การถอนหวงห้ามที่ว่ามานี้ ให้รวมทั้งการหวงห้ามที่มีไว้
ก่อนใช้พระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่
รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจ
ออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราช
บัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว
ให้ใช้บังคับได้

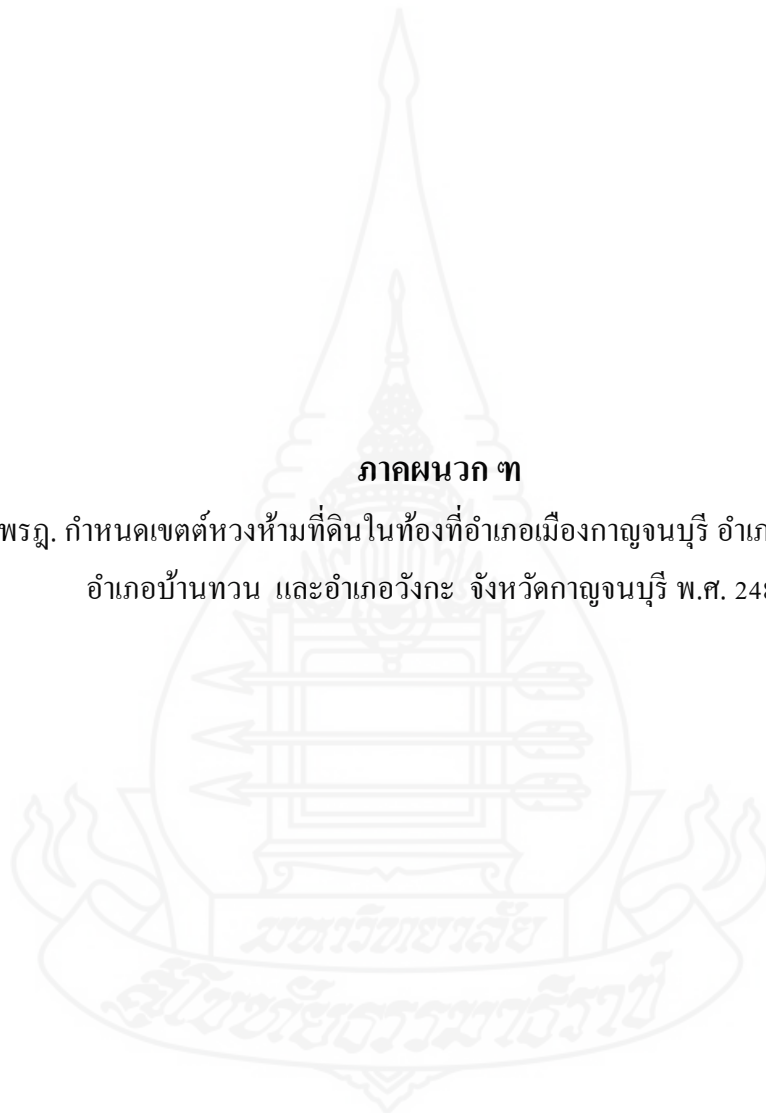
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ๓

พรฎ. กำหนดเขตต์หวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย
อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2481

เล่ม ๕๕ หน้า ๕๑๕ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๑

พระราชกฤษฎีกา

กำหนดเขตต์หวงห้ามทศนไนห้องที่
อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาบ อำเภอบ้านทวน
และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี

พุทธศักราช ๒๕๔๑

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

เจ้าพระยายมราช

พล. อ. เจ้าพระยาพิชเชนทรโยธิน

ตราไว้ณวันที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑

เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ หน้า ๕๑๖

โดยที่เห็นสมควรจะกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านทวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช ๒๕๔๑”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เจ้ากรมแผนที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้ามที่ดินตามพระราชกฤษฎีกานี้

เล่ม ๔๔ หน้า ๔๑๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๔๘๓

มาตรา ๔ ที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งต้องหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกานี้ คือ ที่ดินที่อยู่ภายในเขตหวงห้ามตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าหักร้าง จัดทำ หรือปลูกสร้างด้วยประการใดๆ ในที่ดินนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ต

พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2482

เล่ม ๕๖ หน้า ๓๓๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติ โรงงาน

พุทธศักราช ๒๕๖๒

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล. อ. เจ้าพระยาพิชเบนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

เป็นปีที่ ๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๖ หน้า ๑๓๕๓

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรควบคุมโรงงาน เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ รักษาความปลอดภัย ความผาสุกและอนามัย

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดย คำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติ โรงงาน พุทธศักราช ๒๔๘๒"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศใน ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป และจะใช้พระราชบัญญัตินี้ บังคับแก่โรงงานชนิดใดเฉพาะท้องถิ่นใด ให้ประกาศโดย พระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

"โรงงาน" หมายความว่า สถานที่เพื่อประโยชน์ใน การค้าที่ระบุไว้ต่อไปนี้

๑. โรงงานสีข้าวไทยใช้เครื่องจักร
๒. โรงงานเลื่อยไม้ โดยใช้เครื่องจักร
๓. โรงงานทำน้ำแข็ง

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๓๘๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๒

๔. โรงงานทำเครื่องแก้ว
๕. โรงงานทำไม้ขีดไฟ
๖. โรงงานพิมพ์หนังสือโดยใช้เครื่องจักร
๗. โรงงานทำเครื่องต้มอัดลม
๘. โรงงานกลั่นหรือหีบน้ำมันจากพืช ซึ่งใช้คนทำงาน เป็นปกติตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป
๙. โรงงานย้อมผ้า ซึ่งใช้คนทำงาน เป็นปกติตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป
๑๐. โรงงานฟอกหนัง ซึ่งใช้คนทำงานเป็นปกติตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป
๑๑. โรงงานทำสบู่ ซึ่งใช้คนทำงานเป็นปกติตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป
๑๒. โรงงานทอผ้าที่ใช้ก็เป็นปกติตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป
๑๓. โรงงานหลอม หล่อ หรือกลึงโลหะ นอกจากเงิน ทอง นาก หรือทองคำขาว
๑๔. โรงงานต่อหรือซ่อมเรือยนต์หรือเรือกลไฟ หรือเรือที่จะใช้เป็นเรือยนต์หรือเรือกลไฟ
๑๕. โรงงานต่อตัวถังรถยนต์
๑๖. โรงงานแก้หรือซ่อมเครื่องจักร

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๓๓๕๔

๓๗. โรงงาน อย่าง อื่น ซึ่ง จะ ใ้ รั ะ ะ ุ วั ้ โดย พระ ราช
กฤษฎีกา

“ การขายโรงงาน ” หมายความว่า การขายตาม
ความที่กำหนดไว้ ในกฎกระทรวง

“ ผู้จัดการ ” หมายความว่า บุคคลที่เจ้าของโรงงาน
แต่งตั้ง หรือมอบหมายหน้าที่ให้จัดการดูแลกิจการทั่วไป
ในโรงงาน จะเป็นบุคคลคนเดียวหรือหลายคนก็ตาม ถ้า
โรงงานใดไม่มีผู้จัดการ ให้ถือว่า เจ้าของโรงงานเป็นผู้
จัดการด้วย

“ เครื่องจักร ” หมายความว่า เครื่องซึ่งประกอบด้วยส่วน
หลายชิ้นสำหรับใช้เปลี่ยนแปลงแรงหรือการเคลื่อนที่ ด้วย
กำลังน้ำ ไอน้ำ เชื้อเพลิง ลมหรือไฟฟ้า อย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือหลายอย่างรวมกัน และให้หมายความรวมถึงเครื่องที่
ทำงานสองอัน และสิ่งทีประกอบเช่น สายพาน เพลา
เป็นต้น

“ รัฐมนตรี ” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้มีหน้าที่รักษาการ
ตามพระราชบัญญัตินี้

“ พนักงานเจ้าหน้าที่ ” หมายความว่า บุคคลซึ่งรัฐมนตรี
ได้แต่งตั้งให้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๓๘๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๒

มาตรา ๔ โรงงานอย่างอื่นตามความในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้จะต้องเป็นสถานที่ที่ท่า เปลี่ยนแปลง ซ่อมแซม ตกแต่ง ทำให้สำเร็จ ทำให้สะอาด ถ้าง ทำให้แตก ทำลาย หรือทำโดยประการอื่น ซึ่งวัตถุต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการค้า โดยใช้เครื่องจักร ถ้ามิได้ใช้เครื่องจักร จะเพื่อประโยชน์ในการค้าหรือไม่ก็ตาม สภาพของงานอาจก่อให้เกิดการระเบิด พิษ ควัน กลิ่นไอ หรือภัยอันตรายอื่นใด ซึ่งน่าจะเป็นอันตรายแก่อนามัย หรือกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยหรือความผาสุกของบุคคล

มาตรา ๕ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเฉพาะโรงงานของเอกชน ของห้างหุ้นส่วน หรือของบริษัท

มาตรา ๖ ห้ามมิให้บุคคลใดตั้งหรือขยายโรงงานก่อนได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรี

มาตรา ๗ บุคคลใดประสงค์จะตั้งหรือขยายโรงงาน ให้ทำคำขอสองฉบับตามแบบที่กำหนดไว้ ในกฎกระทรวง กั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควร อาจมีคำสั่งให้ผู้ขอส่งแผนผังแสดงบริเวณของโรงงานหรือ แบบ ก่อสร้างพร้อม

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๓๓๕.๗

ด้วยรายการหรือแบบแสดงที่ติดตั้งเครื่องจักร พร้อมด้วยรายการแสดงจำนวนและชนิดของเครื่องจักร อย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งหมดก็ได้

มาตรา ๘ ให้รัฐมนตรีสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตภายในกำหนดสามสัปดาห์นับแต่วันยื่นคำขอ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้เลื่อนไปได้ตามสมควร แต่ต้องแจ้งการเลื่อนให้ผู้ขอทราบภายในกำหนดนั้น

รัฐมนตรีอาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ลงในใบอนุญาตตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ความปลอดภัยหรืออนามัยของบุคคล

มาตรา ๙ เมื่อโรงงานใดพร้อมที่จะเปิดดำเนินการได้แล้ว ให้เจ้าของโรงงานแจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อตรวจสอบเสียก่อน ถ้าปรากฏว่าโรงงานนั้นถูกต้องตามที่รับอนุญาตกับทั้งถูกต้องตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้ระบุไว้ในใบอนุญาต ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสืออนุญาตให้เปิดดำเนินการได้ ถ้าปรากฏว่าโรงงานนั้นยังไม่ถูกต้องตามที่กล่าวมาแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งให้แก้ไขให้เรียบร้อย

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๓๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๒

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสืออนุญาต หรือมีคำสั่ง ให้แก้ไขตามความในวรรคก่อนภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือขอแก้ไข

ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งให้แก้ไข เจ้าของ โรงงานอาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อรัฐมนตรี โดยยื่นต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันรับคำสั่ง คำสั่ง ของรัฐมนตรีให้ ถือเป็นที่สุด

มาตรา ๑๐ ผู้จัดการต้องรักษาโรงงานและบริเวณโรงงาน ให้สะอาดถูกต้องตามหลักอนามัย

มาตรา ๑๑ โรงงานชนิดที่ใช้เครื่องจักร ๆ นั้นต้องมี สภาพอันมั่นคงแข็งแรงเหมาะกับการใช้สอยสำหรับการทำงาน ที่ประกอบ ห้ามมิให้เจ้าของโรงงานใช้เครื่องจักรที่ชำรุด บกพร่องอันเป็นที่น่าเกรงต่อภัยอันตราย กับทั้งต้องหาวิธี ป้องกันอุบัติเหตุ เช่น กันคอกกรู หรือมีเครื่องกันอย่างอื่น สำหรับเครื่องจักร หม้อน้ำ และอื่น ๆ อีกด้วยตามสมควร

วัตถุอันอันเป็นสื่อส่งกำลังแรงในโรงงาน และเครื่องมือ ต่าง ๆ ต้องอยู่ในสภาพอันปลอดภัย

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๖ หน้า ๑๓๕๒

มาตรา ๑๒ เจ้าของโรงงานต้องจัดให้ โรงงานมีประตูให้พอกับจำนวนคนในโรงงานที่จะหลบหนีภัย ออกไปได้ทัน ทั้งที่เมื่อก่อนมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น

มาตรา ๑๓ โรงงานใดประกอบกิจการโดยต้องใช้วัตถุที่มีพิษ เช่น ตะกั่ว สารหนู ฟอสฟอรัส หรืออื่น ๆ ที่อาจให้โทษต่อร่างกายหรือชีวิตบุคคล หรือ ประสิทธิภาพของอันประกอบด้วยวัตถุซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตราย เช่น การทำดอกไม้เพลิงหรือวัตถุระเบิด เป็นต้น ผู้จัดการต้องจัดการป้องกันของที่มีพิษหรือของที่อาจก่อให้เกิดอันตรายนั้น ๆ ให้เป็นที่ปลอดภัย

มาตรา ๑๔ ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่า ได้มีการละเมิดต่อมาตรา ๑๐ หรือมาตรา ๑๑ หรือมาตรา ๑๒ หรือมาตรา ๑๓ ขึ้นในโรงงานใด พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจทำคำสั่งเป็นหนังสือ ให้เจ้าของหรือผู้จัดการแห่งโรงงานนั้น แล้วแต่กรณี เปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซม หรือจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในคำสั่ง เพื่อมิให้มีการละเมิดเช่นนั้นต่อไป ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่า การละเมิดนั้น ใกล้เคียงต่อการที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๖๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒

ร่างกายชีวิตหรืออนามัยของบุคคล ที่มีอำนาจที่จะทำคำสั่ง เป็นหนังสือให้เจ้าของโรงงานหยุดงานทั้งหมด หรือแต่ บางส่วนเสียชั่วคราว จนกว่าจะได้เปลี่ยนแปลง หรือ ขอมแซมหรือจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดให้การละเมิดนั้นหมด ไป

ผู้รับคำสั่งตามความในวรรคก่อนอาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อ รัฐมนตรี โดยยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนดเจ็ดวัน นับแต่วันรับคำสั่ง รัฐมนตรีสั่งอย่างไร ให้ถือเป็นที่สุด อย่างไรก็ดี คำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้หยุดงานนั้น กรณีจะมีอุทธรณ์หรือไม่ก็ตาม ให้ผู้รับคำสั่งปฏิบัติตามทันที

มาตรา ๑๕ โรงงานใดหยุดไม่ทำงานเกินกว่าสามสัปดาห์ ก็ดี หรือเปิดทำงานใหม่ภายหลังที่ได้ปิดมาเป็นเวลาเกิน กว่าสามสัปดาห์ก็ดี ให้ผู้จัดการแจ้งเป็นหนังสือให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ทราบภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันที่ปิดมา ครบสามสัปดาห์ หรือแต่วันที่เปิดทำงานใหม่ แล้วแต่กรณี

ถ้ามีการเปลี่ยนเจ้าของโรงงานหรือผู้จัดการ ให้เจ้าของ โรงงานใหม่หรือผู้จัดการใหม่ แล้วแต่กรณี แจ้งเป็นหนังสือ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วัน เปลี่ยน

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๐๑

มาตรา ๑๖ เมื่อมีอุบัติเหตุใดๆ อันเนื่องจากการประกอบ
กิจการเกิดขึ้นในโรงงานหรือในบริเวณโรงงาน ถ้าอุบัติเหตุ
นั้นเป็นเหตุให้บุคคลถึงแก่ความตายก็ดี หรือป่วยเจ็บซึ่ง
ภายหลังเจ็ดสิบสองชั่วโมงแล้ว ยังไม่สามารถทำงานใน
หน้าที่เดิมได้ก็ดี หรือเป็นเหตุให้ โรงงานนั้นไม่สามารถ
ประกอบกิจการตามปกติตั้งแต่เจ็ดวันขึ้นไปก็ดี ผู้จัดการ
ต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบโดยด่วน

มาตรา ๑๗ เพื่อที่จะดูว่าเจ้าของโรงงานหรือผู้จัดการได้
ปฏิบัติตามต้องตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ พนักงานเจ้าหน้าที่
มีอำนาจเข้าไปตรวจโรงงานได้ในระหว่างเวลาทำงานตามปกติ
ของโรงงาน ผู้จัดการต้องอำนวยความสะดวกแก่พนักงาน
เจ้าหน้าที่ตามสมควร

มาตรา ๑๘ ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีเหตุผลสมควร
สงสัยว่าในสถานที่ใดมีโรงงานตั้งขึ้น โดยมีได้ รับอนุญาตตาม
พระราชบัญญัตินี้ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปตรวจ
สถานที่นั้นได้

มาตรา ๑๙ ผู้ใจดีหรือชายาโรงงานก่อนได้รับใบอนุญาต
ตามความในมาตรา ๖ ก็ดี หรือเปิดโรงงานโดยมิได้รับหนังสือ

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๔๐๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๒

อนุญาตตามความในมาตรา ๕ กัตถ์ มีความผิดต้องระวางโทษ
ปรับไม่เกินพันบาทหรือจำคุกไม่เกินหกเดือน • หรือทั้งปรับ
ทั้งจำ และให้ศาลสั่งให้โรงงานนั้นหยุดทำงานเสียตลอด
เวลาที่เจ้าของโรงงานยังมีได้รับใบอนุญาต หรือถ้าเมื่อ
อนุญาตแล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๐ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งตามความในมาตรา
๑๔ กัตถ์ หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงซึ่งออก
ตามความในมาตรา ๒๒ (๓) กัตถ์ มีความผิดต้องระวางโทษ
ปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือทั้ง
ปรับทั้งจำ และเมื่อใจหกร้องขอ ศาลจะสั่งให้ โรงงานนั้น
หยุดทำงานเสียจนกว่า เจ้าของโรงงานจะได้ ปฏิบัติตามกัตถ์
หรือตามความในกฎกระทรวงกัตถ์

มาตรา ๒๑ เจ้าของโรงงานหรือผู้จัดการ แล้วแต่กรณี
ไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๘ หรือกฎ
กระทรวงซึ่งออกตามความในมาตรา ๒๒ (๒) มีความผิดต้อง
ระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๒๒ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการมีหน้าที่
รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ มีอำนาจแต่งตั้ง

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๕๐๓

และกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่โดยประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา และมีอำนาจออกกฎกระทรวง

(๑) กำหนดระดับค่าในที่จะกำหนดอัตราค่าจ้างให้ตั้งโรงงาน
ชนิดหนึ่งชนิดใดที่ระดับความเหมาะสมกับภูมิตั้งขึ้นใหม่ แม้
ถือว่าพระราชบัญญัตินี้จะยังมีใช้ใช้บังคับแก่โรงงานชนิดนั้น
ในท้องที่ใดก็ได้

(๒) กำหนดวิธีการรวบรวมเวลาพิเศษ สิ้นที่นับเป็น ค่า
ค่าอื่น นับค่าล่วงเวลา ค่าชดเชยเวลา หรือเงินไปซึ่งสิ
นที่ด้วยผลประโยชน์ที่รองลงมาให้จะมีเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย วิธี
การที่เมื่อมีการให้เวลาว่างในโรงงาน และวิธีการอื่น ๆ
เพื่อการรวบรวมหรือชดเชย

(๓) กำหนดสิทธิผู้ควบคุมหรือผู้ใช้เครื่องจักรและ
วิธีการอื่นเพื่อความปลอดภัยของบุคคล

(๔) กำหนดการอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตาม
พระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนี้ มีผลใช้บังคับในพระราชกิจจานุเบกษา
แล้วนี้ ให้มีผลใช้

พระราชกฤษฎีกาในฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วัน
ที่พระราชกฤษฎีกาได้ใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับแก่โรงงานชนิด

เล่ม ๕๖ หน้า ๑๔๐๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๗๒

โคในท้องที่ใด ให้เจ้าของโรงงานชนิดนั้น ซึ่งตั้งอยู่ก่อน
แล้วในท้องที่นั้น รายงานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามเงื่อนไข
ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเพื่อขึ้นทะเบียนไว้

โรงงานที่ได้ ขึ้นทะเบียนแล้วตามความในวรรคก่อน ให้
ได้รับความยกเว้นไม่ตั้งอยู่ในบังคับ แห่งพระราชบัญญัตินี้มี
กำหนดสองปี นับแต่วันที่ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราช
บัญญัตินี้บังคับแก่โรงงานนั้นในท้องที่นั้น

เจ้าของโรงงานใดมิได้ปฏิบัติตามความในวรรคแรก และ
คงดำเนินการต่อไปให้ ถือว่าเจ้าของโรงงานนั้นเปิดดำเนินการ
โดยมิได้รับหนังสืออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความใน
มาตรา ๘ และในกรณีเช่นนั้นให้นำมาตรา ๑๘ มาใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ถิบุณสวกรรม

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ฅ

พรบ. ลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457

พระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองท้องที่
พุทธศักราช ๒๔๕๗

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมฤถดาธิบดี เจ้าอยู่หัว ด้รัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า เมื่อในรัชกาลแห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ขึ้นเมื่อ พระพุทธศักราช ๒๔๕๐ และได้ใช้พระราชบัญญัตินั้นเป็นแบบแผนวิธีปกครองทั่วพระราชอาณาจักร อันอยู่ภายนอกจังหวัดกรุงเทพฯ มาจนบัดนี้ พระราชบัญญัติอื่น ๆ อันเนื่องด้วยวิธีปกครองราษฎร ซึ่งตั้งขึ้นภายหลังต่อมา ได้ยึดพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้เป็นหลักอีกเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ นับว่าเป็นพระราชบัญญัติสำคัญในการปกครองพระราชอาณาจักรอย่างหนึ่ง

ตั้งแต่ได้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ในพระพุทธศักราช ๒๔๕๐ มา วิธีปกครองพระราชอาณาจักรได้จัดการเปลี่ยนแปลงดำเนินมาโดยลำดับหลายอย่าง ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรที่จะแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ให้ตรงกับวิธีการปกครองที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ ของเดิม แห่งใดที่ยังใช้ได้ให้คงไว้ แห่งใดที่เก่าเกินกว่าวิธีปกครองทุกวันนี้ ก็แก้ไขให้ตรงกับเวลารวบรวมตราเป็นพระราชบัญญัติไว้ สืบไปดังนี้

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยนามและการใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศแล้วให้ใช้ทั่วทุกมณฑล เว้นแต่ในจังหวัดกรุงเทพฯ ชั้นใน และเมื่อใช้พระราชบัญญัตินี้แล้วให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ เสีย ใช้พระราชบัญญัตินี้แทนสืบไป

มาตรา ๓ บรรดาพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อน บทใดข้อความขัดกับพระราชบัญญัตินี้ ให้ยกเลิกกฎหมายบทนั้นตั้งแต่วันที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ไป

มาตรา ๔ อำนาจหน้าที่สมุหเทศาภิบาล ซึ่งกล่าวต่อไปในพระราชบัญญัตินี้ ส่วนในมณฑลกรุงเทพฯ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของเสนาบดีกระทรวงนครบาล หรือข้าราชการผู้ใหญ่ในกระทรวงนครบาล ซึ่งเสนาบดีกระทรวงนครบาล จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้มีอำนาจหน้าที่เฉพาะการนั้น ๆ อีกประการหนึ่งความที่กล่าวต่อไปในพระราชบัญญัตินี้ แห่งใดมีใจความว่า สมุหเทศาภิบาลจะทำได้ด้วยอนุมัติของเสนาบดี ใจความอันนี้ไม่ต้องใช้ ในส่วนมณฑลกรุงเทพฯ เพราะหน้าที่สมุหเทศาภิบาลและเสนาบดีในส่วนมณฑลกรุงเทพฯ รวมอยู่ในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงนครบาล

มาตรา ๕ ให้เสนาบดีผู้บัญชาการปกครองท้องที่มีอำนาจที่จะตั้งกฎข้อบังคับสำหรับจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าและกฎนั้นได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต และประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ให้ถือว่าเป็นเหมือนส่วนหนึ่งในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖ ในการที่จะกำหนดเขตหมู่บ้านและตำบลทั้งปวงในหัวเมืองใด ให้ผู้ว่าราชการเมืองนั้น เมื่อได้อนุมัติของสมุหเทศาภิบาลแล้ว มีอำนาจที่จะกำหนดได้ และการที่จะกำหนดเขตอำเภอนั้นก็ให้สมุหเทศาภิบาลมีอำนาจที่จะกำหนดได้ เมื่อได้รับอนุมัติของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแล้ว ฉะนั้น ส่วนมณฑลกรุงเทพฯ เสนาบดีกระทรวงนครบาลกำหนดได้เด็ดขาด

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยวิธีอธิบายศัพท์ที่ใช้ในพระราชบัญญัติ

มาตรา ๗ ศัพท์ว่า บ้าน และ เจ้าบ้าน ซึ่งกล่าวในพระราชบัญญัตินี้ ให้พึงเข้าใจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ศัพท์ว่า บ้านนั้น หมายความว่า เรือนหลังเดียวก็ตาม หลายหลังก็ตาม ซึ่งอยู่ในเขตที่มีเจ้าของเป็นอิสระส่วนหนึ่งนับในพระราชบัญญัตินี้ว่า บ้านหนึ่ง ห้องแถว และแพหรือเรือซึ่งจอดประจำอยู่ที่ใด ถ้ามีเจ้าของหรือผู้เช่าครอบครองเป็นอิสระต่างหากห้องหนึ่ง หลังหนึ่ง สำหรับ หรือหมู่หนึ่ง ในเจ้าของหรือผู้เช่าคนหนึ่ง นั้น ก็นับว่าบ้านหนึ่ง เหมือนกัน

ข้อ ๒ ศัพท์ว่า เจ้าบ้านนั้น หมายความว่าผู้อยู่ปกครองบ้าน ซึ่งได้เข้ามาแล้วในชื่อก่อน จะครอบครองด้วยเป็นเจ้าของก็ตาม ด้วยเป็นผู้เช่าก็ตาม ด้วยเป็นผู้อาศัยโดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม นับตามพระราชบัญญัตินี้ว่าเป็นเจ้าบ้าน

ข้อ ๓ วัด โรงพยาบาล โรงทหาร โรงเรียน เรือนจำ ที่ทำการไปรษณีย์ สถานีรถไฟ สถานที่ต่าง ๆ ของรัฐบาล อยู่ในความปกครองของหัวหน้าในที่นั้น ไม่นับเป็นบ้านตามพระราชบัญญัตินี้

หมวดที่ ๓
ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน

ตอน ๑
การตั้งหมู่บ้าน

มาตรา ๘ บ้านหลายบ้านอยู่ในท้องที่อันหนึ่ง ซึ่งควรอยู่ในความปกครองอันเดียวกันได้ ให้จัดเป็นหมู่บ้านหนึ่ง ลักษณะที่กำหนดหมู่บ้านตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือความสะดวกแก่การปกครองเป็นประมาณ คือ

ข้อ ๑ ถ้าเป็นที่มีคนอยู่รวมกันมาก ถึงจำนวนบ้านน้อย ให้ถือเอาจำนวนคนเป็นสำคัญประมาณราว ๒๐๐ คน เป็นหมู่บ้านหนึ่ง

ข้อ ๒ ถ้าเป็นที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกัน ถึงจำนวนคนจะน้อย ถ้าและจำนวนบ้านไม่ต่ำกว่า ๕ บ้านแล้ว จะจัดเป็นหมู่บ้านหนึ่ง ก็ได้

ตอน ๒
การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
การออกจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน*

มาตรา ๙^๑ ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย

ในหมู่บ้านใด ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร

ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินเดือน แต่มีใช้จากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง จะได้รับเงินตอบแทนตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา ๑๐^๑ ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน

* ชื่อของตอน ๒ ในหมวดที่ ๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๖

^๑ มาตรา ๙ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๑๒ ลงวันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

^๑ มาตรา ๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๖

มาตรา ๑๑^๕ ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคม ของปีที่มีการเลือก

(๒) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๓) ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(๔) มีภูมิสำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลือก

มาตรา ๑๒^๖ ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก

(๓) มีภูมิสำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีจนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน

(๔) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(๕) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๖) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ตึดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

(๗) ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ

(๘) ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

(๙) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

^๕ มาตรา ๑๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๖ มาตรา ๑๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๒

(๑๐) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันพ้นโทษ

(๑๑) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

(๑๒) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๔ (๖) หรือ (๗) และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก

(๑๓) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

(๑๔) มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใดไม่อาจเลือกผู้มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้นหรือผ่อนผันได้

(๑๕)^๖ ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๑๓^๕ การเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เพื่อประโยชน์ในการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสามคน และราษฎรมีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของราษฎรในหมู่บ้านจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คนแต่ไม่เกินเจ็ดคน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

^๕ มาตรา ๑๒ (๑๔) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

^๖ มาตรา ๑๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

การแต่งตั้งกรรมการ วิธีการเลือกประธานคณะกรรมการ และวิธีการตรวจสอบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อราษฎรส่วนใหญ่เลือกผู้ใดเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้นายอำเภอออกคำสั่งเพื่อแต่งตั้งและให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง ในกรณีที่ผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับสลาก ทั้งนี้ เมื่อนายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วให้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่มีการคัดค้านว่าผู้ซึ่งได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามวรรคสี่ได้รับเลือกมาโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้นายอำเภอดำเนินการสอบสวน และถ้าผลการสอบสวนได้ความตามที่มีผู้คัดค้านให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่งโดยเร็ว ทั้งนี้ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นายอำเภอมีคำสั่งแต่งตั้ง

การพ้นจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านตามวรรคห้า ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านได้กระทำลงไปในขณะที่ดำรงตำแหน่ง

มาตรา ๑๔ ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) มีอายุครบหกสิบปี
- (๒) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี มิให้ถือว่ามิลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ (๕)
- (๓) ตาย
- (๔) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก
- (๕) หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ
- (๖) เมื่อราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๑ ในหมู่บ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๑ ทั้งหมดเข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนั้นให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง
- (๗) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของนายอำเภอบอกพร้อมในหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง
- (๘) ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกินสามเดือน เว้นแต่เมื่อมีเหตุอันสมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ
- (๙) ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุมสามครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันควร

* มาตรา ๑๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ.

(๑๐) ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่ง เนื่องจากกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

(๑๑) ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุกห้าปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งตาม (๖) ให้นายอำเภอรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบโดยเร็วด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดตาม (๑๑) ต้องกำหนดให้ราษฎรในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้วย

มาตรา ๑๕^{๖๖} ผู้ใหญ่บ้านและกำนันต้องที่ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๖ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

มาตรา ๑๖^{๖๗} ผู้มีสิทธิจะได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖

มาตรา ๑๗^{๖๘} เมื่อผู้ใดได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ให้กำนันรายงานไปยังนายอำเภอเพื่อออกหนังสือสำคัญไว้เป็นหลักฐาน และให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบตั้งแต่วันที่นายอำเภอออกหนังสือสำคัญ

มาตรา ๑๗ ทวิ^{๖๙} ในหมู่บ้านใดมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบอีกตำแหน่งหนึ่งก็ได้ ส่วนเงินค่าตอบแทนให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา ๑๘^{๗๐} ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

^{๖๖} มาตรา ๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

^{๖๗} มาตรา ๑๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๔๒

^{๖๘} มาตรา ๑๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

^{๖๙} มาตรา ๑๗ ทวิ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๑๒ ลงวันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๔

นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบต้องออกจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ หรือเพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๔ (๒) ถึง (๗)

ถ้าตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบว่างลง ให้มีการคัดเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบแทน และให้นำความในมาตรา ๑๔ มาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ผู้ซึ่งได้รับคัดเลือกตามวรรคสามอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบต้องออกจากตำแหน่งด้วย

มาตรา ๑๔^{๔๔} เมื่อปรากฏเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้เลือกผู้ใหญ่บ้านขึ้นใหม่

(๑) กรณีที่หมู่บ้านใดมีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม เมื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นปรึกษากันเห็นว่า จำนวนราษฎรนั้นเกินกว่าความสามารถของผู้ใหญ่บ้านคนเดียวจะดูแลปกครองให้เรียบร้อยได้ ให้กำนันรายงานต่อนายอำเภอเพื่อพิจารณาและเสนอความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควร ให้ตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่และเลือกผู้ใหญ่บ้านเพิ่มเติมขึ้นใหม่ได้

(๒) กรณีที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านใดว่างลง ให้เลือกผู้ใหญ่บ้านภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านนั้นว่างลง

ในกรณีมีความจำเป็นไม่อาจจัดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านภายในกำหนดตาม (๒) ได้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดขยายเวลาออกไปได้เท่าที่จำเป็น และในระหว่างที่ยังมิได้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนผู้ใหญ่บ้าน หรือจะแต่งตั้งบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ เป็นผู้รักษาการผู้ใหญ่บ้านจนกว่าจะมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านก็ได้

มาตรา ๒๐ เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุประการใด ๆ เป็นหน้าที่ของกำนันนายตำบลนั้น จะต้องเรียกหมายตั้งและสำมะโนครัวทะเบียนบัญชีที่ได้ทำขึ้นไว้ในหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านนั้นคืนมรดกไว้ เมื่อผู้ได้รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านแทน ก็ให้มอบสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีทั้งปวงให้ แต่หมายตั้งนั้นกำนันต้องรีบส่งให้กรมการอำเภอ อนึ่งการที่จะเรียกคืนหมายตั้งและสำมะโนครัวทะเบียนบัญชีที่ได้กล่าวมาในข้อนี้ ถ้าขัดข้องประการใด กำนันต้องรีบแจ้งความต่อกรมการอำเภอ

^{๔๔} มาตรา ๑๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๔๔๒

^{๔๕} มาตรา ๑๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๔๔๑

มาตรา ๒๑^{๖๖} ถ้าผู้ใหญ่บ้านคนใดจะทำการในหน้าที่ไม่ได้ในครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง ให้มอบหน้าที่ให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนจนกว่าผู้ใหญ่บ้านนั้นจะทำการในหน้าที่ได้ และรายงานให้กำนันทราบ ถ้าการมอบหน้าที่นั้นเกินกว่าสิบห้าวัน ให้กำนันรายงานให้นายอำเภอทราบด้วย

ตอน ๓
การตั้งหมู่บ้านชั่วคราว

มาตรา ๒๒ ถ้าในท้องที่อำเภอใดมีราษฎรไปตั้งชุมนุมทำการหาเลี้ยงชีพแต่ในบางฤดู ถ้าและจำนวนราษฎรซึ่งไปตั้งทำการอยู่มากพอสมควรจะจัดเป็นหมู่บ้านได้ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง ก็ให้นายอำเภอประชุมราษฎรในหมู่บ้านเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง หรือหลายคนตามควรแก่กำหนดที่ว่าไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้

มาตรา ๒๓^{๖๗} ผู้ซึ่งสมควรจะเป็นว่าผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา ๒๒ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ (๑) (๒) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) และ (๑๔)

มาตรา ๒๔ ผู้ใหญ่บ้านเช่นนี้ ให้เรียกว่า ว่าผู้ใหญ่บ้าน เพราะเหตุที่เป็นตำแหน่งชั่วคราวหนึ่งคราวหนึ่ง แต่มีอำนาจและหน้าที่เท่าผู้ใหญ่บ้านทุกประการ ถ้าราษฎรเลือกผู้หนึ่งผู้ใดอันสมควรจะว่าผู้ใหญ่บ้านได้ ก็ให้รายงานขอหมายตั้งต่อผู้ว่าราชการเมือง

มาตรา ๒๕ หมายตั้งว่าผู้ใหญ่บ้านนี้ ให้ผู้ว่าราชการเมืองทำหมายพิเศษตั้งเพื่อให้ปรากฏว่าผู้นั้นว่าผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เดือนนั้นเพียงเดือนนั้นเป็นที่สุด ตามกำหนดฤดูกาลที่ราษฎรจะตั้งชุมนุมกันอยู่ในที่นั้น เมื่อราษฎรอพยพแยกย้ายกันไปแล้ว ก็ให้เป็นอันสิ้นตำแหน่งและหน้าที่ เมื่อถึงฤดูใหม่ก็ให้เลือกตั้งใหม่อีกทุกคราวไป

มาตรา ๒๖ หมู่บ้านที่จัดขึ้นชั่วคราวนี้ ให้รวมอยู่ในกำนันนายตำบลซึ่งได้กล่าวไว้ก่อนตั้งหมู่บ้านนั้นแต่เดิม เว้นไว้แต่ถ้าท้องที่เป็นท้องที่ป่าเปลี่ยวห่างไกลจากกำนัน เมื่อมีจำนวนคนที่ย้ายตั้งอยู่มากผู้ว่าราชการเมืองเห็นจำเป็นจะต้องมีกำนันขึ้นต่างหาก ก็ให้เลือกและตั้งว่าที่กำนันได้ โดยทำนองตั้งว่าผู้ใหญ่บ้านตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

^{๖๖} มาตรา ๒๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

^{๖๗} มาตรา ๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๔๒

ตอน ๔

หน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน^{๔๔}

มาตรา ๒๗^{๔๕} ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

(๒) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

(๓) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๔) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ

(๕) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๖) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

(๗) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

(๘) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย

(๙) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

(๑๐) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานค่อนนายอำเภอด้วย

(๑๑) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

^{๔๔} ชื่อของตอน ๔ ในหมวดที่ ๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

^{๔๕} มาตรา ๒๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๔๑

มาตรา ๒๘ ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ดังต่อไปนี้ คือ

ข้อ ๑ เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย เกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นใน หมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

ข้อ ๒ เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นใน หมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ

ข้อ ๓ เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่ สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำความผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ ๔ เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่า เป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

ข้อ ๕ ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็น หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนัน หรือกรรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ ๖ เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้อง จัดการให้เป็นไปตามหมาย

มาตรา ๒๘ ทวิ^{๓๓} ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเท่าที่ ได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้านให้กระทำ

(๒) เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมี อำนาจหน้าที่

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน

(๒) ถ้ารู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน

ถ้าเหตุการณ์ตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียง ให้นำความ แจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านท้องถิ่นนั้นและรายงานให้ผู้ใหญ่บ้านของตนทราบ

(๓) ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่าไม่ได้มาโดยสุจริต ให้นำตัวส่ง ผู้ใหญ่บ้าน

(๔) เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ต้องระงับเหตุปราบปราม ติดตามจับผู้ร้าย โดยเต็มกำลัง

(๕) เมื่อตรวจพบหรือตามจับได้สิ่งของใดที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้ เพื่อใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด ให้รีบนำส่งผู้ใหญ่บ้าน

^{๓๓} มาตรา ๒๘ ทวิ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔)

(๖) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ใดได้กระทำความผิดและกำลังจะหลบหนีให้ควบคุมตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(๗) ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๒๔ ตรี^{๓๓} ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรใดจะมีสิทธิเป็นกรรมการหมู่บ้านตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน

วิธีการเลือกและการแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการปฏิบัติหน้าที่ การประชุม และการวินิจฉัยชี้ขาด ของคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้กระทรวงมหาดไทยจ่ายเงินอุดหนุนให้ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

มาตรา ๒๔ จัตวา^{๓๔} ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยให้ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบใช้อาวุธปืนของทางราชการได้

การเก็บรักษาและการใช้อาวุธปืนให้เป็นไปตามข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย

หมวดที่ ๔

^{๓๓} มาตรา ๒๔ ตรี แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๔} มาตรา ๒๔ จัตวา เพิ่มโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

ว่าด้วยลักษณะปกครองตำบล

ตอน ๑
การตั้งตำบล

มาตรา ๒๙ หลายหมู่บ้านรวมกันราว ๒๐ หมู่บ้าน ให้จัดเป็นตำบลหนึ่ง และเมื่อสมุหเทศาภิบาลเห็นชอบด้วยแล้ว ให้ผู้ว่าราชการเมืองกำหนดหมายเขตตำบลนั้นให้ทราบได้ โดยชัดว่าเพียงใดทุกด้าน ถ้าที่หมายเขตไม่มีลำห้วย, หนอง, คลอง, บึง, บางหรือสิ่งใดเป็นสำคัญ ก็ให้จัดให้มีหลักปักหมายเขตไว้เป็นสำคัญ

มาตรา ๒๙ ทวิ^{๓๓} ในตำบลหนึ่งให้มีกำนันคนหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบลนั้น กำนันจะได้รับเงินเดือนแต่มีใช้จากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน

ในตำบลหนึ่งให้มีคณะกรรมการตำบลคณะหนึ่ง มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อกำนัน เกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน

คณะกรรมการตำบลประกอบด้วยกำนันท้องที่ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง และครูประชาบาลในตำบลหนึ่งคน กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือกแล้วรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐานและให้ถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิตั้งแต่วันที่ผู้ว่าราชการจังหวัดออกหนังสือสำคัญ

กรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่งเพราะพ้นจากตำแหน่งครูประชาบาลหรือกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

ถ้าตำแหน่งกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง ให้มีการคัดเลือกขึ้นแทนให้เต็มตำแหน่งที่ว่างและให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งคนแทน

การคัดเลือกกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กระทำภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่าง ถ้าตำแหน่งนั้นว่างลงก่อนถึงกำหนดออกตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จะไม่คัดเลือกขึ้นแทนก็ได้

มาตรา ๒๙ ตรวิ^{๓๔} ในการประชุมคณะกรรมการตำบลต้องมีกรรมการตำบลมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวน จึงจะเป็นองค์ประชุม ให้กำนันเป็นประธาน การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานออกเสียงอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

^{๓๓} มาตรา ๒๙ ทวิ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔)

ตอน ๒
การตั้งกำนันและกำนันออกจากตำแหน่ง

มาตรา ๓๐^{๕๔} ให้นายอำเภอเป็นประธานประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น เพื่อปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในตำบลนั้นขึ้นเป็นกำนัน เมื่อผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุมเห็นชอบคัดเลือกผู้ใดแล้วให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนัน

ในกรณีที่ผู้สมควรได้รับการคัดเลือกเป็นกำนันมากกว่าหนึ่งคน ให้นายอำเภอจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนน เมื่อผู้ใหญ่บ้านคนใดได้รับคะแนนสูงสุดให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนันในกรณีที่ได้รับคะแนนเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก

การลงคะแนนต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อคัดเลือกผู้ใดเป็นกำนันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้นายอำเภอรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

การประชุมผู้ใหญ่บ้านตามวรรคหนึ่งต้องมีผู้ใหญ่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดที่มีอยู่ในตำบลนั้น จึงเป็นองค์ประชุม

ให้นำบทบัญญัติในวรรคห้าและวรรคหกของมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับกับการเลือกกำนันด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๓๑^{๕๕} กำนันต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อต้องออกจากผู้ใหญ่บ้าน

(๒) ได้รับอนุญาตให้ลาออก

(๓) ชุมตำบลที่ปกครอง

(๔) เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่งเพราะพิจารณาเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติ หรือความสามารถไม่พอแก่ตำแหน่ง

(๕) ต้องถูกปลดหรือไล่ออกจากตำแหน่ง

การออกจากตำแหน่งกำนันนั้นให้ออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านด้วย เว้นแต่การออกตาม (๒) (๓) และ (๔) ไม่ต้องออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

^{๕๔} มาตรา ๒๙ ตรี แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

^{๕๕} มาตรา ๓๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๕๖} มาตรา ๓๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๖

มาตรา ๓๒^{๓๓} ในกรณีที่ตำแหน่งกำนันว่างลง ให้คัดเลือกกำนันขึ้นใหม่ภายในกำหนดเวลาสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่นายอำเภอได้ทราบการว่างนั้น

หากมีความจำเป็นไม่อาจจัดให้มีการคัดเลือกกำนันภายในกำหนดตามวรรคหนึ่งได้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดขยายเวลาออกไปได้เท่าที่จำเป็น และในระหว่างที่ยังมิได้มีการเลือกกำนัน ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ เป็นผู้รักษาการกำนันจนกว่าจะมีการคัดเลือกกำนันก็ได้

มาตรา ๓๓ ถ้ากำนันทำการในหน้าที่ไม่ได้ ในชั่วคราวเวลาใด เช่นไปทางไกล เป็นต้น ให้มอบอำนาจและหน้าที่ไว้แก่ผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในตำบลเดียวกันให้ทำการแทน และให้ผู้แทนนี้มีอำนาจเต็มที่สุดในตำแหน่งกำนัน แต่การที่กำนันจะมอบหมายหน้าที่ให้แก่ผู้ใหญ่บ้านทำการแทนเช่นนี้ ให้บอกผู้ใหญ่บ้านทั้งหลายในตำบลเดียวกันและบอกกรมการอำเภอให้ทราบไว้ด้วย

ตอน ๓

หน้าที่และอำนาจของกำนัน

มาตรา ๓๔ บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุขทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้นขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดีหรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนด กฎหมาย เช่นการตรวจและนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเขาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่

มาตรา ๓๔ ทวิ^{๓๔} นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

มาตรา ๓๕ กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญาดังต่อไปนี้
คือ

ข้อ ๑ เมื่อทราบข่าวว่า มีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

^{๓๓} มาตรา ๓๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

^{๓๔} มาตรา ๓๕ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๖

ข้อ ๒ เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นใน ตำบลที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่องำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ

ข้อ ๓ เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่า เป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

ข้อ ๔ ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้น เป็นหน้าที่ ของกำนันที่จะจับผู้นั้นแล้วรีบส่งต่อกรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ ๕ เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด กำนันต้องจัดการ ให้เป็นไปตามหมาย

ข้อ ๖ ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดี หรือผู้ต้องโจรกรรม จะทำกฎหมาย ตราสิน หรือมีผู้จะขอทำชันสูตรบาดแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอ และผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้นไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใด จะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชันสูตรให้รู้เห็น แล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

มาตรา ๓๖ ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกขรื้อนของราษฎร หรือการแปลกประหลาด เกิดขึ้นในตำบลต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

มาตรา ๓๗ ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นมาฆ่าในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้น บางคนจะ เกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออก ช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่ การโดยเต็มกำลัง

มาตรา ๓๘ ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้าย ให้ได้ มีที่พักตามควร

มาตรา ๓๙ ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทาง หรือขาดแคลน พาหนะเสบียงอาหารลงในระหว่างทาง และจะร้องขอต่องำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วย จัดหาให้ตามที่จะทำได้ ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาค่าจ้างเพียงใด ให้กำนัน เรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น

มาตรา ๔๐^๓ กำนันต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และสิ่ง ซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในตำบลนั้น

^๓ มาตรา ๔๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ.

มาตรา ๔๑ กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้อยู่ใหญ่บ้าน

มาตรา ๔๒ กำนันต้องทำบัญชีสิ่งของ ซึ่งต้องภาษีอากรในแขวงนั้นยื่นต่อกรมการอำเภอและนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร

มาตรา ๔๓ กำนันกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้

มาตรา ๔๔ ในตำบลหนึ่ง ให้มีสารวัตรสำหรับเป็นผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนัน ๒ คน ผู้ที่จะเป็นสารวัตรนี้แล้วแต่กำนันจะขอร้องให้ผู้ใดเป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบของคูวาราชการเมืองด้วยจึงเป็นได้ และกำนันมีอำนาจเปลี่ยนสารวัตรได้

ตอน ๔

แพทย์ประจำตำบล การตั้งและหน้าที่

มาตรา ๔๕ ในตำบล ๑ ให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านประชุมพร้อมกันเลือกผู้ที่มีความรู้ในวิชาแพทย์ เป็นแพทย์ประจำตำบลคน ๑ สำหรับจัดการป้องกันความไข้เจ็บของราษฎรในตำบลนั้น

มาตรา ๔๖^{๑๑} การแต่งตั้งแพทย์ประจำตำบล ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลผู้มีสัญชาติไทย และต้องแต่งตั้งจากผู้ที่มิถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้น เว้นแต่ผู้ที่เป็นแพทย์ประจำตำบลที่ใกล้เคียงกันอยู่แล้ว และยอมกระทำการรวมเป็นสองตำบล ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นสมควรก็แต่งตั้งได้

มาตรา ๔๗ เหตุที่แพทย์ประจำตำบลจะต้องออกจากตำแหน่งนั้น เหมือนกับเหตุที่กำนันจะต้องออกจากตำแหน่งทุกประการ

มาตรา ๔๘ แพทย์ประจำตำบล มีหน้าที่ดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะช่วยกำนันผู้ใหญ่บ้านคิดอ่านและจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ดังกล่าวไว้ในมาตรา ๓๖ และ ๔๒ แห่งพระราชบัญญัตินี้

ข้อ ๒ ที่จะคอยสังเกตตรวจตราความไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแก่ราษฎรในตำบลนั้น และตำบลที่ใกล้เคียง ถ้าเกิดโรคภัยร้ายแรงเช่นอหิวาตกโรคกัฏี กานโรคกัฏี ไช้ทรพิษกัฏี ต้องคิดป้องกัน ด้วยแนะนำกำนันผู้ใหญ่บ้านให้สั่งราษฎรให้จัดการป้องกันโรคเช่นทำความสะอาดเป็นต้น และแพทย์ประจำตำบลต้องเที่ยวตรวจตราชี้แจงแก่ราษฎรด้วย

^{๑๑} มาตรา ๔๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖

ข้อ ๓ การป้องกันโรคภัยในตำบลนั้น เช่น ปลุกทรมิศม์ ป้องกันไข้ทรพิษกัฏี ที่จะมียาแก้โรคไว้สำหรับตำบลกัฏี ดูแลอย่าให้ในตำบลนั้นมีสิ่งโสโครกอันเป็นเชื้อโรคกัฏี การเหล่านี้อยู่ในหน้าที่แพทย์ประจำตำบล ๆ จะต้องคิดอ่านกับแพทย์ประจำเมือง และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นให้สำเร็จตลอดไป

ข้อ ๔ ถ้าโรคภัยร้ายกาจ เช่น อหิวาตกโรค กาฬโรค ไข้ทรพิษ โรคระบาดปศุสัตว์ เกิดขึ้นในตำบลนั้น แพทย์ประจำตำบลต้องรับรายงานยังกรมการอำเภอ ให้ทราบโดยทันที และต่อไปเนื่อง ๆ จนกว่าจะสงบโรค

มาตรา ๔๘ แพทย์ประจำตำบลมีสังกัดขึ้นอยู่ในแพทย์ประจำเมือง แพทย์ประจำเมืองมีหน้าที่จะต้องตรวจตราแนะนำการงานในหน้าที่แพทย์ประจำตำบลในเมืองนั้นทั่วไป

ตอน ๕

การประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการตำบล
กรรมการหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล
และวินัยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล
และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน^{๓๓}

มาตรา ๕๐ เมื่อกำนันเห็นว่ามีกรณีอันใดเนื่องในการรักษาความปกติเรียบร้อยในตำบลสมควรจะปรึกษาหารือกันในระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านทั้งปวง และแพทย์ประจำตำบล กำนันก็มีอำนาจที่จะเรียกมาประชุมปรึกษาหารือกัน และให้เอาเสียงที่เห็นพร้อมกันโดยมากเป็นที่ชี้ขาดตกลงในการที่ปรึกษาหารือกันนั้น

มาตรา ๕๑^{๓๒} ให้กำนันเรียกผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือการที่จะรักษาหน้าที่ในตำบลให้เรียบร้อย ไม่น้อยกว่าเดือนละหนึ่งครั้ง

ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านตามครั้งคราวที่เห็นสมควร หรือเมื่อกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งร้องขอให้มีการประชุม แต่เมื่อรวมปีหนึ่งจะต้องมีการประชุม ไม่น้อยกว่าหกครั้ง

ให้กำนันเรียกประชุมคณะกรรมการตำบลไม่น้อยกว่าเดือนละหนึ่งครั้ง

มาตรา ๕๒ ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ใดในตำบลนั้น แสดงความอาชญากรรมร้ายแก่ผู้อื่นกัฏี หรือเป็นคนจรจัดไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพ และไม่สามารถจะชี้แจงความบริสุทธิ์

^{๓๒} ชื่อของตอน ๕ ในหมวดที่ ๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

^{๓๓} มาตรา ๕๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๖

ของตนได้ดี ให้กำนันเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านสิบสวน ถ้ามีหลักฐานควรเชื่อว่าเป็นความจริง ก็ให้เอาตัวผู้นั้นส่งกรมการอำเภอไปฟ้องร้องเอาโทษตามมาตรา ๓๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๕๓ เมื่อมีผู้ใหญ่บ้านนำคนจรแปลกหน้านอกสามะโนคร้วตำบลมาส่งกำนันตามความในมาตรา ๒๗ ข้อ ๖ ให้กำนันปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อเห็นสมควรจะจับไล่คนผู้นั้นออกไปเสียจากท้องที่ตำบลนั้นก็ได้อ

มาตรา ๕๔ ถ้าลูกบ้านผู้ใดไปตั้งทับกระท่อมหรือเรือนโรงอยู่ในที่เปลี่ยวในตำบลนั้น ซึ่งน่ากลัวจะเป็นอันตรายด้วยโจรผู้ร้ายหรือน่าสงสัยว่าจะเป็นสำนักโจรผู้ร้าย การอย่างนี้ให้กำนันกับผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นประชุมปรึกษากันดู เมื่อเห็นเป็นการสมควรแล้วจะบังคับให้ลูกบ้านคนนั้นย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้านราษฎรก็ได้ และให้นำความแจ้งต่อกรมการอำเภอด้วย

มาตรา ๕๕ ถ้าราษฎรคนใดทิ้งให้บ้านเรือนชำรุดรุงรัง หรือปล่อยให้โสโครกโสมนอาจจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้อยู่ในที่นั้นหรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกัน หรือผู้ที่ไปมา หรือให้เกิดอัคคีภัยหรือโรคภัย ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลปรึกษากัน ถ้าเห็นควรจะบังคับให้ผู้อยู่ในที่นั้นแก้ไขเสียให้ดี ก็บังคับได้ ถ้าผู้นั้นไม่ทำตามบังคับ ก็ให้กำนันนำความร้องเรียนต่อกรมการอำเภอ

มาตรา ๕๖ ในเวลาใดจะมีอันตรายแก่การทำมาหากินของลูกบ้านในตำบลนั้น เช่น มีเหตุโรคภัยไข้เจ็บติดต่อก่อเกิดขึ้น หรือน้ำมากหรือน้ำน้อยเกินไปเป็นต้น ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลปรึกษาหารือกันในการที่จะป้องกันแก้ไขเยียวยาภัยอันตรายด้วยอาการที่แนะนำลูกบ้านให้ทำอย่างไร หรือลงแรงช่วยกันได้ประการใด กำนันมีอำนาจที่จะบังคับการนั้นได้ ถ้าเห็นเป็นการเหลือกำลังให้ร้องเรียนต่อกรมการอำเภอ และผู้ว่าราชการเมืองขอกำลังรัฐบาลช่วย

มาตรา ๕๗ ในการที่จะสำรวจสามะโนคร้วและทะเบียนบัญชีต่างๆ เพื่อประโยชน์ในราชการ เช่นการที่จะสำรวจสามะโนคร้วและทำบัญชีไร่นา และสิ่งของต้องพิกัดภาษีอากรในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงประชุมกันตรวจทำบัญชีให้ถูกต้อง และให้ลงชื่อพร้อมกันเป็นพยานในบัญชีที่จะยื่นต่อเจ้าพนักงานก็ได้

มาตรา ๕๘ ในการที่จะทำรายงานประจำหรือรายงานจรรยาใด ๆ ยื่นต่อกรมการอำเภอ กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในตำบลนั้นพร้อมกันตรวจสอบก่อน และจะให้ลงชื่อเป็นพยานในรายงานนั้นก็ได้

มาตรา ๕๙ ในเวลาที่ผู้ว่าราชการเมือง หรือกรมการอำเภอ มีหมายให้ประกาศข้อราชการอันใดแก่ราษฎร กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นพร้อมกันชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจข้อราชการอันนั้นแล้วให้รับข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรอีกชั้นหนึ่งก็ได้

มาตรา ๖๐ ในเวลาใดที่มีการนัดชดถุภษ หรือประชุมชนเป็นการใหญ่ในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลพร้อมกันมาช่วยพิทักษ์รักษาความเรียบร้อยในที่อันนั้น ถ้าและเห็นเป็นการจำเป็นแล้ว จะขอแรงราษฎรมาช่วยด้วยก็ได้

มาตรา ๖๑ เวลาข้าราชการผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชาโดยตรงมาตรวจราชการในท้องที่ กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ในตำบลประชุมพร้อมกันเพื่อแจ้งข้อราชการ หรือฟังราชการก็ได้

มาตรา ๖๑ ทวิ^{๓๓} กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืนให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดต้องได้รับโทษ

วินัยและโทษผิดวินัยให้ใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนโดยอนุโลม อำนาจการลงโทษ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลให้เป็นไปดังนี้

(๑) กำนันมีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ผู้ใหญ่บ้าน

(๒) นายอำเภอมีอำนาจลงโทษกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลดังนี้

(ก) ลดอันดับเงินเดือนไม่เกินหนึ่งอันดับ

(ข) ตัดเงินเดือน โดยเทียบในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นหัวหน้าแผนกกับ

ผู้กระทำความผิดชั้นเสมียนพนักงาน ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

(ค) ลงโทษภาคทัณฑ์

เมื่อกำนันผู้ใหญ่บ้านคนใดถูกฟ้องในคดีอาญา เว้นแต่คดีความผิดในลักษณะฐานลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือมีกรณีที่ต้องหาว่าทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ถูกสอบสวนเพื่อไล่ออกหรือปลดออก ถ้านายอำเภอเห็นว่าคงให้อยู่ในตำแหน่งจะเป็นการเสียหายแก่ราชการจะสั่งให้พักหน้าที่ก็ได้ แล้วรายงานให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทราบการสั่งให้กลับเข้ารับหน้าที่ตลอดถึงการวินิจฉัยว่าจะควรจ่ายเงินเดือนระหว่างพักให้เพียงใดหรือไม่ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้พิจารณาสั่ง อนุโลมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

(๓) ข้าหลวงประจำจังหวัดมีอำนาจลงโทษกำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในทุกสถาน ในกรณีการลดอันดับและตัดเงินเดือน ให้เทียบข้าหลวงประจำจังหวัดในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นหัวหน้ากอง และกำนันผู้ใหญ่บ้านแพทย์ประจำตำบลเป็นชั้นเสมียนพนักงาน ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

โดยเฉพาะโทษปลด หรือไล่ออก ถ้ากำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลผู้ถูกลงโทษเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็มีสิทธิร้องทุกข์ต่อกระทรวงมหาดไทย

การร้องทุกข์ให้ทำคำร้องลงลายมือชื่อยื่นต่อนายอำเภอภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันได้ทราบคำสั่งการลงโทษเพื่อนายอำเภอจักได้เสนอต่อไปยังข้าหลวงประจำจังหวัดและกระทรวงมหาดไทยตามลำดับ ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันได้รับคำร้องทุกข์ พร้อมด้วยคำ

^{๓๓} มาตรา ๖๑ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช

ชี้แจง ถ้าจะพึงมี ให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งให้ยกคำร้องทุกซ์หรือเพิกถอนคำสั่งการลงโทษ หรือลดโทษ

มาตรา ๖๑ ตรี^{๓๓} ให้นำความในมาตรา ๖๑ ทวิ เฉพาะที่เกี่ยวกับผู้ใหญ่บ้านมาใช้ บังคับแก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบโดยอนุโลม

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยลักษณะปกครองอำเภอ

ตอน ๑

การตั้งอำเภอและกิ่งอำเภอ

มาตรา ๖๒ ท้องที่หลายตำบลอันสมควรอยู่ในความปกครองอันเดียวกันได้ ให้จัดเป็นอำเภอหนึ่ง

มาตรา ๖๓ ลักษณะการตั้งอำเภอ ให้สมุหเทศาภิบาลจัดการดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ให้กำหนดเขตท้องที่อำเภอ มีเครื่องหมายและจรดเขตอำเภออื่นทุกด้าน อย่าให้มีที่ว่างเปล่าอยู่นอกเขตอำเภอ

ข้อ ๒ ให้กำหนดจำนวนตำบลที่รวมเข้าเป็นอำเภอและให้กำหนดเขตตำบลให้ตรงกับเขตอำเภอ ถ้ามีที่ว่างเปล่า เช่น ทุ่งหรือป่าเป็นต้นอยู่ใกล้เคียงท้องที่อำเภอใด หรือจะตรวจตราปกครองได้สะดวกจากอำเภอใด ก็ให้สมุหเทศาภิบาลกำหนดที่ว่างนั้นเป็นที่ฝากในอำเภอนั้น

ข้อ ๓ ให้กำหนดที่ตั้งที่ว่าการอำเภอให้อยู่ในที่ซึ่งจะทำการปกครองราษฎรในอำเภอนั้นได้สะดวก

ข้อ ๔ ให้สมุหเทศาภิบาลบอกข้อกำหนดเหล่านี้เข้ามายังเสนาบดีในเวลาที่จะจัดตั้งอำเภอใหม่ เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงประกาศตั้งอำเภอได้

มาตรา ๖๔ อำเภอใดท้องที่กว้างขวางกรมการอำเภอจะไปตรวจตราให้ตลอดท้องที่ได้โดยยาก แต่หากในท้องที่นั้นผู้คนไม่มากมายพอแก่จะตั้งขึ้นเป็นอำเภอหนึ่ง ต่างหากก็ดี หรือในท้องที่อำเภอใดมีที่ประชุมชนมากอยู่ห่างไกลจากที่ว่าการอำเภอ กรมการอำเภอจะไปตรวจการไม่ได้ตั้งสมควร แต่จะตั้งที่ประชุมชนแห่งนั้นขึ้นเป็นอำเภอต่างหาก ท้องที่จะเลิกไปก็ดี ถ้าความขัดข้องในการปกครองมีขึ้นอย่างใดตั้งว่ามานี้ จะแบ่งท้องที่นั้นออกเป็นกิ่งอำเภอเพื่อให้สะดวกแก่การปกครองก็ได้ ให้พึงเข้าใจว่าการที่ตั้งกิ่งอำเภอนั้น ให้ตั้งต่อเมื่อมีความจำเป็นในการปกครอง อำเภอหนึ่ง จะมีกิ่งอำเภอเดียวหรือหลายกิ่งอำเภอก็ได้

^{๓๓} มาตรา ๖๑ ตรี เพิ่มโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐

มาตรา ๖๕ การจัดตั้งกิ่งอำเภอใด ก็เสมือนตั้งที่ว่าการอำเภอนั้นเองขึ้นอีกแห่งหนึ่ง เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง การที่จะกำหนดจะต้องกำหนดแต่ว่าตำบลใด ๆ บางที่จะต้องอยู่ในปกครองของกิ่งอำเภอ เมื่อสมุหเทศาภิบาลได้รับอนุญาตของเสนาบดีแล้ว ก็จัดตั้งกิ่งอำเภอได้

ตอน ๒
การจัดตั้งกรรมการอำเภอ

มาตรา ๖๖ อำเภอหนึ่ง ให้มีพนักงานปกครองคณะหนึ่ง เรียกรวมกันว่า กรรมการอำเภอ ๆ แยกเป็นรายตำแหน่ง ดังนี้ คือ

(๑) นายอำเภอ หรือถ้าเป็นตำแหน่งพิเศษ เรียกว่าผู้ว่าราชการอำเภอ เป็นหัวหน้าการปกครองทั่วไปในอำเภอ และขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการเมือง มีอำเภอละคนหนึ่ง

(๒) ปลัดอำเภอเป็นผู้ช่วยและผู้แทนนายอำเภออยู่ในบังคับนายอำเภอ อำเภอหนึ่ง มีจำนวนปลัดอำเภอมากน้อยตามสมควรแก่ราชการ

(๓) สมุหบัญชีอำเภอ คือ ข้าราชการมีสังกัดในกรมสรรพากรมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายอำเภอในการเก็บภาษีอากรและผลประโยชน์แผ่นดินอยู่ในบังคับนายอำเภอ

มาตรา ๖๗ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ สมุหบัญชีซึ่งรวมเรียกกันว่ากรรมการอำเภอนี้ แม้มีตำแหน่งต่างกันย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบรวมกันในการที่จะให้การปกครองอำเภอนั้นเรียบร้อย และเมื่อตำแหน่งใดการมากเหลือมือ หรือว่าว่างพนักงานกรรมการอำเภอ แม้อยู่ในตำแหน่งอื่น ต้องช่วยและต้องทำแทนกัน จะถือว่าเป็นพนักงานต่างกันนั้นไม่ได้

มาตรา ๖๘ นายอำเภอมีอำนาจในส่วนธุรการฝ่ายพลเรือนเหนือข้าราชการทุกแผนกที่ประจำรักษาราชการในอำเภอนั้น อำนาจที่ว่านี้ไม่มีแก่อำเภอที่ตั้งที่ว่าการเมือง หรือที่ว่าการมณฑล

มาตรา ๖๙^{๓๔} ในอำเภอหนึ่ง นอกจากมีกรรมการอำเภอให้มีตำแหน่งเสมียนพนักงานอยู่ในบังคับบัญชากรรมการอำเภออีกมากน้อยตามสมควรแก่ราชการ กับมีปลัดอำเภอประจำตำบลซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือกำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในตำบลนั้น

ปลัดอำเภอประจำตำบลมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับกรรมการอำเภอซึ่งมีอยู่ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ แต่รับผิดชอบในกิจการเฉพาะตำบลที่ตนมีหน้าที่ประจำอยู่

^{๓๔} มาตรา ๖๙ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๔๖

มาตรา ๗๐ พนักงานปกครองกิ่งอำเภอ จะมีกรรมการอำเภอรองแต่นายอำเภอ ตำแหน่งโดยอยู่ประจำการ และจะมีเสมียนพนักงานอยู่ประจำทำการที่กิ่งอำเภอเท่าใด ทั้งนี้แล้วแต่ จะสมควรแก่ราชการ แต่ผู้ที่เป็นใหญ่อยู่ประจำทำการที่กิ่งอำเภอต้องอยู่ในบังคับนายอำเภอ และ ทำการในหน้าที่ในเวลาที่นายอำเภอมิได้มาอยู่ที่กิ่งอำเภอเหมือนเป็นผู้แทนนายอำเภอจะนั้น

มาตรา ๗๑ อำเภอใดมีกิ่งอำเภอ การอย่างใดจะควรแยกเป็นส่วนไปสำหรับกิ่ง อำเภอ และการอย่างใดควรรวมทำแต่ในที่ว่าการอำเภอแห่งเดียว ทั้งนี้ผู้ว่าราชการเมืองมีอำนาจที่ จะกำหนดได้โดยอนุมัติของสมุหเทศาภิบาล

มาตรา ๗๒ การเลือกตั้งย้ายถอนนายอำเภอ ให้สมุหเทศาภิบาลมีอำนาจที่จะทำ ได้ โดยอนุมัติของเสนาบดี

มาตรา ๗๓ การเลือกตั้งย้ายถอนปลัดอำเภอสมุหบัญชีอำเภอ ให้ผู้ว่าราชการ เมืองมีอำนาจที่จะทำได้ โดยอนุมัติของสมุหเทศาภิบาล สมุหเทศาภิบาลต้องบอกเข้ามายัง เสนาบดีให้ทราบจงด้วยทุกคราว

มาตรา ๗๔ การเลือกตั้งย้ายถอนเสมียนพนักงานในอำเภอ ให้ผู้ว่าราชการเมือง มีอำนาจที่จะทำได้ ต้องบอกให้สมุหเทศาภิบาลทราบด้วยจงทุกคราว

มาตรา ๗๕ เวลาตำแหน่งปลัดอำเภอ หรือสมุหบัญชีอำเภอว่าง ให้นายอำเภอมี อำนาจที่จะจัดผู้หนึ่งผู้ใดในขณะกรรมการอำเภอ หรือเสมียนพนักงานคนหนึ่งคนใดเข้าทำการใน ตำแหน่งนั้น ๆ ได้ชั่วคราว แต่ต้องรีบบอกไปยังผู้ว่าราชการเมือง และให้ผู้นั้นทำการในตำแหน่ง นั้นไปกว่าจะได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้ใหญ่ให้เป็นประการใด

เวลาตำแหน่งเสมียนพนักงานในอำเภอว่าง ให้นายอำเภอมีอำนาจที่จะจัดคนเข้า ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ได้ชั่วคราว แต่ต้องบอกขออนุมัติของผู้ว่าราชการเมืองภายในเดือนหนึ่ง แล้วแต่ผู้ว่าราชการเมืองจะตั้งผู้นั้นหรือผู้อื่นให้เป็นแทนในตำแหน่งที่ว่าง

มาตรา ๗๖ บรรดาข้าราชการซึ่งมีสังกัดทำราชการอยู่ในที่ว่าการอำเภอ นายอำเภอมีอำนาจที่จะให้ลาได้คราวละไม่เกิน ๑๕ วัน

มาตรา ๗๗ ถ้าและผู้ใดมีเหตุอันนายอำเภอเห็นว่าจะให้ทำราชการอยู่ใน ตำแหน่งจะเสียราชการ นายอำเภอจะให้ผู้นั้นพักราชการเสียชั่วคราวก็ได้ แต่ในการที่สั่งให้พัก ราชการนี้ ต้องบอกให้ผู้ว่าราชการเมืองทราบภายใน ๑๕ วัน คำตัดสินเป็นเด็ดขาดในเรื่องนั้นให้ เป็นหน้าที่ของผู้มีอำนาจที่จะตั้งตำแหน่งที่เกิดเหตุขึ้น

มาตรา ๗๘ ให้มีดวงตราประจำตำแหน่งนายอำเภอ และดวงตราสำหรับนายกิ่ง อำเภอ สำหรับประทับกำกับลายมือที่ลงชื่อในหนังสือสำคัญต่าง ๆ บรรดาหนังสือที่ทำในนามและ

หน้าที่กรรมการอำเภอ ห้ามมิให้ใช้ตราอื่นประทับ และตราประจำตำแหน่งนี้ในเวลาผู้ใดทำการแทนหรือรั้งตำแหน่งนั้นก็ให้ใช้ได้

มาตรา ๗๙ ในเวลาตำแหน่งนายอำเภอว่างก็ดี หรือนายอำเภอจะทำการในหน้าที่ไม่ได้ชั่วคราวก็ดี ถ้าและสมุหเทศาภิบาลหรือผู้ว่าราชการเมืองมิได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นแล้วให้กรรมการอำเภอซึ่งมียศสูงกว่าผู้อื่นเป็นผู้แทน

มาตรา ๘๐ ผู้แทนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งที่แทนนั้นทุกอย่าง เว้นไว้แต่อำนาจอันเป็นส่วนบุคคล หรือที่มีข้อห้ามไว้ โดยเฉพาะมิให้ผู้แทนทำได้

มาตรา ๘๑ หน้าที่กรรมการอำเภอที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือในที่อื่นก็ดี ถ้ามิได้ระบุว่าเป็นหน้าที่เฉพาะนายอำเภอ หรือเฉพาะตำแหน่งใดในกรรมการอำเภอไซ้ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นหน้าที่และรับผิดชอบรวมกัน นายอำเภอเป็นหัวหน้าจะทำการนั้นเอง หรือจะมอบหมายให้กรรมการอำเภอคนใดทำโดยอนุมัติของนายอำเภอก็ได้ แต่นายอำเภอจะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการทั้งปวง เพราะเหตุที่อ้างว่าได้ให้ผู้อื่นทำแทนนั้นไม่ได้

มาตรา ๘๒ ในการที่จะฟังบังคับบัญชาราชการทั่วไป กรรมการอำเภออยู่ในบังคับบัญชาผู้ว่าราชการเมืองโดยตรง จะลบล้างคำสั่งผู้ว่าราชการเมืองได้ แต่ผู้สำเร็จราชการมณฑลหรือเสนาบดีเจ้ากระทรวงในกรุงเทพฯ ผู้บัญชาการนั้น ๆ แต่การโดยปกติซึ่งยอมมีข้าราชการเป็นเจ้าแผนกจากเมืองหรือมณฑลไปตรวจการเฉพาะแผนกในที่ว่าการอำเภอ ถ้าและผู้ตรวจนั้นกระทำการตามคำสั่งและรับอำนาจไปจากผู้ว่าราชการเมืองหรือผู้สำเร็จราชการมณฑลหรือเจ้ากระทรวง กรรมการอำเภอต้องเชื่อฟังเหมือนคำสั่งผู้ว่าราชการเมืองผู้สำเร็จราชการมณฑลและเจ้ากระทรวงที่ใช้นั้น ถ้าหากว่าผู้ตรวจการนั้นมาโดยลำพังหน้าที่ของตน จะสั่งให้จัดการในแผนกนั้น ๆ ประการใดกรรมการอำเภอควรทำตาม ต่อเมื่อคำสั่งไม่ขัดกับคำสั่งผู้ว่าราชการเมืองและนายอำเภอเห็นชอบด้วย ถ้ามีเจ้าพนักงานมาสั่งการประการใด ๆ กรรมการอำเภอต้องรายงานให้ผู้ว่าราชการเมืองทราบด้วยจงทุกคราว

ตอน ๓

หน้าที่และอำนาจของกรรมการอำเภอ

ก. การปกครองท้องที่

มาตรา ๘๓ กรรมการอำเภอต้องตรวจตราและจัดการปกครองตำบลและหมู่บ้านให้เป็นไปได้จริงดังพระราชบัญญัตินี้

นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการอำเภอ ให้กรมการอำเภอมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วย^{๑๖}

มาตรา ๘๔ กรมการอำเภอต้องเอาใจใส่สมาคมให้คุ้นเคยกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลเป็นที่ปรึกษาหารือ และเป็นผู้รับช่วยแก้ไขความขัดข้องให้แก่เขา

มาตรา ๘๕ ให้กรมการอำเภอเรียกประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านแพทย์ประจำตำบล พร้อมกัน หรือเรียกประชุมแต่เฉพาะตำแหน่งมีประชุมกำนัน เป็นต้น ในเวลาที่มีการจะต้องปรึกษา หรือต้องถามต้องสั่งตามสมควร

มาตรา ๘๖ กรมการอำเภอรับผิดชอบที่จะรักษาสถานที่ว่าการอำเภอสรรพ หนังสือและบัญชีตลอดจนบริเวณที่ว่าการอำเภอให้เรียบร้อย

มาตรา ๘๗ กรมการอำเภอต้องให้ราษฎรที่มีกิจธุระหาได้ทุกเมื่อ ถ้าราษฎรมา ร้องทุกข์อย่างใด ซึ่งกรมการอำเภอควรช่วยได้ ต้องช่วยตามสมควร

มาตรา ๘๘ กรมการอำเภอต้องหมั่นตรวจท้องที่ในเขตอำเภอของตน และท้องที่ อำเภออื่นที่ติดต่อกันให้รู้ความเป็นไปในท้องที่นั้น ๆ

มาตรา ๘๙ บรรดาหนังสือสำคัญที่ต้องทำตามกฎหมาย ถ้ากฎหมายและ ข้อบังคับมิได้ระบุไว้ว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอื่นทำแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะทำ สำหรับการในอำเภอนั้น

มาตรา ๙๐ กรมการอำเภอเป็นพนักงานทำหนังสือเดินทางสำหรับราษฎรใน ท้องที่อำเภอนั้นจะไปมาค้าขายในที่อื่น

มาตรา ๙๑ หน้าที่ของกรมการอำเภอในการทำทะเบียนบัญชีนั้น คือทำบัญชี สามะโนครัว และทะเบียนทุก ๆ อย่าง บรรดาที่ต้องการใช้ในราชการ

มาตรา ๙๒ รายงานราชการที่กรมการอำเภอจะต้องทำนั้นจำแนกเป็นกิจต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ กรมการอำเภอเป็นหูเป็นตาของรัฐบาลต้องเอาใจใส่ตรวจตราสืบสวน ความทุกข์สุขของราษฎร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องที่ของตน การอันใดที่รัฐบาลควรรู้เพื่อ ความสุขของราษฎรและประโยชน์ของราชการ กรมการอำเภอต้องถือเป็นหน้าที่ ๆ จะรายงานให้ รัฐบาลทราบความตามที่เป็นจริง

^{๑๖} มาตรา ๘๓ วรรคสอง เพิ่มโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖

ข้อ ๒ โดยปกติให้กรรมการอำเภอรายงาน ต่อผู้ว่าราชการเมืองของตน แต่ถ้ามีคำสั่งโดยเฉพาะว่าให้รายงานการอย่างไรต่อผู้ใดก็ดีหรือว่าเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้น กรรมการอำเภอเห็นว่ารายงานต่อผู้ว่าราชการเมืองของตนก่อนจะไม่ทันประโยชน์ของราชการจะรายงานไปยังที่แห่งนั้น ๆ ซึ่งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์อย่างดีแก่ราชการก็ได้แต่ต้องบอกให้ผู้ว่าราชการเมืองของตนทราบจงทุกคราว

ข้อ ๓ รายงานประจำบอกเหตุการณ์ และข้อราชการบรรดามีในอำเภอ ควรยื่นต่อผู้ว่าราชการเมืองไม่น้อยกว่าเดือนละครั้งหนึ่ง รายงานการจรรนั้นแล้วแต่กำหนดในข้อบังคับหรือเหตุการณ์อันควรรายงาน ส่วนรายงานด่วนบอกเหตุสำคัญ ซึ่งเป็นปัจจุบันทันด่วนเกิดขึ้นนั้น ต้องรีบรายงานทันที และส่งโดยโทรเลข หรือโทรศัพท์อย่างรวดเร็วที่สุดที่จะส่งได้

ข. การป้องกันอันตรายของราษฎร และรักษาความสงบในท้องที่

มาตรา ๙๓ เวลาที่มีการประชุมชนมากในที่ใด เช่นในเวลาที่มีการนัดชัตฤกษ์เป็นต้น กรรมการอำเภอกับกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลนั้นต้องจัดการรักษาความเรียบร้อยในที่ประชุมชน

มาตรา ๙๔ กรรมการอำเภอต้องคอยตรวจตราตักเตือนกำนันผู้ใหญ่บ้านให้มีเครื่องสัญญาณเรียกลูกบ้านช่วยกันดับไฟ หรือระงับเหตุอันตรายอย่างอื่น หรือจับโจรผู้ร้ายทุกหมู่บ้าน

มาตรา ๙๕ เมื่อกรรมการอำเภอได้ปรึกษากำนันผู้ใหญ่บ้านในท้องที่นั้นแล้ว เห็นว่าหมู่บ้านใดอยู่ในที่ซึ่งสมควรจะจัดการล้อมรั้วป้องกันโจรได้ ให้กรรมการอำเภอนำเสนอต่อผู้ว่าราชการเมือง เมื่อผู้ว่าราชการเมืองเห็นชอบด้วยแล้ว ก็ให้กรรมการอำเภอชี้แจงและสั่งผู้ใหญ่บ้านและราษฎรในหมู่บ้านนั้นทำรั้วล้อมรอบหมู่บ้าน มีประตูเป็นทางเข้าออกก็แห่งแล้วแต่ชาวบ้านนั้นจะเห็นควร เวลากลางคืนให้ผู้ใหญ่บ้านจัดราษฎรผลัดเปลี่ยนกันรักษาประตูป้องกันโจรผู้ร้ายให้ทั้งหมู่บ้าน

มาตรา ๙๖ หมู่บ้านใดตั้งอยู่ใกล้ป่าพงอันเป็นเชื้อไฟ เมื่อถึงฤดูพงแห้งให้กรรมการอำเภอสั่งราษฎรในหมู่บ้านนั้น ให้ช่วยกันถางพงให้เตียนออกไปห่างบ้านเรือน ป้องกันอย่าให้เป็นอัคคีภัยแก่หมู่บ้านนั้น

มาตรา ๙๗ เมื่อกำนันตำบลใดรายงานมาว่าเจ้าของหรือผู้ที่อยู่ในเหย้าเรือนแห่งใดที่ร้างหรือทรุดโทรม ไม่กระทำการตามคำสั่งให้จัดการซ่อมแซมรักษาเรือนนั้น ให้ติดตามความที่กล่าวไว้ในมาตรา ๕๕ ให้กรรมการอำเภอได้สวนและบังคับตามควรแก่การ ถ้าไม่ทำตามบังคับให้กรรมการอำเภอมีอำนาจรื้อเรือนนั้นได้ และเรียกเอาค่ารื้อแก่เจ้าของ

มาตรา ๙๘ ราษฎรคนใดไปปลูกเรือนอยู่ในที่เปลี่ยว อันน่ากลัวอันตรายด้วยโจรผู้ร้ายก็ดี หรือน่ากลัวจะเป็นที่ซ่อนของโจรผู้ร้ายก็ดี เมื่อกรรมการอำเภอได้ปรึกษากับกำนันในท้องถิ่นนั้นเห็นด้วยกันแล้ว ก็ให้บังคับให้ผู้นั้นย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้าน

มาตรา ๙๙ ในเวลาอัศจรรย์อาหาร ให้กรรมการอำเภอประกาศตักเตือนราษฎรให้เก็บรักษาเข้าไว้ให้พอบริโภค

มาตรา ๑๐๐ ถ้าแห่งใดข้าวไม่พอแก่ราษฎรในเวลาอัศจรรย์ ให้กรรมการอำเภอรับรายงาน และกะประมาณจำนวนข้าวที่ขาด อันราษฎรจะไม่พึงชวนชวหาเองได้ แจ้งต่อผู้ว่าราชการเมือง ถ้าและรัฐบาลจัดส่งข้าวหลวงมาแก่อัศจรรย์ไซ้ เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะจัดการจำหน่ายข้าวตามวิธีที่สมควร คือ

- (๑) ผู้ใดมีทุนพอซื้อ ให้ผู้นั้นซื้อได้เท่าราคาทุน
- (๒) ผู้ใดทำนาไว้ยังไม่ได้ผล ให้ผู้นั้นยืมโดยสัญญาส่งเงินเมื่อขายข้าวใหม่ได้เท่าราคาทุนที่รับข้าวไปในเวลานั้น หรือใช้ด้วยข้าวใหม่เมื่อทำได้ คิดตามราคาข้าวใหม่ในเวลานั้นเท่าทุนที่รัฐบาลให้ยืมไป
- (๓) ผู้ใดทำการเพาะปลูก หรือหาสินค้าป่าอันอาจจะหาสินค้ามาแลกข้าวได้ ก็ยอมรับสินค้าจากผู้นั้น แลกข้าวโดยคิดราคาตามสมควรและพอใจทั้ง ๒ ฝ่าย
- (๔) ผู้ใดอาจจะทำการได้แต่ด้วยแรง ก็หางานอันประกอบด้วยสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดสระน้ำ ทำถนนหรือซ่อมแซมสถานที่ทำราชการเป็นต้น ให้ผู้นั้นรับจ้างทำคิดข้าวให้ตามราคาทุนเป็นค่าจ้าง โดยอัตราสูงกว่าที่เขาจ้างกันทำการในที่นั้น ๑ ใน ๔ ส่วน คือ ถ้าอัตราค่าจ้างเขาจ้างกันโดยปกติวันละบาทหนึ่ง ให้ให้ข้าวเท่าราคาวันละ ๑ บาท ๒๕ สตางค์ เป็นต้น
- (๕) ห้ามมิให้ ๆ ข้าวแก่ผู้ที่ยังสามารถกระทำการแลกได้ด้วยประการใด ๆ แต่ผู้ซึ่งไม่สามารถกระทำการแลกได้จริง ๆ เช่น คนเจ็บไข้ ชรา ทูพพลภาพ หรือทารกนั้น ควรให้ได้รับข้าวของหลวงพอสมควรแต่ที่จะเลี้ยงชีวิตในเวลาอัศจรรย์นั้น

ข. การที่เกี่ยวกับความแพ่งและความอาญา

มาตรา ๑๐๑ หน้าที่และอำนาจของกรรมการอำเภอในการที่เกี่ยวกับความอาญานั้น มีดังต่อไปนี้ คือ

ข้อ ๑ บรรดาอำนาจซึ่งกฎหมายกำหนดไว้สำหรับผู้ใหญ่บ้านและกำนันนั้น ให้กรรมการอำเภอใช้ได้ทุกอย่าง

ข้อ ๒ ความอาญาเกิดขึ้นในท้องที่อำเภอใด หรือตัวจำเลยมาอาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอใด ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งให้จับผู้ต้องหามาได้สวนคดีเรื่องนั้นในชั้นต้น

ข้อ ๓ ในการไต่สวนในชั้นต้นก็ดี หรือจัดการตามหมายอย่างใด ๆ หรือตามคำสั่งของศาล หรือคำสั่งในทางราชการอย่างใด ๆ ก็ดี ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจที่จะออกหมายเรียกตัวคนมาสอบสวนให้การเป็นพยานหมายค้นบ้านเรือน หรือหมายยึดสิ่งของได้

ข้อ ๔ ในการค้นบ้านเรือน หรือยึดสิ่งของนั้น ถ้านายอำเภอไปค้น หรือยึดเองไม่ต้องมีหมาย ถ้าจะแต่งให้ผู้อื่นไปค้นหรือยึด ก็ให้นายอำเภอมีหมายสั่งเจ้าพนักงานผู้ถือหมายมีอำนาจที่จะค้นและยึดได้ตามหมาย

ข้อ ๕ ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ซึ่งได้ตัวมาต่อหน้ากรรมการอำเภอนั้น โดยปกติ นายอำเภอควรยอมให้มีประกัน แต่ถ้านายอำเภอเห็นว่ามีความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะกล่าวในมาตรานี้ ก็ให้เอาตัวไว้ คือ

- (ก) เป็นคดีฉกรรจ์ที่ต้องด้วยโทษจำคุกตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปอย่างหนึ่ง หรือ
- (ข) ถ้าผู้ต้องหาหลบหนีจะจับได้ โดยยากอย่างหนึ่ง หรือ
- (ค) เห็นได้ว่าถ้าปล่อยผู้นั้นไปจะทำให้เกิดเหตุอันตรายอย่างหนึ่ง หรือ
- (ง) ถ้าปล่อยไปจะขัดข้องหรือลำบากแก่การไต่สวนคดีในชั้นต้นอย่างหนึ่ง

ข้อ ๖ การไต่สวนคดีในชั้นต้นนั้น ต้องลงมือภายใน ๔๘ ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่จับผู้ต้องหา นายอำเภอต้องรีบจัดการโดยเร็วที่จะทำได้ แล้วส่งตัวผู้ต้องหาไปยังเมือง ให้ส่งต่อไปยังศาลซึ่งมีหน้าที่พิจารณาคดีนั้น โดยวิธีที่กล่าวต่อไปนี้

ถ้าเป็นตำบลที่มีศาลซึ่งมีอำนาจ และที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ด้วยกัน ให้ส่งตัวผู้ต้องหาต่อศาลภายใน ๔๘ ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้ตกมาอยู่ในความควบคุมของกรรมการอำเภอ

ถ้าเป็นที่อื่น ๆ ให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังศาลโดยเร็วที่จะทำได้ และห้ามมิให้กักขังตัวไว้ที่ ๆ ว่าการอำเภอเกินกว่า ๔๘ ชั่วโมง โดยไม่มีเหตุจำเป็น

ถ้าเมื่อส่งผู้ต้องหาไปยังศาล นายอำเภอทำการไต่สวนคดีในชั้นต้นยังไม่สำเร็จ ก็ให้เจ้าพนักงานเมืองร้องต่อศาลขอผิดให้มีเวลาไต่สวนต่อไปตามสมควร

ข้อ ๗ ในการไต่สวนความอาญา ถ้านายอำเภอเห็นว่าไม่มีหลักฐานข้างฝ่ายโจทก์ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ถ้าผู้ต้องหาต้องด้วยหมายสั่งจับของศาลอยู่แล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานเมืองร้องขอต่อศาลให้สั่งปล่อยตัวผู้ต้องหา

มาตรา ๑๐๒ กรรมการอำเภอต้องจัดพนักงานออกตรวจตระเวนรักษาความเรียบร้อย และคอยสืบจับโจรผู้ร้ายในท้องที่ของตน

มาตรา ๑๐๓ เมื่อมีเหตุผู้คนถูกกระทำร้ายตายลงในท้องที่อำเภอใดก็ดี ฟกช้ำหรือมีบาดแผลเจ็บป่วยสาหัสก็ดี ผู้ที่ถูกกระทำร้ายฟกช้ำ หรือมีบาดแผลมาขอให้ชันสูตรก็ดี เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะตรวจชันสูตรหรือพลิกศพตามพระราชบัญญัติ และจดคำให้การพร้อมด้วยพยาน และทำหนังสือชันสูตรไว้เป็นหลักฐาน

มาตรา ๑๐๔ เมื่อเกิดเหตุเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด เช่นถูกโจรภัยเป็นต้น เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะทำคำตราสืบตามคำขอร้องของเจ้าทรัพย์ หรือเพื่อหลักฐานในราชการ

มาตรา ๑๐๕ ความผิดอย่างใด ๆ อันต้องตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น กำหนดเป็นลหุโทษก็ดี ความผิดล่วงละเมิดพระราชบัญญัติภาษีอากร อันเบี่ยงปรับ กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติไม่เกิน ๒๐๐ บาทก็ดี เมื่อกรรมการอำเภอไต่สวนเห็นว่าจำเลยมีพิรุณ ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจที่จะเปรียบเทียบให้ตกลงกันได้ถ้าไม่ตกลงกันได้ก็ดี หรือกรรมการอำเภอเห็นว่าโทษของจำเลยเกินกว่าปรับ ๒๐๐ บาท หรือเป็นโทษทั้งปรับทั้งจำ หรือโทษจำอย่างเดียวก็ดี ก็ให้ส่งคดีเรื่องนั้นไปยังเมือง

มาตรา ๑๐๖ ถ้ามีผู้xorร้องอายัดตัวคน หรือสิ่งของโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะรับอายัด และทำหนังสือหลักฐานในการอายัดนั้น

มาตรา ๑๐๗ เงินกลาง หรือของกลาง ในคดีที่จะต้องรักษาไว้ในอำเภอนั้น หรือจะต้งนำส่งไปยังเมือง เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะจัดการรักษาและนำส่ง

มาตรา ๑๐๘^{๓๓} (ยกเลิก)

ค. การป้องกันโรคร้าย

มาตรา ๑๐๙ กรมการอำเภอต้องคอยระวัง อย่าให้โรคร้ายแพร่หลายไปในประชุมชน ต้องคอยดูแลป้องกัน หรือเมื่อโรคเกิดขึ้นก็ต้งจัดการรักษาอย่าให้ติดต่อลุกลามมากไป

มาตรา ๑๑๐ เพราะเหตุที่โสโครกเป็นแดนเกิดของโรคร้าย คือ อหิวาตกโรค และกาฬโรคเป็นต้น กรมการอำเภอต้องคอยตรวจตราว่ากล่าวคนในท้องที่อย่าให้ทอดทิ้งหรือปล่อยให้เกิดความโสโครกอันจะเป็นเหตุให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บแก่ประชาชน

มาตรา ๑๑๑ กรมการอำเภอต้องเอาเป็นธุระตรวจตราอุดหนุนให้แพทย์ประจำตำบลดูแลการรักษาพยาบาล คือ การปลูกทรพิตม์ และจำหน่ายยาหลวงเป็นต้น และให้ราษฎรได้รับความป้องกัน และรักษาโรคตามสมควรแก่การที่จะเป็นได้

มาตรา ๑๑๒ ในเวลาเกิดโรคร้ายติดต่อขึ้นในอำเภอนั้น หรือในท้องที่อำเภอนั้น ซึ่งอาจจะลุกลามมาถึงอำเภอนั้น ให้กรมการอำเภอประกาศตักเตือนแก่ราษฎรให้จัดการป้องกัน และรักษาโรค ถ้าหากว่าจะควรจัดการป้องกันได้อย่างใด หรือว่าควรจะรีบร้องเรียนต่อผู้ใหญ่ของกำลังอุดหนุนประการใด ก็ให้กรมการอำเภอจัดการตามสมควร

^{๓๓} มาตรา ๑๐๘ ยกเลิกโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ.

มาตรา ๑๑๓ ถ้าเกิดโรคภัยที่ติดต่อขึ้นในอำเภอใด ให้กรรมการอำเภอนั้นรีบบอกข่าวโดยทางอย่างรวดเร็วที่สุดที่จะบอกได้ให้ผู้ใหญ่เหนือตนทราบ แล้วให้รายงานเหตุความใช้นั้นต่อไปเนื่อง ๆ จนกว่าโรคจะสงบ

ค. บำรุงการทำนาค้ำขายป่าไม้และทางไปมาต่อกัน

มาตรา ๑๑๔ กรมการอำเภอต้องตรวจให้รู้ทำเลที่ทำมาหาเลี้ยงชีพของราษฎรในอำเภอนั้น คือ ที่นา ที่สวน ที่จับสัตว์น้ำเป็นต้น และต้องสอบสวนให้รู้ว่าที่เหล่านั้นอาศัยสายน้ำทางใด ควรทำบัญชีมีทะเบียนไว้ในที่ว่าการอำเภอ .

มาตรา ๑๑๕ การบำรุงผลประโยชน์ในการหาเลี้ยงชีพของราษฎรก็ดี การป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดแก่การหาเลี้ยงชีพของราษฎรก็ดี อันต้องการความร่วมมือช่วยเหลือกันในหมู่ราษฎร ยกตัวอย่างดังบางคราวจะต้องทำทำนบปิดน้ำ บางคราวต้องระบายน้ำสำหรับการเพาะปลูก การเหล่านี้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอจะต้องเอาใจใส่คอยตรวจตราและปรึกษากำนันผู้ใหญ่บ้าน ถ้ามีการสมควรจะต้องทำให้เจริญผลประโยชน์แก่ราษฎรก็ดี หรือเพื่อป้องกันความเสียหายแก่ผลประโยชน์นั้นก็ดี ให้กรมการอำเภอเรียกราษฎรช่วยกันทำการนั้น ๆ ให้สำเร็จทันฤดูกาล

มาตรา ๑๑๖ การรักษาสถาปัตยกรรมในการหาเลี้ยงชีพของราษฎร เช่นการปิดน้ำและระบายน้ำเช่นกล่าวมาในมาตราก่อนเป็นต้น ตลอดจนอย่างอื่น ๆ ถ้าหากเกิดเกี่ยวเนื่องกันในประโยชน์ที่จะพึงได้ยกตัวอย่างดังเช่นชาวนาต้องการให้ปิดน้ำ ชาวเรือต้องการให้เปิดน้ำให้เรือเดินเป็นต้น ให้กรมการอำเภอเรียกกำนันประชุมปรึกษาหาวิธีที่จะรักษาประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย หรือถ้าจะให้ได้ประโยชน์ไม่ได้ทั้ง ๒ ฝ่าย ก็ให้รักษาประโยชน์ใหญ่โดยยอมทิ้งประโยชน์น้อยด้วยความจำเป็น

เมื่อเห็นด้วยกันโดยมากประการใด ก็ให้กรมการอำเภอจัดการตามนั้น

มาตรา ๑๑๗ ห้วย คลอง และลำน้ำต่าง ๆ ย่อมเป็นของที่รัฐบาลปกป้องรักษาเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอจะต้องตรวจตราอย่าให้เสีย และอย่าให้ผู้ใดทำให้เสียสาธารณประโยชน์ ถ้าจะต้องซ่อมแซมตกแต่งให้กรมการอำเภอเรียกราษฎรช่วยกันทำอย่างกันปิดน้ำ ฉะนั้น

มาตรา ๑๑๘ กรมการอำเภอมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจตราและจัดการรักษาทางบกทางน้ำ อันเป็นทางที่ราษฎรไปมาค้าขาย ให้ไปมาโดยสะดวกตามที่จะเป็นได้ทุกฤดูกาลอันนี้ ถ้าจะต้องทำการซ่อมแซม หรือแก้ไขความขัดข้อง ให้กรมการอำเภอเรียกราษฎรช่วยกันทำอย่างว่ามาแล้ว

มาตรา ๑๑๙ กรมการอำเภอต้องตรวจตรารักษาป่าไม้ ซึ่งรัฐบาลหวงห้ามตาม
ข้อบังคับการป่าไม้

มาตรา ๑๒๐ ที่วางซึ่งรัฐบาลอนุญาตให้ราษฎรทำการเพาะปลูกนั้น เป็นหน้าที่
ของกรมการอำเภอที่จะต้องตรวจตราจัดการ ป้องกัน การเกี่ยงแย่ง ในระหว่างราษฎรที่ไปตั้งทำ
การเพาะปลูกก่อนได้รับโฉนด

มาตรา ๑๒๑ ที่น้ำอันเป็นที่รักษาพันธ์สัตว์น้ำ เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะ
ตรวจตรารักษาป้องกันมิให้พืชพันธ์สัตว์น้ำสูญไป

มาตรา ๑๒๒ นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการ
ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์
ร่วมกัน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในเขตอำเภอ

นายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจใช้หรือยินยอมให้บุคคล
อื่นใช้ที่ดินตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดและปฏิบัติตาม
ประมวลกฎหมายที่ดินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีที่มีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินตามวรรคหนึ่ง นายอำเภอและองค์การ
ปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมกันดำเนินการหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้ดำเนินการ ก็ให้มีอำนาจ
กระทำได้ ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยจะวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติด้วยก็ได้

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสามให้จ่ายจากงบประมาณ
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา ๑๒๓ ที่วัด หรือกุศลสถานอย่างอื่น ซึ่งเป็นของกลางสำหรับมหาชน ก็ให้
อยู่ในหน้าที่กรมการอำเภอจะต้องคอยตรวจตราอุดหนุนผู้ปกครองอย่าให้ผู้ใดรุกล้ำเบียดเบียน
ที่อันนั้น

ข. บำรุงการศึกษา

มาตรา ๑๒๔ กรมการอำเภอต้องปรึกษาดูแลด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้อุปการะ
การศึกษาในท้องที่ มีพระภิกษุสงฆ์เป็นต้น ช่วยกันแนะนำและจัดให้มีสถานที่เล่าเรียนให้พวก
เด็กในอำเภอนั้น

มาตรา ๑๒๕ กรมการอำเภอต้องตรวจตราปรึกษาดูแลด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้
อุปการะการศึกษาในท้องที่ จัดบำรุงการสั่งสอนอย่าให้เสื่อมทราม

^{๑๑} มาตรา ๑๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑)

มาตรา ๑๒๖ กรรมการอำเภอต้องคอยชี้แจงตักเตือนแก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน บิดา มารดา และผู้ปกครองเด็กให้ส่งบุตรหลานไปเล่าเรียน

ง. การเก็บภาษีอากร

มาตรา ๑๒๗ บรรดาภาษีอากร ซึ่งมีได้มีกฎหมายหรือข้อบังคับให้พนักงานอื่น เก็บแล้ว เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะจัดการเก็บในอำเภอนั้น

มาตรา ๑๒๘ ในการเก็บภาษีอากร กรรมการอำเภอต้องคอยตรวจตราเวลาเกิด อุบัติเหตุ หรือเป็นเวลาราชฎาต์ตัดสดสนเมื่อถึงกำหนดที่จะเก็บภาษีอากรนั้น ๆ ให้รู้และรายงาน พร้อมทั้งความเห็นที่ควรจัดการผ่อนผันอย่างใด ให้ผู้ว่าราชการเมืองทราบ

มาตรา ๑๒๙ เงินหลวงที่เก็บภาษีอากรได้ก็ดี หรือที่ได้จากประเภทอื่นก็ดี ซึ่ง จะต้องนำส่งพระคลัง เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะรักษาและนำส่งถึงพระคลัง

จ. หน้าที่ เบ็ดเสร็จ

มาตรา ๑๓๐ ในหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะจัดการทั้งปวงในอำเภอให้ เรียบร้อยนั้น ถ้าหากว่ากรรมการอำเภอเห็นวิธีการงานอย่างใดยังบกพร่อง ให้รายงานชี้แจง ความเห็นต่อผู้ว่าราชการเมือง ขออนุญาตแก้ไขตามที่คิดเห็นว่าเป็นอย่างดี

มาตรา ๑๓๑ กรรมการอำเภอมิหน้าที่จะต้องช่วยราชการของอำเภออื่นที่ ไกลเคียง แม้ต่างเมืองกัน และในการที่ช่วยนี้ไม่จำเป็นต้องรองจนอำเภอนั้นขอให้ช่วย ถ้ารู้เหตุการณ์ ซึ่งเห็นว่าตนควรจะช่วยเหลือจึงจะเป็นประโยชน์แก่ราชการ ต้องช่วยเหลือทีเดียว

มาตรา ๑๓๒ หน้าที่ของกรรมการอำเภอนอกจากที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่นี้ ยังต้องทำตามความซึ่งกำหนดไว้ในพระราชกำหนดกฎหมายอย่างอื่น ๆ อันกำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอ แม้พระราชกำหนดกฎหมายใดมิได้ระบุไว้ในพระ ราชกำหนดกฎหมายนั้น ๆ ว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใด ก็ให้พึงเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่ จะรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินั้น ๆ

ประกาศมา ณ วันที่ ๔ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นวันที่ ๑๓๓๒ ใน รัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖^{๓๔}

มาตรา ๑๘ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุไม่เกินหกสิบปีซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ให้คงอยู่ในตำแหน่งต่อไป แต่ถ้าข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่าผู้ใดไม่สามารถที่จะบริหารราชการได้ ตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัตินี้ก็ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดสั่งให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๙ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๙^{๓๕}

มาตรา ๕ กำหนดผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้คงอยู่ในตำแหน่งต่อไป

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๐^{๓๖}

มาตรา ๑๘ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของตำแหน่งเดิม

มาตรา ๑๙ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ ด้วยกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจรผู้ร้ายภายในเขตหมู่บ้าน เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ใหญ่บ้าน แต่ในปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติในด้านอื่น ๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่มีตามกฎหมายอย่างกว้างขวางและผู้ใหญ่บ้านก็มีแต่เพียงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในกิจการต่าง ๆ ตามที่ผู้ใหญ่บ้านจะมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจรผู้ร้ายโดยตรง จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในด้านรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจรผู้ร้ายยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร จึงเห็นสมควรกำหนดให้มี “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ” ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจรผู้ร้าย

^{๓๔} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๐/ตอนที่ ๑๔/หน้า ๕๐๔/๙ มีนาคม ๒๔๘๖

^{๓๕} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๓/ตอนที่ ๘๓/หน้า ๘๑๖/๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๙

^{๓๖} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๔/ตอนที่ ๑๑/ฉบับพิเศษ หน้า ๔/๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

และเพื่อให้เห็นความแตกต่างกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านปัจจุบัน จึงได้เปลี่ยนชื่อผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองโดยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันพิจารณาคัดเลือกได้ไม่เกิน ๕ คน นอกจากนี้ กรรมการหมู่บ้านและกรรมการตำบลตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ยังไม่เป็นการเหมาะสมและไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานซึ่งเพิ่มเติมขึ้นอย่างรวดเร็วของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมควรจะได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไข

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๑๒ ลงวันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๕^{๓๖}

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕^{๓๗}

ข้อ ๕ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ คงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เว้นแต่ผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์

ข้อ ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๑๖^{๓๘}

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ กำหนดคุณสมบัติผู้ใหญ่บ้านให้มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษาตอนต้นหรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษาตอนต้น เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นแต่ปรากฏว่าบางหมู่บ้านซึ่งเป็นท้องที่กั้นดารชายแดนหรือเป็นท้องที่ที่มีชาวเขาอยู่อาศัย ราษฎรยังไม่อาจเลือกผู้ใหญ่บ้านที่มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ เป็นอุปสรรคแก่การเร่งรัดพัฒนา สมควรแก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่จะประกาศในราชกิจจานุเบกษาเว้นหรือลดหย่อนพื้นความรู้ของผู้ใหญ่บ้านในบางท้องที่ได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้น

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๕^{๓๙}

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ

^{๓๖} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๙/ตอนที่ ๕๗/ฉบับพิเศษ หน้า ๔/๖ เมษายน ๒๕๑๕

^{๓๗} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๙/ตอนที่ ๑๙๐/ฉบับพิเศษ หน้า ๓๐๒/๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕

^{๓๘} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๐/ตอนที่ ๑๐๗/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๖

^{๓๙} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๙/ตอนที่ ๑๒๑/ฉบับพิเศษ หน้า ๗/๒๗ สิงหาคม ๒๕๒๕

๑. เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ เพราะตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันไม่ต้องรับผิดชอบด้านการปราบปรามอาชญากรรม ทั้งอาจจะแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้ชายได้อยู่แล้ว

๒. เพื่อให้ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดเท่านั้น เป็นผู้ใหญ่บ้านได้

๓. เพื่อกำหนดมิให้ข้าราชการการเมือง เป็นผู้ใหญ่บ้านให้สอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๒๗^{๖๖}

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ได้กำหนดจำนวนทุนทรัพย์ในการเปรียบเทียบความแพง ค่าธรรมเนียมหมายเรียกและคำร้องรวมกัน และค่าธรรมเนียมทำใบขอมไว้ในอัตราที่ยังไม่เหมาะสมกับค่าของเงินตราและภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน สมควรแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนทุนทรัพย์และอัตราค่าธรรมเนียมเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๒^{๖๗}

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านไว้ว่าต้องไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชทำให้ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งถ้าอุปสมบทหรือบรรพชา เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีสิทธิอุปสมบทหรือบรรพชาได้ เช่นเดียวกับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ สมควรกำหนดให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีสิทธิลาอุปสมบท หรือบรรพชาได้เป็นเวลาติดต่อกันไม่เกินหนึ่งร้อยสี่สิบวัน และต้องได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๙) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๖๘}

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๗ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์

มาตรา ๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

^{๖๖} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๑/ตอนที่ ๑๑๒/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๒๔ สิงหาคม ๒๕๒๗

^{๖๗} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๖/ตอนที่ ๑๑๔/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๒

^{๖๘} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙/ตอนที่ ๔๒/หน้า ๙๐/๔ เมษายน ๒๕๓๕

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน กำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับอายุของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้ว่า ต้องมีอายุตั้งแต่ยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์ ซึ่งมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งนานที่สุด ถึงสามสิบห้าปี ประกอบกับการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรกำหนดระยะเวลาการอยู่ในตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านเป็นวาระ คราวละห้าปี และกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเพิ่มขึ้นอีก จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๔๒^๔

มาตรา ๙ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒ (๗) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ กรณีการกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาใช้บังคับกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งหรือครบวาระ

มาตรา ๑๐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากการใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลให้ทำหน้าที่แทนราษฎรควรมีหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๐๕ บัญญัติให้ผู้มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขสิทธิเลือกตั้งในองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นต่างๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว สมควรแก้ไขอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญด้วย และโดยที่การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้มีสิทธิจะได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนการออกจากตำแหน่งของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒียังบัญญัติไว้ไม่สอดคล้องกัน รวมทั้งยังไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบต้องออกจากตำแหน่งเมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งไว้ด้วย เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านที่เข้ารับตำแหน่งใหม่สามารถคัดเลือกตัวบุคคลมาร่วมปฏิบัติงานในท้องที่ในฐานะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้ตามความต้องการแก่การบริหารและการปกครองท้องที่ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

^๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖/ตอนที่ ๗๐ ก/หน้า ๑/๔ สิงหาคม ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑^{๑๐}

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๑๔ ให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับยังคงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระหรือด้วยเหตุอื่น ทั้งนี้ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗ ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๕ บรรดาความแห่งซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการของนายอำเภอก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้นายอำเภอมีอำนาจดำเนินการต่อไปจนแล้วเสร็จตาม มาตรา ๑๐๘ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๒๗ ก่อนถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัตินี้ หรือจะดำเนินการตามกฎหมายอื่นที่บัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะก็ได้

มาตรา ๑๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

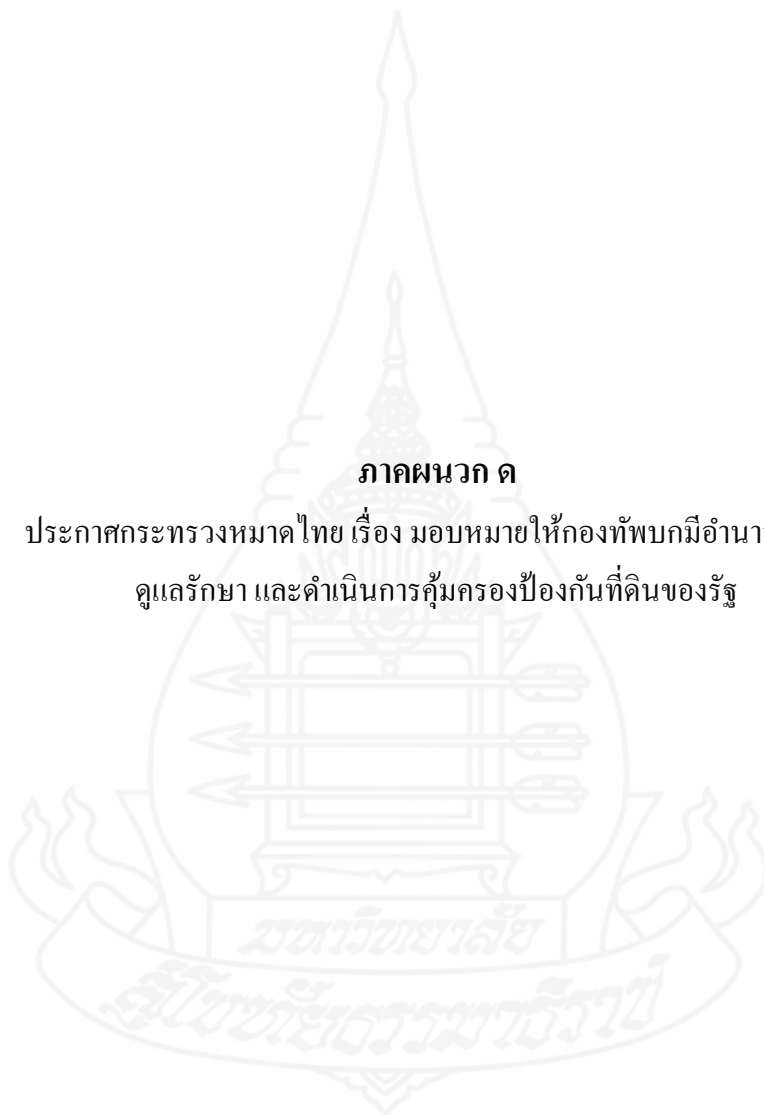
หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องด้วยปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยรวดเร็ว คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ แต่โดยที่กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗ ยังมีได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมทำให้การปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับอำนาจหน้าที่ซึ่งมีความซ้ำซ้อนกับการกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมควรที่จะได้มีการปรับปรุงกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้สอดคล้องกับการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สัญญาชัย/ปรับปรุง
๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

^{๑๐} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕/ตอนที่ ๒๗ ก/หน้า ๙๖/๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ภาคผนวก ด

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มอบหมายให้กองทัพบกมีอำนาจหน้าที่
ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐ

ประกาศกระทรวงมหาดไทย
เรื่อง มอบหมายให้กองทัพบกมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา
และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐ

ด้วยตามที่ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ดังปรากฏตามบัญชีรายละเอียดแนบท้ายประกาศฉบับนี้ ที่ตีพิมพ์แล้วได้ส่งหวงห้ามไว้โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้ว โดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๗๗ แต่ที่ดินดังกล่าวยังคงเป็นที่หวงห้ามต่อไป และถือว่าเป็นของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน

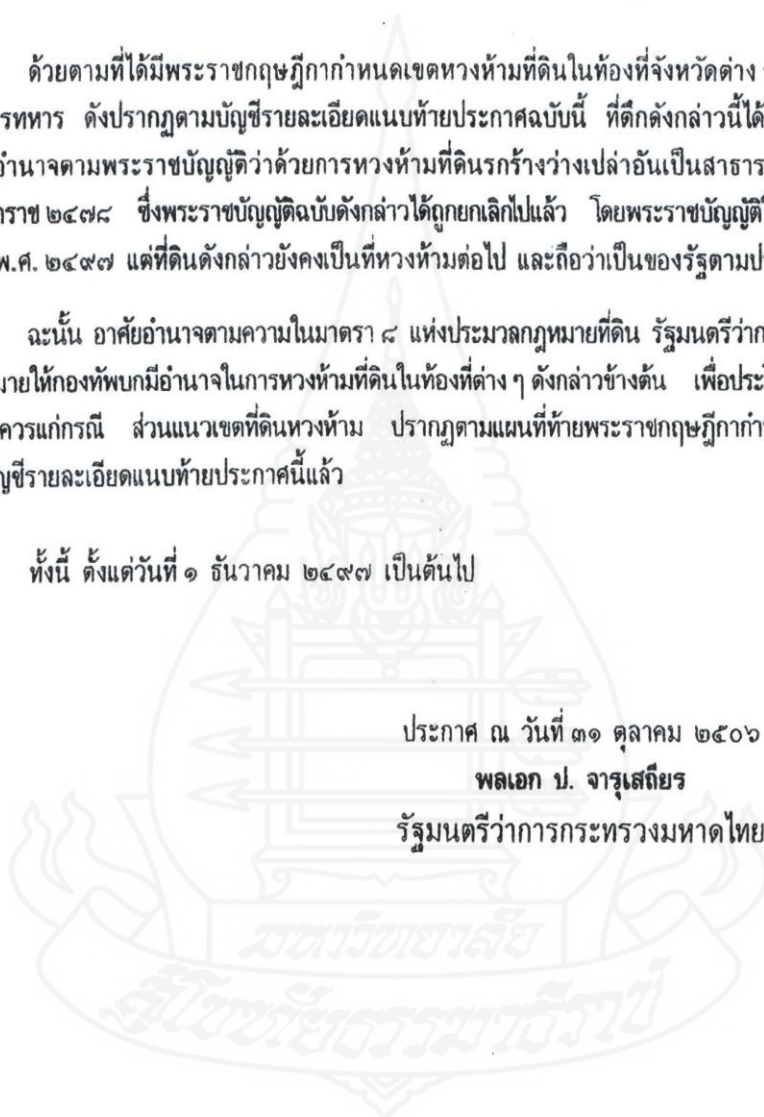
ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้กองทัพบกมีอำนาจในการหวงห้ามที่ดินในท้องที่ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ได้ตามควรแก่กรณี ส่วนแนวเขตที่ดินหวงห้าม ปรากฏตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินตามบัญชีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้แล้ว

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๗๗ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๖

พลเอก ป. จารุเสถียร

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

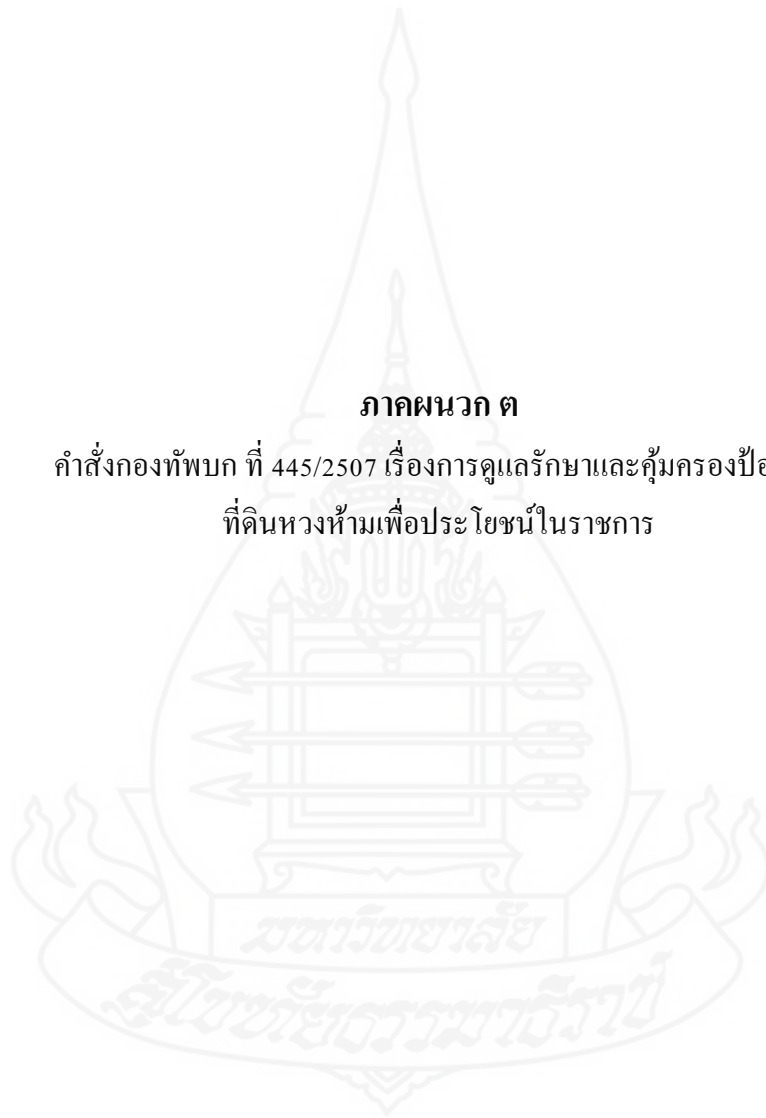

บัญชีรายละเอียดแนบท้ายประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

ลำดับ	พระราชกฤษฎีกา	หมายเหตุ
๑.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี และอำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับสร้างโรงทหาร และสนามฝึกทหาร	เล่ม ๕๓ ลง ๕ สิงหาคม ๗๙ หน้า ๓๐๙
๒.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอปากน้ำโพ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับใช้ในราชการทหาร	เล่ม ๕๓ ลง ๒๓ สิงหาคม ๗๙ หน้า ๓๓๒
๓.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอจันทัก จังหวัดนครราชสีมา พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับทำการผสมสัตว์ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๓ ลง ๒๙ พฤศจิกายน ๗๙ หน้า ๗๙๐
	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอจันทัก จังหวัดนครราชสีมา (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๐	เล่ม ๕๔ ลง ๒๕ พฤษภาคม ๘๐ หน้า ๖๓๘
๔.	เปลี่ยนคำว่า "เจ้ากรมเสบียงทหารบก" เป็น "เกียกกายทหารบก"	
๔.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอบ้านเช่า อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และอำเภอปากเพรียว อำเภอหนองโคน อำเภอชัยบาดาล จังหวัดสระบุรี พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๓ ลง ๑๔ กุมภาพันธ์ ๗๖ หน้า ๑๒๔๔
๕.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ตำบลดงภูเกิด อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พุทธศักราช ๒๔๘๐ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๔ ลง ๔ เมษายน ๘๑ หน้า ๒๓
๖.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังขนาย อำเภอบ้านหวาน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช ๒๔๘๑ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๕ ลง ๑๗ ตุลาคม หน้า ๕๑๕
๗.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๗ ลง ๑๖ กรกฎาคม ๘๓ หน้า ๒๐๑
๘.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๗ ลง ๑๖ กรกฎาคม ๘๓ หน้า ๒๔๖
๙.	พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ตำบลคองษ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร	เล่ม ๕๗ ลง ๒๒ ตุลาคม ๘๓ หน้า ๕๘๑

ภาคผนวก ต

คำสั่งกองทัพบก ที่ 445/2507 เรื่องการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน
ที่ดินหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในราชการ

คำสั่งกองทัพบก

ที่ ๔๔๕/๒๕๐๗

เรื่อง การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินหวงห้าม เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร

เนื่องจาก พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๔ (๖) ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๔ แล้ว บรรดาพระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร และเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเป็นผู้มีอำนาจในการหวงห้ามที่ดิน โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้จึงถูกยกเลิกไปด้วย แต่ที่ดินดังกล่าวยังคงเป็นที่หวงห้ามต่อไปตามบทบัญญัติ มาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้ามตลอดจนอำนาจในการหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกาเดิมเป็นอันถูกยกเลิกหมดหน้าที่ไป ตามความในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินได้บัญญัติให้อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินหวงห้ามดังกล่าวอันเป็นของรัฐได้ตามควรแก่กรณีและอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน จึงได้มอบหมายให้กองทัพบกมีอำนาจในการหวงห้ามที่ดินต่าง ๆ ที่หวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

โดยที่ขณะนี้กองทัพบก เป็นผู้มีอำนาจในการหวงห้ามแต่ผู้เดียว ฉะนั้นกองทัพบกจึงมอบหมายให้หน่วยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินที่หวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ในราชการทหารดังต่อไปนี้.-

๑. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และอำเภอหนองโสน จังหวัดสระบุรี พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับสร้างโรงทหารและสนามฝึกของทหาร ตามแผนที่ที่แนบคำสั่งนี้ แผนที่ ๑ ให้ กองทัพบกที่ ๑ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๒. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอปากน้ำโพ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผนที่ ๒ ให้ กองทัพบกที่ ๓ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๓. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกำหนดกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอจันทิก จังหวัดนครราชสีมา พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับทำการผสมสัตว์เพื่อประโยชน์ในราชการทหารตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผนที่ ๓ ให้ กรมการสัตว์ทหารบก กรมพลาธิการทหารบก และกรมสรรพาวุธทหารบก เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันตามแนวเขตที่ดินที่ได้จำแนกไว้ในแผนที่

๔. ที่ดินหวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอบ้านเขา อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และอำเภอปากเพี้ยว อำเภอหนองโสน อำเภอชัยบาดาล จังหวัดสระบุรี พุทธศักราช ๒๔๗๙ สำหรับประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผนที่ ๔ ให้ กองทัพบกที่ ๑ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๕. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกาเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ ตำบลงูเกิด อำเภอเมือง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๕ ให้ กองทัพอากาศที่ ๓ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๖. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอวังนาย อำเภอบ้านหวน และอำเภอวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช ๒๔๘๑ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๖ ให้กองทัพอากาศที่ ๑ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๗. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่ พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๗ ให้ กรมการสัตว์ทหารบก เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๘. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหารตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๘ ให้ กองทัพอากาศที่ ๑ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๙. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่ตำบลคองหงษ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๙ ให้มณฑลทหารบกที่ ๕ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๑๐. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๑๐ ให้ กองทัพอากาศที่ ๑ และกองทัพอากาศที่ ๓ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน ตามแนวเขตที่ได้จำแนกไว้ในแผนที่

๑๑. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินไว้ในท้องที่ ตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายก และตำบลบ้านพร้าว ตำบลป่าชะ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก พุทธศักราช ๒๔๘๔ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๑๑ ให้ กรมการทหารสื่อสาร เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

๑๒. ที่ดินที่หวงห้ามไว้ตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พุทธศักราช ๒๔๘๔ เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร ตามแผนที่ที่แนบท้ายคำสั่งนี้ แผ่นที่ ๑๒ ให้ กองทัพอากาศที่ ๒ เป็นผู้ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน

ที่ดินที่หวงห้ามไว้ดังกล่าวทั้ง ๑๒ ข้อนี้ ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าจับจอง หักร้าง ตัดฟัน เข้าจัดทำปลูกสร้างหรือกระทำการใด ๆ ในที่ดินนั้น ๆ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากกองทัพบกเสียก่อนจึงจะดำเนินการได้ เมื่อมีผู้ยื่นเรื่องราวขอเข้าจับจอง หักร้าง ตัดฟัน เข้าจัดทำปลูกสร้างหรือกระทำการใด ๆ ในที่ดินเหล่านั้น ให้หน่วยที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันส่งเรื่องราวทั้งหมดมายังกองทัพบก พร้อมกับเสนอความเห็นในเบื้องต้นว่าควรอนุญาตหรือไม่แนบมาด้วย เพื่อเป็นแนวทางที่กองทัพบกจะได้พิจารณาสั่งการเป็นราย ๆ ไป.

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๐๗

(ลงชื่อ) พล.อ. ป. จารุเสถียร

(ประกาศ จารุเสถียร)

ผบ.ทบ.

ผนวก ข.

หน่วยใน ทบ. ใช้ประโยชน์

ลำดับ	ชื่อหน่วย	ที่ตั้ง			พื้นที่			หลักฐานที่ดินหรือการได้มา ของที่ดินจากส่วนราชการ เช่น กรมป่าไม้	หมายเหตุ
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ไร่	งาน	วา		
๑.	จทบ.ร.บ., กช.	โคกหม้อและ พงสวาย	เมือง	ราชบุรี	๓๐๖	-	๑๕	ที่ตั้งค่ายภาณุ- รักษ์ ส่วนที่ ๑	
๒.	ช.๑ รือ., ช.๑๑ และ นชด.	เกาะ พลับพลา	เมือง	ราชบุรี	๒,๐๗๓	๒	๗๑	ที่ตั้งค่ายภาณุ- รักษ์ ส่วนที่ ๒	
๓.	ช.พัน.๖๐๒	เกาะ พลับพลา	เมือง	ราชบุรี	๒๖๑	๑	๗๗		
๔.	แผนกที่ ๖ กคส. สพ.ทบ. กช.	อ่างทอง	เมือง	ราชบุรี	๑๖๘	๓	๗๗		
๕.	กช.	เกาะ พลับพลา	เมือง	ราชบุรี	๑,๒๐๐ (ประมาณ)	-	-	หนังสืออนุญาตของ กรมป่าไม้เล่มที่ ๑ ฉบับที่ ๓๘ ลงวันที่ ๒๔ ธ.ค. ๒๕๑๔	
๖.	กช.	ห้วยไผ่	เมือง	ราชบุรี	๑,๒๐๐ (ประมาณ)	-	๖๐		
๗.	จทบ.ร.บ.	-	สวนแม่ จอมบึง	ราชบุรี	๕๐๐,๐๐๐ (ประมาณ)	-	-	ท้ายพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๑	

ลำดับ	ชื่อหน่วย	ที่ตั้ง				พื้นที่			พิกัดสถานที่ตั้งหรือการได้มา ขอที่ดินจากส่วนราชการ เช่น กรมป่าไม้	หมายเหตุ
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ไร่	ชาน	วา			
๔.	ทอ.		บ่อพลอย	กาญจนบุรี	๖,๒๕๐ (ประมาณ)	-	-	พระราชกฤษฎีกากำหนด เขตหวงห้าม ที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๑	- พื้นที่เล็ก	
๕.	ทอ.	ปากแพรก	เมือง	กาญจนบุรี	๖๐๐	๒	๘๗ ^๖ / _{๑๐}		- สนามบิน กาญจนบุรี - ดึงสถานีตำรวจ ต.ท่ากระดาน - โครงการ ชลประทาน ขนาดเล็ก ประกาศเป็น อุทยานแห่งชาติ ถอนสภาพตาม พ.ร.ฎ.๒๕๑๘ - สถานีคมนาคม ทหาร	
๖.	กรมสำรวจ (กกภ. จว.กาญจนบุรี)	ท่ากระดาน		กาญจนบุรี	๓๗	๒	-			
๗.	สำนักงานชลประทาน ที่ ๑๐	วังด้ง	เมือง	กาญจนบุรี	๗	-	-			
๘.	อุทยานแห่งชาติ เขาสลอบ	ท่ากระดาน	ศรีสวัสดิ์	กาญจนบุรี	๓๕๑,๗๕๐ (ประมาณ)	-	-			
๙.	สส.ทหาร บก.สูงสุด	ลาดหญ้า	เมือง	กาญจนบุรี	๓	-	-			

ลำดับ	ชื่อหน่วย	ที่ตั้ง				พื้นที่			หลักฐานที่ดินหรือการได้มา ของที่ดินจากส่วนราชการ เช่น กรมป่าไม้	หมายเหตุ
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ไร่	งาน	วา			
๑๐.	กระทรวงศึกษาธิการ (ร.ร.วัดใหม่ดงสัก)	ไทรโยค	ไทรโยค	กาญจนบุรี	๑๒	๑	๗๔	พระราชกฤษฎีกากำหนด เขตหวงห้าม ที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๑	- ตั้งโรงเรียน ประถมศึกษา	
๑๑.	ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน จว. กาญจนบุรี	บ้านใต้	เมือง	กาญจนบุรี	๕	-	-	"	- ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน	
๑๒.	จว.กาญจนบุรี	ท่าล้อ	ท่าม่วง	กาญจนบุรี	๖๐๐ (ประมาณ)	-	-	"	- สถานที่สำหรับ เลี้ยงสัตว์	
๑๓.	องค์การบริหารส่วน จังหวัดกาญจนบุรี	ปากแพรก	เมือง	กาญจนบุรี	๖๕	-	-	"	- ไร่เก็บเครื่อง จักรกล บ้าน พิภพนังงาน- ลูกร้าง	
๑๔.	การสื่อสารแห่ง- ประเทศไทย, องค์ การโทรศัพท์แห่ง- ประเทศไทย	บ่อพลอย	บ่อพลอย	กาญจนบุรี	๖	๓	๕๖	"	- ปลูกสร้างที่ ทำการไปรษณีย์ โทรเลขและ บ้านพัก	

ลำดับ	ชื่อหน่วย	ที่ตั้ง			พื้นที่			หลักฐานที่ดินหรือการได้มา ของที่ดินจากส่วนราชการ เช่น กรมป่าไม้	หมายเหตุ
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ไร่	งาน	วา		
๑๔.	องค์การโทรศัพท์ แห่งประเทศไทย	หนองบัว	เมือง	กาญจนบุรี	๒๕	๒	๗๕	พระราชกฤษฎีกากำหนด เขตหวงห้าม ที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๑	- สร้างสถานี ทวนสัญญาณระบบ วิทยุไมโครเวฟ
๑๖.	การไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย	ด่านแม่สลอบ	ศรีสวัสดิ์	กาญจนบุรี	-	-	๑๘	"	- ตั้งสถานีอุด- นิยมวิทยา
๑๗.	สำนักงานชลประทาน ที่ ๑๐	ไทรโยค	ไทรโยค	กาญจนบุรี	๗,๓๗๕	-	-	"	- ก่อสร้างเขื่อน ชลประทาน ขนาดเล็ก
๑๘.	กรมทางหลวง	หนองรี	ไทรโยค	กาญจนบุรี	๒๕	๑	๒๕	"	- สถานที่ก่อสร้าง
๑๙.	กรมทางหลวง	หนองรี	บ่อพลอย	กาญจนบุรี	๘๐ (ประมาณ)	๗	-	"	- ปลูกสร้างบ้าน พักและที่เก็บวัสดุ
๒๐.	กรมตำรวจ (ตชด. เขต ๗)	บ้านเก่า	เมือง	กาญจนบุรี	๑๘	-	-	"	- โรงเรียนบ้าน หนองกวาง
๒๑.	กรมตำรวจ (ตชด. เขต ๗)	ไทรโยค	ไทรโยค	กาญจนบุรี	๑๐๐ (ประมาณ)	-	-	"	- ที่ตั้งหมวด ตรวจชายแดน

ลำดับ	ชื่อหน่วย	ที่ตั้ง			พื้นที่		หลักฐานที่ดินหรือการได้มา ของที่ดินจากส่วนราชการ เช่น กรมป่าไม้	หมายเหตุ
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ไร่	งาน วา		
๒๒.	กรมตำรวจ (ตชด. เขต ๘)	ด่านแม่แฉลบ	ศรีสวัสดิ์	กาญจนบุรี	๔๐๐ (ประมาณ)	-	พระราชกฤษฎีกากำหนด เขตหวงห้าม ที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๑	- สถานีฝึกกรบ แบบกองโจร จำนวน ๔ สถานี
๒๓.	กรมตำรวจ (ตชด. เขต ๙)	ด่านแม่แฉลบ	ศรีสวัสดิ์	กาญจนบุรี	๒๐๐ (ประมาณ)	-	"	- สร้างสถานี ฝึกกึ่งถาวร กำลังพลกึ่ง ทหาร
๒๔.	การไฟฟ้า (เขื่อน ศรีนครินทร์ฯ)	ด่านแม่แฉลบ	ศรีสวัสดิ์	กาญจนบุรี	๘๑,๐๖๒ (ประมาณ)	-	"	- ถอนสภาพตาม พ.ร.ฎ ปี ๒๕๒๙ (ยกเว้น การใช้ประโยชน์)
๒๕.	บริษัทอุตสาหกรรม กระดาษลิตซ์คัท จำกัด	บ้านเหนือ (ถนนวิสุทธ รังษี)	เมือง	กาญจนบุรี	๒	๑ $\frac{๕}{๑๐}$	"	
๒๖.	การประปาส่วน ภูมิภาค (สถานี จ่ายน้ำ)	บางแพรง (เขาค้อ)	เมือง	กาญจนบุรี	๒๕ (ประมาณ)	-	"	อนุมัติผ.ทบ. ท้ายบันทึกฯ กบ. ทบ.ต่อที่ กท ๐๔๐๔/กย๓๒

ลำดับ	ชื่อหน่วย	ที่ตั้ง				พื้นที่			วิทยฐานะที่เดิมหรือการได้มาของที่ดินจากส่วนราชการ เช่น กรมป่าไม้	หมายเหตุ
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ไร่	งาน	วา			
๒๗.	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) หมายเหตุ ให้ใช้ครั้งแรกไม่ทราบจำนวนเนื้อที่ ส.ป.ก. กำหนดไว้ ๓๙๙,๔๐๐ ไร่		เมืองไทรโยค	กาญจนบุรี	๓๗๒,๖๔๔ (ขอเพิ่มเติม) ๓๙๙,๔๐๐ (ขอครั้งแรก) รวม ๗๗๒,๐๖๔	-		ที่ดินในเขตปฏิรูปปี ๒๕๔๑	เขตปฏิรูปที่ดิน น.ก.ท ๐๓๑๘/ ๘๔๐๙ ถึง ๑๑ เม.ย.๒๓	

ภาคผนวก ถ

คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง

คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง

ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789

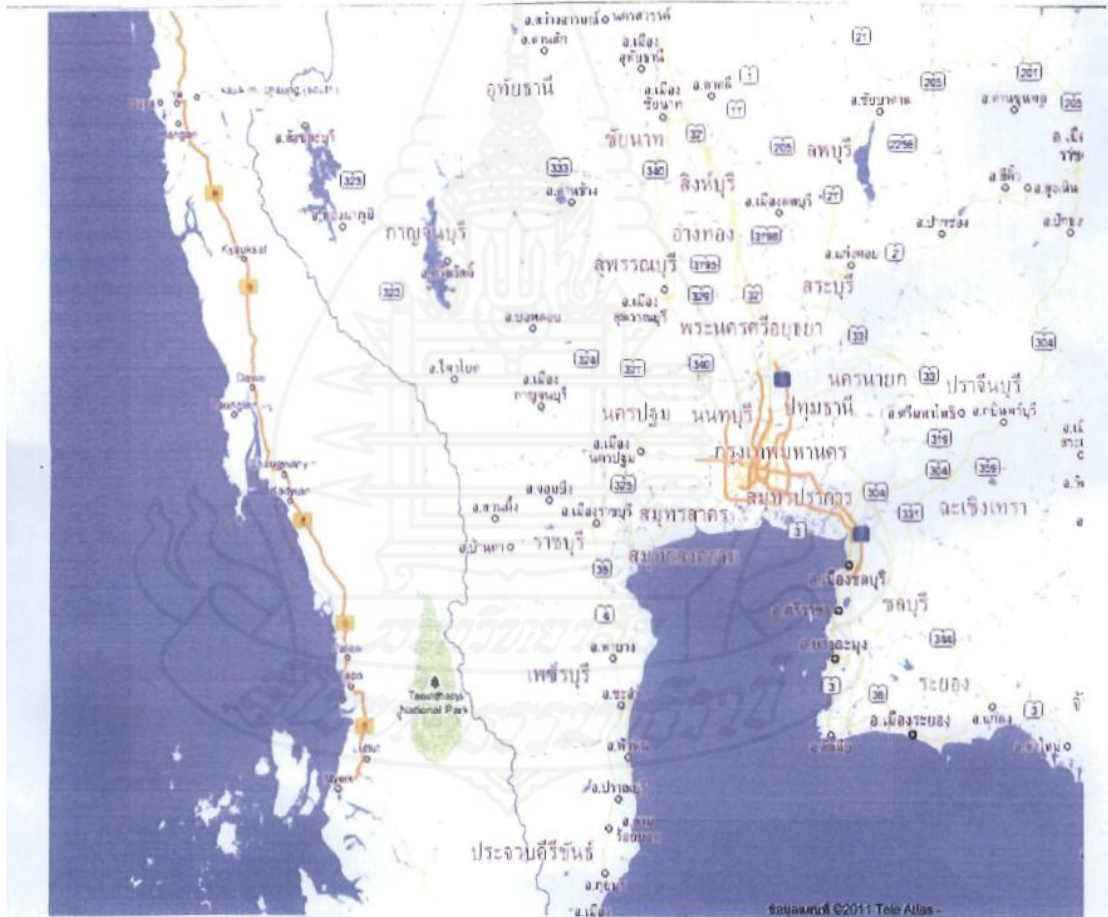
ผู้แทนของพลเมืองฝรั่งเศสซึ่งรวมกันเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้เห็นว่าการไม่ให้ความสำคัญ การละเลย หรือการดูถูกสิทธิทั้งหลายของมนุษย์ชนเป็นที่มาเพียงประการเดียวของความหายนะของสังคม และการฉ้อราชบังหลวงของรัฐบาล ดังนั้นผู้แทนเหล่านี้จึงลงมติให้ประกาศอย่างเป็นทางการในประกาศฉบับนี้ ถึงสิทธิตามธรรมชาติที่ไม่มีใครลบล้างได้และศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์แต่ละคนเพื่อให้คำประกาศฉบับนี้ซึ่งมีอยู่ในใจของสมาชิกทุกคนในสังคมสามารถเตือนสติสมาชิกทุกคนนั้นให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ทั้งหลายของเขา และเพื่อให้มีการนำการกระทำของอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารมาเทียบเคียงกับวัตถุประสงค์ของสถาบันทางการเมืองทุกสถาบันและเพื่อให้สิทธิเหล่านี้ได้รับการเคารพโดยองค์กรเหล่านั้น และในที่สุดเพื่อให้คำร้องเรียนและเรียกร้องของพลเมืองซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักการง่ายๆ แต่ไม่สามารถโต้เถียงได้ นำมาซึ่งการเคารพรัฐธรรมนูญและความผาสุกร่วมกันของทุกคน ดังนั้น สภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงรับรองและประกาศสิทธิต่อไปนี้ของมนุษย์และพลเมืองแต่ละคน ภายใต้การคุ้มครองของพระเจ้าเป็นเจ้า ฯลฯ

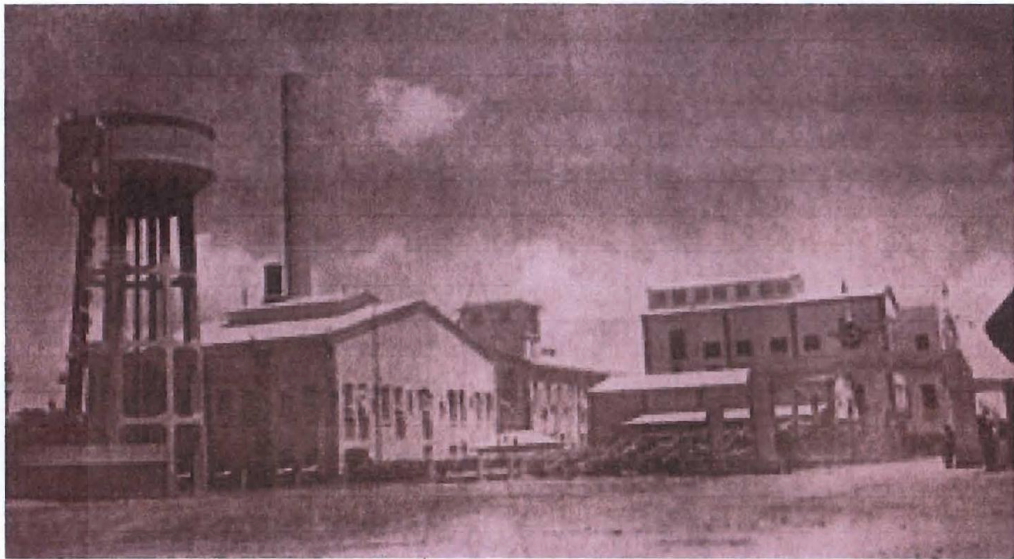
แผนที่แสดงเขตติดต่อ

ระหว่าง จังหวัดกาญจนบุรี – จังหวัดราชบุรี

บริเวณท้องที่อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ที่ประกาศเขตสงวนหวงห้ามที่ดินจำช้อน

โรงงานกระดาษ (อดีต)

โรงงานกระดาษ (ปัจจุบัน)

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายสมคิด สมคน
วัน เดือน ปี	5 มิถุนายน 2491
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
ประวัติการศึกษา	<p>บชบ. (การจัดการงานก่อสร้าง) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2528</p> <p>นบ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2529</p> <p>ประกาศนียบัตร นักบริหารงานที่ดินชั้นสูง สถาบันพัฒนาข้าราชการกรมที่ดิน พ.ศ. 2542</p> <p>ศสม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2544</p> <p>รปบ. (บริหารงานบุคคล) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2545</p> <p>ประกาศนียบัตรบัณฑิตกฤตกฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2550</p> <p>ประกาศนียบัตรสาขาวิชาอนุญาโตตุลาการทางการค้าระหว่างประเทศ สภานายความ พ.ศ. 2554</p>
สถานที่ทำงาน	ข้าราชการบำนาญ
ตำแหน่ง	<p>ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสงคราม</p> <p>อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี คณะมนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ โปรแกรมนิติศาสตร์</p>